

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

DOKTORA TEZİ

**TÜRKİYE’DE ANKARA KEÇİSİ YETİŞTİRİCİLİĞİNİN YAPISAL VE
YETİŞTİRİCİLİK ÖZELLİKLERİ**

Havva ÖZDEMİR

ZOOTEKNİ ANABİLİM DALI

**ANKARA
2009**

Her hakkı saklıdır

ÖZET

Doktora Tezi

TÜRKİYE’DE ANKARA KEÇİSİ YETİŞTİRİCİLİĞİNİN YAPISAL VE YETİŞTİRİCİLİK ÖZELLİKLERİ

Havva ÖZDEMİR

Ankara Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Zootekni Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Gürsel DELLAL

Bu araştırmada, Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren tarım işletmelerinin yapısal ve yetiştiricilik özellikleri, ürünlerin değerlendirilmesi, sağlık koruma uygulamaları ve son yıllarda Ankara keçisi yetiştiriciliğinde meydana gelen değişimler incelenmiştir. Araştırma sonunda yapısal özelliklerden olan işletme nüfusu iller genelinde ortalama $4,99 \pm 0,16$ kişi, işletmelerin arazi varlığı ortalama $239,8 \pm 60,80$ da, işletmelerde yetiştirilen anaç Ankara keçisi sayısı ortalama $165,2 \pm 13,40$ baş, işletmelerin ortalama hayvancılıkla uğraşma süresi ve Ankara keçisi yetiştiriciliği yapma süreleri sırasıyla $33,31 \pm 1,27$ ve $32,45 \pm 1,29$ yıl, iller genelinde işletmelerin sahip oldukları ortalama mera alanı $8.031,3 \pm 901,17$ da olarak tespit edilmiştir. Bunun yanında işletmelerde eğitim düzeyi, üretim sistemleri, işletmelerdeki Ankara keçisi sürü kompozisyonu ve diğer çiftlik hayvanı türlerinin dağılımları, mera, yayla ve barınak özellikleri, köyde-merada ve yaylada bulunan ek yapılar, su kaynakları ve işgücü durumu (çoban) gibi özellikler de araştırılmıştır. Yetiştiricilik özelliklerinden ortalama aşım dönemi süresi $1,77 \pm 0,12$ ay, teke/keçi oranı ortalama $29,57 \pm 1,27$ baş, ilkine damızlıkta kullanma yaşı dişi ve erkeklerde sırasıyla $1,70 \pm 0,03$ ve $1,71 \pm 0,03$ yıl, damızlıkta kullanma süresi dişi ve erkeklerde sırasıyla ortalama $6,97 \pm 0,13$ ve $5,12 \pm 0,13$ yıl, erkek ve dişi hayvanların damızlık seçim yaşı ise ortalama $14,22 \pm 0,43$ ay olarak belirlenmiştir. Ayrıca Ankara keçilerinde bazı döl verimi özellikleri, işletmelerde kışın sürü idaresi, doğum, oğlak büyütme, sağım ve kırıkm dönemi özellikleri ve uygulamaları, seleksiyon özellikleri üzerinde de durulmuştur. İşletmelerde üretilen Ankara keçisi ürünlerinin değerlendirilmesi esas olarak ürünlerin üretim durumu, tipi (tiftik, süt, et, gübre ve deri) ve pazarlama yolları dikkate alınarak analiz edilmiştir. İşletmelerde uygulanmakta olan sürü sağlığını koruma yöntemleri ile birlikte son yıllarda Ankara keçisi yetiştiriciliğinde meydana gelen değişimler, Ankara keçisi yetiştiriciliği ile ilgili sorunlar ve örgütlenme durumları da araştırılmıştır.

Şubat 2009, 196 sayfa

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Ankara keçisi, yapısal ve yetiştiricilik özellikleri

ABSTRACT

Ph.D. Thesis

THE STRUCTURAL AND BREEDING CHARACTERISTICS OF ANGORA GOAT REARING IN TURKEY

Havva ÖZDEMİR

Ankara University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Department of Animal Science

Supervisor: Prof. Dr. Gürsel DELLAL

In this research, it was investigated on the structural and breeding characteristics, evaluation of animal products, health protection applications of the agricultural farms rearing Angora goat and changes on Angora goat breeding in last years. The average population of farms is generally $4,99 \pm 0,16$ person, the average land area is $239,8 \pm 60,80$ da, the average Angora goat number rearing in farms is $165,2 \pm 13,40$ head, the average duration of animal and Angora goat breeding of farms are $33,31 \pm 1,27$ and $32,45 \pm 1,29$ year, respectively, the average pasture area of farms are generally $8.031,3 \pm 901,17$ da. Furthermore the education level, the production systems, the Angora goat herd composition and the distribution of other farm animals in the the farms, the pasture, tableland and shelter characteristics, the additional buildings in the village, pasture and tableland and the water resources and labour force (shepherd) were examined. Of the breeding characteristics, The average duration of mating season is $1,77 \pm 0,12$ month, the average ratio of buck/doe is $29,57 \pm 1,27$ head, the average first mating age of female and male are $1,70 \pm 0,03$ and $1,71 \pm 0,03$ year respectively, average duration breeding of female and male are $6,97 \pm 0,13$ and $5,12 \pm 0,13$ year respectively, average selection age of female and male kids $14,22 \pm 0,43$ month. In addition the some reproductive traits, herd management in the winter, the characteristics and practices in the parturition, milking, shearing and kid rearing and the selection attributes in the farms were investigated. The Angora goat products produced in the farms were mainly analyzed according to the production situation of products, the product type (mohair, milk, meat, manure and hide) and the marketing ways. The changes on Angora goat breeding in last years, the problems concerned Angora goat breeding and the organization situation as well as the health protection applications in the farms were also researched.

February 2009, 196 pages

Key Words: Turkey, Angora goat, structural and breeding characteristics

TEŞEKKÜR

Çalışmalarım sırasında, benden ilgi, bilgi ve deneyimlerini esirgemeyerek beni yönlendiren danışman hocam sayın Prof. Dr. Gürsel DELLAL'a (Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi) çalışmalarım süresince bulunduğu katkılarından dolayı çok kıymetli hocalarım sayın Prof. Dr. Ayhan ELİÇİN'e (Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi) ve Doç. Dr. Birol DAĞ'a (Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi) istatistik analiz aşamasında bulunduğu katkılardan dolayı sayın Doç. Dr. Muhip ÖZKAN'a (Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi) ve yardımlarından dolayı Araş. Gör. İlkay BARITÇI'ya, ayrıca çalışmalarım sırasında benden desteklerini esirgemeyen sevgili eşim ve aileme en içten duygularla teşekkür ederim.

Havva ÖZDEMİR
Ankara, Şubat 2009

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÇİZELGELER DİZİNİ	xi
1. GİRİŞ	1
2. KAYNAK ÖZETLERİ	4
3. MATERYAL VE YÖNTEM.....	8
3.1 Materyal.....	8
3.2 Yöntem	8
4. BULGULAR VE TARTIŞMA	10
4.1 Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinde Nüfus, Yaş ve Cinsiyet Durumu.....	10
4.2 Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinde Meslek Durumu	14
4.3 Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinde Eğitim Durumu	16
4.4 Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinin Toplam Arazi Varlığı.....	19
4.5 Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinde Bitkisel Üretim Durumu	21
4.6 Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinde Yetiştirilen Ankara Keçisi Sayısı ve Sürü Kompozisyonu	26
4.7 Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinde Yetiştirilen Diğer Çiftlik Hayvanları Türleri ve Sayıları	29
4.8 Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinde Üretim Sistemi ve Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Süresi	32
4.9 Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinde Yem Kaynakları	34
4.9.1 Meradan yararlanma durumu.....	34
4.9.1.1 Bazı mera özellikleri	34

4.9.1.2 Mera uygulamaları	37
4.9.1.2.1 Meraya çıkış ve dönüş şekli ve gün içinde çıkış-dönüş saati	37
4.9.1.2.2 Meraya ilk çıkış zamanı (ay)	38
4.9.1.2.3 Meradan dönüş zamanı (ay).....	38
4.9.1.2.4 Kışın meradan yararlanma durumu	40
4.9.1.2.5 Toplam meradan yararlanma süresi.....	41
4.9.1.2.6 Merada geceleme ve ek yem durumu	42
4.9.1.2.7 Merada verilen ek yem çeşidi.....	43
4.9.1.2.8 Merada keçi otlatma sistemi	44
4.9.1.2.9 Merada otlatma dışında yapılan diğer uygulamalar	45
4.9.1.2.10 Merada Ankara keçisi yetiştiriciliği ile ilgili yapıların durumu	45
4.9.2 Yayladan Yararlanma Durumu	48
4.9.2.1 Yayladan yararlanma durumu ve bazı yayla özellikleri	48
4.9.2.2 Yayla uygulamaları.....	48
4.9.2.2.1 Yaylaya çıkış ve dönüş şekli ve zamanı	50
4.9.2.2.2 Yaylada keçi otlatma sistemi.....	50
4.9.2.2.3 Yaylada ek yem durumu	51
4.9.3 Ormandan yararlanma durumu.....	52
4.9.4 Anızdan yararlanma durumu	53
4.9.5 Sanayi yeminden yararlanma durumu	54
4.10 Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinde Barınak Durumu ve Yapı Özellikleri	56
4.10.1 Barınağın bulunduğu yer	56
4.10.2 Barınak mülkiyeti	58
4.10.3 Barınak konumu	58
4.10.4 Barınak tipi.....	59
4.10.5 Barınak yapı özellikleri	60
4.10.5.1 Barınak boyutları.....	61
4.10.5.2 Barınak çatı malzemesi özellikleri.....	61
4.10.5.3 Barınak duvar malzemesi özellikleri.....	64
4.10.5.4 Barınak taban malzemesi özellikleri	64

4.10.5.5 Barınak pencere ve kapı sayısı.....	66
4.10.5.6 Barınak havalandırma bacası sayısı.....	67
4.10.5.7 Barınakta yemlik ve suluk özellikleri.....	68
4.10.5.8 Barınakta bulunan diğer yapılar	69
4.10.6 Ankara keçisi yetiştiriciliği ile ilgili diğer yapıların durumu.....	71
4.10.7 Ankara keçisi yetiştiriciliğinde yararlanılan su kaynakları.....	73
4.10.7.1 Köyde su kaynağı	73
4.10.7.2 Merada su kaynağı.....	75
4.10.7.3 Yaylada su kaynağı	75
4.11 Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinde	
İşgücü Durumu.....	76
4.11.1 Çoban kaynağı.....	77
4.11.2 Aileden olan çobanın sayısı ve cinsiyeti.....	77
4.11.3 Aileden olan çobanın yaşı ve eğitim durumu.....	78
4.11.4 Ücretli çobanın sayısı ve cinsiyeti	79
4.11.5 Ücretli çobanın yaşı ve eğitim durumu	80
4.11.6 Ücretli çoban kullanma yöntemi.....	81
4.11.7 Ücretli çoban ücretleri	82
4.11.8 Çoban sayısındaki değişim	82
4.12 Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinde	
Aşım Dönemi Özellikleri ve Uygulamaları	83
4.12.1 Teke katımının başlangıç ve bitiş zamanı	83
4.12.2 Ortalama aşım dönemi süresi ve teke başına keçi sayısı	85
4.12.3 Teke katım yöntemi	86
4.12.4 Arama tekesi kullanma durumu.....	87
4.12.5 Aşım döneminde ek yem verilme durumu	88
4.12.6 Aşım döneminde verilen ek yem çeşidi	90
4.13 Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinde	
Ankara Keçilerine Ait Bazı Döl Verimi Özellikleri	90
4.13.1 Ankara keçilerine ait bazı döl verimi özellikleri	90
4.13.2 Ankara keçilerinde ilkine damızlıkta kullanma yaşı ve damızlıkta kullanma süresi	93

4.13.3 Damızlık kaynakları	94
4.13.4 Dişi Ankara keçilerinde damızlık seçim kriterleri.....	94
4.13.5 Erkek Ankara keçilerinde damızlık seçim kriterleri.....	97
4.13.6 Damızlık dışı ve fazlası hayvanların değerlendirilme şekli	97
4.14 Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinde	
Kışın Sürü Yönetimi	99
4.14.1 Kışın merada sürü yönetimi.....	99
4.14.2 Kışın barınakta gübre yönetimi.....	100
4.15 Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinde	
Doğum Dönemi Özellikleri ve Uygulamaları.....	101
4.15.1 Doğum dönemi özellikleri.....	101
4.15.1.1 Doğumların başlangıç zamanı.....	101
4.15.1.2 Doğumların bitiş zamanı	102
4.15.1.3 Ortalama doğum dönemi süresi.....	103
4.15.2 Doğum dönemi uygulamaları.....	103
4.15.2.1 Doğumdan önce yapılan hazırlıklar	104
4.15.2.2 Oğlaklarda göbek bağı kesimi uygulaması.....	106
4.15.2.3 Doğum döneminde ek iş gücü durumu	107
4.16 Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinde	
Oğlak Büyütme Dönemindeki Uygulamalar	108
4.16.1 Doğumdan sonra oğlaklarda yeme başlama ve sütten kesim	
Yaşı	108
4.16.2 Oğlaklarda eneme ve boynuz köreltme.....	108
4.16.3 Eneme yaşı ve yöntemi.....	110
4.16.4 Eneme yapma nedenleri	111
4.17 Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinde	
Sağım Dönemi Özellikleri ve Uygulamaları	113
4.17.1 Sağım dönemi özellikleri	113
4.17.1.1 Ankara keçilerinde sağım durumu.....	113
4.17.1.2 Sağımın başlama dönemi.....	114
4.17.1.3 Sağımın bitiş dönemi.....	115
4.17.1.4 Ortalama sağım dönemi süresi	116

4.17.2 Sağım dönemi uygulamaları	116
4.17.2.1 Sağım döneminde işgücü kullanım durumu	117
4.17.2.2 Günlük sağım zamanı ve süresi	118
4.17.2.3 Emiştirme durumuna ilişkin özellikler	118
4.17.2.4 Sağım yeri ve sağım durağı kullanma durumu	119
4.17.2.5 Sağımda meme temizliği durumu	120
4.17.2.6 Sağım döneminde ek yem uygulaması	120
4.18 Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinde	
Kırkım Dönemi Özellikleri ve Uygulamaları	122
4.18.1 Kırkım dönemi özellikleri	122
4.18.1.1 İlk kırkım yaşı ve kırkıma başlama zamanı	122
4.18.1.2 Kırkım sırası.....	124
4.18.2 Kırkım uygulamaları	126
4.18.2.1 Kırkım yönetimi	126
4.18.2.2 Kırkım yeri	128
4.18.2.3 Kırkım yöntemi	128
4.18.2.4 Kırkımda yer temizliği.....	129
4.18.2.5 Kırkımda banyo durumu	130
4.19 Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinde	
Ürünlerin Değerlendirilmesi	131
4.19.1 Sütün değerlendirilmesi.....	131
4.19.1.1 Sağım yapan işletmelerde sütün değerlendirilme durumu	131
4.19.1.2 Ankara keçisi sütünün aile içinde değerlendirilme şekli.....	132
4.19.1.3 Ankara keçisi sütünün pazarda değerlendirilme şekli	133
4.19.1.4 Pazarda değerlendirilen süt ürünlerinin pazarlanma yolu.....	134
4.19.1.5 Peynir yapım yeri ve yapılan peynir tipi.....	135
4.19.1.6 Peynir yapımında kullanılan süt tipleri	135
4.19.1.7 Tereyağı yapımında kullanılan süt tipleri	137
4.19.1.8 Yoğurt yapımında kullanılan süt tipleri	137
4.19.2 Tiftiğin değerlendirilmesi	138
4.19.2.1 Tiftiğin değerlendirme şekli ve pazarlanan tiftiğin tipi.....	138
4.19.2.2 Tiftiğin pazarlanma yolu	139

4.20 Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinde	
Ankara Keçisi Eti Üretimi.....	140
4.20.1 Oğlak besisi durumu ve besi süresi	140
4.20.2 Oğlak besisinde yem kullanım durumu	141
4.20.3 Oğlak besisinde kullanılan kaba yem tipleri	142
4.20.4 Oğlak besisinde kaba yem verme şekli ve miktarı.....	143
4.20.5 Oğlak besisinde kullanılan kesif yemin çeşidi	144
4.20.6 Oğlak besisinde kesif yem verme şekli ve miktarı.....	144
4.20.7 Oğlak besisi sonunda hayvanların değerlendirilme yolları.....	145
4.20.8 Ankara keçilerinde kurban besisi yapılma durumu ve besi süresi	146
4.20.9 Kurban yapılan beside yem kullanım durumu	147
4.20.10 Kurban yapılan beside kullanılan kaba yem çeşidi	148
4.20.11 Kurban besisinde kaba yem verme şekli ve miktarı.....	150
4.20.12 Kurban yapılan beside kullanılan kesif yemin çeşidi	150
4.20.13 Kurban besisinde kesif yem verme şekli ve miktarı	151
4.20.14 Kurban besisi sonunda keçilerin değerlendirilme yolları	152
4.20.15 Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren tarım işletmelerinde	
deri ve gübre üretimi	153
4.20.15.1 Üretilen deri ve gübrenin değerlendirilme yolları	153
4.20.15.2 İşletme içinde değerlendirilen gübre tipleri.....	154
4.20.15.3 İşletme içinde değerlendirilen gübrenin kullanım alanları.....	155
4.20.15.4 Pazarlanan gübrenin tipi ve pazarlama yöntemi	156
4.21 Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinde	
Hayvan Sağlığını Koruma Uygulamaları	156
4.21.1 Barınaklarda dezenfeksiyon uygulaması	157
4.21.2 Barınak dezenfeksiyon yöntemleri	159
4.21.3 Dış parazit mücadelesi durumu	159
4.21.4 Dış parazit mücadelesi yöntemleri.....	160
4.21.5 Vücut banyosu uygulaması	161
4.21.6 İç parazit mücadelesi durumu	162
4.21.7 İç parazit mücadelesi yöntemleri.....	163
4.21.8 Ayak banyosu uygulaması.....	164

4.21.9 Koruyucu aşı uygulaması	164
4.21.10 En sık karşılaşılan hastalıklar	165
4.21.11 Sağlık koruma bilgisi	166
4.22 Ankara Keçisi Yetiştiriciliğinde Mevcut Durum	167
4.22.1 Ankara keçisi yetiştiriciliği yapmanın nedenleri.....	167
4.22.2 Ankara keçisi yetiştiriciliği hakkında bilgi edinme kaynakları.....	169
4.22.3 Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren işletme sayısındaki Değişimler	170
4.22.4 İşletme sayısındaki azalmanın nedenleri	171
4.22.5 Ankara keçisi yetiştiriciliği karlı olarak yapılabilir mi?	173
4.22.6 Ankara keçisi yetiştiriciliği neden karlı değil?	173
4.22.7 Ankara keçisi yetiştiriciliği nasıl karlı hale getirilebilir?	175
4.22.8 Ankara keçisi yetiştiriciliğinde örgütlenme durumu	177
4.22.9 Ankara keçisi yetiştiriciliğinde kredi kullanma durumu	179
5. SONUÇ	181
KAYNAKLAR	194
ÖZGEÇMİŞ.....	196

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 4.1 Ankara keçisi yetiştiriciliği yapan tarım işletmelerinde nüfus durumu	10
Çizelge 4.2 Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren tarım işletmelerinde yaştın (yıl) cinsiyete göre dağılımı	13
Çizelge 4.3 İşletme nüfusunun mesleklere göre dağılımı	15
Çizelge 4.4 İşletmelerde eğitim durumu	18
Çizelge 4.5 İşletmenin toplam arazi varlığı (Dekar)	20
Çizelge 4.6 Tarla bitkilerine ayrılan arazi varlığı (Dekar)	23
Çizelge 4.7 Yetiştirilen meyveler (Dekar)	24
Çizelge 4.8 Yetiştirilen sebzeler (Dekar)	25
Çizelge 4.9 İşletmelerde yetiştirilen Ankara keçisi sayısı ve sürü kompozisyonu	28
Çizelge 4.10 İşletmelerde yetiştirilen diğer çiftlik hayvanları türleri ve sayılar	31
Çizelge 4.11 Üretim sistemi ve Ankara keçisi yetiştiriciliği süresi	33
Çizelge 4.12 Bazı mera özellikleri	36
Çizelge 4.13 Meraya çıkış ve dönüş şekli ve gün içinde çıkış-dönüş saati	37
Çizelge 4.14 Meraya ilk çıkış zamanı (Ay)	38
Çizelge 4.15 Meradan dönüş zamanı (Ay)	39
Çizelge 4.16 Kışın meradan yararlanma durumu	40
Çizelge 4.17 Toplam meradan yararlanma süresi	41
Çizelge 4.18 Merada geceleme ve ek yem durumu	42
Çizelge 4.19 Merada verilen ek yem çeşidi	43
Çizelge 4.20 Merada keçi otlatma sistemi	44
Çizelge 4.21 Merada otlatma dışında yapılan uygulamalar	46
Çizelge 4.22 Merada Ankara keçisi yetiştiriciliği ile ilgili yapıların durumu	47

Çizelge 4.23 Yayladan yararlanma durumu ve bazı yayla özellikleri	49
Çizelge 4.24 Yaylaya çıkış ve dönüş şekli ve zamanı	50
Çizelge 4.25 Yaylada keçi otlatma sistem	51
Çizelge 4.26 Yaylada ek yem durumu	51
Çizelge 4.27 Ormandan yararlanma durumu	52
Çizelge 4.28 Anızdan yararlanma durumu.....	53
Çizelge 4.29 Sanayi yeminden yararlanma durumu	55
Çizelge 4.30 Barınağın bulunduğu yer	57
Çizelge 4.31 Barınak mülkiyeti	58
Çizelge 4.32 Barınak konumu.....	59
Çizelge 4.33 Barınak tipi	60
Çizelge 4.34 Barınak boyutları	62
Çizelge 4.35 Barınak çatı malzemesi özellikleri.....	63
Çizelge 4.36 Barınak duvar malzemesi özellikleri	65
Çizelge 4.37 Barınak taban malzemesi özellikleri.....	66
Çizelge 4.38 Barınak pencere ve kapı sayısı.....	67
Çizelge 4.39 Barınak havalandırma bacası sayısı.....	67
Çizelge 4.40 Barınakta yemlik ve suluk özellikleri	68
Çizelge 4.41 Barınakta bulunan diğer yapılar.....	70
Çizelge 4.42 Ankara keçisi yetiştiriciliği ile ilgili diğer yapıların durumu	72
Çizelge 4.43 Köyde su kaynağı.....	74
Çizelge 4.44 Merada su kaynağı	75
Çizelge 4.45 Yaylada su kaynağı.....	76
Çizelge 4.46 Çoban kaynağı	77
Çizelge 4.47 Aileden olan çobanın sayısı ve cinsiyeti.....	78
Çizelge 4.48 Aileden olan çobanın yaşı ve eğitim durumu	79
Çizelge 4.49 Ücretli çoban sayı ve cinsiyeti	79
Çizelge 4.50 Ücretli çobanın yaşı ve eğitim durumu	80
Çizelge 4.51 Ücretli çoban kullanma yöntemi	81
Çizelge 4.52 Ücretli çoban ücretleri.....	82

Çizelge 4.53 Çoban sayısındaki değişim	83
Çizelge 4.54 Teke katımının başlangıç ve bitiş zamanı	84
Çizelge 4.55 Ortalama aşım dönemi süresi ve teke başına düşen keçi sayısı.....	86
Çizelge 4.56 Teke katım yöntemi	87
Çizelge 4.57 Arama tekesi kullanma durumu	87
Çizelge 4.58 Aşım döneminde ek yem verilme durumu.....	89
Çizelge 4.59 Aşım döneminde verilen ek yem çeşidi	91
Çizelge 4.60 Ankara keçilerine ait bazı döl verimi özellikleri.....	92
Çizelge 4.61 İlkine damızlıkta kullanma yaşı (İDKY) ve damızlıkta kullanma süresi (DKS).....	93
Çizelge 4.62 Damızlık kaynakları.....	94
Çizelge 4.63 Dişi Ankara keçilerinde damızlıkların seçim kriterleri.....	96
Çizelge 4.64 Erkek Ankara keçilerinde damızlıkların seçim kriterleri	98
Çizelge 4.65 Damızlık dışı ve fazlası hayvanların değerlendirilme şekli	99
Çizelge 4.66 Kışın merada sürü yönetimi	100
Çizelge 4.67 Kışın barınakta gübre yönetimi.....	101
Çizelge 4.68 Doğumların başlangıç zamanı.....	102
Çizelge 4.69 Doğumların bitiş zamanı	103
Çizelge 4.70 Ortalama doğum dönemi süresi	104
Çizelge 4.71 Doğumdan önce yapılan hazırlıklar	105
Çizelge 4.72 Oğlaklarda göbek bağı kesimi uygulaması.....	106
Çizelge 4.73 Doğum döneminde ek işgücü durumu	107
Çizelge 4.74 Doğumdan sonra oğlaklarda yeme başlama ve sütten kesim yaşı	109
Çizelge 4.75 Oğlaklarda eneme ve boynuz köreltme.....	109
Çizelge 4.76 Eneme yaşı ve yöntemi	110
Çizelge 4.77 Eneme yapma nedenleri.....	112
Çizelge 4.78 Ankara keçisi sağlıyor mu?.....	114

Çizelge 4.79 Sağımın başlama dönemi	115
Çizelge 4.80 Sağımın bitiş dönemi	115
Çizelge 4.81 Ortalama sağım dönemi süresi (Ay)	116
Çizelge 4.82 Sağım döneminde işgücü kullanım durumu	117
Çizelge 4.83 Günlük sağım zamanı ve süresi	118
Çizelge 4.84 Emiştirme durumuna ilişkin özellikler.....	119
Çizelge 4.85 Sağım yeri ve sağım durağı kullanma durumu	120
Çizelge 4.86 Sağımda meme temizliği durumu	121
Çizelge 4.87 Sağım döneminde ek yem uygulaması	121
Çizelge 4.88 İlk kırkım yaşı ve kırkıma başlama zamanı	123
Çizelge 4.89 Kırkım sırası.....	125
Çizelge 4.90 Kırkım yönetimi.....	127
Çizelge 4.91 Kırkım yeri.....	128
Çizelge 4.92 Kırkım yöntemi	129
Çizelge 4.93 Kırkımda yer temizliği.....	130
Çizelge 4.94 Kırkımda banyo durumu	131
Çizelge 4.95 Sağım yapan işletmelerde sütün değerlendirilme durumu	132
Çizelge 4.96 Ankara keçisi sütünün aile içinde değerlendirilme şekli	133
Çizelge 4.97 Ankara keçisi sütünün pazarda değerlendirilme şekli	134
Çizelge 4.98 Pazarda değerlendirilen süt ürünlerinin pazarlanma yolu	134
Çizelge 4.99 Peynir yapım yeri ve yapılan peynirin tipi.....	135
Çizelge 4.100 Peynir yapımında kullanılan süt tipleri	136
Çizelge 4.101 Tereyağı yapımında kullanılan süt tipleri	137
Çizelge 4.102 Yoğurt yapımında kullanılan süt tipleri	138
Çizelge 4.103 Tiftiğin değerlendirilme şekli ve pazarlanan tiftiğin tipi	139
Çizelge 4.104 Tiftiği pazarlama yolu.....	140
Çizelge 4.105 Oğlak besisi durumu ve besi süresi.....	141

Çizelge 4.106 Oğlak besisinde yem kullanım durumu	142
Çizelge 4.107 Oğlak besisinde kullanılan kaba yem tipleri	142
Çizelge 4.108 Oğlak besisinde kaba yem verme şekli ve miktarı	143
Çizelge 4.109 Oğlak besisinde kullanılan kesif yemin çeşidi	144
Çizelge 4.110 Oğlak besisinde kesif yem verme şekli ve miktarı	145
Çizelge 4.111 Oğlak besisi sonunda hayvanların değerlendirilme yolları	146
Çizelge 4.112 Ankara keçilerinde kurban besisi yapılma durumu ve besi süresi	146
Çizelge 4.113 Kurban yapılan beside yem kullanım durumu	147
Çizelge 4.114 Kurban yapılan beside kullanılan kaba yem çeşidi	149
Çizelge 4.115 Kurban besisinde kaba yem verme şekli ve miktarı	150
Çizelge 4.116 Kurban yapılan beside kullanılan kesif yemin çeşidi	151
Çizelge 4.117 Kurban yapılan beside kesif yem verme şekli ve miktarı	152
Çizelge 4.118 Kurban besisi sonunda keçilerin değerlendirilme yolları	153
Çizelge 4.119 İşletmede deri ve gübrenin değerlendirilme yolları	153
Çizelge 4.120 İşletme içinde değerlendirilen gübre tipleri	154
Çizelge 4.121 İşletme içinde değerlendirilen gübrenin kullanım alanları	155
Çizelge 4.122 Pazarlanan gübrenin tipi ve pazarlama yöntemi	156
Çizelge 4.123 Barınaklarda dezenfeksiyon uygulaması	158
Çizelge 4.124 Barınak dezenfeksiyon yöntemleri	159
Çizelge 4.125 Dış parazit mücadelesi durumu	160
Çizelge 4.126 Dış parazit mücadelesi yöntemleri	161
Çizelge 4.127 Vücut banyosu uygulaması	162
Çizelge 4.128 İç parazit mücadelesi durumu	162
Çizelge 4.129 İç parazit mücadelesi yöntemleri	163
Çizelge 4.130 Ayak banyosu uygulaması	164
Çizelge 4.131 Koruyucu aşı uygulaması	165
Çizelge 4.132 En sık karşılaşılan hastalıklar	166
Çizelge 4.133 Sağlık koruma bilgisi	166
Çizelge 4.134 Ankara keçisi yetiştiriciliği yapmanın nedenleri	168
Çizelge 4.135 Yetiştiricilik hakkındaki bilgi edinme kaynakları	169

Çizelge 4.136 Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren işletme sayısındaki değişimler	170
Çizelge 4.137 İşletme sayısında azalmanın nedenleri.....	172
Çizelge 4.138 Ankara keçisi yetiştiriciliği karlı olarak yapılabilir mi?	173
Çizelge 4.139 Ankara keçisi yetiştiriciliği neden karlı değil?	174
Çizelge 4.140 Ankara keçisi yetiştiriciliği nasıl karlı hale getirilebilir?.....	176
Çizelge 4.141 Ankara keçisi yetiştiriciliğinde örgütlenme durumu.....	178
Çizelge 4.142 Ankara keçisi yetiştiriciliğinde kredi kullanma durumu.....	179

ÖZET

Doktora Tezi

TÜRKİYE’DE ANKARA KEÇİSİ YETİŞTİRİCİLİĞİNİN YAPISAL VE YETİŞTİRİCİLİK ÖZELLİKLERİ

Havva ÖZDEMİR

Ankara Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Zootečni Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Gürsel DELLAL

Bu araştırmada, Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren tarım işletmelerinin yapısal ve yetiştiricilik özellikleri, ürünlerin değerlendirilmesi, sağlık koruma uygulamaları ve son yıllarda Ankara keçisi yetiştiriciliğinde meydana gelen değişimler incelenmiştir. Araştırma sonunda yapısal özelliklerden olan işletme nüfusu iller genelinde ortalama $4,99 \pm 0,16$ kişi, işletmelerin arazi varlığı ortalama $239,8 \pm 60,80$ da, işletmelerde yetiştirilen anaç Ankara keçisi sayısı ortalama $165,2 \pm 13,40$ baş, işletmelerin ortalama hayvancılıkla uğraşma süresi ve Ankara keçisi yetiştiriciliği yapma süreleri sırasıyla $33,31 \pm 1,27$ ve $32,45 \pm 1,29$ yıl, iller genelinde işletmelerin sahip oldukları ortalama mera alanı $8.031,3 \pm 901,17$ da olarak tespit edilmiştir. Bunun yanında işletmelerde eğitim düzeyi, üretim sistemleri, işletmelerdeki Ankara keçisi sürü kompozisyonu ve diğer çiftlik hayvanı türlerinin dağılımları, mera, yayla ve barınak özellikleri, köyde-merada ve yaylada bulunan ek yapılar, su kaynakları ve işgücü durumu (çoban) gibi özellikler de araştırılmıştır. Yetiştiricilik özelliklerinden ortalama aşım dönemi süresi $1,77 \pm 0,12$ ay, teke/keçi oranı ortalama $29,57 \pm 1,27$ baş, ilkine damızlıkta kullanma yaşı dişi ve erkeklerde sırasıyla $1,70 \pm 0,03$ ve $1,71 \pm 0,03$ yıl, damızlıkta kullanma süresi dişi ve erkeklerde sırasıyla ortalama $6,97 \pm 0,13$ ve $5,12 \pm 0,13$ yıl, erkek ve dişi hayvanların damızlık seçim yaşı ise ortalama $14,22 \pm 0,43$ ay olarak belirlenmiştir. Ayrıca Ankara keçilerinde bazı döl verimi özellikleri, işletmelerde kışın sürü idaresi, doğum, oğlak büyütme, sağım ve kırıkm dönemi özellikleri ve uygulamaları, seleksiyon özellikleri üzerinde de durulmuştur. İşletmelerde üretilen Ankara keçisi ürünlerinin değerlendirilmesi esas olarak ürünlerin üretim durumu, tipi (tiftik, süt, et, gübre ve deri) ve pazarlama yolları dikkate alınarak analiz edilmiştir. İşletmelerde uygulanmakta olan sürü sağlığını koruma yöntemleri ile birlikte son yıllarda Ankara keçisi yetiştiriciliğinde meydana gelen değişimler, Ankara keçisi yetiştiriciliği ile ilgili sorunlar ve örgütlenme durumları da araştırılmıştır.

Şubat 2009, 196 sayfa

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Ankara keçisi, yapısal ve yetiştiricilik özellikleri

ABSTRACT

Ph.D. Thesis

THE STRUCTURAL AND BREEDING CHARACTERISTICS OF ANGORA GOAT REARING IN TURKEY

Havva ÖZDEMİR

Ankara University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Department of Animal Science

Supervisor: Prof. Dr. Gürsel DELLAL

In this research, it was investigated on the structural and breeding characteristics, evaluation of animal products, health protection applications of the agricultural farms rearing Angora goat and changes on Angora goat breeding in last years. The average population of farms is generally $4,99 \pm 0,16$ person, the average land area is $239,8 \pm 60,80$ da, the average Angora goat number rearing in farms is $165,2 \pm 13,40$ head, the average duration of animal and Angora goat breeding of farms are $33,31 \pm 1,27$ and $32,45 \pm 1,29$ year, respectively, the average pasture area of farms are generally $8.031,3 \pm 901,17$ da. Furthermore the education level, the production systems, the Angora goat herd composition and the distribution of other farm animals in the the farms, the pasture, tableland and shelter characteristics, the additional buildings in the village, pasture and tableland and the water resources and labour force (shepherd) were examined. Of the breeding characteristics, The average duration of mating season is $1,77 \pm 0,12$ month, the average ratio of buck/doe is $29,57 \pm 1,27$ head, the average first mating age of female and male are $1,70 \pm 0,03$ and $1,71 \pm 0,03$ year respectively, average duration breeding of female and male are $6,97 \pm 0,13$ and $5,12 \pm 0,13$ year respectively, average selection age of female and male kids $14,22 \pm 0,43$ month. In addition the some reproductive traits, herd management in the winter, the characteristics and practices in the parturition, milking, shearing and kid rearing and the selection attributes in the farms were investigated. The Angora goat products produced in the farms were mainly analyzed according to the production situation of products, the product type (mohair, milk, meat, manure and hide) and the marketing ways. The changes on Angora goat breeding in last years, the problems concerned Angora goat breeding and the organization situation as well as the health protection applications in the farms were also researched.

February 2009, 196 pages

Key Words: Turkey, Angora goat, structural and breeding characteristics

TEŞEKKÜR

Çalışmalarım sırasında, benden ilgi, bilgi ve deneyimlerini esirgemeyerek beni yönlendiren danışman hocam sayın Prof. Dr. Gürsel DELLAL'a (Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi) çalışmalarım süresince bulunduğu katkılarından dolayı çok kıymetli hocalarım sayın Prof. Dr. Ayhan ELİÇİN'e (Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi) ve Doç. Dr. Birol DAĞ'a (Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi) istatistik analiz aşamasında bulunduğu katkılardan dolayı sayın Doç. Dr. Muhip ÖZKAN'a (Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi) ve yardımlarından dolayı Araş. Gör. İlkay BARITÇI'ya, ayrıca çalışmalarım sırasında benden desteklerini esirgemeyen sevgili eşim ve aileme en içten duygularla teşekkür ederim.

Havva ÖZDEMİR
Ankara, Şubat 2009

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÇİZELGELER DİZİNİ	xi
1. GİRİŞ	1
2. KAYNAK ÖZETLERİ	4
3. MATERYAL VE YÖNTEM.....	8
3.1 Materyal.....	8
3.2 Yöntem	8
4. BULGULAR VE TARTIŞMA	10
4.1 Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinde Nüfus, Yaş ve Cinsiyet Durumu.....	10
4.2 Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinde Meslek Durumu	14
4.3 Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinde Eğitim Durumu	16
4.4 Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinin Toplam Arazi Varlığı.....	19
4.5 Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinde Bitkisel Üretim Durumu	21
4.6 Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinde Yetiştirilen Ankara Keçisi Sayısı ve Sürü Kompozisyonu	26
4.7 Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinde Yetiştirilen Diğer Çiftlik Hayvanları Türleri ve Sayıları	29
4.8 Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinde Üretim Sistemi ve Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Süresi	32
4.9 Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinde Yem Kaynakları	34
4.9.1 Meradan yararlanma durumu.....	34
4.9.1.1 Bazı mera özellikleri	34

4.9.1.2 Mera uygulamaları	37
4.9.1.2.1 Meraya çıkış ve dönüş şekli ve gün içinde çıkış-dönüş saati	37
4.9.1.2.2 Meraya ilk çıkış zamanı (ay)	38
4.9.1.2.3 Meradan dönüş zamanı (ay).....	38
4.9.1.2.4 Kışın meradan yararlanma durumu	40
4.9.1.2.5 Toplam meradan yararlanma süresi.....	41
4.9.1.2.6 Merada geceleme ve ek yem durumu	42
4.9.1.2.7 Merada verilen ek yem çeşidi.....	43
4.9.1.2.8 Merada keçi otlatma sistemi	44
4.9.1.2.9 Merada otlatma dışında yapılan diğer uygulamalar	45
4.9.1.2.10 Merada Ankara keçisi yetiştiriciliği ile ilgili yapıların durumu	45
4.9.2 Yayladan Yararlanma Durumu	48
4.9.2.1 Yayladan yararlanma durumu ve bazı yayla özellikleri	48
4.9.2.2 Yayla uygulamaları.....	48
4.9.2.2.1 Yaylaya çıkış ve dönüş şekli ve zamanı	50
4.9.2.2.2 Yaylada keçi otlatma sistemi.....	50
4.9.2.2.3 Yaylada ek yem durumu	51
4.9.3 Ormandan yararlanma durumu.....	52
4.9.4 Anızdan yararlanma durumu	53
4.9.5 Sanayi yeminden yararlanma durumu	54
4.10 Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinde Barınak Durumu ve Yapı Özellikleri	56
4.10.1 Barınağın bulunduğu yer	56
4.10.2 Barınak mülkiyeti	58
4.10.3 Barınak konumu	58
4.10.4 Barınak tipi.....	59
4.10.5 Barınak yapı özellikleri	60
4.10.5.1 Barınak boyutları.....	61
4.10.5.2 Barınak çatı malzemesi özellikleri.....	61
4.10.5.3 Barınak duvar malzemesi özellikleri.....	64
4.10.5.4 Barınak taban malzemesi özellikleri	64

4.10.5.5 Barınak pencere ve kapı sayısı.....	66
4.10.5.6 Barınak havalandırma bacası sayısı.....	67
4.10.5.7 Barınakta yemlik ve suluk özellikleri.....	68
4.10.5.8 Barınakta bulunan diğer yapılar	69
4.10.6 Ankara keçisi yetiştiriciliği ile ilgili diğer yapıların durumu.....	71
4.10.7 Ankara keçisi yetiştiriciliğinde yararlanılan su kaynakları.....	73
4.10.7.1 Köyde su kaynağı	73
4.10.7.2 Merada su kaynağı.....	75
4.10.7.3 Yaylada su kaynağı	75
4.11 Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinde	
İşgücü Durumu.....	76
4.11.1 Çoban kaynağı.....	77
4.11.2 Aileden olan çobanın sayısı ve cinsiyeti.....	77
4.11.3 Aileden olan çobanın yaşı ve eğitim durumu.....	78
4.11.4 Ücretli çobanın sayısı ve cinsiyeti	79
4.11.5 Ücretli çobanın yaşı ve eğitim durumu	80
4.11.6 Ücretli çoban kullanma yöntemi.....	81
4.11.7 Ücretli çoban ücretleri	82
4.11.8 Çoban sayısındaki değişim	82
4.12 Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinde	
Aşım Dönemi Özellikleri ve Uygulamaları	83
4.12.1 Teke katımının başlangıç ve bitiş zamanı	83
4.12.2 Ortalama aşım dönemi süresi ve teke başına keçi sayısı	85
4.12.3 Teke katım yöntemi	86
4.12.4 Arama tekesi kullanma durumu.....	87
4.12.5 Aşım döneminde ek yem verilme durumu	88
4.12.6 Aşım döneminde verilen ek yem çeşidi	90
4.13 Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinde	
Ankara Keçilerine Ait Bazı Döl Verimi Özellikleri	90
4.13.1 Ankara keçilerine ait bazı döl verimi özellikleri	90
4.13.2 Ankara keçilerinde ilkine damızlıkta kullanma yaşı ve damızlıkta kullanma süresi	93

4.13.3 Damızlık kaynakları	94
4.13.4 Dişi Ankara keçilerinde damızlık seçim kriterleri.....	94
4.13.5 Erkek Ankara keçilerinde damızlık seçim kriterleri.....	97
4.13.6 Damızlık dışı ve fazlası hayvanların değerlendirilme şekli	97
4.14 Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinde	
Kışın Sürü Yönetimi	99
4.14.1 Kışın merada sürü yönetimi.....	99
4.14.2 Kışın barınakta gübre yönetimi.....	100
4.15 Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinde	
Doğum Dönemi Özellikleri ve Uygulamaları.....	101
4.15.1 Doğum dönemi özellikleri.....	101
4.15.1.1 Doğumların başlangıç zamanı.....	101
4.15.1.2 Doğumların bitiş zamanı	102
4.15.1.3 Ortalama doğum dönemi süresi.....	103
4.15.2 Doğum dönemi uygulamaları.....	103
4.15.2.1 Doğumdan önce yapılan hazırlıklar	104
4.15.2.2 Oğlaklarda göbek bağı kesimi uygulaması.....	106
4.15.2.3 Doğum döneminde ek iş gücü durumu	107
4.16 Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinde	
Oğlak Büyütme Dönemindeki Uygulamalar	108
4.16.1 Doğumdan sonra oğlaklarda yeme başlama ve sütten kesim	
Yaşı	108
4.16.2 Oğlaklarda eneme ve boynuz köreltme.....	108
4.16.3 Eneme yaşı ve yöntemi.....	110
4.16.4 Eneme yapma nedenleri	111
4.17 Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinde	
Sağım Dönemi Özellikleri ve Uygulamaları	113
4.17.1 Sağım dönemi özellikleri	113
4.17.1.1 Ankara keçilerinde sağım durumu.....	113
4.17.1.2 Sağımın başlama dönemi.....	114
4.17.1.3 Sağımın bitiş dönemi.....	115
4.17.1.4 Ortalama sağım dönemi süresi	116

4.17.2 Sağım dönemi uygulamaları	116
4.17.2.1 Sağım döneminde işgücü kullanım durumu	117
4.17.2.2 Günlük sağım zamanı ve süresi	118
4.17.2.3 Emiştirme durumuna ilişkin özellikler	118
4.17.2.4 Sağım yeri ve sağım durağı kullanma durumu	119
4.17.2.5 Sağımda meme temizliği durumu	120
4.17.2.6 Sağım döneminde ek yem uygulaması	120
4.18 Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinde	
Kırkım Dönemi Özellikleri ve Uygulamaları	122
4.18.1 Kırkım dönemi özellikleri	122
4.18.1.1 İlk kırkım yaşı ve kırkıma başlama zamanı	122
4.18.1.2 Kırkım sırası.....	124
4.18.2 Kırkım uygulamaları	126
4.18.2.1 Kırkım yönetimi	126
4.18.2.2 Kırkım yeri	128
4.18.2.3 Kırkım yöntemi	128
4.18.2.4 Kırkımda yer temizliği.....	129
4.18.2.5 Kırkımda banyo durumu	130
4.19 Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinde	
Ürünlerin Değerlendirilmesi	131
4.19.1 Sütün değerlendirilmesi.....	131
4.19.1.1 Sağım yapan işletmelerde sütün değerlendirilme durumu	131
4.19.1.2 Ankara keçisi sütünün aile içinde değerlendirilme şekli.....	132
4.19.1.3 Ankara keçisi sütünün pazarda değerlendirilme şekli	133
4.19.1.4 Pazarda değerlendirilen süt ürünlerinin pazarlanma yolu.....	134
4.19.1.5 Peynir yapım yeri ve yapılan peynir tipi.....	135
4.19.1.6 Peynir yapımında kullanılan süt tipleri	135
4.19.1.7 Tereyağı yapımında kullanılan süt tipleri	137
4.19.1.8 Yoğurt yapımında kullanılan süt tipleri	137
4.19.2 Tiftiğin değerlendirilmesi	138
4.19.2.1 Tiftiğin değerlendirme şekli ve pazarlanan tiftiğin tipi.....	138
4.19.2.2 Tiftiğin pazarlanma yolu	139

4.20 Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinde	
Ankara Keçisi Eti Üretimi.....	140
4.20.1 Oğlak besisi durumu ve besi süresi	140
4.20.2 Oğlak besisinde yem kullanım durumu	141
4.20.3 Oğlak besisinde kullanılan kaba yem tipleri	142
4.20.4 Oğlak besisinde kaba yem verme şekli ve miktarı.....	143
4.20.5 Oğlak besisinde kullanılan kesif yemin çeşidi	144
4.20.6 Oğlak besisinde kesif yem verme şekli ve miktarı.....	144
4.20.7 Oğlak besisi sonunda hayvanların değerlendirilme yolları.....	145
4.20.8 Ankara keçilerinde kurban besisi yapılma durumu ve besi süresi	146
4.20.9 Kurban yapılan beside yem kullanım durumu	147
4.20.10 Kurban yapılan beside kullanılan kaba yem çeşidi	148
4.20.11 Kurban besisinde kaba yem verme şekli ve miktarı.....	150
4.20.12 Kurban yapılan beside kullanılan kesif yemin çeşidi	150
4.20.13 Kurban besisinde kesif yem verme şekli ve miktarı	151
4.20.14 Kurban besisi sonunda keçilerin değerlendirilme yolları	152
4.20.15 Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren tarım işletmelerinde	
deri ve gübre üretimi	153
4.20.15.1 Üretilen deri ve gübrenin değerlendirilme yolları	153
4.20.15.2 İşletme içinde değerlendirilen gübre tipleri.....	154
4.20.15.3 İşletme içinde değerlendirilen gübrenin kullanım alanları.....	155
4.20.15.4 Pazarlanan gübrenin tipi ve pazarlama yöntemi	156
4.21 Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinde	
Hayvan Sağlığını Koruma Uygulamaları	156
4.21.1 Barınaklarda dezenfeksiyon uygulaması	157
4.21.2 Barınak dezenfeksiyon yöntemleri	159
4.21.3 Dış parazit mücadelesi durumu	159
4.21.4 Dış parazit mücadelesi yöntemleri.....	160
4.21.5 Vücut banyosu uygulaması	161
4.21.6 İç parazit mücadelesi durumu	162
4.21.7 İç parazit mücadelesi yöntemleri.....	163
4.21.8 Ayak banyosu uygulaması.....	164

4.21.9 Koruyucu aşı uygulaması	164
4.21.10 En sık karşılaşılan hastalıklar	165
4.21.11 Sağlık koruma bilgisi	166
4.22 Ankara Keçisi Yetiştiriciliğinde Mevcut Durum	167
4.22.1 Ankara keçisi yetiştiriciliği yapmanın nedenleri.....	167
4.22.2 Ankara keçisi yetiştiriciliği hakkında bilgi edinme kaynakları.....	169
4.22.3 Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren işletme sayısındaki Değişimler	170
4.22.4 İşletme sayısındaki azalmanın nedenleri	171
4.22.5 Ankara keçisi yetiştiriciliği karlı olarak yapılabilir mi?	173
4.22.6 Ankara keçisi yetiştiriciliği neden karlı değil?	173
4.22.7 Ankara keçisi yetiştiriciliği nasıl karlı hale getirilebilir?	175
4.22.8 Ankara keçisi yetiştiriciliğinde örgütlenme durumu	177
4.22.9 Ankara keçisi yetiştiriciliğinde kredi kullanma durumu	179
5. SONUÇ	181
KAYNAKLAR	194
ÖZGEÇMİŞ.....	196

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 4.1 Ankara keçisi yetiştiriciliği yapan tarım işletmelerinde nüfus durumu	10
Çizelge 4.2 Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren tarım işletmelerinde yaştın (yıl) cinsiyete göre dağılımı	13
Çizelge 4.3 İşletme nüfusunun mesleklere göre dağılımı	15
Çizelge 4.4 İşletmelerde eğitim durumu	18
Çizelge 4.5 İşletmenin toplam arazi varlığı (Dekar)	20
Çizelge 4.6 Tarla bitkilerine ayrılan arazi varlığı (Dekar)	23
Çizelge 4.7 Yetiştirilen meyveler (Dekar)	24
Çizelge 4.8 Yetiştirilen sebzeler (Dekar)	25
Çizelge 4.9 İşletmelerde yetiştirilen Ankara keçisi sayısı ve sürü kompozisyonu	28
Çizelge 4.10 İşletmelerde yetiştirilen diğer çiftlik hayvanları türleri ve sayılar	31
Çizelge 4.11 Üretim sistemi ve Ankara keçisi yetiştiriciliği süresi	33
Çizelge 4.12 Bazı mera özellikleri	36
Çizelge 4.13 Meraya çıkış ve dönüş şekli ve gün içinde çıkış-dönüş saati	37
Çizelge 4.14 Meraya ilk çıkış zamanı (Ay)	38
Çizelge 4.15 Meradan dönüş zamanı (Ay)	39
Çizelge 4.16 Kışın meradan yararlanma durumu	40
Çizelge 4.17 Toplam meradan yararlanma süresi	41
Çizelge 4.18 Merada geceleme ve ek yem durumu	42
Çizelge 4.19 Merada verilen ek yem çeşidi	43
Çizelge 4.20 Merada keçi otlatma sistemi	44
Çizelge 4.21 Merada otlatma dışında yapılan uygulamalar	46
Çizelge 4.22 Merada Ankara keçisi yetiştiriciliği ile ilgili yapıların durumu	47

Çizelge 4.23 Yayladan yararlanma durumu ve bazı yayla özellikleri	49
Çizelge 4.24 Yaylaya çıkış ve dönüş şekli ve zamanı	50
Çizelge 4.25 Yaylada keçi otlatma sistem	51
Çizelge 4.26 Yaylada ek yem durumu	51
Çizelge 4.27 Ormandan yararlanma durumu	52
Çizelge 4.28 Anızdan yararlanma durumu.....	53
Çizelge 4.29 Sanayi yeminden yararlanma durumu	55
Çizelge 4.30 Barınağın bulunduğu yer	57
Çizelge 4.31 Barınak mülkiyeti	58
Çizelge 4.32 Barınak konumu.....	59
Çizelge 4.33 Barınak tipi	60
Çizelge 4.34 Barınak boyutları	62
Çizelge 4.35 Barınak çatı malzemesi özellikleri.....	63
Çizelge 4.36 Barınak duvar malzemesi özellikleri	65
Çizelge 4.37 Barınak taban malzemesi özellikleri.....	66
Çizelge 4.38 Barınak pencere ve kapı sayısı.....	67
Çizelge 4.39 Barınak havalandırma bacası sayısı	67
Çizelge 4.40 Barınakta yemlik ve suluk özellikleri	68
Çizelge 4.41 Barınakta bulunan diğer yapılar.....	70
Çizelge 4.42 Ankara keçisi yetiştiriciliği ile ilgili diğer yapıların durumu	72
Çizelge 4.43 Köyde su kaynağı.....	74
Çizelge 4.44 Merada su kaynağı	75
Çizelge 4.45 Yaylada su kaynağı.....	76
Çizelge 4.46 Çoban kaynağı	77
Çizelge 4.47 Aileden olan çobanın sayısı ve cinsiyeti.....	78
Çizelge 4.48 Aileden olan çobanın yaşı ve eğitim durumu	79
Çizelge 4.49 Ücretli çoban sayı ve cinsiyeti	79
Çizelge 4.50 Ücretli çobanın yaşı ve eğitim durumu	80
Çizelge 4.51 Ücretli çoban kullanma yöntemi	81
Çizelge 4.52 Ücretli çoban ücretleri.....	82

Çizelge 4.53 Çoban sayısındaki değişim	83
Çizelge 4.54 Teke katımının başlangıç ve bitiş zamanı	84
Çizelge 4.55 Ortalama aşım dönemi süresi ve teke başına düşen keçi sayısı.....	86
Çizelge 4.56 Teke katım yöntemi	87
Çizelge 4.57 Arama tekesi kullanma durumu	87
Çizelge 4.58 Aşım döneminde ek yem verilme durumu.....	89
Çizelge 4.59 Aşım döneminde verilen ek yem çeşidi	91
Çizelge 4.60 Ankara keçilerine ait bazı döl verimi özellikleri.....	92
Çizelge 4.61 İlkine damızlıkta kullanma yaşı (İDKY) ve damızlıkta kullanma süresi (DKS).....	93
Çizelge 4.62 Damızlık kaynakları.....	94
Çizelge 4.63 Dişi Ankara keçilerinde damızlıkların seçim kriterleri.....	96
Çizelge 4.64 Erkek Ankara keçilerinde damızlıkların seçim kriterleri	98
Çizelge 4.65 Damızlık dışı ve fazlası hayvanların değerlendirilme şekli	99
Çizelge 4.66 Kışın merada sürü yönetimi	100
Çizelge 4.67 Kışın barınakta gübre yönetimi.....	101
Çizelge 4.68 Doğumların başlangıç zamanı.....	102
Çizelge 4.69 Doğumların bitiş zamanı	103
Çizelge 4.70 Ortalama doğum dönemi süresi	104
Çizelge 4.71 Doğumdan önce yapılan hazırlıklar	105
Çizelge 4.72 Oğlaklarda göbek bağı kesimi uygulaması.....	106
Çizelge 4.73 Doğum döneminde ek işgücü durumu	107
Çizelge 4.74 Doğumdan sonra oğlaklarda yeme başlama ve sütten kesim yaşı	109
Çizelge 4.75 Oğlaklarda eneme ve boynuz köreltme.....	109
Çizelge 4.76 Eneme yaşı ve yöntemi	110
Çizelge 4.77 Eneme yapma nedenleri.....	112
Çizelge 4.78 Ankara keçisi sağlıyor mu?.....	114

Çizelge 4.79 Sağımın başlama dönemi	115
Çizelge 4.80 Sağımın bitiş dönemi	115
Çizelge 4.81 Ortalama sağım dönemi süresi (Ay)	116
Çizelge 4.82 Sağım döneminde işgücü kullanım durumu	117
Çizelge 4.83 Günlük sağım zamanı ve süresi	118
Çizelge 4.84 Emiştirme durumuna ilişkin özellikler.....	119
Çizelge 4.85 Sağım yeri ve sağım durağı kullanma durumu	120
Çizelge 4.86 Sağımda meme temizliği durumu	121
Çizelge 4.87 Sağım döneminde ek yem uygulaması	121
Çizelge 4.88 İlk kırkım yaşı ve kırkıma başlama zamanı	123
Çizelge 4.89 Kırkım sırası.....	125
Çizelge 4.90 Kırkım yönetimi.....	127
Çizelge 4.91 Kırkım yeri.....	128
Çizelge 4.92 Kırkım yöntemi.....	129
Çizelge 4.93 Kırkımda yer temizliği.....	130
Çizelge 4.94 Kırkımda banyo durumu	131
Çizelge 4.95 Sağım yapan işletmelerde sütün değerlendirilme durumu	132
Çizelge 4.96 Ankara keçisi sütünün aile içinde değerlendirilme şekli	133
Çizelge 4.97 Ankara keçisi sütünün pazarda değerlendirilme şekli	134
Çizelge 4.98 Pazarda değerlendirilen süt ürünlerinin pazarlanma yolu	134
Çizelge 4.99 Peynir yapım yeri ve yapılan peynirin tipi.....	135
Çizelge 4.100 Peynir yapımında kullanılan süt tipleri	136
Çizelge 4.101 Tereyağı yapımında kullanılan süt tipleri	137
Çizelge 4.102 Yoğurt yapımında kullanılan süt tipleri	138
Çizelge 4.103 Tiftiğin değerlendirilme şekli ve pazarlanan tiftiğin tipi	139
Çizelge 4.104 Tiftiği pazarlama yolu.....	140
Çizelge 4.105 Oğlak besisi durumu ve besi süresi.....	141

Çizelge 4.106 Oğlak besisinde yem kullanım durumu	142
Çizelge 4.107 Oğlak besisinde kullanılan kaba yem tipleri	142
Çizelge 4.108 Oğlak besisinde kaba yem verme şekli ve miktarı	143
Çizelge 4.109 Oğlak besisinde kullanılan kesif yemin çeşidi	144
Çizelge 4.110 Oğlak besisinde kesif yem verme şekli ve miktarı	145
Çizelge 4.111 Oğlak besisi sonunda hayvanların değerlendirilme yolları	146
Çizelge 4.112 Ankara keçilerinde kurban besisi yapılma durumu ve besi süresi	146
Çizelge 4.113 Kurban yapılan beside yem kullanım durumu	147
Çizelge 4.114 Kurban yapılan beside kullanılan kaba yem çeşidi	149
Çizelge 4.115 Kurban besisinde kaba yem verme şekli ve miktarı	150
Çizelge 4.116 Kurban yapılan beside kullanılan kesif yemin çeşidi	151
Çizelge 4.117 Kurban yapılan beside kesif yem verme şekli ve miktarı	152
Çizelge 4.118 Kurban besisi sonunda keçilerin değerlendirilme yolları	153
Çizelge 4.119 İşletmede deri ve gübrenin değerlendirilme yolları	153
Çizelge 4.120 İşletme içinde değerlendirilen gübre tipleri	154
Çizelge 4.121 İşletme içinde değerlendirilen gübrenin kullanım alanları	155
Çizelge 4.122 Pazarlanan gübrenin tipi ve pazarlama yöntemi	156
Çizelge 4.123 Barınaklarda dezenfeksiyon uygulaması	158
Çizelge 4.124 Barınak dezenfeksiyon yöntemleri	159
Çizelge 4.125 Dış parazit mücadelesi durumu	160
Çizelge 4.126 Dış parazit mücadelesi yöntemleri	161
Çizelge 4.127 Vücut banyosu uygulaması	162
Çizelge 4.128 İç parazit mücadelesi durumu	162
Çizelge 4.129 İç parazit mücadelesi yöntemleri	163
Çizelge 4.130 Ayak banyosu uygulaması	164
Çizelge 4.131 Koruyucu aşı uygulaması	165
Çizelge 4.132 En sık karşılaşılan hastalıklar	166
Çizelge 4.133 Sağlık koruma bilgisi	166
Çizelge 4.134 Ankara keçisi yetiştiriciliği yapmanın nedenleri	168
Çizelge 4.135 Yetiştiricilik hakkındaki bilgi edinme kaynakları	169

Çizelge 4.136 Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren işletme sayısındaki değişimler	170
Çizelge 4.137 İşletme sayısında azalmanın nedenleri.....	172
Çizelge 4.138 Ankara keçisi yetiştiriciliği karlı olarak yapılabiliyor mu?	173
Çizelge 4.139 Ankara keçisi yetiştiriciliği neden karlı değil?	174
Çizelge 4.140 Ankara keçisi yetiştiriciliği nasıl karlı hale getirilebilir?.....	176
Çizelge 4.141 Ankara keçisi yetiştiriciliğinde örgütlenme durumu.....	178
Çizelge 4.142 Ankara keçisi yetiştiriciliğinde kredi kullanma durumu.....	179

1. GİRİŞ

Türkiye'nin önemli gen kaynaklarından birisi olan Ankara keçisi esas olarak Orta Anadolu Platosu'nda yetiştirilmektedir. Dünya'da da Ankara keçisi (Angora Goat) olarak tanınan bu ırkın 1838 yılına kadar yalnızca Anadolu'da yetiştirildiği, bu tarihten sonra ise öncelikle Güney Afrika olmak üzere Dünya'nın çeşitli ülkelerinde yetiştirilmeye başlandığı iddiaları yaygındır (Düzgüneş 1987).

Türkiye'de Ankara keçisinin kökeni konusunda en kapsamlı araştırma Batu (1940) tarafından gerçekleştirilmiştir. Batu (1940)'ya göre; Ankara keçisi, Keşmir, Buhara, Tibet ve Çin keçileri gibi, *Capra prisca* yabani formundan köken almış olup, anavatanı Orta Asya'dır. Anadolu'da Ankara keçisi varlığı ile ilgili ilk bilgiler 15. yüzyıldan itibaren başlamaktadır ve Anadolu'da Türklerden önce bulunan uygarlıklar tarafından Ankara keçisi yetiştiriciliği yapıldığını gösteren veri bulunmamaktadır. Bu nedenle; farklı görüşlerin bulunmasına karşın, Ankara keçisinin Anadolu'ya 13.yüzyılda Orta Asya'dan göç eden Türkler tarafından getirilmiş oldukları tezi en bilimsel ve kabul edilebilir görüştür (Tamur 2003). Ankara keçisinin Anadolu'ya getirildikten sonra yetiştirilme bölgelerinin günümüzde de değişmediği söylenebilir. İç Anadolu Bölgesi'nde yer alan Ankara, Çankırı, Kastamonu, Zonguldak, Bolu, Bilecik, Eskişehir, Kütahya, Afyon, Konya, Niğde, Kırşehir, Nevşehir, Yozgat ve Çorum illerinde yüzyıllardır Ankara keçisi yetiştiriciliği yapılmıştır. İç Anadolu Bölgesi'ndeki kadar yoğun olmamasına karşın, Sivas, Erzurum, Bingöl, Bitlis, Siirt, Mardin ve Van illerinde de Ankara keçisi yetiştiriciliği yapılmıştır. Bununla birlikte, Ankara keçisi yetiştiriciliği İç Anadolu Bölgesi'nde belirli illerde ve özellikle de Ankara ilinde daha yoğun olarak ilgi görmüştür (Tamur 2003). Ankara keçisi Anadolu'ya getirildikten sonra özellikle İç Anadolu Bölgesi'nin geniş bir bölümünde yüzyıllardır yetiştiriciliğinin yoğun olarak sürdürülmesi bu ırkın bu bölgedeki çevre ve iklim koşullarına iyi uyum göstermiş olması nedeniyledir. Ankara keçilerinin bu bölgeye gösterdikleri uyum sayesinde ırk özelliklerini daha da geliştirdikleri kabul edilmektedir (Batu 1940, Daşkiran 2000, Tamur 2003).

Ankara keçisi yetiştiriciliği ve tiftik üretimi 18'nci yüzyıla kadar Türkiye'nin (Osmanlı İmparatorluğu) tekelinde kalmıştır. Türkiye sadece tiftik ipliği ve tiftikten dokunmuş kumaş dış satımı yapmıştır. Ancak sanayi devrimi ile İngiltere'nin tiftik işlemeye yarayan teknikleri hızla geliştirmesi nedeniyle 1939 ticaret antlaşmasından sonra Türkiye işlenmiş tiftik yerine aşama aşama ham tiftik satar bir duruma girmiştir. Daha sonraları 1838 yılında Güney Afrika Cumhuriyeti'ne ve ardından 1849 yılında da Amerika Birleşik Devletleri'ne Ankara keçilerinin götürülmesi ile Türkiye tiftik üretiminde tekel olmaktan çıkmıştır (Kaymakçı 2006).

Günümüzde Dünya'da Güney Afrika Cumhuriyeti, A.B.D ve Türkiye ile birlikte Lesoto, Avustralya, Yeni Zelanda, Fransa, İskoçya gibi birçok ülkede Ankara keçisi yetiştiriciliği yapılmaktadır. Buna karşın Türkiye'de Ankara keçisi sayısı ve tiftik üretiminde meydana gelen ciddi düşüşler nedeniyle üretim kapasitesi bakımından Güney Afrika Cumhuriyeti ve A.B.D'nin çok gerisinde kalmıştır (Dellal 2001).

Günümüzde Dünya'da diğer hayvansal kaynaklı liflerin üretiminde olduğu gibi, tiftik üretiminde de her geçen yıl düşme eğilimi görülmektedir. Dünya'da tiftik üretimi 1990 yılında 21.800 ton iken, 2005 yılında bu rakam 6.500 tona kadar gerilemiştir. Bu miktarı üreten ülkeler ise esas olarak Güney Afrika Cumhuriyeti, A.B.D, Türkiye, Lesoto, Avustralya, Arjantin, ve Yeni Zelanda'dır. Bu ülkelerden Güney Afrika Cumhuriyeti, 4 bin ton ile tek başına dünya tiftik üretiminin %60'ını karşılamaktadır (<http://www.gcis.gov.za/docs/publications/yearbook/2008/chapter3.pdf> 2008, Dağ 2008).

Türkiye'de de son yıllarda Ankara keçisi sayısında ve tiftik üretiminde ciddi azalmalar meydana gelmiştir. Türkiye'de Ankara keçisi sayısı ve tiftik üretimi 2001 yılı verilerine göre 346.000 baş ve 401 ton iken bu değerler 2006 yılı verilerine göre 209.550 baş ve 274 tona kadar gerilemiştir (<http://www.tuik.gov.tr> 2008).

Türkiye'de, 2006 yılı verilerine göre Ankara'da 83.617, Kütahya'da 22.351, Eskişehir'de 18.158, Konya'da 15.554, Çankırı'da 12.477, Kastamonu'da 10.062,

Bolu’da 6.480 ve Aksaray’da da 739 baş Ankara keçisi bulunmaktadır. Aynı yılın verilerine göre bu illerdeki tiftik üretimi ise sırasıyla 115, 39, 26, 11, 17, 9, 9 ve 1 ton dur (<http://www.tuik.gov.tr> 2008).

Türkiye’de Ankara keçisi sayısı ve tiftik üretimindeki hızlı azalışın nedenlerinin başında Ankara keçisi yetiştiriciliğinden kaçış gelmektedir. Bu durum ise esas olarak Ankara keçisi başına elde edilen gelirlerin düşük olması ve buna bağlı olarak ta Ankara keçisinin diğer üretim kolları karşısında rekabet gücünü yitirmesinden kaynaklanmaktadır. Bunun yanında mera alanlarındaki azalmaların, köyden kente olan göçlerin ve uygulanan hayvancılık politikaları gibi faktörlerinde bu azalmada etkili olduğu söylenebilir (Elmacı vd. 1999). Ankara keçisi yetiştiriciliği lehine bu olumsuzlukları giderecek önlemler alınmaz ise yakın gelecekte bu keçi ırkının anavatanında yok olacağı beklenmektedir (Anonim 1997).

Türkiye’de Ankara keçisi üretimindeki bu hızlı azalışı önlemek için; başta tiftik olmak üzere et ve süt gibi Ankara keçisi ürünlerinin kullanım alanlarının yaygınlaştırılması, yetiştiricilerin damızlık ve yem temini, barınak yapımı, sağlık koruma ve tedavi ve ürünlerin değerlendirilmesi ve pazarlanması konularında desteklenmeleri ile birlikte en önemlisi Ankara keçisini gen kaynağı olarak korumayı da içine alan genetik ve çevresel ıslah programları hazırlanarak acilen uygulamaya aktarılması gerekmektedir (Dellal 2001). Bu programların etkin bir şekilde geliştirilmesi ise Ankara keçisi yetiştiriciliğine ait yapısal, teknik, sosyal ve ekonomik özelliklerin bilinmesine bağlıdır. Türkiye’de Ankara keçisi yetiştiriciliğinin bazı özelliklerinin bilinmesine karşın, yapısal, yetiştiricilik ve sosyo-ekonomik özellikleri gibi konularda bugüne kadar yeterli düzeyde çalışma yapılmamıştır. Bu nedenle bu araştırmada; Ankara keçisi yetiştiriciliğinin yapısal ve teknik özelliklerinin saptanması amaçlanmıştır. Bu şekilde; bu üretim kolunun iyileştirilmesi yönünde yapılacak ve/veya yapılmış olan plan, program ve araştırmalara katkı sağlayabilecek temel verilerin elde edilmesi düşünülmüştür.

2. KAYNAK ÖZETLERİ

Türkiye’de bölgelere göre Ankara keçisi yetiştiriciliğinin yapısal ve yetiştiricilik özelliklerini araştıran çalışma sayısı yeterli düzeyde değildir. Bununla birlikte, bu alanda yapılmış olan bazı çalışmaların özetleri aşağıda vermeye çalışılmıştır.

Sönmez vd. (1990), Batı Anadolu ve Trakya için E.Ü. Ziraat Fakültesinin geliştirdiği yeni koyun tiplerinin saha düzeyinde geçerliliğini ortaya çıkarmak ve anılan bölgelerde koyunculüğün yapısal özelliklerini ve verimliliğini saptamak amacıyla Batı Anadolu ve Trakya’da koyunculuk işletmelerinin yapısal özelliği ve verimliliği isimli araştırmayı yürütmüşlerdir. Bu bölgelerde Balıkesir, Çanakkale, Kırklareli, İzmir, Manisa, Aydın, Denizli ve Antalya illerindeki koyunculuk işletmeleri ele alınmıştır. Araştırmada işletmecinin yaşı ve hane halkı sayısı, işletme genişliği, mera kullanım durumu, çoban sayısı ve kaynağı, barınak özellikleri, koç katımı uygulamaları, döl verimi ve gelişme özellikleri, laktasyon ve kırkım dönemi uygulamalarına ilişkin özellikler belirlenmiştir.

Karaca vd. (1993), Doğu Anadolu Bölgesinde Ağrı, Bitlis, Muş ve Van illerinde toplam 250 aile işletmesinde koyun yetiştirmenin sosyolojik, ekonomik ve genetik görünüşü isimli çalışma gerçekleştirmişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre; işletmecilerde ortalama yaş 49.42 ± 13.43 , hane halkı sayısı ise 13.68 ± 5.85 olarak bulunmuştur. Aile işletmelerinin sahip oldukları toplam arazi ortalama 116.20 ± 111.85 dekadır. Bütün işletmelerde barınaklar benzer özellikler taşımaktadırlar. Yapı malzemesi olarak taş, toprak ve ahşap kullanılmaktadır. Değerlendirilen işletmelerde ortalama 51.50 ± 29.40 baş koyun varlığı tespit edilmiştir. Meralanma süreleri yaklaşık 6-7 aydır. Yayla olanakları sınırlıdır. Sayıları ortalama 458.3 ± 243 baş kadar olan ortak sürülerin 1-2 çobanla idare edildiği saptanmıştır. Koç katımı Eylül, Ekim ve Kasım aylarında yapılmaktadır. Sağım ve emiştirme bakımından birbirinden oldukça farklı uygulamalar bulunmaktadır. Laktasyon süresi ortalama 133 ± 20 gün, günlük ortalama süt verimi ise 582 ± 185 g olarak belirlenmiştir.

Kıral vd. (1996) tarafından, Ankara ilinde Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren tarım işletmelerinde tiftik üretiminin ekonomisi analiz edilmiştir. Araştırmada büyük kısmını Ankara ili Ayaş ve Güdül ilçelerindeki işletmeler oluşturmıştır. İşletmeler iki büyüklük grubuna ayrılarak incelenmiştir. Birinci grup işletmeler 5-25 büyükbaş hayvan birimine, ikinci grup işletmeler 26 ve daha yukarı büyükbaş hayvan birimine sahip olan işletmelerdir. Araştırma sonuçlarına göre, birinci işletme büyüklük grubunda sürü mevcudunu sırasıyla %58.89 anaç keçi, %19.63 erkek ve %21.48 oranında çebiç, oğlak ve teke oluştururken, ikinci işletme büyüklük grubunda %51 anaç keçi, %26.03 erkek ve %22.97 oranında da çebiç, oğlak ve teke oluşturmaktadır. Tiftik maliyeti 5-25 büyükbaş hayvan birimine sahip olan işletmelerde 74523 tl/kg, 26 ve daha yukarı büyükbaş hayvan birimine sahip olan işletmelerde 65939 tl/kg olarak hesaplanmıştır. İşletmeler ortalamasında ise 68638 tl/kg'dır. Yapılan regresyon analizinde, işletmelerde maliyeti etkileyen en önemli faktörün işçilik olduğu saptanmıştır.

Dellal (2000), Antalya iline bağlı Merkez, Korkuteli, Elmalı, Kaş, Manavgat, Gündoğmuş ve Gazipaşa ilçelerinde bulunan toplam 92 adet işletmede Kıl keçisi yetiştiriciliğinin işgücü durumu, üretim sistemleri, kaba yem kaynağı ve barınak özellikleri gibi bazı yapısal özellikleri belirlemiştir. Araştırma sonuçlarına göre, toplam hane halkı sayısı, işletmecisi yaşı ve keçi yetiştiriciliği ile uğraşma süresi sırasıyla 6.3 ± 0.26 kişi, 51.6 ± 1.14 yıl ve 33.6 ± 5.27 yıldır. Toplam arazi büyüklüğü ve keçi sayısı sırasıyla 34.5 ± 11.58 dekar ve 213.3 ± 37.4 baştır. Kaba yem kaynağını ise esas olarak makilik alanlar (%49) ve orman içi mera (%47) alanları oluşturmaktadır. İşletme başına çoban sayısı 2.3 ± 0.33 olarak belirlenmiştir.

Direk vd. (2000) tarafından, Konya merkez ve ilçelerinde toplam 45 işletmede koyun yetiştiriciliğinin bazı yapısal özellikleri belirlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre; Konya ilinde esas olarak Akkaraman koyun ırkının yetiştiriciliğinin yapılması ile birlikte, Merinos, Kıvırcık, Akkaraman x Dağlıç ve Akkaraman x Merinos melezleri de yetiştirilmektedir. Sürü kompozisyonu %63.60 anaç koyun, %21.17 toklu, %13.47 kuzu ve %1.76 koç şeklindedir. Damızlık seçiminde morfolojik yapıya bakılmaktadır. Damızlıkta kullanma yaşı 17-20 ay, damızlıkta kullanma süresi 3-3.5 yıldır. Yetiştiricilik ekstansif yapıdadır. Koyunların beslenmesi mera ve anıza dayanmakta, kış

aylarında ek yemleme yapılmaktadır. Bölgede koyunlar ağustosta kızgınlık göstermeye başlamakta ve aşım kasıma kadar sürmektedir. Koç katımı serbest usulde yapılmaktadır. Flushing uygulanmamaktadır. Koyunculuk genelde işletmecinin yan gelir kaynağını oluşturmaktadır. Sağlık-koruma uygulamaları yetersizdir. Barınaklar ilkel, yetiştiricinin konusundaki bilimsel bilgi düzeyi yetersizdir.

Aydın ve Dellal (2001), Artvin merkez ve ilçelerinde toplam 60 işletmede koyun yetiştiriciliğinin bazı yapısal özelliklerini incelemişlerdir. Artvin ilinde en yaygın olarak yetiştirilen koyun ırklarının Hemşin ve Akkaraman olduğu belirlenmiştir. Genelde yaylacılık şeklinde üretim yapılmaktadır. Sürü büyüklüğü ortalama 126.4 baştır. Damızlık seçiminde dış görünüme önem verilmektedir. İlkine damızlıkta kullanma yaşı erkeklerde 17 ay, dişilerde 18 ay, damızlıkta kalma süresi ise erkeklerde 5 yıl, dişilerde ise 6.5 yıldır. Koç katımı serbest yapılmakta ve koç katım döneminin başlangıcı Ekim ayı, bitimi ise Kasım ayı sonlarına denk gelmektedir. Koç başına koyun oranı 1/24 dür. İşletmelerin tamamında barınak dezenfeksiyonu ve aşılama yapılmaktadır. Ancak koç katımı, doğum, kırkım ve sağım dönemlerinde geleneksel yetiştiricilik yöntemleri halen uygulanmaktadır.

Dellal vd.(2002) tarafından GAP Bölgesinde küçükbaş hayvancılığa yer veren tarım işletmelerinin yapısal özellikleri incelenmiştir. Araştırmaya göre; bölgede küçükbaş hayvan yetiştiriciliği büyük oranda (%9.9) köyde yerleşik tarzda yapılmaktadır. Yaylacılık şeklindeki üretim tarzı düşük düzeyde (%15.1) olup, esas olarak Diyarbakır, Şanlıurfa ve Adıyaman illerinde görülmektedir. Yetiştiricilikle uğraşma süresi ortalama 43,9 yıldır. Barınaklar büyük oranda (%88.4) şahıs malıdır ve genel olarak eve bitişik veya evin altında inşa edilmişlerdir. Köydeki su kaynağını büyük oranda (%83.3) çeşme suyu oluşturmaktadır. Meralar esas olarak köy orta malıdır ve köy merkezine yakındırlar. Mera ve yaylada otlatma dışındaki yem kaynakları sırasıyla dane yem (%100), saman (%100), anız (%80.5), fabrika yemi (%100) ve silaj (%0.4) dır. Çobanlar genellikle aile içerisinde sağlanmaktadır. Koyun ve keçilerde aşım dönemi başlangıcı ve bitiş yoğunluklu olarak sırasıyla Haziran-Temmuz; Ağustos-Eylül ve Ağustos-Ekim, Ekim-Kasım aylarıdır. Doğumlar sırasıyla Kasım-Şubat ve Ocak-Mart aylarında başlamaktadır. Sütten kesim yaşı kuzu ve oğlaklar için ortalama 3.2 ve 3.3 aydır. Tam

sağım koyun ve keçilerde sırasıyla Mart/ Nisan - Temmuz/Ağustos ve Mayıs/ Haziran - Ekim/ Kasım ayları arasındadır. İncelenen işletmelerin tamamında koyunlar kırkılırken, keçilerde kırkım yapan işletmelerin oranı %60.6'dır. İlk kırkım yaşı koyun ve keçiler için sırasıyla 12.7 ve 12.2 aydır. İlkine damızlıkta kullanma yaşı ve damızlıkta kalma süresi dişi koyun ve keçiler için sırasıyla 18.3 ay, 6.6 yıl ve 17.9 ay, 6.6 yıl iken, koç ve tekeler için sırasıyla 19.0 ay, 3.6 yıl ve 18.8 ay, 3.6 yıldır. İşletmelerin %88.8'inde ağıllarda dezenfeksiyon yapılmaktadır. İşletmelerin tamamı sürülerinde koruyucu aşı yaptırmaktadırlar.

Bostancı (2006), Kırıkkale ilinde Delice, Keskin ve Balışeyh ilçelerinde koyun yetiştiriciliğinin bazı yapısal ve yetiştiricilik özelliklerini araştırmıştır. Araştırmada üretim sistemi, işletmelerdeki hayvan sayıları, sürü bileşimi, mera özellikleri, barınak özellikleri, köyde ve merada ek yapılar, su kaynağı, işgücü kullanma durumu, koç katımı uygulamaları, döl verimi özellikleri, kışın sürü idaresi, doğum uygulamaları, kuzu büyütme dönemi uygulamaları, sağım dönemi uygulamaları, kırkım dönemi uygulamaları, damızlık kullanım durumu, sağlık koruma uygulamaları, işletmede yetiştirilen bitkisel ürünler ve yem kaynakları, koyun yetiştiriciliği ile ilgili sorunlar ve örgütlenme durumu incelenmiştir.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1 Materyal

Araştırmanın materyalini Türkiye’de Ankara keçisi yetiştiriciliğinin yoğun olarak yapıldığı bölge olan İç Anadolu Bölgesinden basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile seçilen toplam 175 adet örnek işletmeden anket yoluyla toplanan veriler oluşturmuştur. İşletmelerden 2007 yılı süresince anket yolu ile bilgi toplanmıştır. Ayrıca konu ile ilgili olarak daha önce yapılmış bilimsel çalışmalar ile kamu ve özel kuruluşların kayıtlarından da yararlanılmıştır.

3.2 Yöntem

Araştırma alanı olan İç Anadolu Bölgesini; Ankara keçisi varlığı, doğal faktörler ve üretim tekniği bakımından; Ankara (Ayaş, Beypazarı, Güdül ve Polatlı), Çankırı, Kırıkkale, Eskişehir, Bolu ve Aksaray illerinin temsil ettiği, bölgede uzun yıllar görev yapan elemanların da görüşü alınarak belirlenmiştir. Böylece bu iller ve ilçelerde bulunan işletmelerdeki Ankara keçisi varlığına ilişkin dağılım dikkate alınarak 10 başın üzerinde Ankara keçisine sahip tarım işletmeleri ana populasyonu oluşturmuştur. Örnek seçiminde esas olacak populasyonu belirlemek üzere hazırlanan “Çerçeve Tespit Formları” Tiftik ve Yapağı Tarım Satış Kooperatifleri Birliği’nin (Tiftikbirlik) kayıtlarından yararlanarak doldurulmuştur. Tiftikbirlik, ürün destekleme kapsamında Ankara keçisi yetiştiricilerinin ürettikleri tiftikleri doğrudan alan kurum olduğu için elde edilen bu kayıtlar güvenilir durumdadır.

Bu populasyondan işletmelerde bulunan Ankara keçisi sayısı ölçütü dikkate alınarak basit tesadüfi örnekleme yöntemiyle anket yapılacak örnek işletme sayısını belirlemek amacıyla aşağıdaki formül kullanılmıştır.

$$n = \frac{N * \sigma^2}{(N - 1) * D + \sigma^2}$$

Formülde;

n: Örnek hacmi,

σ^2 : Hayvan sayısına ait varyans,

N: Populasyon,

D: Populasyon ortalamasından müsaade edilen hata miktarını gösterir ve $D=(E/t)^2$ 'dir.

Araştırmada %90 güven sınırı öngörüldüğünden t tablo değeri 1,645 olarak alınmıştır (Güneş ve Arıkan 1988).

Formülden yararlanarak anket yapılacak toplam örnek işletme sayısı 175 olarak hesaplanmıştır. Örnek işletme sayısı Aksaray ilinde 15 adet, Ankara'nın her ilçesi ve Kırıkkale, Eskişehir, Çankırı ve Bolu illeri için ise 20 adet olarak tespit edilmiştir.

Araştırmanın amacına uygun olarak hazırlanmış anket formları bizzat araştırmacı tarafından kişisel görüşme yoluyla doldurulmuştur. Böylece analize esas teşkil edecek birincil derecede veriler doğrudan doğruya çiftçi ailelerinden elde edilmiştir. İkincil veriler ise konuya ilişkin literatür ve istatistiklerden yararlanılarak temin edilmiştir. Çizelgelerde kullanılan yüzde değerlerin önem kontrolü oranlar arası karşılaştırma Z testi ve ortalama değerler arası farklılıklarda önem kontrolü ise varyans analizi gibi uygun istatistik yöntemlerle değerlendirilmiştir (Düzgüneş vd. 1993).

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

4.1 Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinde Nüfus, Yaş ve Cinsiyet Durumu

Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren tarım işletmelerinde nüfus durumu Çizelge 4.1, yaş ve cinsiyet durumu ise Çizelge 4.2’de verilmiştir.

Çizelge 4.1 Ankara keçisi yetiştiriciliği yapan tarım işletmelerinde nüfus durumu

İLLER	N	İşletme Nüfusu	Cinsiyet				Yaş (Yıl)	
			Kadın		Erkek		Kadın	Erkek
			n	%	n	%	($\bar{X} \pm S_{\bar{X}}$)	($\bar{X} \pm S_{\bar{X}}$)
Ayaş	96	4.85±0.43	43	44.79	53	55.21	37.98±2.71	35.30±2.46
Beypazarı	109	5.45±0.35	43	39.45	66	60.55	34.95±2.68	32.19±2.08
Polatlı	103	5.15±0.36	45	43.69	58	56.31	33.22±2.92	36.97±2.36
Güdül	86	4.30±0.41	45	52.33	41	47.67	31.69±2.75	37.24±3.04
ANKARA	394	4.94±0.20 ^{AB}	176	44.67	218	55.33	34.46±1.39	35.17±1.21 ^{AB}
ÇANKIRI	124	6.20±0.44 ^A	53	42.74	71	57.26	33.43±2.48	31.32±1.88 ^A
KIRIKKALE	83	4.15±0.48 ^B	42	50.60	41	49.40	36.55±3.15	42.85±2.83 ^B
ESKİŞEHİR	94	4.70±0.48 ^{AB}	45	47.87	49	52.13	35.22±2.63	43.12±2.63 ^B
BOLU	107	5.35±0.36 ^{AB}	47	43.93	60	56.07	40.19±2.80	39.13±2.35 ^{AB}
AKSARAY	70	4.67±0.93 ^{AB}	36	51.43	34	48.57	40.33±2.96	42.68±3.10 ^B
GENEL	872	4.99±0.16	399	45.76	473	54.24	35.85±0.93	37.12±0.83

A,B/a,b: P<0.05

Çizelge 4.1’den görülebileceği gibi Ankara iline dahil ilçelerde; Ayaş, Beypazarı, Polatlı ve Güdül ilçelerinde incelenen işletmelerde işletme nüfusu ortalama olarak sırasıyla 4.85±0.43, 5.45±0.35, 5.15±0.36 ve 4.30±0.41 kişi olarak bulunmuş olup aralarındaki farklılıklar önemsizdir. Görüldüğü gibi ilçelerdeki ortalama değerler genel olarak birbirleriyle benzerlik göstermektedir. Ankara ilinin genel ortalaması ise 4.94±0.20’dir. Çankırı, Kırıkkale, Eskişehir, Bolu ve Aksaray illerinde incelenen işletmelerde nüfus ortalaması ise sırasıyla 6.20±0.44, 4.15±0.48, 4.70±0.48, 5.35±0.36 ve 4.67±0.93’dür. Buna göre, işletme nüfusu en yüksek olarak sırasıyla Çankırı ve Bolu ilinde iken, Ankara, Kırıkkale ve Aksaray illeri benzerlik göstermiştir. Çankırı ve

Kırıkkale illeri arasındaki işletme nüfusu bakımından farklılıklar istatistiksel olarak önemli ($P<0.05$) bulunurken diğer iller arasındaki farklılıklar önemsizdir.

Çankırı ve Bolu ilinde Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren tarım işletmelerinde işletme nüfusunun diğer illere göre daha yüksek olmasının, Çankırı ve Bolu ilindeki işletmelerde, başta daha az göç verme olmak üzere, birçok faktöre bağlı olarak aile yapısının korunmasından kaynaklandığı söylenebilir (Çizelge 4.1).

Aynı çizelgeden görülebileceği gibi Ankara, Çankırı, Kırıkkale, Bolu ve Aksaray illerinde incelenen işletmelerde kadın ve erkek nüfusun oranları sırasıyla %44.67 ve %55.33; %42.74 ve %57.26; %50.60 ve %49.40; %47.87 ve %52.13; %43.93 ve %56.07; %51.43 ve %48.57 olarak tespit edilmiştir (Çizelge 4.1).

Yine aynı illerde incelenen işletmelerde kadın ve erkeklerin yaş ortalamaları sırasıyla 34.46 ± 1.39 ve 35.17 ± 1.21 ; 33.43 ± 2.48 ve 31.32 ± 1.88 ; 36.55 ± 3.15 ve 42.85 ± 2.83 ; 35.22 ± 2.63 ve 43.12 ± 2.63 ; 40.19 ± 2.80 ve 39.13 ± 2.35 ; 40.33 ± 2.96 ve 42.68 ± 3.10 yıl olup, Çankırı ilindeki erkek yaş ortalaması ile Kırıkkale, Eskişehir ve Aksaray illerindeki erkek yaş ortalamaları arasındaki farklılıklar istatistiksel olarak önemli ($P<0.05$) bulunmuştur. Erkek nüfus ortalamasının en yüksek olduğu iller sırasıyla Eskişehir, Kırıkkale ve Aksaray iken, en düşük olduğu il Çankırı'dır. Kadın yaş ortalaması ise en yüksek olarak sırasıyla Bolu ve Aksaray, en düşük olarak ise Çankırı ilinde saptanmıştır. Görüldüğü gibi Çankırı ilindeki işletmelerde kadın ve erkek nüfusunun her ikisi de düşüktür. Tüm iller genelinde ise kadın ve erkeklerin yaş ortalaması sırasıyla 35.85 ± 0.93 ve 37.12 ± 0.83 yıldır (Çizelge 4.1). Buna göre, incelenen illerde Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren tarım işletmelerinde kadın ve erkek nüfusun yaş ortalamasının genel olarak düşük olduğu söylenebilir.

Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren tarım işletmelerinde yaşın cinsiyete göre dağılımı da incelenmiş ve elde edilen bulgular Çizelge 4.2'de verilmiştir. Çizelgeden görülebileceği gibi Ankara ilinde genç işgücü olarak değerlendirilebilecek 11-50 yaş

arası kadın ve erkek nüfus oranı en yüksek olarak sırasıyla Beypazarı, Gdl, Polatlı ve Ayaş ilelerindedir (izelge 4.2).

İller genelinde ise 11-50 yaş arası kadın nüfus oranı en yüksek olarak sırasıyla Eskişehir, Çankırı, Bolu, Ankara, Kırıkkale ve Aksaray illerinde görülürken; erkek nüfus oranı Çankırı, Eskişehir, Aksaray, Ankara, Kırıkkale ve Bolu illerinde görülmektedir (izelge 4.2).

Çizelge 4.2 Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren tarım işletmelerinde yaştın (yıl) cinsiyete göre dağılımı

İLLER	N	1-10 yaş				11-20 yaş				21-30 yaş				31-40 yaş				41-50 yaş				51-60 yaş				60 yaş ve üzeri			
		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	96	4	4.17	6	6.25	6	6.25	7	7.29	8	8.33	7	7.29	10	10.42	11	11.46	4	4.17	8	8.33	10	10.42 ^a	7	7.29	3	3.13	5	5.21
Beypazarı	109	2	1.83	6	5.51	8	7.34	11	10.09	9	8.26	18	16.51	10	9.17	12	11.01	5	4.59	9	8.26	5	4.59 ^{ab}	6	5.51	4	3.67	4	3.67
Polatlı	103	6	5.83	4	3.88	7	6.80	8	7.77	11	10.68	11	10.68	4	3.88	8	7.77	8	7.77	13	12.62	4	3.88 ^{ab}	9	8.74	5	4.85	5	4.85
Güdül	86	6	6.98	2	2.33	5	5.81	7	8.14	14	16.28	8	8.30	7	8.14	8	9.30	8	9.30	5	5.81	2	2.33 ^b	5	5.81	3	3.49	6	6.98
ANKARA	394	18	4.57	18	4.57	26	6.60	33	8.38 ^B	42	10.66	44	11.17	31	7.87	39	9.90	25	6.35 ^{AB}	35	8.88	21	5.33	27	6.85	15	5.81	20	5.10 ^{AB}
ÇANKIRI	124	5	4.03	3	2.42	10	8.06	18	14.52 ^B	10	8.06	18	14.52	8	6.45	13	10.48	11	8.87 ^{AB}	10	8.06	5	4.03	6	4.81	4	3.23	3	2.42 ^A
KIRIKKALE	83	3	3.61	1	1.20	11	13.25	3	3.61 ^{AB}	5	6.02	7	8.43	8	9.64	7	8.43	3	3.61 ^{AB}	8	9.64	6	7.23	8	9.64	6	7.23	7	8.43 ^{AB}
ESKİŞEHİR	94	1	1.06	1	1.06	12	12.77	4	4.26 ^{AB}	8	8.51	11	11.70	5	5.32	5	5.32	12	12.77 ^B	13	13.83	3	3.19	7	7.45	4	4.26	8	8.51 ^{AB}
BOLU	107	1	0.93	7	6.54	5	4.67	1	0.93 ^A	13	12.15	11	10.28	11	10.28	19	17.76	3	2.80 ^A	6	5.61	8	7.48	7	6.54	6	5.61	9	8.41 ^{AB}
AKSARAY	70	1	1.43	-	-	4	5.71	3	4.29 ^{AB}	8	11.43	10	14.29	7	10.00	3	4.29	4	5.71 ^{AB}	6	8.57	6	8.57	4	5.71	6	8.57	8	11.43 ^B
GENEL	872	29	3.33	30	3.44	68	7.80	62	7.11	86	9.86	101	11.58	70	8.03	86	9.86	58	6.65	78	8.94	49	5.62	59	6.77	41	4.70	55	6.31

A,B/a,b: P<0.05

4.2 Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinde Meslek Durumu

Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren tarım işletmelerinde nüfusun mesleklere göre dağılımı Çizelge 4.3'te verilmiştir. Çizelgeden görülebileceği gibi Ankara ilinde Ayaş, Beypazarı, Polatlı ve Güdül ilçelerindeki işletmelerde kadın nüfusun büyük oranda ev hanımı olup bu özellik söz konusu ilçeler için %39.47, %31.33, %34.62 ve %42.86'dır. Ankara ili genelinde ise ev hanımı olan kadınların oranı %36.81'dir. Ankara ili dışındaki Çankırı, Kırıkkale, Eskişehir, Bolu ve Aksaray illerinde de kadın nüfusun büyük oranda ev hanımı olduğu belirlenmiştir (sırasıyla %36.26, %40.32, %47.46, %46.59 ve %55.32). Aksaray ili ile Ankara ve Çankırı illeri arasındaki farklılıklar istatistiksel olarak önemlidir ($P < 0.05$). İller genelinde ise kadınların yaklaşık olarak %40.67'si ev hanımıdır.

Yine aynı çizelgeden görülebileceği gibi Ankara ilinde Ayaş, Beypazarı, Polatlı ve Güdül ilçelerinde sırasıyla çiftçilik ile uğraşan erkeklerin oranı sırasıyla %25.00, %38.55, %34.62 ve %37.14 olup aralarındaki farklılıklar istatistiksel olarak önemsizdir. Görüldüğü gibi bu oran en yüksek olarak Güdül ilçesindedir. Ankara, Çankırı, Kırıkkale, Eskişehir, Bolu ve Aksaray illerinde ise çiftçilikle uğraşan erkeklerin oranı sırasıyla %33.88, %32.97, %43.55, %28.81, %26.14 ve %23.40 olup aralarındaki farklılıklar önemsizdir. Bu özelliğin iller geneli ortalaması ise %32.42'dir. Her il ve iller geneli için hesaplanan bu değerlere göre, Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren tarım işletmelerinde ev hanımı kadın ve çiftçilik ile uğraşan erkek oranlarının, başta iş gücü kaynağının sağlanması olmak üzere etkili bir Ankara keçisi yetiştiriciliği yönetiminin gerçekleştirilmesi için olumsuz veya yetersiz olduğu söylenebilir (Çizelge 4.3).

Çizelge 4.3 İşletme nüfusunun mesleklere göre dağılımı

İLLER	N	Çiftçi				Memur				Serbest				İşçi				Öğretmen				Öğrenci				Emekli				Ev Hanımı	
		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek							
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%				
Ayaş	76	3	3.95	19	25.00	1	1.32	2	2.63	-	-	4	5.26	-	-	2	2.63	-	-	-	-	7	9.21	7	9.21	-	-	1	1.32	30	39.47
Beypazarı	83	4	4.82	32	38.55	-	-	1	1.20	-	-	6	7.23	-	-	-	-	-	-	1	1.20	7	8.43	6	7.23	-	-	-	-	26	31.33
Polatlı	78	1	1.28	27	34.62	1	1.28	1	1.28	-	-	2	2.56	-	-	3	3.85	-	-	-	-	8	10.26	5	6.41	-	-	3	3.85	27	34.62
Güdül	70	-	-	26	37.14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2.86	-	-	-	-	6	8.57	6	8.57	-	-	-	-	30	42.86
ANKARA	307	8	2.61	104	33.88	2	0.65	4	1.30	-	-	12	3.91	-	-	7	2.28 ^A	-	-	1	0.33	28	9.12	24	7.82	-	-	4	1.30 ^A	113	36.81 ^A
ÇANKIRI	91	3	3.30	30	32.97	-	-	2	2.20	-	-	3	3.30	-	-	3	3.30 ^{AB}	-	-	-	-	7	7.69	10	10.99	-	-	-	-	33	36.26 ^A
KIRIKKAL E	62	5	8.06	27	43.55	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1.61 ^{AB}	-	-	-	-	3	4.84	-	-	-	-	1	1.61 ^{AB}	25	40.32 ^{AB}
ESKİŞEHİR	59	-	-	17	28.81	-	-	2	3.39	-	-	-	-	-	-	2	3.39 ^{AB}	5	8.47	2	3.39	2	3.39	1	1.69	-	-	-	-	28	47.46 ^{AB}
BOLU	88	-	-	23	26.14	-	-	2	2.27	-	-	6	6.82	1	1.14	9	10.23 ^B	-	-	2	2.27	2	2.27	2	2.27	-	-	-	-	41	46.59 ^{AB}
AKSARAY	47	-	-	11	23.40	-	-	1	2.13	-	-	2	4.26	-	-	-	-	-	-	-	-	2	4.26	1	2.13	-	-	4	8.51 ^B	26	55.32 ^B
GENEL	654	16	2.45	212	32.42	2	0.31	11	1.68	-	-	23	3.52	1	0.15	22	3.36	5	0.76	5	0.76	44	6.73	38	5.81	-	-	9	1.38	266	40.67

A,B/a,b: P<0.05

4.3 Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinde Eğitim Durumu

Ankara, Çankırı, Kırıkkale, Eskişehir, Bolu ve Aksaray illerinde ve Ankara'nın Ayaş, Beypazarı, Polatlı ve Güdül ilçelerinde Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren tarım işletmelerinde eğitim durumuna ilişkin olarak belirlenen bulgular Çizelge 4.4'te verilmiştir. Buna göre okuryazar olmayan kadın ve erkeklerin oranları söz konusu illerde sırasıyla %2.53 ve %2.03, %10.87 ve %2.99, %5.56 ve %0, %2.63 ve %4.17, %13.04 ve %0, %3.57 ve %0, iller geneli oranları ise %2.40 ve %1.82'dir. Ankara'daki ilçelerde ise bu oranlar sırasıyla %2.70 ve %4.08, %0 ve %0, %2.38 ve %2.00 ve %5.13 ve %2.56 olarak belirlenmiştir (Çizelge 4.4).

İncelenen işletmelerde okuryazar olan kadın ve erkeklerin oranları Ankara'da %3.80 ve %2.54, Çankırı'da %4.35 ve %1.49, Kırıkkale'de %11.11 ve %5.13, Bolu'da %2.17 ve %1.85, Eskişehir ve Aksaray illerinde %0 ve %0 iken iller genelinde %3.69 ve %2.05 olarak belirlenmiştir. Ankara'daki ilçelerde ise okuryazar olan kadın ve erkeklerin oranları Ayaş'ta %8.11 ve %2.04, Beypazarı'nda %2.50 ve %0 ve Güdül'de %5.13 ve %10.26 olarak saptanmıştır (Çizelge 4.4).

İncelenen illerdeki işletmelerde ilköğretim düzeyinde eğitim almış kadın ve erkeklerin oranları sırasıyla %78.48 ve %74.62; %82.61 ve %74.63; %80.56 ve %79.49; %71.05 ve %54.17; %71.74 ve %68.52; %89.29 ve %82.35 olup bu iller arasındaki farklılıklar istatistiksel olarak önemsizdir. İller genelinde ise kadınların %78.41'i, erkeklerin ise %72.67'si ilköğretim mezunudur. Ankara'nın incelenen ilçelerinde ise bu oranlar sırasıyla %67.57 ve %75.51, %92.50 ve %77.97, %80.95 ve %78.00, %71.79 ve %64.10 şeklindedir. Bu özellik bakımından ilçeler arasındaki farklılıklar da istatistiksel olarak önemsizdir (Çizelge 4.4).

İncelenen illerdeki işletmelerde lise mezunu kadın ve erkeklerin oranları sırasıyla %12.03 ve %15.74; %0 ve %19.40; %2.78 ve %12.82; %15.79 ve %35.42; %10.87 ve %24.07; %0 ve %0 olarak belirlenmiştir. İller geneline bakıldığında kadınların %8.81'nin ve erkeklerin de %18.00'mın lise mezunu olduğu görülmektedir. Lise eğitimi

alan erkek nüfus oranı bakımından Kırıkkale ve Eskişehir illeri arasındaki farklılık önemli bulunmuştur ($P<0.05$). İncelenen ilçelerde ise durum sırasıyla %13.51 ve %14.29, %5.00 ve %13.56, %14.29 ve %16.00, %15.38 ve %20.51 şeklindedir (Çizelge 4.4).

Yine incelenen işletmelerde üniversite mezunu kadın ve erkeklerin oranları iller bazında sırasıyla %3.16 ve %5.08; %2.17 ve %1.49; %0 ve %2.56; %10.53 ve %6.25; %2.17 ve %5.56; %7.14 ve %17.65 olarak belirlenmiştir. Erkek nüfusunda üniversite eğitimi alanlar bakımından Çankırı ve Aksaray illeri arasındaki farklılıklar önemlidir ($P<0.05$). İller genelinde ise kadınların %3.69'u ve erkeklerin %5.47'si üniversite mezunudur. İncelenen ilçelerde ise bu oranlar sırasıyla %8.11 ve %4.08, %0 ve %8.47, %2.38 ve %4, %2.56 ve %2.56 şeklindedir (Çizelge 4.4).

Çizelge 4.4'te işletmelerde eğitim durumu ile ilgili veriler toplu halde değerlendirildiğinde Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren tarım işletmelerinde kadın ve erkek nüfusun eğitim düzeyinin gerek iller ve gerekse Ankara iline bağlı ilçeler düzeyinde esas olarak ilköğretim düzeyinde olduğu görülmektedir. Bu durumun Ankara keçisi yetiştiriciliğinin daha etkin yürütülmesi açısından bir dezavantaj olduğu kabul edilebilir.

Çizelge 4.4 İşletmelerde eğitim durumu

İLLER	N	Okuryazar Olmayan				Okuryazar				İlköğretim				Lise				Üniversite			
		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	86	1	2.70	2	4.08	3	8.11	1	2.04	25	67.57	37	75.51	5	13.51	7	14.29	3	8.11	2	4.08
Beyşehir	100	-	-	-	-	1	2.50	-	-	37	92.50	46	77.97	2	5.00	8	13.56	-	-	5	8.47
Polatlı	92	1	2.38	1	2.00	-	-	-	-	34	80.95	39	78.00	6	14.29	8	16.00	1	2.38	2	4.00
Güdü	79	2	5.13	1	2.56	2	5.13	4	10.26	28	71.79	25	64.10	6	15.38	8	20.51	1	2.56	1	2.56
ANKARA	357	4	2.53	4	2.03	6	3.80	5	2.54	124	78.48	147	74.62	19	12.03	31	15.74 ^{AB}	5	3.16	10	5.08 ^{AB}
ÇANKIRI	113	5	10.87	2	2.99	2	4.35	1	1.49	38	82.61	50	74.63	-	-	13	19.40 ^{AB}	1	2.17	1	1.49 ^A
KIRIKKALE	77	2	5.56	-	-	4	11.11	2	5.13	29	80.56	31	79.49	1	2.78	5	12.82 ^A	-	-	1	2.56 ^{AB}
ESKİŞEHİR	86	1	2.63	2	4.17	-	-	-	-	27	71.05	26	54.17	6	15.79	17	35.42 ^B	4	10.53	3	6.25 ^{AB}
BOLU	100	6	13.04	-	-	1	2.17	1	1.85	33	71.74	37	68.52	5	10.87	13	24.07 ^{AB}	1	2.17	3	5.56 ^{AB}
AKSARAY	62	1	3.57	-	-	-	-	-	-	25	89.29	28	82.35	-	-	-	-	2	7.14	6	17.65 ^B
GENEL	795	19	2.40	8	1.82	13	3.69	9	2.05	276	78.41	319	72.67	31	8.81	79	18.00	13	3.69	24	5.47

A,B/a,b: P<0.05

4.4 Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinin Toplam Arazi Varlığı

Ankara, Çankırı, Kırıkkale, Eskişehir, Bolu ve Aksaray illerinde ve Ankara'nın Ayaş, Beypazarı, Polatlı ve Güdül ilçelerinde Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren tarım işletmelerinde arazi varlığına ait bulgular Çizelge 4.5'te verilmiştir. Çizelgeden görülebileceği gibi işletmelerin toplam arazi varlığı Ankara ilinde 377.0 ± 132.61 , Çankırı'da 116.8 ± 27.62 , Kırıkkale'de 178.2 ± 46.29 , Eskişehir'de 191.0 ± 47.10 , Bolu'da 35.0 ± 4.02 ve Aksaray'da 126.2 ± 36.54 dekar olarak belirlenmiştir. İller genelinde ise Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren tarım işletmelerinin toplam arazi varlığı 239.8 ± 80.60 dekar olarak saptanmıştır. Ankara'nın Ayaş, Beypazarı, Polatlı ve Güdül ilçelerinde bu işletmelerin sahip olduğu toplam arazi büyüklüğü ise sırasıyla 627.9 ± 357.66 , 569.3 ± 354.37 , 168.3 ± 22.49 ve 74.8 ± 19.05 dekardır (Çizelge 4.5).

İller genelinde Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren tarım işletmelerinin toplam arazi varlıklarının 214.0 ± 64.60 dekarının kuru mülk, 33.4 ± 7.72 dekarının sulu mülk, 105.3 ± 19.00 dekarının kuru kiralanan, 22.2 ± 7.33 dekarının sulu kiralanan, 26.7 ± 1.67 dekarının kuru ortağa tutulan ve 520.0 ± 490.0 dekarının da kuru kiralanan araziden oluştuğu ortaya konmuştur (Çizelge 4.5).

Çizelge 4.5'teki veriler toplu olarak değerlendirildiğinde Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren tarım işletmelerinde toplam arazi varlığı büyükten küçüğe doğru sırasıyla Ankara, Aksaray, Eskişehir, Kırıkkale, Çankırı ve Bolu illerinde bulunmaktadır. İlçeler, iller ve iller genelinde incelenen işletmelerde toplam arazi varlığının önemli bir kısmını ise kuru tarımın yapıldığı mülk arazisi oluşturmaktadır.

Çizelge 4.5 İşletmenin toplam arazi varlığı (Dekar)

İLLER	N	Mülk arazi					Kiralanan arazi					Ortağa Tutulan Arazi			Kiraya Verilen Arazi			Toplam arazi
		Kuru		Sulu		Toplam	Kuru		Sulu		Toplam	Kuru		Sulu	Kuru		Sulu	
		n	$\bar{X} \pm S_{\bar{X}}$	n	$\bar{X} \pm S_{\bar{X}}$		n	$\bar{X} \pm S_{\bar{X}}$	n	$\bar{X} \pm S_{\bar{X}}$		n	$\bar{X} \pm S_{\bar{X}}$		n	$\bar{X} \pm S_{\bar{X}}$		
Ayaş	20	16	596.0±398.00	8	35.0±5.75	613.6±398.89	8	179.4±67.40	1	50.0±0.00	165.0±61.15	-	-	-	2	765.0±735.00	-	627.9±357.66
Beypazarı	20	16	493.0±355.00	4	82.0±56.70	513.6±353.76	4	115.0±29.90	-	-	115.0±29.86	2	30.0±0.00	-	-	-	-	569.3±354.37
Polatlı	20	17	141.0±20.80	2	30.0±0.00	144.5±21.81	7	98.6±23.90	-	-	98.6±23.95	1	25.0±0.00	-	-	-	-	168.3±22.49
Güdül	20	10	37.9±13.50	2	2.0±1.00	38.3±13.46	7	73.6±27.90	-	-	73.6±27.88	-	-	-	-	-	-	74.8±19.05
ANKARA	80	59	342.0±144.00	16	42.0±14.50	353.8±144.65	26	119.2±23.80	1	50.0±0.00	116.7±23.05	3	26.7±1.67	-	2	765.0±735.00	-	377.0±132.61
ÇANKIRI	20	17	92.4±20.80	3	18.3±1.67	95.6±20.97	6	66.5±19.80	4	19.5±6.54	68.1±16.28	-	-	-	1	30.0±0.00	-	116.8±27.62
KIRIKKALE	20	17	128.8±32.40	4	22.5±2.50	134.1±32.35	4	188.0±105.00	-	-	187.5±104.83	-	-	-	-	-	-	178.2±46.29
ESKİŞEHİR	20	16	187.1±46.40	5	42.6±23.40	200.4±49.09	3	11.7±4.60	1	5.0±0.00	13.3±6.17	-	-	-	-	-	-	191.0±47.10
BOLU	20	18	31.0±3.60	4	13.0±7.52	33.9±4.06	1	20.0±0.00	-	-	20.0±0.00	-	-	-	-	-	-	35.0±4.02
AKSARAY	15	7	165.6±42.10	3	29.3±25.30	138.6±38.45	1	15.0±0.00	-	-	15.0±0.00	-	-	-	-	-	-	126.2±36.54
GENEL	175	134	214.0±64.60	35	33.4±7.72	219.4±63.84	41	105.3±19.00		22.2±7.33	103.5±18.18	3	26.7±1.67	-	3	520.0±490.00	-	239.8±60.80

A,B/a,b: P<0.05

4.5 Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinde Bitkisel Üretim Durumu

Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren tarım işletmelerinde yetiştirilen bitkisel ürünler ve ekim alanlarına ilişkin bulgular Çizelge 4.6-4.8’de verilmiştir. Çizelge 4.6’dan görülebileceği gibi iller genelinde Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren tarım işletmelerinin sahip oldukları arazinin 118.5 ± 34.3 dekarında arpa, 124.2 ± 38.4 dekarında buğday, 12.1 ± 2.32 dekarında yonca, 37.2 ± 10.3 dekarında fiğ, 30.0 ± 20.0 dekarında korunga, 20.0 ± 10.0 dekarında çavdar, 26.8 ± 13.6 dekarında nohut, 36.3 ± 9.29 dekarında pancar, 10.50 ± 8.19 dekarında çeltik, 30.0 ± 20.0 dekarında mısır ve 61.6 ± 24.7 dekarında da ayçiçeği yetiştirilmektedir. Görüldüğü gibi iller genelinde yetiştirilen tarla bitkileri ürünlerini esas olarak buğday ve arpa oluşturmakla birlikte bu işletmelerde az miktarda da olsa yonca, fiğ ve korunga gibi yem bitkilerinin de yetiştiriciliği yapılmaktadır. İller kendi arasında karşılaştırıldığında arpa yetiştiriciliğine yer verilen arazi en geniş olarak sırasıyla Ankara (183.3 dekar), Kırıkkale (100.6 dekar), Eskişehir (92.6 dekar), Aksaray (68.7 dekar), Çankırı (32.2 dekar) ve Bolu (18.3 dekar) illerinde yer almaktadır. Buğday yetiştiriciliğine yer verilen en geniş arazi sırasıyla Ankara (201.2 dekar), Kırıkkale (103.6 dekar), Aksaray (68 dekar), Çankırı (60.8 dekar), Eskişehir (57.8 dekar) ve Bolu (16.7 dekar) illerinde bulunmaktadır.

Ankara ilindeki ilçelerde incelenen işletmelerde ise arpa ve buğday tarımı için ayrılan arazi büyüklüğü Ayaş ilçesinde 329 ± 229 ve 372 ± 245 ; Beypazarı ilçesinde 252 ± 172 ve 289 ± 198 ; Polatlı ilçesinde 92.0 ± 13.9 ve 89.7 ± 15.8 ve Gündül ilçesinde 43.9 ± 13.3 ve 32.3 ± 7.9 dekar olarak belirlenmiştir. Görüldüğü gibi arpa ve buğday tarımına ayrılan arazi genişliği en yüksek olarak Ayaş ve Beypazarı ilçelerindedir (Çizelge 4.6).

Çizelge 4.6’dan görülebileceği gibi yonca tarımına yer verilen arazi genişliği gerek iller ve gerekse ilçeler düzeyinde oldukça düşüktür. Nitekim; Ankara iline bağlı Polatlı ve Gündül ilçelerinde incelenen işletmelerde yonca yetiştiriciliğine ayrılmış arazi bulunmamaktadır. İller düzeyinde incelenen işletmelerde yonca yetiştiriciliğine ayrılan arazi genişliği en yüksek Kırıkkale (40.0 dekar) ilinde olup, bu ili sırasıyla Ankara (21.4 dekar), Eskişehir (11.2 dekar), Bolu (8.8 dekar) Aksaray (7.3 dekar) ve Çankırı (3.0

dekar) illeri izlemektedir. Bu özellik bakımından Kırıkkale ile Çankırı ve Aksaray illeri arasındaki farklılıklar önemli bulunmuştur ($P<0.05$). İncelenen işletmelerde fiğ tarımına yer verilen arazi büyüklükleri Kırıkkale (111.7 dekar) ilinde en yüksek, Bolu (3.0 dekar) ilinde ise en düşük değerdedir. İller ve ilçelerde fiğ tarımı için ayrılan arazi varlığı düşük olmakla birlikte, Kırıkkale ilindeki yüksek miktardaki arazi varlığı iller genelinde fiğ tarımına ayrılan arazinin 37.2 dekar olarak gözlenmesine neden olmuştur. Bununla birlikte fiğ yetiştiren işletmelerin oranı bakımından Kırıkkale ili ile Ankara ve Eskişehir ili arasındaki farklılıklar önemlidir ($P<0.05$). Yine Çizelge 4.6'dan görülebileceği gibi iller ve ilçeler düzeyinde incelenen işletmelerde korunga, çavdar, nohut, pancar, çeltik, mısır ve ayçiçeği gibi tarla bitkileri ürünlerinin yetiştiriciliğinin yapıldığı arazi genişlikleri düşük düzeydedir.

Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren tarım işletmelerinde tarla bitkileri ürünleri için ayrılan arazi büyüklükleri toplu olarak değerlendirildiğinde toplam arazinin önemli bir bölümü arpa ve buğday tarımına ayrıldığı görülmektedir. Türkiye'de Ankara keçisi yetiştiriciliğinin esas olarak bu araştırmanın yürütüldüğü il ve ilçelerde yapıldığı ve bu bölgelerdeki genel arpa ve buğday tarım alanlarının genişlikleri dikkate alındığında (2007 yılı verilerine göre 6 il toplam tahıl ekim alanı 15.733.183 dekar), bu çalışmada Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren tarım işletmeleri için elde edilen arpa ve buğday ekim alanlarını genişliğinin kabul edilebilir düzeyde olduğu söylenebilir (<http://www.tuik.gov.tr> 2008).

Çizelge 4.6 Tarla bitkilerine ayrılan arazi varlığı (Dekar)

İLLER	N	Arpa		Buğday		Yonca		Fiğ		Korunga		Çavdar		Nohut		Pancar		Çeltik		Mısır		Ayçiçeği	
		n	$\bar{X} \pm S_{\bar{X}}$	n	$\bar{X} \pm S_{\bar{X}}$	n	$\bar{X} \pm S_{\bar{X}}$	n	$\bar{X} \pm S_{\bar{X}}$	n	$\bar{X} \pm S_{\bar{X}}$	n	$\bar{X} \pm S_{\bar{X}}$	n	$\bar{X} \pm S_{\bar{X}}$	n	$\bar{X} \pm S_{\bar{X}}$	n	$\bar{X} \pm S_{\bar{X}}$	n	$\bar{X} \pm S_{\bar{X}}$	n	$\bar{X} \pm S_{\bar{X}}$
Ayaş	20	16	329.0±229.00	15	372.0±245.00	3	33.3±3.33 ^a	1	15.0±0.00	-	-	-	-	1	20.0±0.00	2	17.5±7.50	-	-	1	50.0±0.00	-	-
Beyşehir	20	15	252.0±172.00	13	289.0±198.00	2	3.5±1.50 ^b	-	-	-	-	1	30.0±0.00	1	20.0±0.00	-	-	-	-	1	10.0±0.00	2	115.0±35.00
Polatlı	20	20	92.0±13.90	15	89.7±15.80	-	-	1	15.0±0.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Güdül	20	11	43.9±13.30	12	32.3±7.90	-	-	4	12.0±2.71	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ANKARA	80	62	183.3±72.10	55	201.2±81.70	5	21.4±7.55 ^{AB}	6	13.0±1.83 ^A	-	-	1	30.0±0.00	2	20.0±0.00	2	17.5±7.50	-	-	2	30.0±20.00	2	115.0±35.00
ÇANKIRI	20	17	32.2±5.70	17	60.8±21.50	3	3.0±0.00 ^A	10	42.7±10.20 ^{AB}	1	50.0±0.00	-	-	1	4.0±0.00	-	-	1	35.0±0.00 ^A	-	-	-	-
KIRIKKALE	20	16	100.6±28.30	11	103.6±26.70	1	40.0±0.00 ^B	3	111.7±56.60 ^B	1	10.0±0.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	20.0±0.00
ESKİŞEHİR	20	16	92.6±31.10	14	57.8±9.90	6	11.2±3.06 ^{AB}	3	4.3±0.67 ^A	-	-	-	-	2	45.0±35.00	2	20.0±0.00	1	4.0±0.00 ^C	-	-	-	-
BOLU	20	15	18.3±2.60	15	16.7±2.70	4	8.8±1.25 ^{AB}	1	3.0±0.00 ^{AB}	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1.5±0.50 ^B	-	-	-	-
AKSARAY	15	7	68.7±14.30	7	68.0±15.00	9	7.3±2.12 ^A	-	-	-	-	1	10.0±0.00	-	-	4	53.8±13.80	-	-	-	-	1	38.0±0.00
GENEL	175	133	118.5±34.30	119	124.2±38.40	28	12.1±2.32	23	37.2±10.30	2	30.0±20.00	2	20.0±10.00	5	26.8±13.60	8	36.3±9.29	4	10.5±8.19	2	30.0±20.00	5	61.6±24.70

A,B/a,b: P<0.05

Ankara keçisi yetiştiriciliği yapılan işletmelerde, meyve yetiştiriciliğinde olduğu gibi, sebze yetiştiriciliği de oldukça düşük düzeyde yapılmaktadır. Nitekim; iller geneli dikkate alındığında yetiştiriciliği yapılan sebzeler yoğunluk sırasına göre marul (40.0 dekar), havuç (40.0 dekar), soğan (17.0±1.8 dekar), fasulye (6.3±4.6 dekar), domates (3.4±1.2 dekar), biber (1.6±0.40 dekar) ve patlıcan'dır (1.0 dekar) (Çizelge 4.7). Bu sebzelerden havuç üretimi Ankara (Beypazarı ilçesi), domates üretimi Ankara (Ayaş ve Beypazarı ilçesi),Çankırı, Kırıkkale ve Eskişehir, Biber üretimi Ankara (Beypazarı ilçesi), Çankırı ve Eskişehir, patlıcan üretimi Eskişehir, soğan üretimi Ankara (Ayaş ve Beypazarı ilçesi) ve Eskişehir, marul üretimi Ankara (Beypazarı ilçesi) ve fasulye üretimi de Çankırı, Kırıkkale ve Eskişehir ilinde bulunan işletmelerde gerçekleştirilmekte olup, üretim alanları da yeterli sayılabilecek genişliktedir (Çizelge 4.7). Bu nedenle bu illerdeki işletmelerde gerçekleşen sebze üretiminin işletmenin toplam gelirlerine katkısının olumlu olduğu söylenebilir.

Çizelge 4.7 Yetiştirilen sebzeler (Dekar)

İLLER	N	Havuç		Domates		Biber		Patlıcan		Soğan		Marul		Fasulye	
		n	$\bar{X} \pm S_{\bar{X}}$	n	$\bar{X} \pm S_{\bar{X}}$	n	$\bar{X} \pm S_{\bar{X}}$	n	$\bar{X} \pm S_{\bar{X}}$	n	$\bar{X} \pm S_{\bar{X}}$	n	$\bar{X} \pm S_{\bar{X}}$	n	$\bar{X} \pm S_{\bar{X}}$
Ayaş	20	-	-	1	15.0±0.00	-	-	-	-	1	13.0±0.00	-	-	-	-
Beypazarı	20	1	40.0±0.00	1	3.0±0.00	-	3.0±0.00	-	-	1	15.0±0.00	1	40.0±0.00	-	-
Polatlı	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Güdül	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ANKARA	80	1	40.0±0.00	2	9.0±6.00	1	3.0±0.00	-	-	2	14.0±1.00	1	40.0±0.00	-	-
ÇANKIRI	20	-	-	1	2.0±0.00	1	2.0±0.00	-	-	-	-	-	-	1	1.0±0.00
KIRIKKALE	20	-	-	1	1.0±0.00	-	-	-	-	-	-	-	-	2	11.5±8.50
ESKİŞEHİR	20	-	-	3	1.0±0.00	3	1.0±0.00	3	1.0±0.00	2	20.0±0.00	-	-	-	-
BOLU	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1.0±0.00
AKSARAY	15	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
GENEL	175	1	40.0±0.00	2	3.4±1.20	5	1.6±0.40	3	1.0±0.00	4	17.0±1.80	1	40.0±0.00	4	6.3±4.60

A,B/a,b: P<0.05

Çizelge 4.8 Yetiştirilen meyveler (Dekar)

İLLER	N	Elma		Armut		Üzüm		Şeftali		Erik		Kiraz		Kavun		Karpuz	
		n	$\bar{X} \pm S_{\bar{X}}$	n	$\bar{X} \pm S_{\bar{X}}$	n	$\bar{X} \pm S_{\bar{X}}$	n	$\bar{X} \pm S_{\bar{X}}$	n	$\bar{X} \pm S_{\bar{X}}$	n	$\bar{X} \pm S_{\bar{X}}$	n	$\bar{X} \pm S_{\bar{X}}$	n	$\bar{X} \pm S_{\bar{X}}$
Ayaş	20	2	7.0±3.00	1	10.0±0.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Beypazarı	20	-	-	1	1.0±0.00	1	4.0±0.00	-	-	-	-	1	50.0±0.00	1	10.0±0.00	-	-
Polatlı	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	5.5±4.50	-	1.0±0.00
Güdül	20	3	1.0±0.00	-	-	-	-	-	-	-	-	2	4.0±1.00	1	20.0±0.00	-	20.0±0.00
ANKARA	80	5	3.4±1.75	2	5.5±4.50	1	4.0±0.00	-	-	-	-	3	19.3±15.30	4	10.3±3.88	2	10.5±9.50
ÇANKIRI	20	1	1.0±0.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	6.0±0.00	-	-
KIRIKKALE	20	2	5.5±4.50	1	10.0±0.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ESKİŞEHİR	20	4	1.5±0.29	2	1.5±0.50	-	-	1	2.0±0.00	1	2.0±0.00	1	3.0±0.00	-	-	-	-
BOLU	20	3	7.7±3.84	1	5.0±0.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
AKSARAY	15	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
GENEL	175	15	3.9±1.14	6	4.8±1.74	1	4.0±0.00	1	2.0±0.00	1	2.0±0.00	4	15.3±11.60	5	9.4±3.12	2	10.5±9.50

A,B/a,b: P<0.05

Çizelge 4.8'den görülebileceği gibi Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren tarım işletmelerinde düşük düzeyde de olsa meyve yetiştiriciliği de yapılmaktadır. İller geneli esas alındığında en yoğun olarak yetiştiriciliği yapılan meyvenin kiraz (15.3 ± 11.6 dekar) olduğu görülmektedir. Bu meyveyi sırasıyla karpuz (10.5 ± 9.50 dekar), kavun (9.4 ± 3.12 dekar), armut (4.8 ± 1.74 dekar), üzüm (4.0 dekar), elma (3.9 ± 1.14 dekar), şeftali (2.0 dekar) ve erik (2.0 dekar) izlemektedir (Çizelge 4.8). Bu meyvelerden elma üretimi Ankara (Ayaş ve Güdül ilçesi), Çankırı, Kırıkkale, Eskişehir ve Bolu, armut üretimi Ankara (Ayaş ve Beypazarı ilçesi), Kırıkkale, Eskişehir ve Bolu, üzüm üretimi Ankara (Beypazarı ilçesi), şeftali üretimi Eskişehir, erik üretimi Eskişehir, kiraz üretimi Ankara (Beypazarı ve Güdül ilçesi) ve Eskişehir, kavun üretimi Ankara (Beypazarı, Polatlı ve Güdül ilçeleri) ve Çankırı ve karpuz üretimi de Ankara (Polatlı ve Güdül ilçeleri) ilinde bulunan işletmelerde gerçekleştirilmektedir (Çizelge 4.8). Meyvelerin üretildikleri arazi genişliklerinin araştırmanın yürütülmüş olduğu İç Anadolu Bölgesi için oldukça yeterli olduğu ve bu nedenle bu illerdeki işletmelerde gerçekleşen meyve üretiminin, aile içi tüketim ve pazarlama yolu ile işletmenin toplam gelirlerine katkısının olumlu olduğu söylenebilir.

4.6 Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinde Yetiştirilen Ankara Keçisi Sayısı ve Sürü Kompozisyonu

Ankara keçisi yetiştiriciliği yapılan tarım işletmelerinde Ankara keçisi sürülerinin yaş ve cinsiyete göre dağılımları incelenmiş ve elde edilen bulgular Çizelge 4.9'da verilmiştir. Çizelgeden görülebileceği gibi Ankara ilinde Ayaş, Beypazarı, Polatlı ve Güdül ilçelerindeki işletmelerde sırasıyla 254.0 ± 63.5 ; 242.9 ± 39.7 ; 109.4 ± 34.8 ve 195.2 ± 34.1 baş anaç keçi bulunmakta olup aralarındaki farklılıklar önemsizdir. İller düzeyinde anaç keçi sayısının en yüksek olarak Eskişehir ilindeki (250.0 ± 46.6 baş) işletmelerde olduğu belirlenmiştir. Bu ili sırasıyla Ankara (200.4 ± 22.8 baş), Bolu (141.9 ± 28.7 baş), Kırıkkale (125.0 ± 30.7 baş), Çankırı (87.4 ± 10.0 baş) ve Aksaray (53.7 ± 9.11 baş) illeri izlemiştir. Buna karşın, iller arasındaki farklılıklar önemsizdir. Ankara keçisi yetiştiriciliği yapılan işletmelerdeki anaç Ankara keçisi sayısı iller genelinde ise 165.2 ± 13.4 baştır.

Ankara keçisi yetiştiriciliği yapılan tarım işletmelerinde Teke (Aşımda kullanılan erkek keçi), Erkeç (Kastre edilmiş erkek keçi), Gezdan (Bir yaşında dişi keçi), Seis (Bir yaşında erkek keçi), Dişi ve Erkek çepiç (Yedi ile on iki ay arası yaşta keçi), Dişi ve Erkek oğlak (Doğumdan altı aylık yaşa kadar olan keçi) sayıları iller genelinde sırasıyla 13.6 ± 2.4 ; 104.2 ± 12.2 ; 38.6 ± 7.28 ; 37.8 ± 7.07 ; 39.3 ± 7.48 ; 38.7 ± 9.19 ; 62.1 ± 6.38 ve 56.3 ± 5.69 baş olarak belirlenmiştir (Çizelge 4.9).

Çizelgeden görülebileceği gibi gerek ilçeler gerekse iller düzeyinde Ankara keçisi yetiştiriciliği yapılan tarım işletmelerinde anaç Ankara keçisinden sonra en yüksek oranda erkeç Ankara keçisinin yetiştiriciliği yapılmaktadır. İleri bölümlerde de tartışıldığı gibi yetiştiriciler ile yapılan görüşmelerde bu durumun nedeni olarak; kastrasyonun (eneme) genel olarak bir yaşındaki erkek hayvanların tiftik miktarı ve kalitesine olumlu etki yaptığı ve bu nedenle bu hayvanların kastre edildikten sonra erkeç olarak sürü içerisinde tutulmalarından kaynaklandığı bildirilmiştir.

Toplam Ankara keçisi varlığı bakımından Ankara'daki ilçeler kendi aralarında karşılaştırıldığında en yüksek Ankara keçisi varlığının Ayaş (599.7 ± 154.05 baş) ve Güdül (531.9 ± 97.10 baş) ilçelerindeki işletmelerde olduğu belirlenmiştir. Bu ilçeleri sırasıyla Beypazarı (515.8 ± 90.18 baş) ve Polatlı (240.9 ± 76.18 baş) ilçeleri izlemiştir. Polatlı ilçesindeki işletmelerde Ankara keçisi varlığının diğer ilçelere göre daha düşük olmasının nedenleri arasında; bu bölgede tarla tarımının daha ağırlıklı olarak yapılması, makilik ve ormanlık alanların daha sınırlı olması, genel mera alanlarının yetersizliği ve diğer ilçelere göre bu ilçede tarımsal alanlarda daha hızlı bir şehirleşmenin gerçekleşmesi gibi faktörler gösterilebilir.

Çizelge 4.9 İşletmelerde yetiştirilen Ankara keçisi sayısı ve sürü kompozisyonu

İLLER	N	Anaç Keçi	Teke		Erkeç		Gezdan		Seis		Dişi Çebiç		Erkek Çebiç		Dişi Oğlak		Erkek Oğlak		Toplam
			n	$\bar{x} \pm s_{\bar{x}}$	n	$\bar{x} \pm s_{\bar{x}}$	n	$\bar{x} \pm s_{\bar{x}}$	n	$\bar{x} \pm s_{\bar{x}}$	n	$\bar{x} \pm s_{\bar{x}}$	n	$\bar{x} \pm s_{\bar{x}}$	n	$\bar{x} \pm s_{\bar{x}}$	n	$\bar{x} \pm s_{\bar{x}}$	
Ayaş	20	254.0±63.50	20	18.5±5.07	11	171.8±49.30	5	55.0±16.60	3	50.0±0.00	4	12.2±5.47	3	5.0±0.00	16	102.7±27.30	13	97.2±28.20	599.7±154.05
Beyazıt	20	242.9±39.70	20	20.9±9.70	17	122.2±36.50	7	8.0±0.00	7	29.5±20.50	2	65.0±18.50	0	65.0±10.00	20	92.9±27.90	20	69.3±12.60	515.8±90.18
Polatlı	20	109.4±34.80	20	11.8±5.27	14	63.7±26.70	4	24.4±14.30	1	32.7±23.70	5	63.3±38.30	1	81.7±47.50	20	31.6±9.00	18	36.2±10.60	240.9±76.18
Güdül	20	195.2±34.10	20	15.2±3.54	15	154.6±31.10	1	54.0±14.20	2	51.0±12.00	6	52.5±47.50	2	-	17	74.6±16.30	15	73.6±16.40	531.9±97.10
ANKARA	80	200.4±22.80	80	16.6±3.13 ^{AB}	57	132.8±19.00	17	42.8±8.62	13	43.4±8.55	17	47.6±12.40	6	63.3±24.60	73	77.1±11.20 ^A	66	71.7±9.95 ^A	472.0±55.41 ^A
ÇANKIRI	20	87.4±10.00	20	3.9±1.16 ^A	13	54.8±14.00	2	11.0±4.00	1	8.0±0.00	5	13.0±2.55	4	15.8±5.53	14	57.6±13.80 ^{AB}	11	41.9±14.10 ^{AB}	198.1±31.10 ^{AB}
KIRIKKALE	20	125.0±30.70	20	4.6±0.79 ^A	10	62.5±29.70	-	-	-	-	3	41.0±22.20		-	15	38.5±9.90 ^{AB}	15	38.3±9.94 ^{AB}	224.6±57.05 ^{AB}
ESKİŞEHİR	20	250.0±46.60	18	36.8±16.70 ^B	10	130.2±50.70	2	30.0±0.00	3	23.3±6.67	9	44.1±13.20	6	48.2±18.70	14	90.1±18.80 ^{AB}	15	84.4±18.40 ^A	515.4±106.23 ^A
BOLU	20	141.9±28.70	19	6.8±1.80 ^A	16	92.9±30.60	-	-	-	-	7	50.9±33.90	4	24.8±10.30	19	46.5±11.30 ^{AB}	19	39.4±8.91 ^{AB}	327.0±75.12 ^{AB}
AKSARAY	15	53.7±9.10	15	3.4±0.45 ^A	7	12.1±1.84	-	-	-	-	5	11.2±2.75	2	10.0±5.00	15	10.1±1.60 ^B	15	10.2±1.60 ^B	88.1±13.64 ^B
GENEL	175	165.2±13.40	172	13.6±2.40	113	104.2±12.20	21	38.6±7.28	17	37.8±7.07	46	39.3±7.48	22	38.7±9.19	150	62.1±6.40	141	56.3±5.69	367.9±31.90

A,B/a,b: P<0.05

İller düzeyinde yapılan karşılaştırmalarda Ankara keçisi varlığının en yüksek olarak Eskişehir (515.4 ± 106.23 baş) ve Ankara (472.0 ± 55.41 baş) illerinde olduğu saptanmıştır. Bu illeri sırasıyla Bolu (327.0 ± 75.12), Kırıkkale (224.6 ± 57.05), Çankırı (198.1 ± 31.10) ve Aksaray (88.1 ± 13.64) illeri izlemiştir. Ankara ve Eskişehir illeri ile Aksaray ili arasındaki farklılıklar önemlidir ($P < 0.05$) (Çizelge 4.9). Toplam keçi sayısı bakımından iller arasında gözlenen önemli düzeydeki farklılıkların nedenleri olarak ilçeler için bildirilen nedenler gösterilebilir.

4.7 Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinde Yetiştirilen Diğer Çiftlik Hayvanları Türleri ve Sayıları

Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren tarım işletmelerinde yetiştiriciliği yapılan diğer çiftlik hayvanı türlerinin dağılımları da incelenmiş ve elde edilen bulgular Çizelge 4.10'da verilmiştir. Ankara'ya bağlı ilçeler arasında işletme başına yetiştirilen ortalama sığır sayısı bakımından önemli bir farklılık olmayıp ilçeler ortalaması (Ankara ili geneli) 4.1 ± 0.49 baştır. Kırıkkale (8.8 ± 2.99 baş), Aksaray (8.0 ± 1.84 baş) ve Çankırı (7.4 ± 3.55 baş)'da ki işletmelerde yetiştirilen sığır sayıları, Ankara (4.1 ± 0.49 baş), Bolu (3.2 ± 0.64 baş) ve Eskişehir (2.3 ± 0.41 baş) illerindeki işletmelerde yetiştirilen sığır sayılarından daha yüksektir. İller genelinde Ankara keçisi yetiştiriciliği yapılan işletmelerde yetiştirilen sığır sayısı ise ortalama olarak 5.1 ± 0.70 baştır.

Ankara keçisi yetiştiriciliği yapılan işletmeler arasında koyun yetiştiriciliği yapan işletmeler de bulunmaktadır. Ankara ilindeki ilçelerden Ayaş, Beypazarı, Polatlı ve Güdül'deki işletmelerde yetiştirilen koyun sayısı ortalama olarak sırasıyla 298.7 ± 69.2 ; 205.4 ± 55.7 ; 260.6 ± 1.80 ve 79.6 ± 17.6 baş olup, Ayaş ve Güdül ilçeleri arasındaki farklılıklar istatistiksel olarak önemli ($P < 0.05$) bulunmuştur. İller arasında yapılan karşılaştırmada en yüksek koyun varlığının Ankara ilindeki (218.0 ± 29.1 baş) işletmelerde olduğu belirlenmiştir. Bu ili sırasıyla Kırıkkale (134.2 ± 21.2 baş), Çankırı (105.9 ± 17.1 baş), Eskişehir (98.7 ± 32.4 baş), Aksaray (97.5 ± 20.1 baş) ve Bolu (68.1 ± 18.4 baş) illeri izlemiştir. Bu illerden Ankara ve Bolu ili arasındaki farklılık önemlidir ($P < 0.05$). İller genelinde ise yetiştirilen koyun sayısı ortalama olarak 154.6 ± 15.1 baştır (Çizelge 4.10).

Çizelgeden görülebileceği gibi Ankara keçisi yetiştiriciliği yapılan işletmelerde diğer bir keçi ırkı olan Kıl keçisi yetiştiriciliği de yapılmaktadır. Ankara ilindeki ilçelerden Gündül'deki işletmelerde Kıl keçisi yetiştiriciliği yapılmazken, Beypazarı, Ayaş ve Polatlı ilçelerindeki işletmelerde yapıldığı belirlenmiştir. Bu ilçelerdeki işletmelerin sahip oldukları Kıl keçisi sayısı sırasıyla 26.6 ± 9.00 ; 10.5 ± 9.50 ve 4.5 ± 1.50 baştır. İller bakımından yapılan incelemede Kıl keçisi yetiştiriciliğinin en yoğun olarak Eskişehir (160.0 ± 60.7) ve Bolu (102.5 ± 72.5) illerindeki işletmelerde yapıldığı ortaya konmuştur. Bu iki ili sırasıyla Kırıkkale (24.8 ± 6.09) ve Ankara (18.1 ± 6.07) illeri izlemekte olup, Aksaray ilindeki işletmelerde Kıl keçisi yetiştiriciliği yapılmamaktadır. İşletmelerin sahip oldukları Kıl keçisi sayısı bakımından Ankara ve Kırıkkale illeri ile Eskişehir ili arasındaki farklılıklar önemli bulunmuştur ($P < 0.05$). İller genelinde Ankara keçisi yetiştiriciliği yapılan işletmelerde yetiştirilen Kıl keçisi sayısı ortalama olarak 63.9 ± 17.9 baştır.

Ankara iline dahil Gündül ilçesinde ve Aksaray ilindeki işletmelerde Kıl keçisi yetiştiriciliğine yer verilmemesinin nedeninin bu işletmelerin esas olarak saf Ankara keçisi yetiştiriciliği yapma isteklerinden kaynaklandığı söylenebilir. Bununla birlikte, tüm illerde yetiştiriciler ile yapılan görüşmelerde, Kıl keçisi ile birlikte Ankara keçisinin de ormanlık ve makilik alanlarda otlatılmalarının engellenmeye çalışıldığı bildirilmiştir.

Ankara keçisi yetiştiriciliği yapılan işletmelerde At, Eşek ve Köpek gibi memeli çiftlik hayvanları ile birlikte Tavuk, Hindi, Kaz ve Ördek gibi kümes hayvanlarının da yetiştiriciliği yapılmaktadır. Bununla birlikte, bu hayvanların sayıları genel olarak düşük düzeydedir. Nitekim iller genelinde yetiştiriciliği yapılan At, Eşek, Köpek, Tavuk, Hindi, Kaz ve Ördek sayıları sırasıyla 1.2 ± 0.2 , 1.7 ± 0.12 , 5.3 ± 0.34 , 17.8 ± 2.43 , 4.5 ± 1.04 , 2.7 ± 0.67 ve 5.5 ± 4.50 'dır. Yine iller genelinde yetiştiriciliği yapılan arı kovanı sayısı ortalama olarak 6.3 ± 2.22 adettir (Çizelge 4.10).

Çizelge 4.10 İşletmelerde yetiştirilen diğer çiftlik hayvanları türleri ve sayıları

İLLER	N	Sığır		Koyun		Kıl Keçi		Tavuk		Hindi		Kaz		Ördek		Arıkovanı		At		Eşek		Köpek	
		n	$\bar{X} \pm S_{\bar{X}}$	n	$\bar{X} \pm S_{\bar{X}}$	n	$\bar{X} \pm S_{\bar{X}}$	n	$\bar{X} \pm S_{\bar{X}}$	n	$\bar{X} \pm S_{\bar{X}}$	n	$\bar{X} \pm S_{\bar{X}}$	n	$\bar{X} \pm S_{\bar{X}}$	n	$\bar{X} \pm S_{\bar{X}}$	n	$\bar{X} \pm S_{\bar{X}}$	n	$\bar{X} \pm S_{\bar{X}}$	n	$\bar{X} \pm S_{\bar{X}}$
Ayaş	20	10	4.6±1.80	16	298.7±69.20 ^a	2	10.5±9.50	11	28.1±18.40	-	-	1	2.0±0.00	-	-	2	3.0±0.00	-	-	13	1.9±0.47	17	8.6±1.63
Beyşehir	20	16	4.4±0.80	14	205.4±55.70 ^{ab}	5	26.6±9.00	10	14.4±3.06	1	10.0±0.00	-	-	-	-	2	10.5±9.50	-	-	7	1.6±0.30	17	5.6±0.86
Polatlı	20	13	3.5±0.69	16	260.6±1.80 ^{ab}	2	4.5±1.50	13	22.1±4.05	2	6.0±4.00	-	-	-	-	-	-	-	-	12	1.8±0.35	18	7.3±1.19
Güdül	20	14	3.7±0.84	13	79.6±17.60 ^b	-	-	11	12.4±4.03	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1.0±0.00	11	1.6±0.28	20	4.6±0.79
ANKARA	80	53	4.1±0.49	59	218.0±29.10 ^A	9	18.1±6.07 ^A	45	19.5±4.71	3	7.3±2.67	1	2.0±0.00	-	-	4	6.8±4.44	1	1.0±0.00	43	1.7±0.18	72	6.5±0.59 ^A
ÇANKIRI	20	16	7.4±3.55	17	105.9±17.10 ^{AB}	11	33.6±9.81 ^{AB}	14	17.3±3.67	2	6.0±4.00	1	4.0±0.00	-	-	-	-	1	1.0±0.00	14	1.4±0.13	19	3.5±0.55 ^{AB}
KIRIKKALE	20	16	8.8±2.99	17	134.2±21.20 ^{AB}	10	24.8±6.09 ^A	18	27.9±6.54	-	-	1	2.0±0.00	1	10.0±0.00	1	4.0±0.00	2	1.5±0.50	11	2.4±0.39	17	5.2±0.63 ^{AB}
ESKİŞEHİR	20	9	2.3±0.41	16	98.7±32.40 ^{AB}	11	160.0±60.70 ^B	15	8.9±1.19	5	2.4±0.87	-	-	1	1.0±0.00	1	7.0±0.00	1	2.0±0.00	11	1.7±0.27	19	5.6±0.86 ^{AB}
BOLU	20	17	3.2±0.64	14	68.1±18.40 ^B	2	102.5±72.50 ^{AB}	8	4.6±0.87	2	4.0±1.00	-	-	-	-	2	6.0±4.00	3	1.0±0.00	8	1.1±0.13	20	4.4±0.58 ^{AB}
AKSARAY	15	6	8.0±1.84	8	97.5±20.10 ^{AB}	-	-	5	15.6±2.71	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1.0±0.00	-	-	7	1.1±0.14 ^B
GENEL	175	117	5.1±0.70	131	154.6±15.10	43	63.9±17.90	105	17.8±2.43	12	4.5±1.04	3	2.7±0.67	2	5.5±4.50	8	6.3±2.22	9	1.2±0.20	87	1.7±0.12	154	5.3±0.34

A,B/a,b: P<0.05

4.8 Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinde Üretim Sistemi ve Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Süresi

Ankara keçisi yetiştiriciliği yapılan tarım işletmelerinde uygulanan keçi üretim sistemleri incelenmiş ve elde edilen bulgular Çizelge 4.11’de verilmiştir. Ankara keçisi yetiştiriciliğinin, iller genelinde esas olarak yerleşik sistemde (%73.72) yapıldığı belirlenmiştir. Bu sistemi yerleşik ve yaylacılığın (%24.57) birlikte yapıldığı üretim sistemi izlemektedir. İller düzeyinde Çankırı, Ankara ve Kırıkkale’de bulunan işletmelerin tamamına yakınında yerleşik sistemde yetiştiricilik yapılırken Eskişehir, Bolu ve Aksaray illerinde yalnızca yerleşik üretim sistemi ile beraber yerleşik ve yaylacılığın birlikte yapıldığı üretim sistemi de görülmektedir. Bu iki yetiştiricilik sistemi bakımından da Ankara, Çankırı ve Kırıkkale illeri ile Eskişehir, Bolu ve Aksaray illerindeki farklılıklar istatistiksel olarak önemlidir ($P<0.05$). İncelenen iller düzeyinde göçer tarzda Ankara keçisi yetiştiriciliğinin yalnızca Ankara ilinde Polatlı ilçesinde bir işletmede yapıldığı belirlenmiştir.

Çizelge 4.11’de Ankara keçisi yetiştiriciliği yapılan işletmelerde çiftlik hayvanları ve Ankara keçisi yetiştiriciliği ile uğraşma sürelerine ilişkin bulgularda yer almaktadır. Buna göre, iller geneli dikkate alındığında, Ankara keçisi yetiştiriciliği yapılan tarım işletmelerinde 33.31 ± 1.27 yıldır çiftlik hayvanları yetiştiriciliği yapıldığı saptanmıştır. Özellikle Ankara keçisi yetiştiriciliği ile uğraşma süresi ise 32.45 ± 1.29 yıldır. Görüldüğü gibi her iki yetiştiricilik alanı bakımından işletmelerin deneyimli oldukları söylenebilir.

Çizelge 4.11 Üretim sistemi ve Ankara keçisi yetiştiriciliği süresi

İLLER	N	Yerleşik		Yayla		Göçer		Yerleşik+Yayla		Kaç Yıldır Hayvan Yetiştiricisi (Yıl)	Ankara Keçisi Yetiştirme Süresi (Yıl)
		n	%	n	%	n	%	n	%		
Ayaş	20	20	100.00	-	-	-	-	-	-	29.80±3.53	28.85±3.60
Beypazarı	20	20	100.00	-	-	-	-	-	-	35.70±2.86	35.70±2.86
Polath	20	19	95.00	-	-	1	5.00	-	-	26.40±3.56	26.25±3.57
Güdül	20	19	95.00	-	-	-	-	1	5.00	34.90±3.49	34.90±3.49
ANKARA	80	78	97.50 ^A	-	-	1	1.25	1	1.25 ^A	31.70±1.71	31.43±1.72
ÇANKIRI	20	20	100.00 ^A	-	-	-	-	-	-	30.84±4.66	27.67±4.74
KIRIKKALE	20	17	85.00 ^A	-	-	-	-	3	15.00 ^A	37.20±2.25	35.75±2.30
ESKİŞEHİR	20	6	30.00 ^B	1	5.00	-	-	13	65.00 ^B	33.10±4.96	33.79±5.18
BOLU	20	3	15.00 ^B	-	-	-	-	17	85.00 ^B	39.50±3.56	39.25±3.55
AKSARAY	15	5	33.33 ^B	1	6.67	-	-	9	60.00 ^B	31.87±5.10	28.53±4.92
GENEL	175	129	73.72	2	1.14	1	0.57	43	24.57	33.31±1.27	32.45±1.29

A,B/a,b: P<0.05

4.9 Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinde Yem Kaynakları

Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer verilen tarım işletmelerinde kullanılan yem kaynakları meradan, yayladan, ormandan, anızdan ve sanayi yeminden yararlanma durumuna göre incelenmiştir (Çizelge 4.12- 4.29).

4.9.1 Meradan yararlanma durumu

4.9.1.1 Bazı mera özellikleri

Ankara keçisi yetiştiriciliği yapılan işletmelerde bazı mera özelliklerine ilişkin bulgular Çizelge 4.12’de verilmiştir. İlçeler ve iller düzeyinde Ankara keçisi yetiştiriciliği yapılan tarım işletmelerinin tamamı meradan yararlanmaktadır. Mera kaynağı olarak ise büyük oranda (%92) köy orta malı mera kullanılmaktadır. Bu özellik bakımından ilçeler ve iller arasındaki farklılıklar önemsizdir. Bununla birlikte, düşük düzeyde de olsa kiralık mera, mülk mera ve orman içi mera gibi, köy orta malı mera dışındaki mera kaynaklarından yararlanan işletmeler de bulunmaktadır. Bu işletmeler esas olarak Ankara (%13.75) ve Çankırı (%15) illerindedir.

İller geneline bakıldığında mera alanı $8.031.3 \pm 901.17$ dekarıdır. Ankara’ya bağlı ilçelerdeki işletmelerde en geniş mera alanı Polatlı ($11.100.0 \pm 3928.9$ dekar), en düşük mera alanı ise Beypazarı ($5.170.0 \pm 1552.23$ dekar) ilçesinde bulunmaktadır. İller düzeyinde ise en geniş mera alanı Eskişehir ($18.055.0 \pm 4.941.99$ dekar), en düşük mera alanı ise Bolu ilinde ($1.230.0 \pm 163.21$ dekar) bulunmaktadır. Mera alanı bakımından Eskişehir ili ile diğer iller arasındaki farklılıklar önemlidir ($P < 0.05$). Bolu ilinde incelenen işletmelerde yararlanan toplam mera alanının diğer illere göre düşük olmasının bu ildeki işletmelerin esas olarak ormanlık bölgelerde bulunmalarından kaynaklandığı söylenebilir.

Çizelge 4.12’de Ankara keçisi yetiştiriciliği yapan işletmelerin mera alanlarına olan uzaklıkları da verilmiştir. Çizelgeden görülebileceği gibi işletmelerin meraya olan

mesafeleri iller arasında en yüksek Ankara (7.3 ± 1.71), en düşük ise Bolu (1.0 ± 0.00) ilindedir. Ankara keçisi yetiştiriciliği yapan işletmelerin meralara olan uzaklıkları iller genelinde ise 4.95 ± 0.81 km'dir. Ankara iline bağlı Beypazarı ilçesi (10.0 ± 6.37) dışındaki, ilçe ve illerin tamamında işletmelerin meraya olan uzaklıklarının fazla olmadığı ve bu durumun yıl boyunca mera yönetimi bakımından kolaylık sağlayabileceği söylenebilir.

Çizelgede işletmelerin yararlandıkları meraların yerlerine ait bulgular da verilmiştir. Buna göre, tüm iller genelinde işletmelerin yararlandıkları mera esas olarak köy civarında ve/veya köye uzak bir yer olmak üzere iki konumda bulunmaktadır. İller genelinde işletmelerin %56'sı otlatma yeri olarak yalnızca köy civarındaki meralardan faydalanmaktadır. İşletmelerin %30.86'sı ise yalnızca köye uzak meralardan yararlanırken, %13.14'ü hem köy civarı hem de köye uzak meradan yararlandıklarını belirtmişlerdir.

Çizelge 4.12'den görülebileceği gibi, Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren işletmelerden merada evi bulunanların oranı iller genelinde çok düşük düzeydedir (%13.14). Ankara ilinde bu oran %17.15 iken, Eskişehir, Kırıkkale ve Bolu illerinde %10 ve Aksaray ilinde ise %6.67'dir. Merada eve sahip olma oranının düşük olmasının, esas olarak, meraların işletmelerden olan uzaklıklarının çok fazla olmamasından kaynaklandığı söylenebilir.

Çizelge 4.12 Bazı mera özellikleri

İLLER	N	Meradan Yararlanma Durumu				Mera Kaynağı				Genişlik (Dekar)	İşletmeye olan uzaklık (km)	Merada Ev Var Mı?				Mera Yeri					
		Evet		Hayır		Köy Orta Malı		Diğerleri				Evet		Hayır		Köye Uzak Mera (KUM)		Köy Cıvarı Mera (KCM)		KUM+KCM	
		n	%	n	%	n	%	n	%			n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	20	20	100.00	-	-	18	9.00	2	10.00	7.820.0±1.719.17	6.6±1.86	5	25.00	15	75.00	10	50.00 ^b	9	45.00 ^b	1	5.00
Beypazarı	20	19	95.00	-	-	17	85.00	3	15.00	5.170.0±1.552.23	10.0±6.37	5	25.00	15	75.00	1	5.00 ^a	18	90.00 ^a	1	5.00
Polatlı	20	20	100.00	-	-	17	85.00	3	15.00	11.100.0±3.928.90	8.4±1.83	2	10.00	18	90.00	5	25.00 ^{ab}	14	70.00 ^{ab}	1	5.00
Güdül	20	20	100.00	-	-	17	85.00	3	15.00	9.519.8±1.685.50	4.2±0.70	2	10.00	18	90.00	10	50.00 ^b	6	30.00 ^b	4	20.00
ANKARA	80	80	100.00	-	-	69	86.25	11	13.75	8.373.8±1.234.80 ^A	7.3±1.71	14	17.50	66	82.50	26	32.50 ^{AB}	47	58.75 ^B	7	8.75
ÇANKIRI	20	20	100.00	-	-	17	85.00	3	15.00	6.627.5±1.708.78 ^A	3.2±0.70	-	-	20	100.00	2	10.00 ^A	16	80.00 ^B	2	10.00
KIRIKKALE	20	20	100.00	-	-	20	100.00	-	-	6.650.0±1.778.93 ^A	3.1±0.57	2	10.00	18	90.00	8	30.00 ^{AB}	11	55.00 ^B	1	5.00
ESKİŞEHİR	20	20	100.00	-	-	20	100.00	-	-	18.055.0±4.941.99 ^B	4.9±0.88	2	10.00	18	90.00	7	35.00 ^{AB}	11	55.00 ^B	2	10.00
BOLU	20	20	100.00	-	-	20	100.00	-	-	1.230.0±163.21 ^A	1.0±0.00	4	10.00	16	80.00	9	45.00 ^B	5	25.00 ^A	6	30.00
AKSARAY	15	15	100.00	-	-	15	100.00	-	-	5.666.7±1.193.90 ^A	2.7±0.39	1	6.67	14	93.33	2	13.33 ^{AB}	8	53.34 ^{AB}	5	33.33
GENEL	175	175	100.00	-	-	161	92.00	14	8.00	8.031.3±901.17	4.95±0.81	23	13.14	152	86.86	54	30.86	98	56.00	23	13.14

A,B/a,b: P<0.05

4.9.1.2 Mera uygulamaları

Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren tarım işletmelerinde mera uygulamalarına ilişkin bulgular sırasıyla Çizelge 4.13- 4.21’de verilmiştir.

4.9.1.2.1 Meraya çıkış ve dönüş şekli ve gün içinde çıkış-dönüş saati

İncelenen işletmelerde meraya çıkış ve dönüş şekli ve gün içinde çıkış ve dönüş saati Çizelge 4. 13’te verilmiştir.

Çizelge 4.13 Meraya çıkış ve dönüş şekli ve gün içinde çıkış-dönüş saati

İLLER	N	Meraya Çıkış Şekli						Gün İçinde Çıkış ve Dönüş Saati	
		Tek Aile		Ortak Aile		Tüm Köy		Çıkış (X±S _x)	Dönüş (X±S _x)
		n	%	n	%	n	%		
Ayaş	20	13	65.00	5	25.00 ^{ab}	2	10.00	08:13±00:24	19:25±00:19
Beyazır	20	16	80.00	1	5.00 ^a	3	15.00	08:21±00:16	20:01±00:22
Polath	20	16	80.00	2	10.00 ^{ab}	2	10.00	07:43±00:15	19:28±00:10
Güdül	20	11	55.00	8	40.00 ^b	1	5.00	08:24±00:16	19:28±00:42
ANKARA	80	56	70.00	16	20.00	8	10.00	08:10±00:09	19:36±00:13
ÇANKIRI	20	16	80.00	2	10.00	2	10.00	07:13±00:16	20:18±00:26
KIRIKKALE	20	12	60.00	6	30.00	2	10.00	07:06±00:17	19:55±00:29
ESKİŞEHİR	20	17	85.00	3	15.00	-	-	08:00±00:13	19:42±00:13
BOLU	20	15	75.00	3	15.00	2	10.00	08:43±00:11	20:03±00:12
AKSARAY	15	10	66.67	2	13.33	3	20.00	07:58±00:11	20:32±00:08
GENEL	175	126	72.00	32	18.29	17	9.71	07:58±00:06	19:51±00:08

A,B/a,b: P<0.05

Çizelge 4.13’den görülebileceği gibi, Ankara keçisi yetiştiriciliği yapılan işletmelerde esas olarak tek aile, ortak aile ve tüm köy sürüsü olmak üzere üç şekilde meraya çıkıldığı belirlenmiştir. İller genelinde incelenen işletmelerin %72’si tek aile sürüsü , %18.29’u ortak aile, %9.71’i ise tüm köy sürüsü şeklinde meraya çıkmaktadırlar. Ankara iline dahil ilçelerde incelenen işletmelerin %70’i tek aile, %20’si ortak aile ve %10’u da tüm köy sürüsü şeklinde meradan yararlanmaktadırlar. Ortak aile şeklinde meraya çıkma özelliği bakımından Beyazır ve Güdül ilçeleri arasındaki farklılık önemli bulunmuştur (P<0.05).

İller genelinde işletmeler ortalama olarak saat 07:58±00:06'da meraya çıkmaktalar ve saat 19:51±00:08'de dönmektedirler. Ankara genelinde ise meraya saat 08:10±00:09'da çıkılmakta ve saat 19:36±00:13'te dönülmektedir. Meraya çıkış ve dönüş saatinde mevsim faktörü önemli bir rol oynamaktadır. Kış aylarında işletmelerin meraya daha geç saatte çıkıp daha erken saatte meradan döndükleri bildirilmiştir.

4.9.1.2.2 Meraya ilk çıkış zamanı (ay)

İncelenen işletmelerde meraya ilk çıkış zamanına ait bulgular Çizelge 4.14'te verilmiştir.

Çizelge 4.14 Meraya ilk çıkış zamanı (Ay)

İLLER	N	Sürekli		Ocak		Mart		Nisan		Mayıs		Haziran		Temmuz		Ağustos		Ekim		Kasım	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	20	7	35.00 ^a	-	-	-	-	3	15.00	6	3.00	4	20.00	-	-	-	-	-	-	-	-
Beypazarı	20	1	5.00 ^b	-	-	-	-	2	10.00	3	15.00	9	45.00	2	10.00	2	10.00	1	5.00	-	-
Polatlı	20	6	30.00 ^{ab}	1	5.00	2	10.00	4	20.00	3	15.00	3	15.00	-	-	-	-	-	-	1	5.00
Gödül	20	6	30.00 ^{ab}	-	-	-	-	2	10.00	7	35.00	4	20.00	1	5.00	-	-	-	-	-	-
ANKARA	80	20	25.00 ^A	1	1.25	2	2.50	11	13.75	19	23.75	20	25.00	3	3.75	2	2.50	1	1.25	1	1.25
ÇANKIRI	20	8	40.00 ^B	-	-	1	5.00	2	10.00	8	40.00	1	5.00	-	-	-	-	-	-	-	-
KIRIKKALE	20	-	-	-	-	1	5.00	1	5.00	12	60.00	6	30.00	-	-	-	-	-	-	-	-
ESKİŞEHİR	20	19	95.00 ^B	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	5.00	-	-	-	-	-	-
BOLU	20	20	100.00 ^B	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
AKSARAY	15	15	100.00 ^B	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
GENEL	175	82	46.86	1	0.57	4	2.29	14	8.00	39	22.29	27	15.43	4	2.29	2	1.14	1	0.57	1	0.57

A,B/a,b: P<0.05

Çizelgenin incelenmesinden anlaşılabacağı gibi iller genelinde işletmelerin %46.86'sının, havaların iyi olması ve özellikle de kar olmaması durumunda, yıl boyunca meradan yararlandıkları belirlenmiştir. Bununla birlikte iller genelinde işletmelerin %0.57'si Ocak , %2.29'u Mart , %8'i Nisan, %22.29'u Mayıs , %15.43'ü Haziran , %2.29'u Temmuz , %1.14'ü Ağustos a, %0.57'si Ekim ve e %0.57'si Kasım ayında meraya çıkmaktadırlar. Görüldüğü gibi işletmeler meraya çıkmak için en yoğun olarak Mayıs ve Haziran aylarını tercih etmektedirler. Ankara genelinde ise işletmelerin %25'nin sürekli meradan yararlandıklarını belirtmiş olmaları ile birlikte işletmelerin %1.25'i Ocak, %2.5'i Mart, %13.75'i Nisan, %23.75'i Mayıs, %25'i Haziran, %3.75'i Temmuz,

%2.5'i Ağustos, %1.25'i Ekim ve %1.25'i de Kasım ayında meraya çıkmaktadırlar. Ankara ili genelinde de işletmeler meraya çıkmak için en yoğun olarak Mayıs ve Haziran aylarını tercih etmektedirler. Bu özellik bakımından Ankara'nın Ayaş ve Beypazarı ilçeleri ve Ankara ili ile de diğer iller arasında görülen farklılıklar önemli bulunmuştur ($P<0.05$).

İller genelinde incelenen işletmelerde gerek yıl boyu meradan yararlanma oranının yüksek olması gerekse yılın yaklaşık 9 ayında meraya çıkıla bilinmesinin nedeni olarak, son yıllarda bu aylarda havaların iyi gitmesi ile birlikte, Çizelge 4.12'den de görülebileceği gibi, işletme merkezleri ile mera alanları arasındaki mesafelerin yakın olması gösterilmiştir.

4.9.1.2.3 Meradan dönüş zamanı (ay)

İncelenen işletmelerde meradan dönüş zamanı Çizelge 4.15'te verilmiştir.

Çizelge 4.15 Meradan dönüş zamanı (Ay)

İLLER	N	Mart		Mayıs		Temmuz		Ağustos		Eylül		Ekim		Kasım		Aralık	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	13	-	-	-	-	1	7.69	-	-	-	-	2	15.38	7	53.85	3	23.08
Beypazarı	19	-	-	1	5.26	-	-	2	10.53	2	10.53	4	21.05	9	47.37	1	5.26
Polatlı	14	1	7.14	1	7.14	-	-	-	-	1	7.14	-	-	6	42.86	5	37.71
Güdül	14	-	-	-	-	-	-	-	-	1	7.14	3	21.43	4	28.57	6	42.86
ANKARA	60	1	1.67	2	3.33	1	1.67	2	3.33	4	6.67	9	15.00	26	43.33	15	25.00
ÇANKIRI	12	-	-	-	-	-	-	-	-	1	8.33	7	58.33	3	25.00	1	8.33
KIRIKKALE	20	-	-	-	-	1	5.00	-	-	-	-	7	35.00	11	55.00	1	5.00
ESKİŞEHİR	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	100.00	-	-
BOLU	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
AKSARAY	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
GENEL	93	1	1.08	2	2.15	2	2.15	2	2.15	5	5.38	23	24.73	41	44.09	17	18.28

A,B/a,b: $P<0.05$

İller genelinde incelenen işletmelerin %1.08'i Mart, %2.15'i Mayıs, %2.15'i Temmuz, %2.15'i Ağustos, %5.38'i Eylül, %24.73'ü Ekim, %44.09'u Kasım ve %18.28'i Aralık ayında meradan dönmektedirler. Görüldüğü gibi meradan dönüşün en yoğun olarak

yaşandığı aylar Ekim ve Kasım aylarıdır. Ankara'nın incelenen ilçelerinde ise meradan dönüş zamanı %1.67 Mart, %3.33 Mayıs, %1.67'si Temmuz, %3.33'ü Ağustos, %6.67'si Eylül, %15'i Ekim, %43.33'ü Kasım ve %25'i Aralık ayı olarak belirlenmiştir. Ankara genelinde ise meradan dönüş en yoğun olarak Kasım ve Aralık aylarında yaşanmaktadır.

4.9.1.2.4 Kışın meradan yararlanma durumu

Çizelge 4.16'dan da görülebileceği gibi iller genelinde Ankara keçisi yetiştiriciliği yapılan işletmelerde büyük oranda (%89.14) kışın meradan yararlanılmaktadır. Ankara'daki ilçelerden Beypazarı'nda bulunan işletmeler en yüksek (%95), Güdül'de bulunan işletmeler ise en düşük oranda (%65) kışın meradan yararlanmaktadırlar ($P<0.05$). Aynı çizelgeden görülebileceği gibi iller genelinde işletmelerin büyük oranda (%87.82) kışın tüm aylarda meradan yararlandıkları belirlenmiştir. Bu durumun nedeni olarak son yıllarda kışın hava sıcaklıklarının nispi olarak daha yüksek olması ile birlikte işletmelerin mera kaynaklarına yakın olmaları gösterilmiştir.

Çizelge 4.16 Kışın meradan yararlanma durumu

İLLER	N	Kışın Meradan Yararlanma Durumu				Kışın Meradan Yararlanma Süresi			
		Evet		Hayır		Tüm Kış Ayları		Uygun Aylarda	
		n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	20	18	90.00 ^{ab}	2	10.00 ^{ab}	17	94.44	1	5.56
Beypazarı	20	19	95.00 ^a	1	5.00 ^a	15	78.95	4	21.05
Polath	20	17	85.00 ^{ab}	3	15.00 ^{ab}	13	76.47	4	23.53
Güdül	20	13	65.00 ^b	7	35.00 ^b	11	84.62	2	15.38
ANKARA	80	67	83.75	13	16.25	56	83.58 ^A	11	16.42
ÇANKIRI	20	18	90.00	2	10.00	15	83.30 ^A	3	16.67
KIRIKKALE	20	16	80.00	4	20.00	16	100.00 ^B	-	-
ESKİŞEHİR	20	20	100.00	-	-	20	100.00 ^B	-	-
BOLU	20	20	100.00	-	-	15	75.00 ^A	5	25.00
AKSARAY	15	15	100.00	-	-	15	100.00 ^B	-	-
GENEL	175	156	89.14	19	10.86	137	87.82	19	12.18

A,B/a,b: $P<0.05$

4.9.1.2.5 Toplam meradan yararlanma süresi

Ankara keçisi işletmelerinin toplam olarak meradan yararlanma süreleri Çizelge 4.17’de verilmiştir. Buna göre toplam meradan yararlanma süresi Ankara’da 7.08 ± 0.36 , Çankırı’da 8.15 ± 0.76 , Kırıkkale’de 5.35 ± 0.26 , Eskişehir’de 11.60 ± 0.40 , Bolu’da ve Aksaray’da 12.00 ± 0.00 ay olarak belirlenmiştir. Bu özellik bakımından Ankara, Çankırı ve Kırıkkale illeri ile Bolu, Eskişehir ve Aksaray illeri arasındaki farklılıklar önemlidir ($P < 0.05$). Görüldüğü gibi toplam meradan yararlanma süresi en yüksek Bolu ve Aksaray illerinde, en düşük ise Kırıkkale ilindedir. Ankara da incelenen ilçelerde ise bu süreler Ayaş’ta 7.90 ± 0.74 , Beypazarı’nda 4.75 ± 0.49 , Polatlı’da 8.00 ± 0.71 ve Güdül’de 7.65 ± 0.72 ay olup, Beypazarı ilçesi ile diğer ilçeler arasındaki farklılıklar önemlidir ($P < 0.05$). Meradan toplam olarak yararlanma süresi 8.50 ± 0.26 ay olarak saptanmıştır (Çizelge 4.17).

Çizelge 4.17 Toplam meradan yararlanma süresi

İLLER	N	Toplam Meradan Yararlanma Süresi (Ay)
Ayaş	20	7.90 ± 0.74^B
Beypazarı	20	4.75 ± 0.49^A
Polatlı	20	8.00 ± 0.71^B
Güdül	20	7.65 ± 0.72^B
ANKARA	80	7.08 ± 0.36^A
ÇANKIRI	20	8.15 ± 0.76^A
KIRIKKALE	20	5.35 ± 0.26^A
ESKİŞEHİR	20	11.60 ± 0.40^B
BOLU	20	12.00 ± 0.00^B
AKSARAY	15	12.00 ± 0.00^B
GENEL	175	8.50 ± 0.26

A,B/a,b: $P < 0.05$

4.9.1.2.6 Merada geceleme ve ek yem durumu

Merada geceleme ve ek yem durumuna ait bulgular Çizelge 4.18’de verilmiştir. Çizelgeden görülebileceği gibi iller genelinde incelenen işletmelerin büyük çoğunluğu (%64.57) merada geceleme yapmaktadırlar. Merada geceleme en yüksek düzeyde (%72.50) Ankara, en düşük düzeyde (%45.00) ise Çankırı ilindedir. Bu özellik bakımından Ankara ve Çankırı ili arasındaki farklılık önemlidir ($P<0.05$). Yine aynı çizelgeden görülebileceği gibi iller genelinde işletmelerin çok önemli bir kısmı (%86.29) merada yapılan otlatma esnasında ek yem kullanmamaktadırlar. Bu özellik bakımından Kırıkkale ve Aksaray ili ile Ankara, Çankırı, Eskişehir, Bolu illeri arasındaki farklılıklar önemlidir ($P<0.05$). İller genelinde merada ek yem kullanan işletmelerin oranı %13.71 olup, bu işletmeler yoğunluklu olarak Eskişehir ilinde (%25.00) bulunmaktadır. Ankara’da incelenen ilçelerde merada ek yem kullanan işletmelerin oranı ise en yüksek Ayaş (% 25.00), en düşük ise Beypazarı (%5.00) ilçesindedir.

Çizelge 4.18 Merada geceleme ve ek yem durumu

İLLER	N	Merada Geceleme Yapılıyor Mu?				Merada Ek Yem Veriliyor Mu?			
		Evet		Hayır		Evet		Hayır	
		n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	20	16	80.00	4	20.00	5	25.00	15	75.00
Beypazarı	20	16	80.00	4	20.00	1	5.00	19	95.00
Polath	20	14	70.00	6	30.00	4	20.00	16	80.00
Güdül	20	12	60.00	8	40.00	3	15.00	17	85.00
ANKARA	80	58	72.50 ^A	22	27.50	13	16.25	67	83.75 ^{AB}
ÇANKIRI	20	9	45.00 ^B	11	55.00	3	15.00	17	85.00 ^{AB}
KIRIKKALE	20	14	70.00 ^{AB}	6	30.00	-	-	20	100.00 ^A
ESKİŞEHİR	20	13	65.00 ^{AB}	7	35.00	5	25.00	15	75.00 ^B
BOLU	20	11	55.00 ^{AB}	9	45.00	3	15.00	17	85.00 ^{AB}
AKSARAY	15	8	53.33 ^{AB}	7	46.67	-	-	15	100.00 ^A
GENEL	175	113	64.57	62	35.43	24	13.71	151	86.29

A,B/a,b: $P<0.05$

4.9.1.2.7 Merada verilen ek yem çeşidi

Ankara keçisi yetiştiriciliği yapan işletmeler arasında Merada ek yem veren işletmelerde verilen ek yem çeşitlerine ait bulgular Çizelge 4.19’da verilmiştir. Çizelgeden görülebileceği gibi iller genelinde merada ek yem veren işletmelerin %12.5’i arpa, %16.67’si buğday, %25’i sanayi yemi, %12.5’i arpa ve sanayi yemi, %4.17’si arpa-buğday ve saman, %4.17’si arpa-buğday ve sanayi yemi, %8.33’ü arpa-sanayi yemi-saman-yulaf ve yonca, %16.67’si ise arpa-buğday-sanayi yemi ve yonca vermektedirler. Ankara genelinde ise %15.38’i buğday, %23.08’i sanayi yemi, %7.69’u arpa ve sanayi yemi, %7.69’u arpa-buğday ve sanayi yemi, %15.38’i arpa-sanayi yemi-saman-yulaf ve yonca, %30.77’si ise arpa-buğday-sanayi yemi ve yonca vermektedir. Görüldüğü gibi iller genelinde ek yem amacıyla ağırlıklı olarak sanayi yemi kullanılmaktadır.

Çizelge 4.19 Merada verilen ek yem çeşidi

İLLER	N	Arpa (A)		Buğday (B)		Sanayi Yemi (SY)		A+SY		A+B+ Saman (S)		A+B+SY		A+SY +S+Yulaf + Yonca (YO)		A+B +SY+YO	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	5	-	-	-	-	3	60.00	1	20.00	-	-	-	-	-	-	1	20.00
Beypazarı	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	100.00	-	-	-	-
Polathı	4	-	-	2	50.00	-	-	-	-	-	-	-	-	2	5.00	-	-
Güdül	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	100.00
ANKARA	13	-	-	2	15.38	3	23.08	1	7.69	-	-	1	7.69	2	15.38	4	30.77
ÇANKIRI	3	2	66.67	1	33.33	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
KIRIKKALE	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ESKİŞEHİR	5	-	-	-	-	3	60.00	2	40.00	-	-	-	-	-	-	-	-
BOLU	3	1	33.33	1	33.33	-	-	-	-	1	33.33	-	-	-	-	-	-
AKSARAY	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
GENEL	24	3	12.50	4	16.67	6	25.00	3	12.50	1	4.17	1	4.17	2	8.33	4	16.67

A,B/a,b: P<0.05

4.9.1.2.8 Merada keçi otlatma sistemi

Ankara keçisi yetiştiriciliği yapılan işletmelerde keçilerin merada otlatılma sistemlerine ait bulgular Çizelge 4.20’de verilmiştir.

Çizelge 4.20 Merada keçi otlatma sistemi

İLLER	N	Keçi ve Oğlak Birlikte		Keçi ve Oğlak Ayrı		Diğer Çiftlik Hayvanları ile Birlikte	
		n	%	n	%	n	%
Ayaş	20	9	45.00 ^{ab}	8	40.00 ^{ab}	3	15.00
Beyşehir	20	14	70.00 ^a	3	15.00 ^a	3	15.00
Polatlı	20	9	45.00 ^{ab}	6	30.00 ^{ab}	5	25.00
Güdül	20	6	30.00 ^b	11	55.00 ^b	3	15.00
ANKARA	80	38	47.50	28	35.00	14	17.50
ÇANKIRI	20	11	55.00	6	30.00	3	15.00
KIRIKKALE	20	10	50.00	7	35.00	3	15.00
ESKİŞEHİR	20	9	45.00	6	30.00	5	25.00
BOLU	20	9	45.00	6	30.00	5	25.00
AKSARAY	15	5	33.33	8	53.33	2	13.33
GENEL	175	82	46.86	61	34.86	32	18.29

A,B/a,b: P<0.05

Çizelgeden görülebileceği gibi incelenen işletmelerde merada keçi otlatma uygulaması; esas olarak keçi ve oğlaklar birlikte, keçi ve oğlaklar ayrı ve işletmede bulunan diğer çiftlik hayvanları ile birlikte olmak üzere üç şekilde yapılmaktadır. Buna göre iller genelinde merada keçi otlatılması işletmelerin %46.86’sında keçi ve oğlaklar birlikte, %34.86’sında keçi ve oğlaklar ayrı ve %18.29’unda da işletmedeki diğer hayvan türleri ile birlikte şeklinde yapılmaktadır. Ankara genelinde işletmelerin %47.50’sinde keçi ve oğlaklar birlikte, %35’inde keçi ve oğlaklar ayrı, %17.50’sinde ise işletmede bulunan diğer hayvan türleri ile birlikte şeklinde otlatılmaktadır. Bu özellik bakımından Beyşehir ilçesi ile diğer ilçeler arasındaki farklılıklar önemlidir (P<0.05).

4.9.1.2.9 Merada otlatma dışında yapılan diğer uygulamalar

Ankara keçisi yetiştiriciliği yapılan işletmelerde merada otlatma dışında yapılan diğer uygulamalar da araştırılmıştır (Çizelge 4.21). Çizelgeden görülebileceği gibi incelenen işletmelerde merada otlatma dışında esas olarak sağım, kırkım, aşım, doğum ve banyo gibi uygulamalar yapılmaktadır. İller genelinde meradan otlatma dışında en yüksek düzeyde (%26.67) aşım uygulaması yapılmaktadır. Bu uygulamayı yapılma yoğunluğuna göre sırasıyla kırkım (%15.56), kırkım+doğum (%13.33) ve doğum (%8.89) uygulaması izlemektedir. Farklı uygulamaların birlikte yapılma oranlarının da oldukça düşük olduğu belirlenmiştir.

4.9.1.2.10 Merada Ankara keçisi yetiştiriciliği ile ilgili yapıların durumu

Merada Ankara keçisi yetiştiriciliği ile ilgili diğer yapılara ait bulgular Çizelge 4.22’de verilmiştir. İncelenen iller genelinde merada en yaygın olarak bulunan yapı çeşme (%51.02) olup, bunu ot deposu (%16.33), gölgelik (%8.16) ve banyoluk+çeşme (%8.16) izlemektedir. Ankara genelinde merada bulunan çeşme oranı %51.52 iken, ot deposu, gölgelik ve banyoluk+çeşmenin bulunma oranları sırasıyla %18.18, %6.06 ve %6.06 olarak belirlenmiştir. Merada çeşme bulunması bakımından Polatlı ve Güdül arasındaki farklılık önemli bulunmuştur ($P<0.05$). İller genelinde incelenen işletmelerin %86.86’sının merada evlerinin bulunmadığı saptanmıştır. Ankara genelinde ise merada evi bulunan işletmelerin oranı %17.5’dir (Çizelge 4.12).

Çizelge 4.21 Merada otlatma dışında yapılan uygulamalar

İLLER	N	Sağım (S)		Kırkım (K)		Aşım (A)		Doğum (D)		Banyo (B)		S+K+A		K+A+D		K+A		A+D		S+K+A+D+B		K+A+D+B		K+D		K+A+B		A+B		D+B		S+K+A+D	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	10	-	-	-	-	3	30.00	1	10.00	-	-	1	10.00	1	10.00	-		-		-		-		2	20.00	1	10.00	1	10.00	-		-	
Beypazarı	5	1	20.00	1	20.00	1	20.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-		1	20.00	1	20.00	-		-		-		-		-		-	
Polatlı	8	-	-	4	50.00	1	12.50	-	-	-	-	-	-	-		2	25.00	-		1	12.50	-		-		-		-		-		-	
Güdül	12	-	-	-	-	7	58.33	-	-	1	8.33	-	-	-		-		-		-		1	8.33	3	25.00	-		-		-		-	
ANKARA	35	1	2.86	5	14.29	12	34.29	1	2.86	1	2.86	1	2.86	1	2.86	2	5.71	1	2.86	2	5.71	1	2.86	5	14.29	1	2.86	1	2.86	-	-	-	-
ÇANKIRI	4	-	-	2	50.00	-	-	2	50.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
KIRIKKALE	5	-	-	-	-	-	-	1	20.00	-	-	-	-	-	-	-	-	1	20.00	-	-	1	20.00	-	-	-	-	-	-	1	20.00	1	20.00
ESKİŞEHİR	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	100.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
BOLU	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
AKSARAY	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
GENEL	45	1	2.22	7	15.56	12	26.67	4	8.89	1	2.22	1	2.22	2	4.44	2	4.44	1	2.22	3	6.67	1	2.22	6	13.33	1	2.22	1	2.22	1	2.22	1	2.22

A,B/a,b: P<0.05

Çizelge 4.22 Merada Ankara keçisi yetiştiriciliği ile ilgili yapıların durumu

İLLER	N	Gölgelek(G)		Ot deposu (OD)		Banyoluk (B)		Çeşme (Ç)		Su deposu		Sarnıç		G+B		B+Ç		OD+B		G+B+Ç	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	10	-	-	-	-	1	10.00	6	60.00 ^{ab}	-	-	-	-	-	-	1	10.00	1	10.00	1	10.00
Beyşehir	9	1	11.11	-	-	1	11.11	5	55.56 ^{ab}	-	-	-	-	1	11.11	1	11.11	-	-	-	-
Polatlı	6	-	-	-	-	1	16.67	5	83.33 ^a	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Güdül	8	1	12.50	6	75.00	-	-	1	12.50 ^b	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ANKARA	33	2	6.06	6	18.18	3	9.09	17	51.52	-	-	-	-	1	3.03	2	6.06	1	3.03	1	3.03
ÇANKIRI	6	-	-	-	-	-	-	5	83.33	1	16.67	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
KIRIKKALE	4	1	25.00	1	25.00	-	-	1	25.00	-	-	-	-	-	-	1	25.00	-	-	-	-
ESKİŞEHİR	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
BOLU	4	1	25.00	1	25.00	-	-	1	25.00	-	-	-	-	-	-	1	25.00	-	-	-	-
AKSARAY	2	-	-	-	-	-	-	1	50.00	-	-	1	50.00	-	-	-	-	-	-	-	-
GENEL	49	4	8.16	8	16.33	3	6.12	25	51.02	1	2.04	1	2.04	1	2.04	4	8.16	1	2.04	1	2.04

A,B/a,b: P<0.05

4.9.2 Yayladan yararlanma durumu

4.9.2.1 Yayladan yararlanma durumu ve bazı yayla özellikleri

Ankara keçisi yetiştiriciliği yapan işletmelerden yayladan yararlananların yaylacılık özellikleri de incelenmiş ve elde edilen bulgular Çizelge 4.23’de verilmiştir. Çizelgeden görülebileceği gibi, iller genelinde incelenen işletmelerin %25.71’nin yayladan yararlandıkları belirlenmiştir. İller arasında yayladan yararlanan işletmeler en yoğun olarak sırasıyla Bolu (%85.00), Eskişehir (%70.00) ve Aksaray (%50.00)’da bulunmaktadır. Ankara ilinde yayladan yararlanan yalnızca 1 işletme bulunurken, Çankırı ilinde yayladan yararlanan, işletme bulunmamaktadır.

Aynı çizelgeden görülebileceği gibi, iller genelinde, yararlanılan yaylaların tamamı köy orta malı yayla olup, bu yaylaların alanı ortalama olarak 991.6 ± 380.43 dekadır. En geniş yayla alanı Eskişehir ilindeki işletmeler için belirlenmiştir. Yine iller genelinde işletmelerin yaylaya olan uzaklığı 9.3 ± 1.45 km olarak saptanmıştır. İşletmelerin yaylaya olan mesafesi en uzak Bolu (13.00 ± 6.25), en yakın ise Ankara (6.0 ± 0.00) ilindedir. İller genelinde yayladan yararlanan işletmelerin büyük çoğunluğunun (%80) ise yaylada evleri bulunmaktadır.

4.9.2.2 Yayla uygulamaları

Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren işletmelerinde yayla uygulamalarına ilişkin bulgular sırasıyla Çizelge 4.24- 4.26’da verilmiştir.

Çizelge 4.23 Yayladan yararlanma durumu ve bazı yayla özellikleri

İLLER	N	Yayladan Yararlanma Durumu				Yayla Mülkiyeti				Köy Orta Malı Yayla		Yaylada Ev Var Mı?			
		Evet		Hayır		KOM		Diğerleri		Genişlik (dekar)	İşletmeye olan uzaklık (km)	Evet		Hayır	
		n	%	n	%	n	%	n	%			n	%	n	%
Ayaş	20	-	-	20	100.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Beypazarı	20	-	-	20	100.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Polath	20	-	-	20	100.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Güdül	20	1	5.00	19	95.00	1	100.00	-	-	1.000.0±0.00	6.0±0.00	1	100.00	-	-
ANKARA	80	1	1.25	79	98.75	1	100.00	-	-	1.000.0±0.00	6.0±0.00	1	100.00	-	-
ÇANKIRI	20	-	-	20	100.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
KIRIKKALE	20	3	15.00	17	85.00	3	100.00	-	-	1.000.0±0.00	8.0±0.00	3	100.00	-	-
ESKİŞEHİR	20	14	70.00	6	30.00	14	100.00	-	-	1.260.3±1.123.79	12.3±2.98	14	100.00	-	-
BOLU	20	17	85.00	3	15.00	17	100.00	-	-	10.0±0.00	13.0±6.25	12	70.59	5	29.41
AKSARAY	15	10	50.00	10	50.00	10	100.00	-	-	875.0±81.83	8.3±1.15	6	60.00	4	40.00
GENEL	175	45	25.71	130	74.29	45	100.00	-	-	991.6±380.43	9.3±1.45	36	80.00	9	20.00

A,B/a,b: P<0.05

4.9.2.2.1 Yaylaya çıkış ve dönüş şekli ve zamanı

İncelenen işletmelerde yaylaya çıkış ve dönüş şekli ve zamanına ait bulgular Çizelge 4.24’te verilmiştir.

Çizelge 4.24 Yaylaya çıkış ve dönüş şekli ve zamanı

İLLER	N	Yaylaya Çıkış ve Dönüş Yöntemi						Yaylaya Çıkış ve Dönüş Zamanı								Yaylaya Ulaşım Şekli			
		Tek Aile		Ortak Aile		Tüm Köy		Çıkış (ay)				Dönüş (ay)				Sürü ile Yürüyerek		Taşıt	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Beyazır	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Polatlı	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Güdül	1	1	100.00	-	-	-	-	1	100.00	-	-	1	100.00	-	-	1	100.00	-	-
ANKARA	1	1	100.00	-	-	-	-	1	100.00	-	-	1	100.00	-	-	1	100.00	-	-
ÇANKIRI	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
KIRIKKALE	3	3	100.00	-	-	-	-	3	100.00	-	-	3	100.00	-	-	3	100.00	-	-
ESKİŞEHİR	14	11	78.57	3	21.43	-	-	8	57.14	6	42.86	9	64.29	5	35.71	14	100.00	-	-
BOLU	17	17	100.00	-	-	-	-	17	100.00	-	-	-	-	17	100.00	17	100.00	-	-
AKSARAY	10	3	30.00	6	60.00	1	10.00	4	40.00	6	60.00	4	40.00	6	60.00	10	100.00	-	-
GENEL	45	35	77.78	9	20.00	1	2.22	33	73.33	12	26.67	17	37.78	28	62.22	45	100.00	-	-

A,B/a,b: P<0.05

Çizelgeden görülebileceği gibi, iller genelinde işletmelerin büyük çoğunluğunun (%77.78) yaylaya tek aile sürüsü şeklinde çıktıkları belirlenmiştir. Yine iller genelinde yaylaya çıkış ayı daha çok (%73.33) Haziran iken, yayladan dönüş ayı ise Kasım (%62.22)’dir. Yaylaya ulaşım şekli olarak ise, yaylaya çıkan işletmelerin tamamının, sürü ile yürümeden yararlandığı saptanmıştır.

4.9.2.2.2 Yaylada keçi otlatma sistemi

İncelenen işletmelerde yaylada keçi otlatma sistemi Çizelge 4.25’te verilmiştir. İller genelinde yaylaya çıkan işletmelerin büyük çoğunluğunun (%64.44) yaylada keçi ve oğlakları birlikte otlattıkları belirlenmiştir. Yine, işletmelerin %31.11’ i Ankara keçilerini diğer çiftlik hayvanları türleri ile birlikte otlatırlarken, %4.44’ü keçi ve oğlakları ayrı olarak otlatmaktadırlar.

Çizelge 4.25 Yaylada keçi otlatma sistemi

İLLER	N	Keçi ve Oğlak Birlikte		Keçi ve Oğlak Ayrı		Diğer Çiftlik Hayvanları ile Birlikte	
		n	%	n	%	n	%
Ayaş	-	-	-	-	-	-	-
Beypazarı	-	-	-	-	-	-	-
Polatlı	-	-	-	-	-	-	-
Güdül	1	1	100.00	-	-	-	-
ANKARA	1	1	100.00	-	-	-	-
ÇANKIRI	-	-	-	-	-	-	-
KIRIKKALE	3	1	33.33	2	66.67	-	-
ESKİŞEHİR	14	9	64.29	-	-	5	35.71
BOLU	17	11	64.71	-	-	6	35.29
AKSARAY	10	7	70.00	-	-	3	30.00
GENEL	45	29	64.44	2	4.44	14	31.11

A,B/a,b: P<0.05

4.9.2.2.3 Yaylada ek yem durumu

Çizelge 4.26'dan görülebileceği gibi iller genelinde yayladan yararlanan işletmelerin büyük bir kısmının (%91.11) yaylada meraya ilaveten ek yemden yararlandığı belirlenmiştir. Ek yem olarak esas olarak sanayi yemi ile birlikte buğday, arpa ve yulaf samanı kullanıldığı bildirilmiştir.

Çizelge 4.26 Yaylada ek yem durumu

İLLER	N	Yaylada Ek Yem Veriliyor Mu?			
		Evet		Hayır	
		n	%	n	%
Ayaş	-	-	-	-	-
Beypazarı	-	-	-	-	-
Polatlı	-	-	-	-	-
Güdül	1	-	-	1	100.00
ANKARA	1	-	-	1	100.00
ÇANKIRI	-	-	-	-	-
KIRIKKALE	3	-	-	3	100.00
ESKİŞEHİR	14	2	14.29	12	85.71
BOLU	17	1	5.88	16	94.12
AKSARAY	10	1	10.00	9	90.00
GENEL	45	4	8.89	41	91.11

A,B/a,b: P<0.05

4.9.3 Ormandan yararlanma durumu

Çizelge 4.27’den de görülebileceği gibi Ankara keçisi yetiştiriciliği yapılan işletmelerde yem kaynağı olarak ormandan yararlanma durumu da incelenmiştir. Çizelgeye göre iller genelinde Ankara keçisi yetiştiriciliği yapılan işletmelerin %72.57’sinin yem kaynağı olarak ormandan yararlandıkları, %27.43’ünün ise yararlanmadıkları belirlenmiştir. Ormandan yararlanma durumunun en yüksek olduğu iller sırasıyla Eskişehir (%60) , Bolu (%55), Aksaray (%40), Ankara (%15), Çankırı (%20) ve Kırıkkale (%15) olup, Ankara ili ile Eskişehir, Bolu ve Aksaray illeri arasındaki farklılıklar önemlidir ($P<0.05$). Ankara’ya bağlı ilçeler arasında ise en yüksek düzeyde ormandan yararlanma oranı Beypazarı (%30) ilçesindedir. Yapılan görüşmelerde yasak olmasına karşın ormandan yararlanan işletmeler; ormandan yararlanma nedeni konusunda esas olarak kaba yem temin etmede sorun yaşamalarını göstermişlerdir.

Çizelge 4.27 Ormandan yararlanma durumu

İLLER	N	Ormanda Otlatma Var Mı?			
		Evet		Hayır	
		n	%	n	%
Ayaş	20	1	5.00	19	95.00
Beypazarı	20	6	30.00	14	70.00
Polatlı	20	2	10.00	18	90.00
Güdül	20	3	15.00	17	85.00
ANKARA	80	12	15.00 ^A	68	85.00 ^B
ÇANKIRI	20	4	20.00 ^{AB}	16	80.00 ^B
KIRIKKALE	20	3	15.00 ^A	17	85.00 ^B
ESKİŞEHİR	20	12	60.00 ^B	8	40.00 ^A
BOLU	20	11	55.00 ^B	9	45.00 ^A
AKSARAY	15	6	40.00 ^B	9	60.00 ^{AB}
GENEL	175	48	27.43	127	72.57

A,B/a,b: $P<0.05$

4.9.4 Anızdan yararlanma durumu

Yine Çizelge 4.28’den görülebileceği gibi iller genelinde Ankara keçisi yetiştiriciliği yapan işletmelerin önemli bir kısmı (%70.86) anızdan yararlandıklarını bildirmişlerdir. İller genelinde anızdan yararlanma oranı en yüksek Aksaray (%100) ilinde olup, bu ili sırasıyla Eskişehir (%95), Ankara (%70), Çankırı (%70), Kırıkkale ve Bolu (%50) illeri izlemiştir. Bu özellik bakımından esas olarak Kırıkkale ve Bolu illeri ile Eskişehir ve Aksaray illeri arasındaki farklılıklar önemlidir ($P<0.05$). İlçeler düzeyinde ise anızdan yararlanma durumunun sırasıyla Polatlı (%80), Ayaş (%75), Güdül (%65) ve Beypazarı’nda (%60) olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 4.28 Anızdan yararlanma durumu

İLLER	N	Anızdan Yararlanıyor Musunuz?				Toplam Anızdan Yararlanma Süresi (Ay)
		Evet		Hayır		
		n	%	n	%	
Ayaş	20	15	75.00	5	25.00	2.42±0.36 ^a
Beypazarı	20	12	60.00	8	40.00	1.69±0.20 ^b
Polatlı	20	16	80.00	4	20.00	2.50±0.23 ^a
Güdül	20	13	65.00	7	35.00	1.71±0.11 ^b
ANKARA	80	56	70.00 ^{AB}	24	30.00 ^B	2.09±0.13 ^{AC}
ÇANKIRI	20	14	70.00 ^{AB}	6	30.00 ^{AB}	1.72±0.20 ^A
KIRIKKALE	20	10	50.00 ^A	10	50.00 ^B	2.00±0.15 ^B
ESKİŞEHİR	20	19	95.00 ^B	1	5.00 ^A	2.30±0.11 ^B
BOLU	20	10	50.00 ^A	10	50.00 ^B	2.29±0.35 ^{ABC}
AKSARAY	15	15	100.00 ^B	-	-	1.87±0.19 ^{ABC}
GENEL	175	124	70.86	51	29.14	2.06±0.08

A,B/a,b: $P<0.05$

Toplam anızdan yararlanma süresi, Ankara’da 2.09±0.13, Çankırı’da 1.72±0.20, Kırıkkale’de 2.00±0.15, Eskişehir’de 2.30±0.11, Bolu’da 2.29±0.35 ve Aksaray’da 1.87±0.19 ay olarak belirlenmiştir (Çizelge 4.28). Bu özellik bakımından Çankırı ile Kırıkkale ve Eskişehir, Ankara ile de Çankırı, Kırıkkale ve Eskişehir illeri arasındaki farklılıklar önemli bulunmuştur ($P<0.05$). Görüldüğü gibi toplam anızdan yararlanma süresi en fazla Eskişehir ve Bolu, en az ise Çankırı ve Aksaray illerindedir. Ankara’nın incelenen ilçelerinde ise toplam anızdan yararlanma süreleri Ayaş’ta 2.42±0.36,

Beypazarı'nda 1.69 ± 0.20 , Polatlı'da 2.50 ± 0.23 ve Gdl'de 1.71 ± 0.11 ay olarak belirlenmiştir. Ayaş ve Polatlı ile Gdl ve Beypazarı ilçeleri arasındaki farklılıklar önemlidir ($P < 0.05$). İncelenen iller genelinde toplam anızdan yararlanma süresi ise 2.06 ± 0.08 aydır (izelge 4.28).

4.9.5 Sanayi yeminden yararlanma durumu

Ankara keçisi yetiştiriciliği yapılan işletmelerde sanayi yemi kullanımı ile ilgili bulgular izelge 4.29'da gösterilmiştir. Çizelgeden görülebileceği gibi iller genelinde sanayi yemi kullananların oranı %78.29'dur. Sanayi yemi kullanımı ise esas olarak (%97.81) yılın belirli dönemlerinde olmaktadır. Sanayi yeminin yıllık kullanım miktarı ise 9.803 ± 946 kg olarak belirlenmiştir.

Çizelge 4.29 Sanayi yeminden yararlanma durumu

İLLER	N	Dışarıdan Sanayi Yemi Alınıyor Mu?				Evet ise yılda ne kadar (kg)	Sanayi Yemi Ne Zaman Veriliyor?			
		Evet		Hayır			Yıl Boyu		Belirli Zaman	
		n	%	n	%		n	%	n	%
Ayaş	20	18	90.00	2	10.00	12.417±3.145	-	-	18	100.00
Beypazarı	20	16	80.00	4	20.00	8.888±1.517	-	-	16	100.00
Polatlı	20	18	90.00	2	10.00	11.361±2.073	-	-	18	100.00
Güdül	20	16	80.00	4	20.00	12.750±3.193	1	6.25	15	93.75
ANKARA	80	68	85.00	12	15.00	11.385±1.282	1	1.47	67	98.53
ÇANKIRI	20	14	70.00	6	30.00	7.821±4.057	-	-	14	100.00
KIRIKKALE	20	13	65.00	7	35.00	12.038±3.338	1	7.69	12	92.31
ESKİŞEHİR	20	15	75.00	5	25.00	6.710±2.104	-	-	15	100.00
BOLU	20	14	70.00	6	30.00	11.193±3.534	1	7.14	13	92.86
AKSARAY	15	13	86.67	2	13.33	3.500±1.280	-	-	13	100.00
GENEL	175	137	78.29	38	21.71	9.803±946	3	2.19	134	97.81

A,B/a,b: P<0.05

4.10 Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinde Barınak Durumu ve Yapı Özellikleri

4.10.1 Barınağın bulunduğu yer

İncelenen işletmelerde barınağın bulunduğu yer ile ilgili bulgular Çizelge 4.30'da verilmiştir. İller genelinde barınak yerinin işletmelerin %49.14'ünde köy içinde, %8.57'sinde köy civarında, %13.71'inde merada, %5.71'inde yaylada, %0.57'sinde kasaba çevresinde, %4'ünde köy civarı ve merada, %7.43'ünde köy içi ve merada, %8'inde köy içi ve yaylada, %2.29'unda köy içi ve köy civarında, %0.57'sinde ise köy civarı ve yaylada olduğu belirlenmiştir. Görüldüğü gibi barınak yoğun olarak köy içinde bulunmaktadır. Barınağın köy içinde bulunma özelliği bakımından Eskişehir ve Ankara ile Kırıkkale ve Aksaray illeri arasındaki farklılıklar önemlidir ($P<0.05$). Ankara genelinde ise barınakların %42.50'si köy içinde, %12.50'sinde köy civarında, %20.00'sinde merada, %1.25'inde yaylada, %1.25'inde şehir çevresinde, %7.50'sinde köy civarı ve merada, %12.50'sinde köy içi ve merada, %1.25'inde köy içi ve yaylada, %1.25'inde köy içi ve köy civarında bulunduğu saptanmıştır.

Çizelge 4.30 Barınağın bulunduğu yer

İLLER	N	Köy İçi (Kİ)		Köy Cıvarı (KC)		Mera (M)		Yayla (Y)		Kasaba Çevresi		KC+M		Kİ+M		Kİ+Y		Kİ+KC		KC+Y	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	20	7	35.00	2	10.00	4	20.00	-	-	1	5.00	1	5.00	4	20.00	1	5.00	-	-	-	-
Beypazarı	20	8	40.00	2	10.00	6	30.00	-	-	-	-	1	5.00	3	15.00	-	-	-	-	-	-
Polath	20	13	65.00	-	-	4	20.00	-	-	-	-	-	-	2	10.00	-	-	1	5.00	-	-
Güdül	20	6	30.00	6	30.00	2	10.00	1	5.00	-	-	4	20.00	1	5.00	-	-	-	-	-	-
ANKARA	80	34	42.50 ^A	10	12.50	16	20.00	1	1.25 ^A	1	1.25	6	7.50	10	12.50	1	1.25	1	1.25	-	-
ÇANKIRI	20	11	55.00 ^{AB}	1	5.00	3	15.00	-	-	-	-	-	-	2	10.00	1	5.00	2	10.00	-	-
KIRIKKALE	20	14	70.00 ^B	-	-	2	10.00	2	10.00 ^{AB}	-	-	1	5.00	1	5.00	-	-	-	-	-	-
ESKİŞEHİR	20	7	35.00 ^A	4	20.00	2	10.00	7	35.00 ^B	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
BOLU	20	8	40.00 ^{AB}	-	-	1	5.00	-	-	-	-	-	-	-	-	9	45.00	1	5.00	1	5.00
AKSARAY	15	12	80.00 ^B	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	20.00	-	-	-	-
GENEL	175	86	49.14	15	8.57	24	13.71	10	5.71	1	0.57	7	4.00	13	7.43	14	8.00	4	2.29	1	0.57

A,B/a,b: P<0.05

4.10.2 Barınak mülkiyeti

Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren işletmelerde barınak mülkiyetine ait bulgular Çizelge 4.31’de verilmiştir.

Çizelge 4.31 Barınak mülkiyeti

İLLER	N	Bireysel		Ortak		Kiralık	
		n	%	n	%	n	%
Ayaş	20	17	85.00	3	15.00	-	-
Beypazarı	20	16	80.00	3	15.00	1	5.00
Polath	20	18	90.00	2	10.00	-	-
Güdül	20	16	80.00	4	20.00	-	-
ANKARA	80	67	83.75	12	15.00	1	1.25
ÇANKIRI	20	19	95.00	1	5.00	-	-
KIRIKKALE	20	17	85.00	3	15.00	-	-
ESKİŞEHİR	20	18	90.00	2	10.00	-	-
BOLU	20	20	100.00	-	-	-	-
AKSARAY	15	13	86.67	2	13.33	-	-
GENEL	175	154	88.00	20	11.43	1	0.57

A,B/a,b: P<0.05

Çizelgeden görülebileceği gibi incelenen il ve ilçelerde Ankara keçisi yetiştiriciliği genel olarak bireysel, ortak ve kiralık barınaklarda yapılmaktadır. Bununla birlikte, iller genelinde incelenen işletmelerin büyük çoğunluğunun (%88) yalnızca kendi barınaklarında, %11.43’ünün ortak ve %0.57’si de kiralık barınaklarda yetiştiricilik yaptıkları belirlenmiştir. İller düzeyinde barınak mülkiyetinin Bolu ilindeki işletmelerin tamamında bireysel olduğu saptanmıştır.

4.10.3 Barınak konumu

Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren işletmelerde barınak konumuna ilişkin bulgular Çizelge 4.32’de verilmiştir.

Çizelge 4.32 Barınak konumu

İLLER	N	Evin Altında		Eve Bitişik		Avluda Bağımsız		Dışarıda Bağımsız	
		n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	20	-	-	1	5.00	8	40.00	11	55.00 ^b
Beypazarı	20	-	-	1	5.00	6	30.00	13	65.00 ^b
Polatlı	20	-	-	6	30.00	10	50.00	4	20.00 ^a
Güdül	20	2	10.00	4	20.00	4	20.00	10	50.00 ^{ab}
ANKARA	80	2	2.50 ^A	12	15.00 ^A	28	35.00	38	47.50 ^A
ÇANKIRI	20	5	25.00 ^B	1	5.00 ^A	11	55.00	3	15.00 ^B
KIRIKKALE	20	2	10.00 ^{AB}	4	20.00 ^{AB}	10	50.00	4	20.00 ^B
ESKİŞEHİR	20	3	15.00 ^{AB}	2	10.00 ^{AB}	7	35.00	8	40.00 ^{AB}
BOLU	20	1	5.00 ^{AB}	6	30.00 ^{AB}	6	30.00	7	35.00 ^{AB}
AKSARAY	15	3	20.00 ^B	6	40.00 ^B	4	26.67	2	13.33 ^B
GENEL	175	16	9.14	31	17.71	66	37.71	62	35.43

A,B/a,b: P<0.05

Çizelgeden görülebileceği gibi incelenen işletmelerde barınak konumu esas olarak evin altında, eve bitişik, avluda bağımsız ve dışarıda bağımsız olmak üzere gruplanmıştır. Buna göre iller genelinde barınakların %9.14'ü evin altında, %17.71'i eve bitişik, %37.71'i avluda bağımsız ve %35.43'ü dışarıda bağımsızdır. Barınağın evin altında olma özelliği bakımından Ankara ile Çankırı ve Aksaray illeri; eve bitişik olması bakımından Ankara ve Çankırı illeri ile Aksaray illeri ve dışarıda bağımsız olması özelliği için Ankara ili ile Çankırı, Kırıkkale ve Aksaray illeri arasındaki farklılıklar önemli bulunmuştur (P<0.05). Ankara genelinde ise barınakların %2.5'i evin altında, %15'i eve bitişik, %35'i avluda bağımsız ve %47.5'i dışarıda bağımsızdır. Bununla birlikte Ankara'nın Ayaş, Beypazarı ve Polatlı ilçelerinde evin altında barınak bulunmamaktadır.

4.10.4 Barınak tipi

İncelenen işletmelerde barınak tipi bakımından çok önemli düzeyde farklılık olması nedeniyle barınak tipi olarak yalnızca avluda ve dışarıda bulunan bağımsız barınakların tipleri incelenmiştir (Çizelge 4.33). İller genelinde incelenen işletmelerde bağımsız barınak tipinin %35.94 oranında kapalı, %60.16 oranında yarı açık ve %3.91 oranında

açık olduğu saptanmıştır. Bununla birlikte Kırıkkale, Eskişehir, Bolu ve Aksaray illerinde açık barınak tipi bulunmamaktadır. Ankara genelinde ise bağımsız barınak tiplerinin %28.79 oranında kapalı, %65.15 oranında yarı açık ve %6.06 oranında da açık olduğu belirlenmiştir. Polatlı ve Güdül ilçelerinde ise açık barınak bulunmamaktadır. İncelenen işletmelerde bağımsız barınak tipinin çoğunlukla yarı açık olduğu görülmektedir. Kapalı barınak tipi bakımından Ankara'nın Beypazarı ve Güdül ile Polatlı ilçesi arasındaki farklılıklar, Kırıkkale ile diğer iller arasındaki farklılıklar önemli bulunmuştur ($P<0.05$).

Çizelge 4.33 Barınak tipi

İLLER	N	Kapalı		Yarı açık		Açık	
		n	%	n	%	n	%
Ayaş	19	6	31.58 ^{ab}	12	63.16 ^{ab}	1	5.26
Beypazarı	19	3	15.79 ^a	13	68.42 ^{ab}	3	15.79
Polatlı	14	9	64.29 ^b	5	35.71 ^a	-	-
Güdül	14	1	7.14 ^a	13	92.86 ^b	-	-
ANKARA	66	19	28.79 ^B	43	65.15 ^B	4	6.06
ÇANKIRI	14	6	42.86 ^B	7	50.00 ^B	1	7.14
KIRIKKALE	14	13	92.86 ^A	1	7.14 ^A	-	-
ESKİŞEHİR	15	5	33.33 ^B	10	66.67 ^B	-	-
BOLU	13	1	7.69 ^B	12	92.31 ^B	-	-
AKSARAY	6	2	33.33 ^B	4	66.67 ^B	-	-
GENEL	128	46	35.94	77	60.16	5	3.91

A,B/a,b: $P<0.05$

4.10.5 Barınak yapı özellikleri

Ankara keçisi yetiştiriciliği yapılan işletmelerde barınak yapı özelliklerine ilişkin bulgular barınak tipi bakımından ayırım yapılmadan incelenmiş ve elde edilen bulgular Çizelge 4.34- 4.41'de verilmiştir.

4.10.5.1 Barınak boyutları

Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren işletmelerde barınak boyutlarına ilişkin bulgular Çizelge 4.34’de verilmiştir. Buna göre iller genelinde incelenen işletmelerde barınak genişliği 19.0 ± 1.44 , uzunluğu 23.0 ± 1.90 ve yüksekliği 2.1 ± 0.05 metre olarak saptanmıştır. Ankara genelinde ise barınak genişliği 23.0 ± 2.53 , uzunluğu 27.8 ± 3.46 ve yüksekliği ise 2.1 ± 0.07 metre olarak belirlenmiştir. Yine iller genelinde incelenen işletmelerin %94.29’unda barınakta avlunun bulunduğu ve ortalama avlu alanının $724.1 \pm 64.2 \text{ m}^2$ olduğu saptanmıştır. Ankara genelinde ise işletmelerin %95’inde barınakta avlu bulunduğu ve ortalama avlu alanının $973.0 \pm 107.0 \text{ m}^2$ olduğu ortaya konmuştur. Bununla birlikte Ankara’nın Ayaş ve Güdül ilçelerinde incelenen işletmelerin tamamının barınaklarında avlu bulunmaktadır. Barınakta avlu bulunması bakımından Kırıkkale ile Ankara arasındaki farklılıklar önemlidir ($P < 0.05$).

4.10.5.2 Barınak çatı malzemesi özellikleri

İncelenen işletmelerde barınak çatı malzemesi özelliklerine ilişkin bulgular Çizelge 4.35’te verilmiştir. Çizelgeden görülebileceği gibi iller genelinde incelenen işletmelerde barınak çatı malzemesi olarak en yoğun şekilde kiremit (%22.99), toprak (%14.37) ve çinko (%20.12) malzemesinin kullanıldığı belirlenmiştir. Ankara genelinde ise çatı malzemesi olarak en yoğun şekilde yine kiremit (%18.75), toprak (%8.75) ve çinko (%26.25) kullanıldığı saptanmıştır. Kiremit kullanımı bakımından Ankara’nın Polatlı ilçesi ile Ayaş ve Güdül ilçeleri ve Ankara ile Aksaray ve Çankırı ile Kırıkkale arasındaki farklılıklar önemli bulunmuştur ($P < 0.05$).

Bu bulgulardan anlaşılabileceği gibi Ankara keçisi yetiştiriciliği yapılan işletmelerde barınak çatı malzemesi olarak daha çok kiremit malzemesinin kullanılması ile birlikte barınak çatı malzemesinin seçiminde işletmelerin bulunduğu bölgelerdeki doğa ve coğrafik koşulların da etkili olduğu söylenebilir.

Çizelge 4.34 Barınak boyutları

İLLER	N	Barınak Boyutları			Barınakta Avlusu				
		Genişlik (m)	Uzunluk (m)	Yükseklik (m)	Var		Yok		Avlu alanı
		$\bar{x} \pm S_{\bar{x}}$	$\bar{x} \pm S_{\bar{x}}$	$\bar{x} \pm S_{\bar{x}}$	n	%	n	%	$\bar{x} \pm S_{\bar{x}}$
Ayaş	20	23.5±6.36	36.7±10.40	2.1±0.15	20	100.00	-	-	861.0±188.0
Beypazarı	20	18.8±2.46	20.6±4.02	2.1±0.20	18	90.00	2	10.00	784.0±119.0
Polath	20	18.6±3.00	20.6±4.02	2.4±0.11	18	90.00	2	10.00	1182.0±318.0
Güdül	20	30.6±6.66	32.4±6.39	2.0±0.10	20	100.00	-	-	1052.0±190.0
ANKARA	80	23.0±2.53	27.8±3.46	2.1±0.07	76	95.00 ^A	4	5.00	973.0±107.0 ^A
ÇANKIRI	20	11.5±1.23	16.0±2.85	2.4±0.09	17	85.00 ^{AB}	3	15.00	244.6±58.8 ^B
KIRIKKALE	20	14.3±2.04	16.0±1.94	2.2±0.07	16	80.00 ^B	4	20.00	471.0±129.0 ^{AB}
ESKİŞEHİR	20	17.2±3.38	19.9±2.98	2.0±0.11	18	90.00 ^{AB}	2	10.00	675.0±217.0 ^{AB}
BOLU	20	14.4±2.10	20.2±3.29	2.0±0.07	19	95.00 ^{AB}	1	5.00	663.0±142.0 ^{AB}
AKSARAY	15	21.7±1.05	19.2±3.27	2.7±0.33	19	95.00 ^{AB}	1	5.00	375.7±56.0 ^{AB}
GENEL	175	19.0±1.44	23.0±1.90	2.1±0.05	165	94.29	10	5.71	724.1±64.2

A,B/a,b: P<0.05

Çizelge 4.35 Barınak çatı malzemesi özellikleri

İLLER	N	Kiremit (K)		Tahta (T)		Toprak (TO)		Sac (S)		Çinko (Ç)		Beton (B)		Naylon (N)		Aternit		TO+S		TO+Ç		T+TO+S		K+S		K+Ç		K+TO+S		T+TO		K+T+S		K+TO		K+B		K+T		T+Ç		T+N		T+N		
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%			
Ayaş	20	3	15.00 ^b	-	-	1	5.00	1	5.00	6	30.00	-	-	-	-	1	5.00	-	-	2	10.00	-	-	1	5.00	-	-	-	-	-	-	-	-	3	15.00	1	5.00	1	5.00	-	-	-	-	-	-	
Beypazarı	20	-	-	3	15.00	4	20.00	1	5.00	8	40.00	-	-	-	-	-	-	1	5.00	3	15.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Polath	20	11	55.00 ^a	-	-	1	5.00	2	10.00	1	5.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	5.00	2	10.00	-	-	-	-	-	-	1	5.00	-	-	-	-	1	5.00	-	-	-	-	
Güdül	20	1	5.00 ^b	-	-	1	5.00	-	-	6	30.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	5.00	1	5.00	2	10.00	4	20.00	2	10.00	2	10.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
ANKARA	80	15	18.75 ^A	3	3.75	7	8.75	4	5.00	21	26.25	-	-	-	-	1	1.25	1	1.25	5	6.25	1	1.25	3	3.75	4	5.00	4	5.00	2	2.50	2	2.50	4	5.00	1	1.25	1	1.25	1	1.25	-	-	-	-	
ÇANKIRI	20	9	45.00 ^B	4	20.00	3	15.00	-	-	-	-	1	5.00	1	5.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	10.00	-	-	-	-	-	-			
KIRIKKALE	20	9	47.37 ^B	2	10.53	5	26.32	-	-	1	5.26	-	-	-	-	1	5.26	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	5.26	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
ESKİŞEHİR	20	3	15.00 ^{AB}	1	5.00	3	15.00	3	15.00	-	-	-	-	-	-	3	15.00	1	5.00	-	-	1	5.00	1	5.00	2	10.00	2	10.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
BOLU	20	3	15.00 ^{AB}	-	-	1	5.00	2	10.00	11	55.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	5.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	10.00	-	-	-	
AKSARAY	15	1	6.67 ^A	2	13.33	6	40.00	-	-	2	13.33	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	13.33	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	6.67	1	6.67	-	-	-
GENEL	175	40	22.99	12	6.90	25	14.37	9	5.17	35	20.12	1	0.58	2	1.15	5	2.87	6	3.45	1	0.58	4	2.30	6	3.45	6	3.45	7	4.02	2	1.15	4	2.30	1	0.58	1	0.58	3	1.74	2	1.15	1	0.58	1	0.58	

A,B/a,b: P<0.05

4.10.5.3 Barınak duvar malzemesi özellikleri

Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren işletmelerde barınak duvar malzemesi özelliklerine ait bulgular Çizelge 4.36'da verilmiştir. İlgili çizelgeden görülebileceği gibi, iller genelinde incelenen işletmelerde barınak duvar malzemesi olarak daha çok taş (%57.14) ile birlikte tuğla-briket (%20) malzemesinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Barınak duvar malzemesi olarak taş en fazla Ankara ilinde (%62.5) sonra sırasıyla Aksaray (%60), Bolu (%55), Eskişehir (%55), Kırıkkale (%55) ve Çankırı (%40) illerinde kullanılmaktadır. Ankara iline ait ilçeler arasında Polatlı'da taş malzemenin yerini tuğla-briket duvar malzemesinin aldığı dikkati çekmektedir. Tuğla-briket duvar malzemesinin kullanımı bakımından Ankara'nın Polatlı ilçesi ile Beypazarı ve Güdül ilçeleri arasındaki farklılıklar önemli bulunmuştur ($P<0.05$).

4.10.5.4 Barınak taban malzemesi özellikleri

İncelenen işletmelerde barınak taban malzemesi özelliklerine ait bulgular Çizelge 4.37'de verilmiştir. İller genelinde incelenen işletmelerde barınak taban malzemesi için en yaygın olarak (%89.66) toprak kullanıldığı belirlenmiştir. Beton malzemenin kullanım oranı ise %6.90 olup, Polatlı ilçesi (%20) ile Kırıkkale (%10.53) ve Aksaray ilinde (%13.33) taban malzemesi olarak beton kullanımı diğer il ve ilçelere göre daha fazladır.

Çizelge 4.36 Barınak duvar malzemesi özellikleri

İLLER	N	Tuğla-Briket (TB)		Taş (T)		Ahşap (A)		Kerpiç (K)		Beton		Taş+Çalı		Ahşap+Tel		T+K		TB+T		TB+A		T+A		TB+Sac	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	20	4	20.00 ^{ab}	13	65.00 ^b	-	-	1	5.00	-	-	-	-	-	-	-	-	2	10.00	-	-	-	-	-	-
Beyazır	20	1	5.00 ^b	17	85.00 ^b	-	-	-	-	-	-	1	5.00	1	5.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Polath	20	9	45.00 ^a	5	25.00 ^a	-	-	2	10.00	-	-	-	-	-	-	1	5.00	2	10.00	1	5.00	-	-	-	-
Güdül	20	2	10.00 ^b	15	75.00 ^b	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	5.00	2	10.00	-	-	-	-	-	-
ANKARA	80	16	20.00	50	62.50	-	-	3	3.75	-	-	1	1.25	1	1.25	2	2.50	6	7.50	1	1.25	-	-	-	-
ÇANKIRI	20	8	40.00	8	40.00	-	-	2	10.00	-	-	-	-	-	-	1	5.00	1	5.00	-	-	-	-	-	-
KIRIKKALE	20	3	15.00	11	55.00	-	-	1	5.00	2	10.00	-	-	-	-	1	5.00	1	5.00	-	-	-	-	1	5.00
ESKİŞEHİR	20	2	10.00	11	55.00	1	5.00	1	5.00	-	-	-	-	-	-	1	5.00	4	20.00	-	-	-	-	-	-
BOLU	20	3	15.00	11	55.00	3	15.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	10.00	-	-	1	5.00	-	-
AKSARAY	15	3	20.00	9	60.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	20.00	-	-	-	-	-	-
GENEL	175	35	20.00	100	57.14	4	2.29	7	4.00	2	1.14	1	0.57	1	0.57	5	2.86	17	9.71	1	0.57	1	0.57	1	0.57

A,B/a,b: P<0.05

Çizelge 4.37 Barınak taban malzemesi özellikleri

İLLER	N	Beton		Toprak		Tahta		Taş		Toprak+Tahta		Beton+Toprak	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	20	1	5.00	17	85.00	1	5.00	-	-	-	-	1	5.00
Beypazarı	20	1	5.00	18	90.00	-	-	-	-	1	5.00	-	-
Polatlı	20	4	20.00	14	70.00	-	-	1	5.00	-	-	1	5.00
Güdül	20	1	5.00	19	95.00	-	-	-	-	-	-	-	-
ANKARA	80	7	8.75	68	85.00	1	1.25	1	1.25	1	1.25	2	2.50
ÇANKIRI	20	-	-	19	95.00	-	-	-	-	-	-	1	5.00
KIRIKKALE	20	3	0.53	17	89.47	-	-	-	-	-	-	-	-
ESKİŞEHİR	20	-	-	20	100.00	-	-	-	-	-	-	-	-
BOLU	20	1	5.00	19	95.00	-	-	-	-	-	-	-	-
AKSARAY	15	2	3.33	13	86.67	-	-	-	-	-	-	-	-
GENEL	175	2	6.90	156	89.66	1	0.58	1	0.58	1	0.58	3	1.72

A,B/a,b: P<0.05

4.10.5.5 Barınak pencere ve kapı sayısı

Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren işletmelerde barınak pencere ve kapı sayısına ilişkin bulgular Çizelge 4.38’de verilmiştir. İller genelinde incelenen işletmelerde barınak pencere ve kapı sayısı ortalama 5.4 ± 0.5 ve 2.0 ± 0.17 adet olarak saptanmıştır. Barınak pencere ve kapı sayıları Ankara ilinde ortalama 5.1 ± 0.53 – 2.1 ± 0.25 , Çankırı’da 6.1 ± 1.7 – 2.2 ± 0.69 , Kırıkkale’de 5.2 ± 1.24 – 1.6 ± 0.19 , Eskişehir’de 3.5 ± 1.12 – 1.6 ± 0.30 , Bolu’da 5.8 ± 1.65 – 3.1 ± 0.70 ve Aksaray’da 11.8 ± 4.7 – 1.1 ± 0.13 adettir. Ankara’nın Ayaş ilçesinde 5.3 ± 0.95 – 2.4 ± 0.45 , Beypazarı’nda 4.0 ± 0.58 – 1.2 ± 0.20 , Polatlı’da 6.3 ± 1.38 – 2.2 ± 0.47 ve Güdül’de 4.1 ± 0.56 – 2.0 ± 0.63 adet olarak tespit edilmiştir.

Çizelge 4.38 Barınak pencere ve kapı sayısı

İLLER	N	Pencere Sayısı		Kapı Sayısı	
		n	$X \pm S_x$	n	$X \pm S_x$
Ayaş	20	58	5.3 ± 0.95	24	2.4 ± 0.45
Beyazırı	20	12	4.0 ± 0.58	6	1.2 ± 0.20
Polatlı	20	82	6.3 ± 1.38	29	2.2 ± 0.47
Güdöl	20	70	4.1 ± 0.56	12	2.0 ± 0.63
ANKARA	80	222	5.1 ± 0.53	71	2.1 ± 0.25
ÇANKIRI	20	86	6.1 ± 1.70	29	2.2 ± 0.69
KIRIKKALE	20	78	5.2 ± 1.24	24	1.6 ± 0.19
ESKİŞEHİR	20	35	3.5 ± 1.12	11	1.6 ± 0.30
BOLU	20	23	5.8 ± 1.65	28	3.1 ± 0.70
AKSARAY	15	47	11.8 ± 4.77	9	1.1 ± 0.13
GENEL	175	491	5.4 ± 0.50	172	2.0 ± 0.17

A,B/a,b: $P < 0.05$

4.10.5.6 Barınak havalandırma bacası sayısı

İncelenen işletmelerde barınakta havalandırma bacası kullanımına ilişkin bulgular Çizelge 4.39’da verilmiştir.

Çizelge 4.39 Barınak havalandırma bacası sayısı

İLLER	N	Havalandırma Bacası					
		Var		Yok		Sayısı	
		n	%	n	%	n	$X \pm S_x$
Ayaş	20	6	30.00^{ab}	14	70.00^{ab}	18	4.5 ± 0.50
Beyazırı	20	3	15.00^{ab}	17	85.00^{ab}	8	2.7 ± 1.20
Polatlı	20	8	40.00^a	12	60.00^a	22	3.7 ± 0.76
Güdöl	20	1	5.00^b	19	95.00^b	4	4.0 ± 0.00
ANKARA	80	18	22.50	62	77.50	52	3.7 ± 0.44
ÇANKIRI	20	6	30.00	14	70.00	27	5.4 ± 2.58
KIRIKKALE	20	6	30.00	14	70.00	21	3.5 ± 0.43
ESKİŞEHİR	20	3	15.00	17	85.00	5	1.7 ± 0.33
BOLU	20	3	15.00	17	85.00	9	3.0 ± 0.00
AKSARAY	15	2	13.33	14	86.67	5	2.5 ± 0.50
GENEL	175	38	21.71	137	78.29	119	3.6 ± 0.44

A,B/a,b: $P < 0.05$

Ankara ilinde incelenen işletmelere ait barınakların %22.50'sinde, Çankırı ve Kırıkkale illerinde %30'unda, Eskişehir ve Bolu illerinde %15'inde ve Aksaray ilinde ise %13.33'ünde havalandırma bacasının olduğu tespit edilmiştir. İller genelinde ise barınakların %21.71'inde havalandırma bacası bulunmaktadır. Ankara ilinde havalandırma bacası kullanımının en yüksek olduğu ilçe Polatlı (%40) iken bu ilçeyi Ayaş (%30), Beypazarı (%15) ve Güdül (%5) ilçeleri izlemektedir. Bu özellik bakımından Polatlı ile Güdül arasındaki farklılık önemli bulunmuştur ($P<0.05$). Yine havalandırma bacası sayısı en yüksek Çankırı ilinde (5.4 ± 2.58) iken bu ili sırasıyla Ankara (3.7 ± 0.44), Kırıkkale (3.5 ± 0.43), Bolu (3.0 ± 0.0), Aksaray (2.5 ± 0.5) ve Eskişehir (1.7 ± 0.33) illeri izlemiştir. İller genelinde ise havalandırma bacası sayısı 3.6 ± 0.44 adettir.

4.10.5.7 Barınakta yemlik ve suluk özellikleri

Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren işletmelerde barınakta yemlik ve suluk özellikleri için elde edilen bulgular Çizelge 4.40'da verilmiştir.

Çizelge 4.40 Barınakta yemlik ve suluk özellikleri

İLLER	N	Yemlik Materyali						Suluk Materyali							
		Metal		Tahta		Beton		Metal		Tahta		Plastik		Beton	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	20	2	10.00 ^a	14	70.00 ^{ab}	4	20.00	14	70.00 ^a	2	10.00	2	10.00	2	10.00
Beypazarı	20	2	10.00 ^a	17	85.00 ^{ab}	1	5.00	19	95.00 ^{ab}	-	-	1	5.00	-	-
Polatlı	20	-	-	18	90.00 ^a	2	10.00	14	70.00 ^a	-	-	-	-	6	30.00
Güdül	20	9	45.00 ^b	11	55.00 ^b	-	-	20	100.00 ^b	-	-	-	-	-	-
ANKARA	80	13	16.25	60	75.00	7	8.75	67	83.75 ^A	2	2.50	3	3.75	8	10.00 ^A
ÇANKIRI	20	2	10.00	16	80.00	2	10.00	7	35.00 ^B	-	-	5	25.00	8	40.00 ^B
KIRIKKALE	20	-	-	18	90.00	2	10.00	4	20.00 ^B	3	15.00	-	-	13	65.00 ^B
ESKİŞEHİR	20	-	-	19	95.00	1	5.00	12	60.00 ^B	-	-	-	-	8	40.00 ^B
BOLU	20	2	10.00	16	80.00	2	10.00	8	40.00 ^B	2	10.00	-	-	10	50.00 ^B
AKSARAY	15	-	-	14	93.33	1	6.67	-	-	-	-	5	33.33	10	66.67 ^B
GENEL	175	17	9.77	142	81.61	15	8.62	98	56.32	7	4.02	13	7.47	56	32.18

A,B/a,b: $P<0.05$

İncelenen işletmelerde kullanılan yemliklerin esas olarak metal, tahta ve beton olmak üzere üç farklı malzeme tipinde olduğu belirlenmiştir. İller genelinde incelenen işletmelerin büyük bir kısmının (%81.61) yemlik materyali olarak tahtadan

yararlanıldığı saptanmıştır. Metal ve beton yemlik kullanan işletmelerin oranı ise sırasıyla %9.77 ve %8.62'dir. Ankara genelinde incelenen işletmelerin %75'i tahta, %16.25'i metal ve %8.75'i beton yemlik kullanmaktadırlar. Metal yemlik kullanımı bakımından Ayaş ve Beypazarı ile Güdül, tahta yemlik kullanımı bakımından da Polatlı ve Güdül ilçeleri arasındaki farklılıklar istatistiksel olarak önemli bulunmuştur ($P<0.05$).

Çizelge 4.40'dan görülebileceği gibi incelenen işletmelerde kullanılan suluk materyallerinin esas olarak metal, tahta, plastik ve beton olmak üzere dört farklı malzeme tipinde olduğu saptanmıştır. İller genelinde, incelenen işletmelerde, en yaygın olarak metal (%56.32) ve betondan (%32.18) yapılmış suluklar kullanılmaktadır. Metal suluk kullanımının en yüksek olduğu yerleşim yeri Ankara ili (%83.75) olup, bu ili, sırasıyla, Eskişehir (%60), Bolu (%40), Çankırı (%35), Bolu (%40) ve Kırıkkale (%20) illeri izlemiştir. Ankara ili ile diğer iller arasındaki farklılıklar önemlidir ($P<0.05$). Beton suluk kullanım oranı ise Aksaray, Kırıkkale, Bolu, Eskişehir, Çankırı ve Ankara illerinde sırasıyla %66.67, %65, %50, %40, %40, %10'dur.

4.10.5.8 Barınakta bulunan diğer yapılar

İncelenen işletmelerde barınakta bulunan diğer yapılara ait bulgular Çizelge 4.41'de verilmiştir. Barınak içerisinde ve yakınında esas olarak doğum odası, yem deposu, tuvalet ve idare odası gibi yapıların bulunduğu belirlenmiştir.

İller genelinde incelenen işletmelerde barınaklarda yoğun olarak bulunan diğer yapı yem deposudur (%63.33). Bu yapıyı yem deposu ile tuvalet (%8.89), doğum odası (%7.78) ve doğum odası ile yem deposu (%6.67)'nin izlediği belirlenmiştir. Yem deposu kullanımı bakımından Eskişehir ve Bolu ile Ankara arasındaki farklılıklar önemlidir ($P<0.05$).

Çizelge 4.41 Barınakta bulunan diğer yapılar

İLLER	N	Barınakta Diğer Yapılar				Doğum odası (DO)		Yem deposu (YD)		İdare odası (İO)		DO+İO		YD+İO		YD+Tuvalet(T)+İO		DO+YD+İO		DO+YD+T		YD+T		DO+YD	
		Var		Yok																					
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	%	n	%	n	%	%	n	%	%	n
Ayaş	20	15	75.00	5	25.00	1	6.67	10	66.67	-	-	-	-	-	-	1	6.67	1	6.67	1	6.67	1	6.67	-	-
Beypazarı	20	9	45.00	11	55.00	-	-	5	55.56	-	-	1	11.11	1	11.11	1	11.11	1	11.11	-	-	-	-	-	-
Polatlı	20	12	60.00	8	40.00	1	8.33	10	83.33	1	8.33	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Güdül	20	13	65.00	7	35.00	-	-	13	100.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ANKARA	80	49	61.30	31	38.70	2	4.08	38	77.55 ^B	1	2.04	1	2.04	1	2.04	2	4.08	2	4.08	1	2.04	1	2.04 ^A	-	-
ÇANKIRI	20	11	55.00	9	45.00	-	-	5	45.45 ^{AB}	1	9.09	-	-	-	-	-	-	-	-	1	9.09	3	27.27 ^B	1	9.09
KIRIKKALE	20	4	20.00	16	80.00	-	-	2	50.00 ^{AB}	-	-	-	-	-	-	2	50.00	-	-	-	-	-	-	-	-
ESKİŞEHİR	20	12	60.00	8	40.00	5	41.67	5	41.67 ^A	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	8.33 ^{AB}	1	8.33
BOLU	20	10	50.00	10	50.00	-	-	3	30.00 ^A	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	30.00 ^B	4	40.00
AKSARAY	15	4	26.70	11	73.30	-	-	4	100.00 ^{AB}	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
GENEL	175	90	51.40	85	48.60	7	7.78	57	63.33	2	2.22	1	1.11	1	1.11	4	4.44	2	2.22	2	2.22	8	8.89	6	6.67

A,B/a,b: P<0.05

4.10.6 Ankara keçisi yetiştiriciliği ile ilgili diğer yapıların durumu

İncelenen il ve ilçelerdeki işletmelerde Ankara keçisi yetiştiriciliğinde kullanılan diğer yapılara ilişkin bulgular Çizelge 4. 42’de verilmiştir. İller genelinde en yaygın (%50) olarak karşılaşılan yapı çeşmedir. Bu yapıyı banyoluk (%4.65) ve ot deposu (%3.49) izlemektedir. Ankara ili genelinde incelenen işletmelerin %40.82 ‘de bulundukları yerlerde çeşme bulunurken, banyoluk ve ot deposuna sahip işletmelerin oranı %6.12’dir.Çeşme varlığı bakımından Ayaş ve Beypazarı ile Polatlı ve Güdül arasındaki farklılıklar ve Çankırı ve Ankara ile de Kırıkkale ve Eskişehir arasındaki farklılıklar önemlidir (P<0.05).

Çizelge 4.42 Ankara keçisi yetiştiriciliği ile ilgili diğer yapıların durumu

İLLER	N	Ot Deposu (OD)		Banyoluk (B)		Çeşme (Ç)		B+Ç		OD+B+Ç		OD+B		Gölgelek+B		Gölgelek+OD+B+Ç		OD+Ç		OD+Kuyu	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	12	-	-	-	-	8	66.67 ^b	-	-	2	16.67 ^{ab}	-	-	-	-	1	8.33	1	8.33	-	-
Beypazarı	9	-	-	1	11.11	6	66.67 ^b	2	22.22	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Polath	20	3	30.00	-	-	4	40.00 ^a	-	-	1	10.00 ^a	-	-	-	-	-	-	1	10.00	1	10.00
Güdül	18	-	-	2	11.11	2	11.11 ^a	3	16.67	8	44.44 ^b	1	5.56	1	5.56	1	5.56	-	-	-	-
ANKARA	49	3	6.12	3	6.12	20	40.82 ^A	5	10.20	11	22.45	1	2.04	1	2.05	2	4.08	2	4.08	1	2.04
ÇANKIRI	12	-	-	-	-	3	25.00 ^A	2	16.67	-	-	-	-	-	-	-	-	7	58.33	-	-
KIRIKKALE	11	-	-	-	-	10	90.91 ^B	1	9.09	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ESKİŞEHİR	7	-	-	-	-	7	100.00 ^B	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
BOLU	5	-	-	1	20.00	3	40.00 ^{AB}	1	20.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
AKSARAY	2	-	-	-	-	1	50.00 ^{AB}	1	50.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
GENEL	86	3	3.49	4	4.65	44	50.00	10	11.63	11	12.79	1	1.16	1	1.16	2	2.33	9	10.47	1	1.16

A,B/a,b: P<0.05

4.10.7 Ankara keçisi yetiştiriciliğinde yararlanılan su kaynakları

Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren işletmelerin su kaynakları köyde, merada ve yaylada olmak üzere incelenmiş ve elde edilen bulgular Çizelge 4.43-4.45’de verilmiştir.

4.10.7.1 Köyde su kaynağı

Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren tarım işletmelerinin kullandıkları su kaynakları incelenmiş ve elde edilen bulgular Çizelge 4.43’de verilmiştir. Çizelgeden görülebileceği gibi iller genelinde işletmelerin %68.57’sinde köyde su kaynağı olarak çeşme suyunun kullanıldığı belirlenmiştir. İller düzeyi bakımından yapılan karşılaştırmada Kırıkkale ve Eskişehir ilindeki işletmelerin tamamında çeşme suyu kullanıldığı gözlemlenmiştir. Buna karşın Ankara (%55), Aksaray (%53.33) ve Bolu (%40) illerinde çeşme suyu kullanma oranı düşük düzeyde sayılabilir. Ankara, Aksaray ve Bolu illeri ile Çankırı, Kırıkkale ve Eskişehir illeri arasındaki farklılıklar önemlidir ($P<0.05$). Ankara iline bağlı ilçelerde de en yoğun olarak kullanılan su kaynağının çeşme suyu olup Güdül ilçesi ile diğer ilçeler arasındaki farklılıklar önemlidir ($P<0.05$). Aynı çizelgeden görülebileceği gibi düşük düzeylerde de olsa su kaynağı olarak göl (%2.29), akarsu (%5.14), taşıma suyu (%1.71) ve kuyu suyu (%2.86) gibi kaynaklardan da yararlanılmaktadır.

Yetiştiriciler ile yapılan görüşmelerde; son yıllarda köydeki tüm su kaynaklarında önemli bir azalış olduğu bildirilmiştir.

Çizelge 4.43 Köyde su kaynağı

İLLER	N	Çeşme (Ç)		Göl (G)		Akarsu (A)		Taşıma Su		Kuyu (K)		Ç+A		Ç+G		Ç+G+A		G+A+K		K+A		Ç+K	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	20	15	75.00 ^b	2	10.00	-	-	-	-	-	-	3	15.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Beypazarı	20	13	65.00 ^b	-	-	-	-	-	-	1	5.00	3	15.00	2	10.00	1	5.00	-	-	-	-	-	-
Polatlı	20	13	65.00 ^b	1	5.00	1	5.00	2	10.00	1	5.00	1	5.00	1	5.00	-	-	-	-	-	-	-	-
Güdül	20	3	15.00 ^a	1	5.00	2	10.00	1	5.00	1	5.00	1	5.00	9	45.00	2	10.00	-	-	-	-	-	-
ANKARA	80	44	55.00 ^A	4	5.00	3	3.75	3	3.75	3	3.75	8	10.00	12	15.00	3	3.75	-	-	-	-	-	-
ÇANKIRI	20	18	90.00 ^B	-	-	-	-	-	-	-	-	1	5.00	1	5.00	-	-	-	-	-	-	-	-
KIRIKKALE	20	20	100.00 ^B	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ESKİŞEHİR	20	20	100.00 ^B	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
BOLU	20	8	40.00 ^A	-	-	6	30.00	-	-	-	-	5	25.00	-	-	-	-	1	5.00	-	-	-	-
AKSARAY	15	10	53.33 ^A	-	-	-	-	-	-	2	13.33	-	-	-	-	-	-	-	-	1	6.67	2	13.33
GENEL	175	120	68.57	4	2.29	9	5.14	3	1.71	5	2.86	14	8.00	13	7.43	3	1.71	1	0.57	1	0.57	2	1.14

A,B/a,b: P<0.05

4.10.7.2 Merada su kaynağı

Merada su kaynağına ilişkin bulgular Çizelge 4.44'te verilmiştir. İller genelinde işletmelerin %51.45'inde merada su kaynağı olarak çeşme suyundan yararlanılmaktadır. İller düzeyinde, merada çeşme suyunun en yoğun olarak kullanıldığı iller Bolu (%85) ve Kırıkkale (%85) olup, bu iller ile Ankara (%52.5) ili arasındaki farklılık önemlidir ($P<0.05$). Yine Çankırı ilinde merada çeşme suyu kullanan işletmelerin oranı %70 iken, Eskişehir ve Aksaray illerindeki işletmeler merada çeşme suyu kaynağına sahip değildir. İlçeler düzeyinde yapılan karşılaştırmada merada çeşme suyu kullanımının en yoğun olarak Ayaş ve Polatlı (%90) ilçelerinde olduğu görülmektedir. Beypazarı (%10) ve Güdül (%20) ilçelerinde merada çeşme suyu kullanımı oldukça düşük düzeydedir. Beypazarı ve Güdül ile Ayaş ve Polatlı ilçeleri arasındaki farklılıklar önemlidir ($P<0.05$). Aynı çizelgeden görülebileceği gibi çeşme suyu dışında merada göl (%11.43), akarsu (%11.43), taşıma suyu (%4.57) ve kuyu suyundan (%8), düşük düzeylerde de olsa yararlanılmaktadır. Yetiştiriciler köyde olduğu gibi meradaki su kaynaklarında da son yıllarda önemli düzeyde azalışlar yaşandığını bildirmişlerdir.

Çizelge 4.44 Merada su kaynağı

İLLER	N	Çeşme (Ç)		Göl (G)		Akarsu (A)		Kuyu		Taşıma Su		Ç+A		Ç+G	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	20	18	90.00 ^b	-	-	-	-	-	-	2	10.00	-	-	-	-
Beypazarı	20	2	10.00 ^a	2	10.00	6	30.00	2	10.00	-	-	8	40.00	-	-
Polatlı	20	18	90.00 ^b	-	-	2	10.00	-	-	-	-	-	-	-	-
Güdül	20	4	20.00 ^{ab}	8	40.00	4	20.00	-	-	4	20.00	-	-	-	-
ANKARA	80	42	52.50 ^A	10	12.50	12	15.00	2	2.50	6	7.50	8	10.00	-	-
ÇANKIRI	20	14	70.00 ^{AB}	-	-	2	10.00	-	-	2	10.00	2	10.00	-	-
KIRIKKALE	20	17	85.00 ^B	-	-	3	15.00	-	-	-	-	-	-	-	-
ESKİŞEHİR	20	-	-	10	50.00	-	-	-	-	-	-	-	-	10	50.00
BOLU	20	17	85.00 ^B	-	-	3	15.00	-	-	-	-	-	-	-	-
AKSARAY	15	-	-	-	-	-	-	12	80.00	-	-	3	20.00	-	-
GENEL	175	90	51.43	20	11.43	20	11.43	14	8.00	8	4.57	13	7.43	10	5.71

A,B/a,b: $P<0.05$

4.10.7.3 Yaylada su kaynağı

Çizelge 4.45’den görülebileceği gibi Ankara keçisi yetiştiriciliği yapan işletmeler yayladaki su ihtiyacı için esas olarak çeşme ve akarsu olmak üzere iki kaynaktan yararlanmaktadırlar. Bolu ve Kırıkkale illerinde yaylaya çıkan işletmelerin tamamında su kaynağı olarak çeşme kullanılırken, Eskişehir ve Aksaray illerindeki işletmelerin tamamında akarsu kullanılmaktadır. İller genelinde ise yaylada akarsudan (%55.56) yararlanma oranının çeşme suyuna (%44.44) göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Köyde ve merada olduğu gibi yaylada bulunan su kaynaklarında da son yıllarda hızlı bir azalma yaşandığı bildirilmiştir.

Çizelge 4.45 Yaylada su kaynağı

İLLER	N	Çeşme		Akarsu	
		n	%	n	%
Ayaş	-	-	-	-	-
Beypazarı	-	-	-	-	-
Polath	-	-	-	-	-
Güdül	1	-	-	1	100.00
ANKARA	1	-	-	1	100.00
ÇANKIRI	-	-	-	-	-
KIRIKKALE	3	3	100.00	-	-
ESKİŞEHİR	14	-	-	14	100.00
BOLU	17	17	100.00	-	-
AKSARAY	10	-	-	10	100.00
GENEL	45	20	44.44	25	55.56

A,B/a,b: P<0.05

4.11 Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinde İşgücü Durumu

Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren tarım işletmelerinde işgücü durumu sadece çoban kullanımı bakımından incelenmiş ve elde edilen bulgular Çizelge 4.46-4.53’de verilmiştir.

4.11.1 Çoban kaynağı

Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren işletmelerde çoban kaynağına ait bulgular Çizelge 4.46’da verilmiştir.

Çizelge 4.46 Çoban kaynağı

İLLER	N	Aileden Çoban		Ücretli çoban		Her ikisi	
		n	%	n	%	n	%
Ayaş	20	6	30.00 ^b	6	30.00	8	40.00
Beypazarı	20	6	30.00 ^b	6	30.00	8	40.00
Polatlı	20	7	35.00 ^b	5	25.00	8	40.00
Güdül	20	14	70.00 ^a	1	5.00	5	25.00
ANKARA	80	33	41.25 ^B	18	22.50 ^B	29	36.25 ^B
ÇANKIRI	20	12	60.00 ^B	5	25.00 ^B	3	15.00 ^{AB}
KIRIKKALE	20	11	55.00 ^B	8	40.00 ^{AB}	1	5.00 ^A
ESKİŞEHİR	20	11	55.00 ^B	6	30.00 ^B	3	15.00 ^{AB}
BOLU	20	14	70.00 ^B	3	15.00 ^B	3	15.00 ^{AB}
AKSARAY	15	1	6.67 ^A	11	73.33 ^A	3	20.00 ^{AB}
GENEL	175	82	46.86	51	29.14	42	24.00

A,B/a,b: P<0.05

Çizelgeden görülebileceği gibi, incelenen işletmelerde çoban; esas olarak aile bireylerinden veya kiralarak temin edilmektedir. İller genelinde incelenen işletmelerin %46.86’sı aileden çoban, %29.14’ü ücretli çoban ve %24’ü de hem aileden hem de ücretli çoban kullanmaktadırlar. Ücretli çoban kullanımı en yüksek Aksaray ilinde gözlemlenirken, bu il ile diğer iller arasındaki farklılıklar önemli bulunmuştur (P<0.05). Ankara ili genelinde %41.25 oranında aileden çoban, %22.50 oranında ücretli çoban ve %36.25 oranında da her ikisi kullanılmaktadır (P<0.05). Aileden çoban kullanımı Güdül ilçesinde (%70) diğer ilçelere göre önemli düzeyde yüksek bulunmuştur.

4.11.2 Aileden olan çobanın sayısı ve cinsiyeti

Çizelge 4.47’de incelenen işletmelerde aileden olan çobanın sayısı ve cinsiyeti hakkındaki bulgular verilmiştir. Çizelgeden de görülebileceği gibi iller genelinde

incelenen işletmelerin çoğunlukla (%63.71) yalnızca bir çoban kullanırlarken, %29.03'ü iki çoban, %5.65'i üç çoban, %0.81'i dört çoban ve %0.81'ü de beş çoban kullanmaktadırlar. Ankara genelinde ise %58.06'sı bir, %52.63'ü iki, %10.53'ü üç ve %5.26'sı ise beş çoban kullanmaktadır (P<0.05). Çoban cinsiyeti Çankırı, Kırıkkale, Eskişehir, Bolu, Aksaray ve Ankara'nın Ayaş, Beypazarı ve Polatlı ilçelerinde tamamen erkek olup, yalnızca Güdül ilçesinde (%8.11) kadın çoban kullanıldığı belirlenmiştir.

Çizelge 4.47 Aileden olan çobanın sayısı ve cinsiyeti

İLLER	N	Çoban Sayısı										Çoban Cinsiyeti			
		1		2		3		4		5		Kadın		Erkek	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	14	8	57.14 ^{ab}	4	28.57 ^{ab}	2	14.29	-	-	-	-	-	-	22	100.00
Beypazarı	14	11	78.57 ^b	2	14.29 ^a	-	-	1	7.14	-	-	-	-	19	100.00
Polatlı	15	12	80.00 ^b	3	20.00 ^{ab}	-	-	-	-	-	-	-	-	18	100.00
Güdül	19	6	31.58 ^a	10	52.63 ^b	2	10.53	-	-	1	5.26	3	8.11	34	91.89
ANKARA	62	37	59.68	19	30.65	4	6.45	1	1.61	1	1.61	3	3.13	93	96.88
ÇANKIRI	15	7	46.67	5	33.33	3	20.00	-	-	-	-	-	-	26	100.00
KIRIKKALE	12	10	83.33	2	16.67	-	-	-	-	-	-	-	-	14	100.00
ESKİŞEHİR	14	10	71.43	4	28.57	-	-	-	-	-	-	-	-	18	100.00
BOLU	17	13	76.47	4	23.53	-	-	-	-	-	-	-	-	21	100.00
AKSARAY	4	2	50.00	2	50.00	-	-	-	-	-	-	-	-	6	100.00
GENEL	124	79	63.71	36	29.03	7	5.65	1	0.81	1	0.81	3	1.69	178	98.31

A,B/a,b: P<0.05

4.11.3 Aileden olan çobanın yaşı ve eğitim durumu

İncelenen işletmelerde aileden çobanın yaşı ve eğitim durumuna ait bulgular Çizelge 4.48'de verilmiştir. İller genelinde aileden olan çobanın yaşının 43.5±1.34 yıl olduğu belirlenmiştir. Ankara genelinde ise 40.5±1.80 yıldır. İller genelinde aileden çobanların eğitim durumları incelendiğinde ise, ilköğretim düzeyindeki eğitimin en yüksek oranda (%81.22) olduğu ve bunu sırasıyla lise(%13.26), okuryazar (%4.42) ve okuryazar olmayan (%1.10) eğitim seviyesinin izlediği görülmektedir. Bu eğilimin Ankara ili geneli için de geçerli olması ile birlikte, bu ilde aileden olan çobanların %80.21'inin ilköğretim, %13.54'ünün lise, %5.21'inin okuryazar ve %1.04'ü de okuryazar olmayan düzeyde eğitime sahiptirler. Ankara iline dahil ilçelerde aileden olan çobanların

ilköğretim düzeyinde eğitilmiş olmaları bakımından Gündül ilçesi ile diğer ilçeler arasındaki farklılıklar önemlidir ($P<0.05$).

Çizelge 4.48 Aileden olan çobanın yaşı ve eğitim durumu

İLLER	N	Yaş (Yıl)	Eğitimi							
			İlköğretim		Lise		Okur-Yazar		Okur-Yazar Olmayan	
			n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	22	43.0±4.41	18	81.82 ^{ab}	2	9.09	2	9.09	-	-
Beypazarı	19	42.3±3.19	19	100.00 ^b	-	-	-	-	-	-
Polath	18	43.6±3.88	18	100.00 ^b	-	-	-	-	-	-
Gündül	37	37.7±2.85	22	59.46 ^a	11	29.73	3	8.11	1	2.70
ANKARA	96	40.5±1.80	77	80.21	13	13.54	5	5.21	1	1.04
ÇANKIRI	26	40.2±4.86	22	84.62	3	11.54	-	-	1	3.85
KIRIKKALE	14	43.9±3.77	11	78.57	1	7.14	2	14.29	-	-
ESKİŞEHİR	18	49.2±2.91	15	88.33	3	16.67	-	-	-	-
BOLU	21	52.4±4.01	16	76.19	4	19.05	1	4.76	-	-
AKSARAY	6	48.2±6.00	6	100.00	-	-	-	-	-	-
GENEL	181	43.5±1.34	147	81.22	24	13.26	8	4.42	2	1.10

A,B/a,b: $P<0.05$

4.11.4 Ücretli çobanın sayısı ve cinsiyeti

Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren işletmelerde ücretli çoban sayısı ve cinsiyetine ilişkin bulgular Çizelge 4.49’da verilmiştir.

Çizelge 4.49 Ücretli çoban sayı ve cinsiyeti

İLLER	N	Çoban Sayısı																Çoban Cinsiyeti			
		1		2		3		4		5		7		8		10		Kadın		Erkek	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	14	5	35.71 ^a	6	42.86	-	-	1	7.14	-	-	-	-	1	7.14	1	7.14	-	-	39	100.00
Beypazarı	14	9	64.29 ^{ab}	5	35.71	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	19	100.00
Polath	13	11	84.62 ^b	1	7.69	-	-	1	7.69	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	17	100.00
Gündül	6	4	66.67 ^{ab}	2	33.33	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8	100.00
ANKARA	47	29	61.70 ^B	14	29.79	-	-	2	4.26	-	-	-	-	1	2.13	1	2.13	-	-	83	100.00
ÇANKIRI	8	8	100.00 ^B	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8	100.00
KIRIKKALE	9	6	66.67 ^{AB}	3	33.33	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12	100.00
ESKİŞEHİR	9	1	11.11 ^A	5	55.56	-	-	-	-	1	11.11	2	22.22	-	-	-	-	-	-	30	100.00
BOLU	6	3	50.00 ^{AB}	2	33.33	1	16.67	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	100.00
AKSARAY	14	12	85.71 ^B	2	14.29	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	16	100.00
GENEL	93	59	63.44	26	27.96	1	1.08	2	2.15	1	1.08	2	2.15	1	1.08	1	1.08	-	-	159	100.00

A,B/a,b: $P<0.05$

İller genelinde incelenen işletmelerin önemli bir kısmının (%63.44) bir çoban kiraladıkları belirlenmiştir İki ücretli çoban kiralayan işletmelerin oranı ise %27.96’dır.

Aynı eğilim Ankara ili geneli içinde geçerli olup bir ve iki çoban kiralayan işletmelerin oranı sırasıyla %61.70 ve %29.79'dır. Bir çoban kiralayan işletmelerin oranı Çankırı ilinde en yüksek (%100) olup, bu ili sırasıyla Aksaray (%85.71), Kırıkkale (%66.67), Ankara (%61.70), Bolu (%50.00) ve Eskişehir (%11.11) illeri izlemiştir. Bir çoban kiralayan işletmelerin oranı bakımından Eskişehir ili ile diğer iller ve Ayaş ilçesi ile de diğer ilçeler arasındaki farklılıklar önemlidir ($P<0.05$). İncelenen işletmelerin tamamında ücretli çobanların cinsiyetinin erkek olduğu belirlenmiştir.

4.11.5 Ücretli çobanın yaşı ve eğitim durumu

İncelenen işletmelerde ücretli çoban yaşı ve eğitim durumu Çizelge 4.50'de verilmiştir. İncelenen işletmelerde iller genelinde ücretli çoban yaşı ortalama 45.6 ± 1.11 yıl olarak belirlenmiştir. Ankara genelinde ise ortalama 46.4 ± 1.36 yıldır. Ücretli çobanların eğitim durumu incelendiğinde ise %94.97'sinin ilköğretim, %3.14'ünün lise, %1.26'sının okuryazar ve %0.63'ünün okuryazar olmadığı görülmektedir. Ankara genelinde ise ücretli çobanların %98.80'inin ilköğretim, %1.20'sinin ise okuryazar olmadığı belirlenmiştir.

Çizelge 4.50 Ücretli çobanın yaşı ve eğitim durumu

İLLER	N	Yaş (Yıl)	Eğitimi							
			İlköğretim		Lise		Okur-Yazar		Okur-Yazar Olmayan	
			n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	39	45.8±2.44	39	100.00	-	-	-	-	-	-
Beypazarı	19	48.9±2.28	18	94.74	-	-	-	-	1	5.26
Polath	17	43.8±3.02	17	100.00	-	-	-	-	-	-
Güdül	8	47.6±3.50	8	100.00	-	-	-	-	-	-
ANKARA	83	46.4±1.36	82	98.80	-	-	-	-	1	1.20
ÇANKIRI	8	43.6±4.14	8	100.00	-	-	-	-	-	-
KIRIKKALE	12	40.2±5.34	12	100.00	-	-	-	-	-	-
ESKİŞEHİR	30	47.9±4.35	23	76.67	5	16.67	2	6.67	-	-
BOLU	10	47.4±3.80	10	100.00	-	-	-	-	-	-
AKSARAY	16	44.1±2.10	16	100.00	-	-	-	-	-	-
GENEL	159	45.6±1.11	151	94.97	5	3.14	2	1.26	1	0.63

A,B/a,b: $P<0.05$

4.11.6 Ücretli çoban kullanma yöntemi

İncelenen işletmelerde ücretli çoban bulundurma durumuna ait bulgular Çizelge 4.51’de verilmiştir. İller geneline bakıldığında, çoban kiralama, incelenen işletmelerin %49.46’sında işletme sahibinin daimi olarak kendisi, %27.96’sında geçici olarak kendisi, %6.45’inde daimi olarak ortak, %6.45’inde geçici olarak ortak, %4.30’unda köy daimi olarak, %1.08’inde köy geçici olarak ve %4.30’unda hem daimi hem de geçici olarak kendisi şeklinde yapıldığı görülmektedir. Ankara genelinde ise işletmelerin %53.19’unda işletme sahibi çobanı daimi olarak kendisi, %25.53’ünde geçici olarak kendisi, %8.51’inde daimi ortak, %6.38’inde geçici olarak ortak ve %6.38’inde de hem daimi hem de geçici olarak kendisi çoban kiralamaktadır. Geçici çobanların işletmede işgücü ihtiyacının yoğun olduğu kırkım ve doğum gibi dönemlerde kiralandığı belirtilmiştir.

Çizelge 4.51 Ücretli çoban kullanma yöntemi

İLLER	N	Kendisi				Ortak				Köy				Daimi ve Geçici Kendisi	
		Daimi		Geçici		Daimi		Geçici		Daimi		Geçici		n	%
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
Ayaş	14	6	42.86	1	7.14	2	14.29	3	21.43	-	-	-	-	2	14.29
Beypazarı	14	9	64.29	4	28.57	-	-	-	-	-	-	-	-	1	7.14
Polatlı	13	8	61.54	5	38.46	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Güdül	6	2	33.33	2	33.33	2	33.33	-	-	-	-	-	-	-	-
ANKARA	47	25	53.19	12	25.53	4	8.51	3	6.38	-	-	-	-	3	6.38
ÇANKIRI	8	4	50.00	2	25.00	-	-	2	25.00	-	-	-	-	-	-
KIRIKKALE	9	4	44.44	4	44.44	-	-	1	11.11	-	-	-	-	-	-
ESKİŞEHİR	9	7	77.78	2	22.22	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
BOLU	6	3	50.00	2	33.33	-	-	-	-	-	-	-	-	1	16.67
AKSARAY	14	3	21.43	4	28.57	2	14.29	-	-	4	28.57	1	7.14	-	-
GENEL	93	46	49.46	26	27.96	6	6.45	6	6.45	4	4.30	1	1.08	4	4.30

A,B/a,b: P<0.05

4.11.7 Ücretli çoban ücretleri

Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren tarım işletmelerinde 2007-2008 yılı ücretli çoban ücretleri Çizelge 4.52’de verilmiştir. İncelenen işletmelerde ücretli çoban ücretleri aylık, altı aylık, sekiz aylık ve senelik olmak üzere ödenmektedir. Buna göre iller genelinde ücretli çoban ücretleri aylık ortalama $1.019.9 \pm 95.9$ YTL, altı aylık 4.800 ± 707 YTL, sekiz aylık 6.000 ± 2.000 YTL ve senelik ortalama 7.940 ± 1.852 YTL olarak ödendiği belirtilmiştir. Ankara genelinde aylık 982.9 ± 37.3 YTL, altı aylık 3.067 ± 2.218 YTL, sekiz aylık 8.000 YTL ve senelik ortalama 3.200 ± 2.200 YTL olduğu belirlenmiştir. Yetiştiricilerden alınan sözel bilgilere göre çobanlara aylık ücretinin yanında yemek, sigara, giyecek ve ayakkabı gibi ilave yardımların da yapıldığı belirtilmiştir.

Çizelge 4.52 Ücretli çoban ücretleri

İLLER	N	Çoban Ücretleri (YTL)			
		Aylık	6 Aylık	8 Aylık	12 Aylık
Ayaş	14	955.0 ± 35.30	$4.200.0 \pm 0.00$	-	$12.000.0 \pm 0.00$
Beypazarı	14	881.8 ± 48.30	$7.500.0 \pm 0.00$	8.000 ± 0.00	$6.500.0 \pm 5.500.00$
Polath	13	$1.127.0 \pm 103.00$	$6.000.0 \pm 0.00$	-	$12.000.0 \pm 0.00$
Güdül	6	950.0 ± 50.00	-	-	-
ANKARA	47	982.9 ± 37.30	$3.067.0 \pm 2.218.00$	8.000 ± 0.00	$3.200.0 \pm 2.200.00$
ÇANKIRI	8	-	$3.700.0 \pm 995.00$	4.000 ± 0.00	$6.000.0 \pm 0.00$
KIRIKKALE	9	$2.079.0 \pm 837.00$	$4.333.0 \pm 441.00$	-	-
ESKİŞEHİR	9	728.6 ± 47.40	-	-	-
BOLU	6	844.4 ± 74.70	-	-	-
AKSARAY	14	679.0 ± 104.00	-	-	-
GENEL	93	$1.019.9 \pm 95.90$	$4.800.0 \pm 707.00$	$6.000.0 \pm 2.000.00$	$7.940.0 \pm 1.852.00$

A,B/a,b: $P < 0.05$

4.11.8 Çoban sayısındaki değişim

Çizelge 4.53’de incelenen işletmelerde çoban sayısındaki değişim ile ilgili bulgular verilmiştir. Çizelgeden de görülebileceği gibi iller genelinde incelenen işletmelerin %85.71’ine göre, son yıllarda çoban sayısında azalma söz konusudur ($P < 0.05$). Çoban sayısında azalma olduğunu bildiren işletmelerin oranı bakımından Çankırı ili ile diğer

iller arasındaki farklılıklar önemlidir ($P<0.05$). Yetiştiriciler, çoban sayısındaki azalmanın nedenleri arasında esas olarak köyden kente olan göç ve çobanlık yapmanın zor olması ile birlikte itibarlı bir meslek olarak kabul edilmemesini göstermişlerdir.

Çizelge 4.53 Çoban sayısındaki değişim

İLLER	N	Çoban Sayısında Azalma Var		Çoban Sayısında Azalma Yok	
		n	%	n	%
Ayaş	20	16	80.00	4	20.00
Beypazarı	20	19	95.00	1	5.00
Polatlı	20	17	85.00	3	15.00
Güdül	20	20	100.00	-	-
ANKARA	80	72	90.00 ^B	8	10.00 ^B
ÇANKIRI	20	9	45.00 ^A	11	55.00 ^A
KIRIKKALE	20	17	85.00 ^B	3	15.00 ^B
ESKİŞEHİR	20	17	85.00 ^B	3	15.00 ^B
BOLU	20	20	100.00 ^B	-	-
AKSARAY	15	15	100.00 ^B	-	-
GENEL	175	150	85.71	25	14.29

A,B/a,b: $P<0.05$

4.12 Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinde Aşım Dönemi Özellikleri ve Uygulamaları

Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren tarım işletmelerinde aşım dönemi özelliklerine ilişkin bulgular Çizelge 4.54- 4.59’da verilmiştir.

4.12.1 Teke katımının başlangıç ve bitiş zamanı

Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren işletmelerde teke katımının başlangıç ve bitiş zamanına ait bulgular Çizelge 4.54’te verilmiştir.

Çizelge 4.54 Teke katımının başlangıç ve bitiş zamanı

İLLER	N	Başlangıç										Bitiş															
		Ocak		Ağustos		Eylül		Ekim		Kasım		Ocak		Mart		Nisan		Mayıs		Eylül		Ekim		Kasım		Aralık	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	20	1	5.00	-	-	4	20.00	11	55.00	4	20.00 ^{ab}	-	-	-	-	1	5.00	-	-	-	-	4	20.00	9	45.00	6	30.00 ^{ab}
Beypazarı	20	-	-	1	5.00	-	-	10	50.00	9	45.00 ^b	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13	65.00	7	35.00 ^a	
Polatlı	20	-	-	-	-	4	20.00	7	35.00	9	45.00 ^b	-	-	-	-	-	-	1	5.00	-	-	4	20.00	10	50.00	5	25.00 ^{ab}
Güdül	20	-	-	-	-	9	45.00	10	50.00	1	5.00 ^a	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9	45.00	10	50.00	1	5.00 ^b
ANKARA	80	1	1.25	1	1.25	17	21.25	38	47.5	23	28.75 ^A	-	-	-	-	1	1.25	1	1.25	-	-	17	21.25	42	52.50	19	23.75
ÇANKIRI	20	-	-	1	5.00	4	20.00	6	30.0	9	45.00 ^{AB}	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	10.00	12	60.00	6	30.00
KIRIKKALE	20	-	-	2	10.00	-	-	12	60.0	6	30.00 ^{AB}	-	-	-	-	-	-	-	1	5.00	-	-	13	65.00	6	30.00	
ESKİŞEHİR	20	-	-	-	-	-	-	9	45.0	11	55.00 ^B	2	10.00	1	5.00	1	5.00	-	-	-	-	1	5.00	7	35.00	8	40.00
BOLU	20	-	-	1	5.00	3	15.00	10	50.0	6	30.00 ^{AB}	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	20.00	10	50.00	6	30.00
AKSARAY	15	-	-	-	-	1	6.67	6	40.0	8	53.33 ^{AB}	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8	53.33	7	46.67	
GENEL	175	1	0.57	5	2.86	25	14.29	81	46.29	63	36.00	2	1.14	1	0.57	2	1.14	1	0.57	1	0.57	24	13.71	92	52.57	52	29.71

A,B/a,b: P<0.05

Teke katım zamanı başlangıcının iller genelinde çoğunlukla Ekim (%46.29) ve Kasım (%36) aylarında olduğu saptanmıştır. Bu ayları sırasıyla Eylül (%14.29), Ağustos (%2.86) ve Ocak (%0.57) ayları izlemektedir. Bu eğilim Ankara ili geneli için de söz konusu olup, teke katımına başlama zamanı %47.5 oranında Ekim, %28.75 oranında Kasım ve %21.25 oranında Eylül ayı iken, düşük düzeyde de olsa Ocak (%1.25) ve Ağustos(%1.25) aylarında da teke katımı yapıldığı bildirilmiştir. Teke katımına Kasım ayında başlayan işletmelerin oranı bakımından Ankara ili ile Eskişehir ve Gündül ilçesi ile de Beypazarı ve Polatlı ilçeleri arasındaki farklılıklar önemli bulunmuştur ($P<0.05$).

Teke katımının bitiş ayının ise iller genelinde yoğun sırasına göre Kasım (%52.57), Aralık (%29.71) ve Ekim (%13.71) ayları olduğu belirlenmiştir. Benzer eğilim Ankara ili geneli için de söz konusudur.

4.12.2 Ortalama aşım dönemi süresi ve teke başına keçi sayısı

İncelenen işletmelerde ortalama aşım dönemi süresi ve teke başına keçi sayısına ilişkin değerler Çizelge 4.55'te verilmiştir. Buna göre iller genelinde incelenen işletmelerde aşım süreleri yaklaşık olarak 1.77 ± 0.12 ayda tamamlanmaktadır. Teke katım dönemi Ankara iline bağlı ilçelerde, Polatlı ilçesi (1.50 ± 0.35) dışında, Ayaş (2.20 ± 0.12), Beypazarı (2.00 ± 0.18) ve Gündül (2.00 ± 0.07) ilçeleri arasında benzerlik göstermiştir.

Yine aynı çizelgeden görülebileceği gibi iller genelinde incelenen işletmelerde aşım döneminde teke başına düşen dişi keçi sayısının 29.57 ± 1.27 baş olduğu belirlenmiştir. İlçeler düzeyinde aşım döneminde keçi/teke oranı en düşük olarak Ayaş (22.75 ± 2.89), en yüksek olarak ise Beypazarı (36.50 ± 3.12) ilçesinde belirlenmiş olup aralarındaki farklılık önemlidir ($P<0.05$). İller düzeyinde aşım döneminde teke/keçi oranı en yüksek düzeyde Çankırı (41.50 ± 5.56), en düşük düzeyde ise Bolu (26.60 ± 2.65) ilinde saptanmıştır. Bu özellik bakımından Çankırı ili ile diğer iller arasındaki farklılıklar önemlidir ($P<0.05$).

Çizelge 4.55 Ortalama aşım dönemi süresi ve teke başına düşen keçi sayısı

İLLER	N	Ortalama Aşım Dönemi Süresi (Ay)	Teke Başına Düşen Keçi Sayısı
Ayaş	20	2.20±0.12	22.75±2.89 ^a
Beypazarı	20	2.00±0.18	36.50±3.12 ^b
Polatlı	20	1.50±0.35	24.20±3.59 ^a
Güdül	20	2.00±0.07	26.50±2.27 ^{ab}
ANKARA	80	1.93±0.11	27.49±1.59 ^A
ÇANKIRI	20	2.05±0.15	41.50±5.56 ^B
KIRIKKALE	20	2.10±0.12	28.00±2.85 ^{AB}
ESKİŞEHİR	20	1.05±0.89	30.20±5.26 ^{AB}
BOLU	20	2.05±0.09	26.60±2.65 ^{AB}
AKSARAY	15	2.00±0.10	30.00±3.05 ^{AB}
GENEL	175	1.77±0.12	29.57±1.27

A,B/a,b: P<0.05

İşletmelerdeki teke ve keçi sayısının artmasının aşım döneminde keçi/teke oranı üzerinde artırıcı bir faktör olduğunun bilinmesine karşın, Çizelge 4.9 ve 4.55’de verilen bulgular bir arada değerlendirildiğinde, bu araştırmada incelenen Ankara keçisi yetiştiriciliği yapılan işletmelerde, bu faktörün bu şekilde bir etkisi olmadığı görülmektedir. Bu nedenle incelenen işletmelerde keçi/teke oranındaki değişimlerin başta erkek hayvan yetiştirme maliyeti olmak üzere diğer üreme ve yetiştirme yöntemlerinin farklılığından kaynaklandığı söylenebilir.

4.12.3 Teke katım yöntemi

İncelenen işletmelerde teke katım yöntemine ilişkin bulgular Çizelge 4.56’da verilmiştir. İller genelinde incelenen işletmelerde teke katımının büyük çoğunlukla işletmelerin kendisi tarafından serbest olarak (%94.29) gerçekleştirildiği belirlenmiştir. Teke katımını kendisi tarafından serbest olarak yapan işletmelerin oranı bakımından Güdül ilçesi ile diğer ilçeler arasındaki farklılıklar önemlidir (P<0.05). İller genelinde serbest fakat ortaklaşa teke katımı yöntemini çok düşük düzeyde de olsa uygulayan işletmelerin (%5.71) olmasına karşın, Ankara keçisi yetiştiriciliği yapılan işletmelerin hiçbirisinde yapay tohumlama uygulamasına başvurulmadığı saptanmıştır.

Çizelge 4.56 Teke katım yöntemi

İLLER	N	Serbest Kendisi		Serbest Ortak		Yapay Tohumlama	
		n	%	n	%	n	%
Ayaş	20	18	90.00 ^{ab}	2	10.00	-	-
Beypazarı	20	20	100.00 ^b	-	-	-	-
Polatlı	20	20	100.00 ^b	-	-	-	-
Güdül	20	15	75.00 ^a	5	25.00	-	-
ANKARA	80	73	91.25	7	8.75	-	-
ÇANKIRI	20	20	95.00	-	-	-	-
KIRIKKALE	20	17	85.00	3	15.00	-	-
ESKİŞEHİR	20	20	100.00	-	-	-	-
BOLU	20	20	100.00	-	-	-	-
AKSARAY	15	15	100.00	-	-	-	-
GENEL	175	165	94.29	10	5.71	-	-

A,B/a,b: P<0.05

4.12.4 Arama tekesi kullanma durumu

İncelenen işletmelerde aşım döneminde arama tekesi kullanma durumuna ilişkin bulgular Çizelge 4.57’de verilmiştir. Buna göre araştırmanın yapıldığı iller genelinde incelenen işletmelerin tamamında aşım döneminde arama tekesinin kullanılmadığı belirlenmiştir.

Çizelge 4.57 Arama tekesi kullanma durumu

İLLER	N	Aşım Mevsiminde Arama Tekesi Kullanılıyor Mu?			
		Evet		Hayır	
		n	%	n	%
Ayaş	20	-	-	20	100.00
Beypazarı	20	-	-	20	100.00
Polatlı	20	-	-	20	100.00
Güdül	20	-	-	20	100.00
ANKARA	80	-	-	80	100.00
ÇANKIRI	20	-	-	20	100.00
KIRIKKALE	20	-	-	20	100.00
ESKİŞEHİR	20	-	-	20	100.00
BOLU	20	-	-	20	100.00
AKSARAY	15	-	-	15	100.00
GENEL	175	-	-	175	100.00

A,B/a,b: P<0.05

4.12.5 Aşım döneminde ek yem verilme durumu

Çizelge 4.58’de incelenen işletmelerde aşım döneminde ek yem verilme durumuna ait bulgular verilmiştir. İller genelinde işletmelerin büyük çoğunluğunda (%72.57) aşım döneminde ek yem verilmediği belirlenmiştir. İller düzeyinde ek yem verilmeme oranı en yüksek olan iller sırasıyla Bolu (%90), Eskişehir (%90) ve Kırıkkale (%80) iken en düşük iller sırasıyla Aksaray (%46.67) ve Çankırı (%45) illeridir. Ankara, Kırıkkale, Eskişehir, Bolu illeri ile Çankırı ve Aksaray illeri arasındaki farklılıklar önemlidir ($P<0.05$). İlçeler düzeyinde ise ek yem vermeyen işletmelerin oranı yoğunluk sırasına göre sırasıyla Ayaş (%90), Polatlı (%85), Beypazarı (%80) ve Güdül (%40) şeklindedir. Güdül ilçesinin diğer ilçeler ile gösterdiği farklılıklar önemlidir ($P<0.05$).

Aynı çizelgeden görülebileceği gibi iller genelinde aşım döneminde ek yem veren işletmelerde ek yemin yoğunluk sırasına göre teke (%56.25), keçi (%31.25) ve teke+keçilere (%12.50) verildiği belirlenmiştir. İller arasında aşım döneminde yalnızca tekelere ek yem veren işletmelerin oranı en yüksek Çankırı ilinde (%81.82) olup, bu özellik bakımından bu il ile diğer iller arasındaki farklılıklar önemlidir ($P<0.05$). Buna karşın, aşım döneminde yalnızca keçilere ek yem veren işletmelerin oranı en yüksek olarak (%50.00) Eskişehir ilindedir ve yine bu özellik bakımında da bu il ile diğer iller arasındaki farklılıklar önemlidir ($P<0.05$). İlçeler ve iller düzeyinde aşım döneminde teke ve keçilere ek yem veren yetiştiriciler ek yem verme nedeni olarak; teke ve keçilere aşım ve çiftleşme kondisyonu kazandırma veya var olan kondisyonun korunmasını göstermişlerdir.

İller genelinde incelenen işletmelerde aşım öncesi ek yemlemeye başlama zamanı, aşımdan yaklaşık olarak 19.60 ± 1.09 gün önce iken, aşım döneminde ek yemlemeye devam etme süresi yaklaşık olarak 54.00 ± 3.61 gündür. Bu özellik bakımından iller ve ilçeler arasındaki farklılıklar genel olarak önemlidir ($P<0.05$). Aşım döneminde verilen yem miktarı ise günlük 0.65 ± 0.05 kg olarak belirlenmiştir.

Çizelge 4.58 Aşım döneminde ek yem verilme durumu

İLLER	N	Aşım Döneminde Ek Yem Veriliyor Mu?				Hangi Hayvanlara						Aşım Dönemi Öncesi Yemlemeye Başlama Zamanı (gün)	Aşım Döneminde Yemlemeye Devam Etme Süresi (gün)	Günlük Verilen Miktar (kg/hayvan)
		Evet		Hayır		Teke		Keçi		Teke+keçi				
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%			
Ayaş	20	2	10.00 ^b	18	90.00 ^b	1	50.00	1	50.00	-	-	22.50±7.50 ^c	37.50±22.50	0.50±0.20
Beypazarı	20	4	20.00 ^b	16	80.00 ^b	2	50.00	1	25.00	1	25.00	26.25±7.18 ^b	48.75±7.18	0.50±0.00
Polatlı	20	3	15.00 ^b	17	85.00 ^b	2	66.67	1	33.33	-	-	16.67±1.67 ^a	45.00±8.66	0.67±0.17
Güdül	20	12	60.00 ^a	8	40.00 ^a	7	58.33	4	33.33	1	8.33	16.70±2.38 ^{ab}	45.00±6.71	0.59±0.13
ANKARA	80	21	26.25 ^{AB}	59	73.75 ^A	12	57.14 ^{AB}	7	33.33 ^{AB}	2	9.52	19.32±2.14 ^A	45.00±4.29	0.57±0.07
ÇANKIRI	20	11	55.00 ^A	9	45.00 ^B	9	81.82 ^A	1	9.09 ^A	1	9.09	17.27±0.79 ^B	69.50±11.1	0.78±0.13
KIRIKKALE	20	4	20.00 ^{AB}	16	80.00 ^A	-	-	4	100.00 ^B	-	-	21.25±3.15 ^{AB}	41.25±7.18	0.67±0.17
ESKİŞEHİR	20	2	10.00 ^B	18	90.00 ^A	1	50.00 ^B	1	50.00 ^{AB}	-	-	17.50±2.50 ^{AB}	60.00±0.00	0.45±0.50
BOLU	20	2	10.00 ^B	18	90.00 ^A	1	50.00 ^B	-	-	1	50.00	15.00±0.00 ^{AB}	52.50±7.50	0.50±0.00
AKSARAY	15	8	53.33 ^A	7	46.67 ^{AB}	4	50.00 ^B	2	25.00 ^{AB}	2	25.00	25.0±2.44 ^B	60.00±0.00	0.71±0.09
GENEL	175	48	27.43	127	72.57	27	56.25	15	31.25	6	12.50	19.60±1.09	54.00±3.61	0.65±0.05

A,B/a,b: P<0.05

4.12.6 Aşım döneminde verilen ek yem çeşidi

İncelenen işletmelerde aşım döneminde verilen ek yem çeşitlerine ait bulgular Çizelge 4.59'da verilmiştir. İller genelinde incelenen işletmelerde aşım döneminde ek yem olarak en fazla arpa (%37.5), arpa ile sanayi yemi (%20.83) ve arpa ile buğday (%12.5) verildiği belirlenmiştir.

4.13 Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinde Ankara Keçilerine Ait Bazı Döl Verimi Özellikleri

Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren tarım işletmelerinde Ankara keçilerine ait bazı döl verimi özellikleri ile ilgili bulgular Çizelge 4.60- 4.65'de verilmiştir.

4.13.1 Ankara keçilerine ait bazı döl verimi özellikleri

Ankara keçisi yetiştiriciliği yapan işletmelerde Ankara keçilerinde bazı döl verimi özelliklerine ilişkin bulgular Çizelge 4.60'da verilmiştir. Çizelgeden görülebileceği gibi iller genelinde incelenen işletmelerde teke altı keçi sayısı 165.2 ± 13.4 baş olup, bu keçilerden oğlaklayan keçi sayısı 145.2 ± 11.7 baştır. Bu verilere göre iller genelinde Ankara keçisi işletmelerinde Ankara keçileri için hesaplanan oğlaklama oranı %88'dir. Yine iller genelinde yavru atan, kısır keçi, tekiz oğlaklayan, ikiz oğlaklayan ve toplam oğlak sayısı sırasıyla 17.4 ± 2.9 , 18.7 ± 3.4 , 100.6 ± 8.8 , 23.1 ± 3.1 ve 113.7 ± 9.9 iken sütten kesime kadar ölen oğlak sayısı 18.9 ± 2.7 ve yaşama gücü oranı %83 olarak belirlenmiştir (Çizelge 4.60). Oğlaklayan keçi sayısı bakımından Ankara ve Çankırı illeri ile Eskişehir ve Aksaray illeri arasındaki farklılıklar ile yavru atan keçi sayısı bakımından Ankara ile Eskişehir arasındaki farklılıklar önemli bulunmuştur ($P < 0.05$).

Çizelge 4.59 Aşım döneminde verilen ek yem çeşidi

İLLER	N	Arpa (A)		Sanayi Yemi (SY)		A+Buğday (B) +Yonca (YO)+Saman (S)		A+SY+YO		A+SY		A+SY+S		A+SY+Mısır +Ay Çiçeği		A+B+YO		A+B		SY+YO +Yulaf		A+YO	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	2	-	-	-	-	-	-	-	-	1	50.00	-	-	1	50.00	-	-	-	-	-	-	-	-
Beypazarı	4	3	75.00	-	-	1	25.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Polatlı	3	1	33.33	-	-	-	-	-	-	1	33.33	-	-	-	-	1	33.33	-	-	-	-	-	-
Güdül	12	3	25.00	3	25.00	-	-	1	8.33	3	25.00	2	16.67	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ANKARA	21	7	33.33	3	14.29	1	4.76	1	4.76	5	23.81	2	9.52	1	4.76	1	4.76	-	-	-	-	-	-
ÇANKIRI	11	7	63.64	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	27.27	1	9.09	-	-	
KIRIKKALE	4	1	25.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	75.00	-	-	-	-	
ESKİŞEHİR	2	-	-	-	-	-	-	1	50.00	1	50.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
BOLU	2	-	-	-	-	-	-	-	-	1	50.00	-	-	-	-	1	50.00	-	-	-	-	-	-
AKSARAY	8	3	37.50	-	-	-	-	-	-	3	37.50	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	25.00
GENEL	48	18	37.50	3	6.25	1	2.08	2	4.17	10	20.83	2	4.17	1	2.08	2	4.17	6	12.50	1	2.08	2	4.17

A,B/a,b: P<0.05

Çizelge 4.60 Ankara keçilerine ait bazı döl verimi özellikleri

İLLER	N	Teke Altı Keçi Sayısı	Oğlaklayan Keçi Sayısı	Oğlaklama Oranı (%)	Yavru Atan Keçi Sayısı	Yavru Atma Oranı (%)	Kısır Keçi Sayısı	Kısırlık Oranı (%)	Tekiz Oğlaklayan Keçi Sayısı	Tekizlik Oranı (%)	İkiz Oğlaklayan Keçi Sayısı	İkizlik Oranı (%)	Toplam oğlak Sayısı	Sütten Kesime Kadar Ölen Oğlak Sayısı	Sütten Kesime Kadar Ölüm Oranı (%)	Sütten Kesime Kadar Yaşama Gücü (%)
Ayaş	20	254.0±63.5	233.5±59.7	92	16.7±4.6	7	17.7±6.4	7	165.3±45.2	71	38.2±14.7	16	190.1±51.6	20.4±7.6	11	89
Bey pazarı	20	242.8±39.7	217.8±34.6	90	13.3±3.5	5	29.5±11.6	12	139.1±23.6	64	33.5±13.2	15	157.5±26.8	25.1±12.8	18	82
Polatlı	20	109.4±34.8	80.0±17.7	76	26.4±15.0	24	19.0±13.1	17	60.9±15.9	76	27.9±7.9	35	71.6±16.9	21.5±9.9	41	59
Güdül	20	195.2±34.1	172.1±29.3	88	11.0±5.9	6	38.2±16.8	19	133.0±27.6	77	33.8±11.7	20	148.2±32.7	17.4±6.2	20	80
ANKARA	80	200.4±22.8	177.8±20.2 ^{AC}	89	18.3±5.3 ^{AB}	9	25.6±6.3	13	124.6±15.4	70	33.3±5.9	19	141.9±17.6	21.4±4.8	19	81
ÇANKIRI	20	87.3±10.0	80.3±9.9 ^{AB}	92	9.0±2.2 ^A	10	5.8±1.2	7	74.7±15.6	93	9.6±1.8	12	82.3±16.1	14.2±4.2	6	94
KIRIKKALE	20	125.0±30.7	114.7±25.4 ^{ABC}	92	8.7±6.9 ^{AB}	7	19.9±14.6	15	68.8±12.9	60	23.1±11.3	20	76.6±15.0	30.7±16.5	26	74
ESKİŞEHİR	20	250.0±46.6	221.2±41.7 ^C	88	36.7±10.9 ^B	12	18.1±4.2	7	142.8±29.8	65	36.9±10.4	17	165.0±33.2	29.3±8.3	10	90
BOLU	20	141.8±28.7	114.7±22.2 ^{ABC}	81	14.8±4.2 ^{AB}	10	11.1±2.5	8	81.9±18.1	71	7.4±1.6	6	88.2±18.6	7.0±1.2	10	90
AKSARAY	15	53.7±9.1	49.2±9.2 ^B	92	7.3±2.8 ^{AB}	14	7.6±2.6	14	8.13±3.1	17	4.1±1.1	8	20.33±3.2	8.3±4.1	17	83
GENEL	175	165.2±13.4	145.2±11.7	88	17.4±2.9	11	18.7±3.4	11	100.6±8.8	69	23.1±3.1	16	113.7±9.9	18.9±2.7	17	83

A,B/a,b: P<0.05

4.13.2 Ankara keçilerinde ilkinde damızlıkta kullanma yaşı ve damızlıkta kullanma süresi

İncelenen işletmelerde ilkinde damızlıkta kullanma yaşı, damızlıkta kullanma süresine ve damızlık seçim yaşına ait bulgular Çizelge 4.61’de verilmiştir. İller genelinde incelenen işletmelerde ilkinde damızlıkta kullanma yaşı, dişi ve erkek Ankara keçileri için sırasıyla 1.70 ± 0.03 ve 1.71 ± 0.03 yıl ve damızlıkta kullanma süresi 6.97 ± 0.13 ve 5.12 ± 0.13 yıl olarak belirlenmiştir. Dişilerde damızlıkta kullanma süresi bakımından Ankara, Kırıkkale ve Aksaray illeri arasındaki farklılıklar, erkeklerde ise aynı özellik bakımından Ankara, Çankırı ve Kırıkkale illeri arasındaki farklılıklar önemlidir ($P < 0.05$). Yukarıda verilen bulgulara göre, Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren işletmelerde ilkinde damızlıkta kullanma yaşının dişi ve erkek Ankara keçileri için benzer, damızlıkta kullanma süresinin ise dişi Ankara keçilerinde erkeklere göre daha yüksek olduğu söylenebilir.

Çizelge 4.61 İlkinde damızlıkta kullanma yaşı (İDKY) ve damızlıkta kullanma süresi (DKS)

İLLER	N	İDKY (yıl)		DKS (yıl)		Erkek ve Dişi Hayvanların Damızlık Seçim Yaşı (Ay)
		Dişi	Erkek	Dişi	Erkek	
Ayaş	20	1.65 ± 0.10	1.75 ± 0.10	7.25 ± 0.34	5.65 ± 0.47	12.85 ± 0.98
Beyazır	20	1.55 ± 0.12	1.63 ± 0.13	7.20 ± 0.42	5.90 ± 0.30	10.70 ± 1.02
Polatlı	20	1.78 ± 0.09	1.78 ± 0.09	7.55 ± 0.56	5.70 ± 0.45	16.50 ± 1.62
Güdül	20	1.65 ± 0.10	1.60 ± 0.12	7.70 ± 0.33	5.15 ± 0.47	12.05 ± 0.93
ANKARA	80	1.66 ± 0.55	1.68 ± 0.06	7.43 ± 0.21^A	5.60 ± 0.12^A	13.01 ± 0.62
ÇANKIRI	20	1.75 ± 0.09	1.75 ± 0.09	7.10 ± 0.27^{AB}	4.35 ± 0.33^B	12.30 ± 1.11
KIRIKKALE	20	1.73 ± 0.09	1.78 ± 0.08	6.00 ± 0.36^B	4.20 ± 0.31^B	17.10 ± 1.25
ESKİŞEHİR	20	1.80 ± 0.08	1.60 ± 0.11	7.10 ± 0.38^{AB}	5.05 ± 0.29^{AB}	11.70 ± 0.65
BOLU	20	1.73 ± 0.08	1.83 ± 0.10	6.50 ± 0.31^{AB}	5.50 ± 0.30^{AB}	17.70 ± 1.02
AKSARAY	15	1.70 ± 0.10	1.70 ± 0.10	6.10 ± 0.23^B	4.40 ± 0.29^{AB}	18.00 ± 1.66
GENEL	175	1.70 ± 0.03	1.71 ± 0.03	6.97 ± 0.13	5.12 ± 0.13	14.22 ± 0.43

A,B/a,b: $P < 0.05$

4.13.3 Damızlık kaynakları

Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren işletmelerde damızlık kaynaklarına ait bulgular Çizelge 4.62’de verilmiştir. İller genelinde incelenen işletmelerin büyük çoğunluğunun (%67.43) damızlıklarını yalnızca kendi sürülerinden temin ettikleri belirlenmiştir. Damızlıklarını yalnızca diğer işletmelerden ve yine kendi işletmeleri ile birlikte diğer işletmelerden temin eden işletmelerin oranı ise sırasıyla %8 ve %8’dir. Damızlıklarını kendi sürüsünden temin eden işletmelerin oranı bakımından Aksaray ile diğer iller arasındaki farklılıklar önemli bulunmuştur ($P<0.05$).

Çizelge 4.62 Damızlık kaynakları

İLLER	N	Diğer İşletmeler (Dİ)		Kendi Sürüsü (K)		Devlet (D)		K+D		Dİ+K+D		Dİ+K		Dİ+D	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	20	-	-	10	50.00	-	-	6	30.00	4	20.00	-	-	-	-
Beypazarı	20	-	-	15	75.00	-	-	1	5.00	3	15.00	1	5.00	-	-
Polatlı	20	2	10.00	13	65.00	-	-	2	10.00	1	5.00	2	10.00	-	-
Güdül	20	2	10.00	12	60.00	2	10.00	2	10.00	1	5.00	1	5.00	-	-
ANKARA	80	4	5.00	50	62.50 ^{AB}	2	2.50	11	13.75	9	11.25	4	5.00	-	-
ÇANKIRI	20	4	20.00	13	65.00 ^{AB}	-	-	1	5.00	2	10.00	-	-	-	-
KIRIKKALE	20	2	10.00	13	65.00 ^{AB}	-	-	1	5.00	1	5.00	2	10.00	1	5.00
ESKİŞEHİR	20	1	5.00	11	55.00 ^A	-	-	-	-	1	5.00	7	35.00	-	-
BOLU	20	3	15.00	16	80.00 ^{AB}	-	-	1	5.00	-	-	-	-	-	-
AKSARAY	15	-	-	15	100.00 ^B	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
GENEL	175	14	8.00	118	67.43	2	1.14	14	8.00	13	7.43	13	7.43	1	0.57

A,B/a,b: $P<0.05$

4.13.4 Dişi Ankara keçilerinde damızlık seçim kriterleri

Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren işletmelerde dişi hayvanlarda seleksiyon durumu ve seleksiyon kriterlerine ait bulgular Çizelge 4.63’de verilmiştir.

Çizelgeden görülebileceği gibi iller genelinde Ankara keçisi yetiştiriciliği yapılan işletmelerin çok önemli bir kısmında (%96) dişi keçilerin sürüye katılmalarında seleksiyona başvurulmaktadır. Buna karşın, damızlık seçiminde esas olarak subjektif yollar uygulanmaktadır. Dişi Ankara keçilerinin damızlık seçiminde esas alınan

özellikler; esas olarak, dış yapı, uzun bacaklılık, anne ve bireysel tiftik miktarı, tiftik kalitesi, meradan yararlanma yeteneği, döl verimi, dış yapısı, kafa, kuyruk ve boynuz şekilleri, süt verimi ve meme yapısıdır. Görüldüğü gibi bu özellikler arasında, tiftik miktarı ve kalitesi gibi, özellikle tiftik üretimi için objektif kabul edeceğimiz özellikler olmasına karşın bu özellikler bakımından da dişi keçilerin seçiminde göz ve elle yapılan subjektif yollar kullanılmaktadır. İller genelinde incelenen işletmelerin yaklaşık olarak %51.19'da dişi oğlak ve çepiçlerin damızlık seçiminde kendilerine ait tiftiğin miktarı ve kalitesinin birlikte esas alındığı belirlenmiştir. Bu durum bakımından özellikle Polatlı ilçesi ile diğer ilçeler arasındaki farklılıklar önemlidir ($P<0.05$).

Çizelge 4.63 Dişi Ankara keçilerinde damızlıkların seçim kriterleri

İLLER	N	Seleksiyon durumu				n	Dış Yapı (DY)		Uzun Bacaklılık (UB)		Ana Tiftik Miktarı (ATM)		Bireysel Tiftik Miktarı (BTM)		Meradan Yararlanma Yeteneği (MY)		Bireysel Tiftik Kalitesi (BTK)+ BTM		BTK +BTM +DY		Kuyruk (K) +Kafa Yapısı (KY) +DY		BTK +Diş Yapısı (DİY)		BTK +BTM +DY +UB		BTK +DY		ATM +DY +Döl Verimi (DV)		BTK +Boynuz Yapısı		DY +Süt verimi (SV)		BTK +DY +SV		BTK +DY		BTM +DY		BTM +UB +SV		BTK +DY +DİY		BTK +DY +UB		DY+SV		Sağlamlık +Meme Yapısı (MY)	
		Var		Yok																																														
		n	%	n	%		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	20	19	95.00	1	5.00	19	-	-	-	-	-	-	1	5.26	-	-	11	57.89 ^a	-	-	-	-	-	-	-	-	3	15.79	1	5.26	1	5.26	-	-	1	5.26	-	-	-	-	-	-	1	5.26	-	-	-	-		
Beypazarı	20	20	100.00	-	-	20	4	20.00	-	-	-	-	-	-	-	-	11	55.00 ^a	1	5.00	1	5.00	1	5.00	-	-	2	10.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
Polatlı	20	19	95.00	1	5.00	19	2	10.53	-	-	-	-	1	5.26	-	-	4	21.05 ^b	-	-	-	-	-	-	-	-	3	15.79	-	-	-	-	1	5.26	-	-	3	15.79	1	5.26	1	5.26	1	5.26	2	10.53	-	-	-	-
Güdül	20	18	90.00	2	10.00	18	1	5.56	-	-	1	5.56	2	11.11	1	5.56	8	44.44 ^{ab}	-	-	-	-	-	-	2	11.11	3	16.67	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
ANKARA	80	76	95.00	4	5.00	76	7	9.21	-	-	1	1.32	4	5.26	1	1.32	34	44.74	1	1.32	1	1.32	1	1.32	2	3.63	11	11.47	1	1.32	1	1.32	1	1.32	1	1.32	3	3.95	1	1.32	1	1.32	1	1.32	3	3.95	-	-	-	-
ÇANKIRI	20	19	95.00	1	5.00	19	3	15.79	-	-	-	-	2	10.53	-	-	7	36.84	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	15.79	-	-	-	-	1	5.26	-	-	-	-	
KIRIKKALE	20	20	100.00	-	-	20	-	-	1	5.00	-	-	-	-	-	-	16	80.00	-	-	-	-	1	5.00	-	-	2	10.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
ESKİŞEHİR	20	19	95.00	1	5.00	19	1	5.26	-	-	-	-	-	-	-	-	9	47.37	-	-	-	-	-	-	-	-	1	5.26	1	5.26	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	5.26	1	5.26	1	5.26		
BOLU	20	19	95.00	1	5.00	19	-	-	1	5.26	-	-	-	-	-	-	13	68.42	-	-	-	-	-	-	1	5.26	2	10.53	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
AKSARAY	15	15	100.00	-	-	15	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	46.67	1	6.67	-	-	-	-	-	-	6	40.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
GENEL	175	168	96.00	7	4.00	168	11	6.55	2	1.19	1	0.57	6	3.57	1	0.57	86	51.19	2	1.19	1	0.57	2	1.19	3	1.79	22	13.10	2	1.19	1	0.57	1	0.57	1	0.57	3	1.79	4	2.38	1	0.57	1	0.57	5	2.98	1	0.57	1	0.57

A,B/a,b: P<0.05

Çizelge 4.63 Dişi Ankara keçilerinde damızlıkların seçim kriterleri (devam)

İLLER	N	ATM +MY		BTM +SV		BTM +DY +SV		BTM +DY +DİY		DY +MY		K +KY		BTK +MY		UB +DY	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Beypazarı	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Polath	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Güdül	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ANKARA	80	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ÇANKIRI	20	-	-	-	-	-	-	1	5.26	1	5.26	1	5.26	-	-	-	-
KIRIKKALE	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ESKİŞEHİR	20	1	5.26	2	10.53	1	5.26	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
BOLU	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	5.26	1	5.26
AKSARAY	15	-	-	1	6.67	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
GENEL	175	1	0.57	3	1.79	1	0.57	1	0.57	1	0.57	1	0.57	1	0.57	1	0.57

4.13.5 Erkek Ankara keçilerinde damızlık seçim kriterleri

Ankara keçisi yetiştiriciliği yapan işletmelerde erkek hayvanlarda seleksiyon durumu ve seleksiyon kriterlerine ilişkin bulgular Çizelge 4.64'te verilmiştir. Çizelgeden görülebileceği gibi iller genelinde incelenen işletmelerin yaklaşık olarak tamamında (%98.86) erkek hayvanlarda seleksiyon yapıldığı belirlenmiştir. Seleksiyon kriterleri olarak dişi hayvanlardaki kriterlere ilaveten testis yapısı da kullanılmaktadır. Çizelgeden görülebileceği gibi iller genelinde incelenen işletmelerde erkeklerin damızlığa ayrılmasında esas olarak dış yapı ile birlikte bireysel tiftik miktarı ve kalitesi üzerinde durulmaktadır. Nitekim; erkek Ankara keçisi oğlak ve çepiçlerinin seçiminde, incelenen işletmelerin yaklaşık olarak %34.68'in de dış yapı, %17.92'sinde dış yapı ile birlikte bireysel tiftik kalitesi ve %17.34'ün de dış yapı ile birlikte bireysel tiftik kalitesi ve miktarı üzerinde durulduğu belirlenmiştir. Özellikle BTK+BTM+DY'ı esas alan işletmelerin oranları bakımından Anakara ili ile diğer iller arasındaki farklılıklar önemlidir ($P<0.05$). Dişilerde olduğu gibi erkeklerin damızlık seçiminde de kullanılan özellikler subjektif olarak belirlenmektedir.

4.13.6 Damızlık dışı ve fazlası hayvanların değerlendirilme şekli

İncelenen işletmelerde damızlık dışı ve fazlası hayvanların değerlendirilme şekilleri de incelenmiş ve elde edilen bulgular Çizelge 4.65'te verilmiştir. Çizelgeden görülebileceği gibi, iller genelinde incelenen işletmelerin %63.43'ü damızlık dışı hayvanlarını besiye almadan besici veya kasaba satarlarken, %33.71'i kendileri kurbanda kadar besleyip satmaktadırlar. Hayvanları besiye almadan besici veya kasaba satan işletmelerin oranı bakımından Bolu ile Çankırı ili arasındaki farklılık önemli bulunmuştur ($P<0.05$).

Çizelge 4.65 Damızlık dışı ve fazlası hayvanların değerlendirilme şekli

İLLER	N	Besiyeye Almadan Aracıya Satıyor (BAAS)		Kendisi Kurbanaya Kadar Besleyip Satıyor (KKKBS)		BAAS+KKKBS		BAAS+KKKBS+ Başka İşletmelere Damızlık Olarak Satıyor	
		n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	20	14	70.00	6	30.00	-	-	-	-
Beypazarı	20	15	75.00	3	15.00	2	10.00	-	-
Polatlı	20	12	60.00	7	35.00	-	-	1	5.00
Gödül	20	15	75.00	5	25.00	-	-	-	-
ANKARA	80	56	68.75 ^{AB}	21	26.25	2	2.50	1	1.25
ÇANKIRI	20	16	80.00 ^B	4	20.00	-	-	-	-
KIRIKKALE	20	11	55.00 ^{AB}	8	40.00	1	5.00	-	-
ESKİŞEHİR	20	10	50.00 ^{AB}	10	50.00	-	-	-	-
BOLU	20	9	45.00 ^A	10	50.00	1	5.00	-	-
AKSARAY	15	9	60.00 ^{AB}	6	40.00	-	-	-	-
GENEL	175	111	63.43	59	33.71	4	2.29	1	0.57

A,B/a,b: P<0.05

4.14 Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinde Kışın Sürü Yönetimi

Ankara keçisi yetiştiriciliği yapan tarım işletmelerinde kışın sürü yönetimine ilişkin bulgular Çizelge 4.66- 4.67’de verilmiştir.

4.14.1 Kışın merada sürü yönetimi

Ankara keçisi yetiştiriciliği yapılan işletmelerde kışın merada sürü yönetimine ilişkin bulgular Çizelge 4.66’da verilmiştir. Çizelgeden de görülebileceği gibi incelenen iller genelinde işletmelerde kışın merada sürü yönetimi; tek aile sürü, ortak aile sürüsü ve tüm köy sürüsü şeklinde olmak üzere üç ana şekilde yapılmaktadır. Buna göre, iller genelinde incelenen işletmelerin %82.29’nun kışın sürülerini bağımsız aileler şeklinde idare ettikleri belirlenmiştir. Ankara keçisi sürülerini bazı aileler ile veya köydeki tüm aileler ile ortak sürüsü oluşturarak idare eden işletmelerin oranı ise %15.43 ve %2.29’dur.

Çizelge 4.66 Kışın merada sürü yönetimi

İLLER	N	Tek Aile Sürüsü		Ortak Aile Sürüsü		Ortak Köy Sürüsü	
		n	%	n	%	n	%
Ayaş	20	15	75.00	5	25.00	-	-
Beypazarı	20	19	95.00	1	5.00	-	-
Polath	20	17	85.00	3	15.00	-	-
Güdül	20	15	75.00	5	25.00	-	-
ANKARA	80	66	82.50	14	17.50	-	-
ÇANKIRI	20	17	85.00	2	10.00	1	5.00
KIRIKKALE	20	16	80.00	4	20.00	-	-
ESKİŞEHİR	20	17	85.00	3	15.00	-	-
BOLU	20	17	85.00	2	10.00	1	5.00
AKSARAY	15	11	73.33	2	13.33	2	13.33
GENEL	175	144	82.29	27	15.43	4	2.29

A,B/a,b: P<0.05

4.14.2 Kışın barınakta gübre yönetimi

Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren işletmelerde kışın barınakta gübre yönetimine ilişkin bulgular Çizelge 4.67’de verilmiştir. İller genelinde incelenen işletmelerin yaklaşık %68’inde kışın barınaklardan gübrenin alındığı bildirilmiştir. Yine çizelgeden görülebileceği gibi işletmelerin büyük çoğunluğunda (%92.57) kışın barınakların havalandırıldığı belirlenmiştir.

Çizelge 4.67 Kışın barınakta gübre yönetimi

İLLER	N	Kışın Barınaktan Gübre Alınıyor Mu?				Kışın Barınak Havalandırılıyor Mu?			
		Evet		Hayır		Evet		Hayır	
		n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	20	12	60.00 ^{ab}	8	40.00 ^{ab}	19	95.00	1	5.00
Beypazarı	20	18	90.00 ^a	2	10.00 ^a	19	95.00	1	5.00
Polatlı	20	8	40.00 ^b	12	60.00 ^b	16	80.00	4	20.00
Güdül	20	9	45.00 ^b	11	55.00 ^b	18	90.00	2	10.00
ANKARA	80	47	58.75	33	41.25	72	90.00	8	10.00
ÇANKIRI	20	14	70.00	6	30.00	20	100.00	-	-
KIRIKKALE	20	15	75.00	5	25.00	16	80.00	4	20.00
ESKİŞEHİR	20	16	80.00	4	20.00	19	95.00	1	5.00
BOLU	20	15	75.00	5	25.00	20	100.00	-	-
AKSARAY	15	12	80.00	3	20.00	15	100.00	-	-
GENEL	175	119	68.00	56	32.00	162	92.57	13	7.43

A,B/a,b: P<0.05

4.15 Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinde Doğum Dönemi Özellikleri ve Uygulamaları

Ankara keçisi Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinde Doğum Dönemi Özellikleri ve Uygulamalarına ilişkin bulgular Çizelge 4.68- 4.73’de verilmiştir.

4.15.1 Doğum dönemi özellikleri

Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren işletmelerde doğum dönemi özelliklerinden doğumların başlangıç ve bitiş zamanı ve ortalama doğum dönemi süresi incelenmiş ve elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir.

4.15.1.1 Doğumların başlangıç zamanı

Çizelge 4.68’de Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren işletmelerde doğumların başlangıç zamanına ait bulgular verilmiştir. Çizelgeye göre, Ankara keçilerinde doğumlar, iller genelinde incelenen işletmelerin %40’ında Nisan, %39.43’ünde Mart ve %11.43’ünde de Şubat ayında başlamaktadır. İller arasında yapılan karşılaştırmada

doğumların Aksaray (%93.33), Bolu (%45.00) ve Kırıkkale (%40.00) illerinde büyük çoğunluk ile Mart ve Eskişehir (%65.00), Ankara (%45.00) ve Çankırı (%40.00) illerinde de Nisan ayında başladığı görülmektedir. Özellikle doğumların Mart ayında başladığı işletmelerin oranı bakımından Aksaray ili ile diğer iller arasındaki farklılıklar, Nisan ayında başladığı işletmelerin oranı bakımından da Eskişehir ili ile diğer iller arasındaki farklılıklar önemlidir (P<0.05). Yine Ankara'ya bağlı ilçeler arasında Doğumlar yoğunluklu olarak Nisan (%45.00) ve Mart (%33.75) ayında başlamaktadır. Doğumların Nisan ayında başladığı işletmelerin oranı Polatlı ilçesinde daha yüksek (%65.00) olup, bu ilçe ile diğer ilçeler arasındaki farklılıklar önemlidir (P<0.05).

Çizelge 4. 68 Doğumların başlangıç zamanı

İLLER	N	Ocak		Şubat		Mart		Nisan		Mayıs		Kasım		Aralık	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	20	2	10.00	2	10.00	7	35.00	7	35.00 ^a	-	-	-	-	2	10.00
Beypazarı	20	3	15.00	-	-	8	40.00	9	45.00 ^b	-	-	-	-	-	-
Polatlı	20	-	-	1	5.00	3	15.00	13	65.00 ^b	-	-	1	5.00	2	10.00
Güdül	20	1	5.00	1	5.00	9	45.00	7	35.00 ^a	1	5.00	1	5.00	-	-
ANKARA	80	6	7.50	4	5.00 ^A	27	33.75 ^A	36	45.00 ^B	1	1.25	2	2.50	4	5.00
ÇANKIRI	20	-	-	6	30.00 ^B	6	30.00 ^A	8	40.00 ^B	-	-	-	-	-	-
KIRIKKALE	20	-	-	6	30.00 ^B	8	40.00 ^A	5	25.00 ^{AB}	1	5.00	-	-	-	-
ESKİŞEHİR	20	-	-	2	10.00 ^{AB}	5	25.00 ^A	13	65.00 ^B	-	-	-	-	-	-
BOLU	20	1	5.00	2	10.00 ^{AB}	9	45.00 ^A	7	35.00 ^{AB}	-	-	1	5.00	-	-
AKSARAY	15	-	-	-	-	14	93.33 ^B	1	6.67 ^A	-	-	-	-	-	-
GENEL	175	7	4.00	20	11.43	69	39.43	70	40.00	2	1.14	3	1.71	4	2.29

A,B/a,b: P<0.05

4.15.1.2 Doğumların bitiş zamanı

Ankara keçisi yetiştiriciliği yapılan işletmelerde doğumların bitiş zamanına ilişkin bulgular Çizelge 4.69'da verilmiştir. Çizelgeden de görülebileceği, doğumların iller genelinde incelenen işletmelerin %49.71'inde Mayıs ve %32'sin de Nisan ayında sona erdiği belirlenmiştir. İller arasında yapılan karşılaştırmada, Aksaray (%80.00), Eskişehir (%75.00) ve Ankara (%45.50) illerinde doğumlar ağırlıklı olarak Mayıs, Kırıkkale (%35) ve Bolu (%45.00) illerinde Nisan ve Çankırı ilinde de Mayıs (%35.00) ve Nisan (%35.00) ayında bittiği görülmektedir. Doğumların mayıs ayında tamamlandığı işletmelerin oranı bakımından özellikle Aksaray ve Eskişehir illeri ile diğer iller ve

Nisan ayında tamamlandığı işletmelerin oranı bakımından da Eskişehir ili ile diğer iller arasındaki farklılıklar önemlidir ($P<0.05$).

Çizelge 4. 69 Doğumların bitiş zamanı

İLLER	N	Ocak		Şubat		Mart		Nisan		Mayıs		Haziran		Kasım		Aralık	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	20	-	-	2	10.00	1	5.00	6	30.00 ^{ab}	10	50.00	-	-	1	5.00	-	-
Beypazarı	20	-	-	1	5.00	1	5.00	12	60.00 ^a	6	30.00	-	-	-	-	-	-
Polatlı	20	3	15.00	1	5.00	2	10.00	3	15.00 ^b	11	55.00	-	-	-	-	-	-
Güdül	20	-	-	-	-	-	-	7	35.00 ^{ab}	11	55.00	1	5.00	-	-	1	5.00
ANKARA	80	3	3.75	4	5.00	4	5.00	28	35.00 ^B	38	47.50 ^A	1	1.25	1	1.25	1	1.25
ÇANKIRI	20	-	-	-	-	4	20.00	7	35.00 ^{AB}	7	35.00 ^A	2	10.00	-	-	-	-
KIRIKKALE	20	-	-	2	10.00	4	20.00	7	35.00 ^{AB}	6	30.00 ^A	1	5.00	-	-	-	-
ESKİŞEHİR	20	-	-	-	-	1	5.00	2	10.00 ^A	15	75.00 ^B	2	10.00	-	-	-	-
BOLU	20	-	-	2	10.00	-	-	9	45.00 ^B	9	45.00 ^{AB}	-	-	-	-	-	-
AKSARAY	15	-	-	-	-	-	-	3	20.00 ^{AB}	12	80.00 ^B	-	-	-	-	-	-
GENEL	175	3	1.71	8	4.57	13	7.43	56	32.00	87	49.71	6	3.43	1	0.57	1	0.57

A,B/a,b: $P<0.05$

4.15.1.3 Ortalama doğum dönemi süresi

Ankara keçisi yetiştiriciliği yapılan işletmelerde doğumların başlangıç ve bitiş dönemleri arasındaki farklılıklar esas alınarak ortalama doğum dönemi süresi hesaplanmış ve elde edilen değerler Çizelge 4.70’de verilmiştir. Çizelgeden görülebileceği gibi iller genelinde doğumlar yaklaşık olarak 1.93 ± 0.15 ayda tamamlanmaktadır. Ankara ilinde ise ortalama doğum dönemi süresi 1.63 ± 0.29 ay olarak hesaplanmıştır.

4.15.2 Doğum dönemi uygulamaları

Ankara keçisi yetiştiriciliği yapan tarım işletmelerinde doğum dönemi uygulamalarından doğumdan önce yapılan hazırlıklar ve oğlaklarda göbek bağı kesimi uygulaması incelenmiş ve bulgular aşağıda verilmiştir.

Çizelge 4.70 Ortalama doğum dönemi süresi

İLLER	N	Ortalama Doğum Dönemi Süresi (Ay)
Ayaş	20	2.21±0.62
Beypazarı	20	2.00±0.21
Polatlı	20	1.00±0.84
Güdül	20	2.35±0.17
ANKARA	80	1.63±0.29
ÇANKIRI	20	2.25±0.12
KIRIKKALE	20	1.95±0.09
ESKİŞEHİR	20	2.35±0.13
BOLU	20	1.70±0.52
AKSARAY	15	2.73±0.12
GENEL	175	1.93±0.15

A,B/a,b: P<0.05

4.15.2.1 Doğumdan önce yapılan hazırlıklar

İncelenen işletmelerde doğumdan önce yapılan hazırlıklara ilişkin bulgular Çizelge 4.71’de verilmiştir. Çizelgeden görülebileceği gibi iller genelinde incelenen işletmelerin büyük çoğunluğunda (%61.71) işletmede doğumdan önce hazırlık yapılmadığı belirlenmiştir. İller düzeyinde doğuma hazırlık yapmayan işletmelerin oranı yükseklik sırasına göre Kırıkkale, Eskişehir, Çankırı, Bolu, Aksaray ve Ankara illerinde sırasıyla %85, %85, %75, %65, %53.33 ve %50 olup, bu özellik bakımından Ankara ili ile Çankırı, Kırıkkale ve Eskişehir illeri arasındaki farklılıklar önlemlidir (P<0.05). Ankara ilindeki ilçelerde ise doğum öncesi hazırlık yapmayan işletmelerin oranı Polatlı ilçesinde en yüksek (%65) olup, bu ilçeyi sırasıyla Beypazarı (%60), Ayaş (%40) ve Güdül (%35) ilçeleri izlemiştir.

Aynı çizelgeden görülebileceği gibi iller genelinde doğuma hazırlık yaptığı belirlenen işletmelerin %22.39’u doğuma hazırlık uygulaması olarak gebe hayvanlara ek yem verdiklerini, %19.40’ı gebe hayvanların arasından erkek hayvanları ayırdıklarını, %11.94’ü aşı yaptırdıklarını (Esas olarak Brucella) ve %23.88’i de ek yemleme ve erkek hayvanları ayırma uygulamasını birlikte gerçekleştirdikleri bildirmişlerdir.

Çizelge 4.71 Doğumdan önce yapılan hazırlıklar

İLLER	N	Doğuma Hazırlık Var Mı?				Hangi Hazırlıklar																							
		Evet		Hayır		Ek Yemleme (EY)		Erkek Hayvanların Ayrılması (EHA)		Doğum Bölmesi Hazırlanması (DBH)		Aşı		Ek Çoban (EÇ)		EY +DBH		EY +EHA		EY +EHA +EÇ		EY +EÇ		EY +Aşı		EY +EHA +DBH		EHA +DBH	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	20	12	60.00	8	40.00	2	16.67	1	8.33	-	-	1	8.33	-	-	1	8.33	3	25.00	-	-	1	8.33	1	8.33	1	8.33	1	8.33
Beypazarı	20	8	40.00	12	60.00	3	37.50	2	25.00	-	-	-	-	1	12.50	-	-	2	25.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Polatlı	20	7	35.00	13	65.00	-	-	4	57.14	-	-	-	-	-	-	-	-	2	28.57	1	14.29	-	-	-	-	-	-	-	-
Güdül	20	13	65.00	7	35.00	-	-	-	-	4	30.77	3	23.08	-	-	1	7.69	2	15.38	1	7.69	2	15.38	-	-	-	-	-	-
ANKARA	80	40	50.00	40	50.00 ^A	5	12.50 ^A	7	17.50	4	10.00	4	10.00	1	2.50	2	5.00	9	22.50	2	5.00	3	7.50	1	2.50	1	2.50	1	2.50
ÇANKIRI	20	5	25.00	15	75.00 ^B	2	40.00 ^{AB}	3	60.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
KIRIKKALE	20	3	15.00	17	85.00 ^B	1	33.33 ^{AB}	1	33.33	-	-	-	-	-	-	-	-	1	33.33	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
ESKİŞEHİR	20	5	15.00	15	85.00 ^B	-	-	-	-	-	-	2	40.00	-	-	-	-	3	60.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
BOLU	20	7	35.00	13	65.00 ^{AB}	2	28.57 ^{AB}	1	14.29	-	-	1	14.29	-	-	-	-	3	42.86	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
AKSARAY	15	7	46.67	8	53.33 ^{AB}	5	71.43 ^B	1	14.29	-	-	1	14.29	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
GENEL	175	67	38.29	108	61.71	15	22.39	13	19.40	4	5.97	8	11.94	1	1.49	2	2.99	16	23.88	2	2.99	3	1.71	1	1.49	1	1.49	1	1.49

A,B/a,b: P<0.05

Doğuma hazırlık olarak gebe hayvanlara ek yem veren işletmelerin oranı özellikle Aksaray ilinde yüksek (%71.43) olup, bu özellik bakımından bu il ile diğer iller arasındaki farklılıklar önemlidir ($P<0.05$). Yine gebe hayvanların arsından erkek hayvanların ayrılması uygulamasının Çankırı (%60.00), aşı uygulamasının Eskişehir (%40.00) ve erkek hayvanların ayrılması ile birlikte ek yemleme uygulamasının da Eskişehir (%60.00) ilindeki işletmelerde daha yüksek düzeyde gerçekleştirildiği belirlenmiştir. İller genelinde incelenen işletmeler arasında düşük düzeylerde de olsa yukarıda verilen uygulamaları birlikte yapan işletmeler de bulunmaktadır.

4.15.2.2 Oğlaklarda göbek bağı kesimi uygulaması

İncelenen işletmelerde doğumların başlamasından sonra yapılan uygulamalardan esas olarak oğlaklarda göbek bağı kesiminin yapılıp yapılmadığı sorulmuş ve elde edilen bulgular Çizelge 4.72’de verilmiştir. Çizelgen görülebileceği gibi, iller genelinde işletmelerin çok önemli bir kısmında (%98.29) doğan oğlaklarda göbek bağı kesiminin yapılmadığı bildirilmiştir.

Çizelge 4.72 Oğlaklarda göbek bağı kesimi uygulaması

İLLER	N	Doğan Oğlağın Göbek Bağını Kesiyor Musunuz?			
		Evet		Hayır	
		n	%	n	%
Ayaş	20	1	5.00	19	95.00
Beypazarı	20	-	-	20	100.00
Polatlı	20	-	-	20	100.00
Güdül	20	1	5.00	19	95.00
ANKARA	80	2	2.50	78	97.50
ÇANKIRI	20	-	-	20	100.00
KIRIKKALE	20	-	-	20	100.00
ESKİŞEHİR	20	-	-	20	100.00
BOLU	20	-	-	20	100.00
AKSARAY	15	1	6.67	14	93.33
GENEL	175	3	1.71	172	98.29

A,B/a,b: $P<0.05$

4.15.2.3 Doğum döneminde ek iş gücü durumu

Çizelge 4.73'den görülebileceği gibi iller genelinde işletmelerin büyük çoğunluğunun (%66.29) doğum döneminde ek işgücüne ihtiyaç duymadıkları saptanmıştır. Bu özellik bakımından Ankara ile Çankırı ve Kırıkkale ili ve Polatlı ilçesi ile de Güdül ilçesi arasındaki farklılıkların önemli olduğu belirlenmiştir ($P<0.05$).

İller genelinde incelenen işletmelerde doğum döneminde büyük oranda ek işgücüne ihtiyaç duyulmamasının işletme nüfus sayısı ve nüfusun yaşı ile ilişkili olduğu söylenebilir. Nitekim Çizelge 4.1'den görülebileceği gibi Ankara keçisi yetiştiriciliği yapılan işletmelerde iller genelinde ortalama nüfus 4.99 ± 0.16 olup, kadın ve erkek nüfusun yaş ortalaması sırasıyla 35.85 ± 0.93 ve 37.12 ± 0.83 'dur. Görüldüğü gibi görece nüfus fazlalığının ve nüfusun genç olmasının doğum döneminde ek işgücüne ihtiyaç duyulmamasına neden olduğu söylenebilir.

Çizelge 4.73 Doğum döneminde ek işgücü durumu

İLLER	N	Doğumda Ek İş Gücüne İhtiyaç Duyuyor Musun?			
		Evet		Hayır	
		n	%	n	%
Ayaş	20	9	45.00 ^{ab}	11	55.00 ^{ab}
Beypazarı	20	10	50.00 ^{ab}	10	50.00 ^{ab}
Polatlı	20	4	20.00 ^a	16	80.00 ^b
Güdül	20	13	65.00 ^b	7	35.00 ^a
ANKARA	80	36	45.00 ^B	44	55.00 ^A
ÇANKIRI	20	3	15.00 ^A	17	85.00 ^B
KIRIKKALE	20	3	15.00 ^A	17	85.00 ^B
ESKİŞEHİR	20	8	40.00 ^{AB}	12	60.00 ^{AB}
BOLU	20	5	25.00 ^{AB}	15	75.00 ^{AB}
AKSARAY	15	4	26.67 ^{AB}	11	73.33 ^{AB}
GENEL	175	59	33.71	116	66.29

A,B/a,b: $P<0.05$

4.16 Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinde Oğlak Büyütme Dönemindeki Uygulamalar

Ankara keçisi yetiştiriciliği yapan tarım işletmelerinde oğlak büyütme dönemindeki uygulamalardan doğumdan sonra oğlaklarda yeme başlama ve sütten kesim yaşı, oğlaklarda eneme ve boynuz köreltme, eneme yaşı ve yöntemi ve eneme yapma nedenleri incelenmiş ve bulgular Çizelge 4.74- 4.77’de verilmiştir.

4.16.1 Doğumdan sonra oğlaklarda yeme başlama ve sütten kesim yaşı

Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren işletmelerde oğlakların doğumdan sonra yeme başlama ve sütten kesim yaşına ait bulgular Çizelge 4.74’de verilmiştir. Çizelgeden görülebileceği gibi, iller genelinde incelenen işletmelerde oğlaklara doğumdan ortalama 27.19 ± 1.72 gün sonra yem vermeye başlanmaktadır. Oğlaklarda sütten kesim yaşı iller genelinde ortalama 5.14 ± 0.13 ay olarak belirlenmiştir. Sütten kesim yaşının en düşük (2.87 ± 0.24 ay) Aksaray ilinde olup, bu özellik bakımından bu il ile diğer iller arasındaki farklılıklar önemlidir ($P < 0.05$). Aksaray ilinde, diğer illere göre, oğlakların önemli düzeyde daha erken yaşta sütten kesilmelerinin; bu ilde son yıllarda, yetiştiricilerin tiftik veriminden daha çok süt verimi üzerinde durmalarından kaynaklandığı söylenebilir.

4.16.2 Oğlaklarda eneme ve boynuz köreltme

Oğlaklarda eneme ve boynuz köreltme uygulamalarına ait bulgular Çizelge 4.75’de verilmiştir. Çizelge 4.75’den görülebileceği gibi iller genelinde işletmelerin %90.29’unda eneme (kastrasyon) yapıldığı belirlenmiştir. İller düzeyinde enemenin en yoğun olarak yapıldığı il Ankara (%96.25) olup, bu ili yoğunluk sırasına göre Kırıkkale (%95), Bolu (%95), Eskişehir (%90), Çankırı (%85) ve Aksaray (%53.33) illeri izlemiştir. Bu özellik bakımından Aksaray ili ile diğer iller arası farklılıklar önemlidir ($P < 0.05$). Ankara ilindeki ilçelerde incelenen işletmelerin büyük çoğunluğunda da enemenin yapıldığı belirlenmiştir. Buna karşın, ilçeler arasındaki farklılıklar önemsizdir. Aksaray ilinde diğer illere göre eneme yapan işletme oranının önemli derecede düşük olmasının; bu ilde bulunmakta olan Ankara keçisi yetiştiricilerinin

verim yönü olarak son yıllarda tiftik üretiminden daha çok süt üretimine ağırlık vermeleri ve bu nedenle de işletme de Erkeç (Kastre) Ankara keçisi bulundurmamalarından kaynaklandığı söylenebilir. Çizelge 4.75’den görülebileceği gibi iller genelinde işletmelerin yalnızca %2.29’unda boynuz köreltme uygulanmaktadır. Ankara genelinde ise boynuz köreltme yapan işletme bulunmamaktadır. Boynuz köreltmenin uygulandığı tek il ise Eskişehir’dir.

Çizelge 4.74 Doğumdan sonra oğlaklarda yeme başlama ve süten kesim yaşı

İLLER	N	Oğlağa Doğumdan Kaç Gün Sonra Yem Veriliyor ($X \pm S_x$)	Sütten Kesim Yaşı (Ay)
Ayaş	20	24.59±2.83	5.60±0.46
Beypazarı	20	24.85±2.79	5.40±0.27
Polatlı	20	22.13±2.26	5.15±0.43
Güdül	20	23.31±3.12	5.90±0.30
ANKARA	80	23.85±1.37	5.51±0.19 ^A
ÇANKIRI	20	31.65±8.78	4.45±0.27 ^A
KIRIKKALE	20	26.92±8.05	4.85±0.34 ^A
ESKİŞEHİR	20	24.0±4.01	5.60±0.29 ^A
BOLU	20	36.67±4.50	5.85±0.33 ^A
AKSARAY	15	27.73±5.45	2.87±0.24 ^B
GENEL	175	27.19±1.72	5.14±0.13

A,B/a,b: P<0.05

Çizelge 4.75 Oğlaklarda eneme ve boynuz köreltme

İLLER	N	Oğlakta Eneme Var Mı?				Boynuz Köreltme Var Mı?			
		Evet		Hayır		Evet		Hayır	
		n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	20	20	100.00	-	-	-	-	20	100.00
Beypazarı	20	20	100.00	-	-	-	-	20	100.00
Polatlı	20	18	90.00	2	10.00	-	-	20	100.00
Güdül	20	19	95.00	1	5.00	-	-	20	100.00
ANKARA	80	77	96.25 ^B	3	3.75 ^A	-	-	80	100.00
ÇANKIRI	20	17	85.00 ^{AB}	3	15.00 ^{AB}	-	-	20	100.00
KIRIKKALE	20	19	95.00 ^B	1	5.00 ^{AB}	-	-	20	100.00
ESKİŞEHİR	20	18	90.00 ^B	2	10.00 ^{AB}	4	20.00	16	80.00
BOLU	20	19	95.00 ^B	1	5.00 ^{AB}	-	-	20	100.00
AKSARAY	15	8	53.33 ^A	7	46.67 ^B	-	-	15	100.00
GENEL	175	158	90.29	17	9.71	4	2.29	171	97.71

A,B/a,b: P<0.05

4.16.3 Eneme yaşı ve yöntemi

Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren işletmelerde eneme yaşı ve yöntemine ilişkin bulgular Çizelge 4.76’da verilmiştir. İller genelinde incelenen işletmelerin büyük çoğunluğunda (%93.04) enemenin yaklaşık olarak bir yaşlı erkek hayvanlarda (Seis) yapıldığı saptanmıştır. İller düzeyinde enemeyi bir yaşında yapan işletmelerin oranı Ankara, Çankırı, Kırıkkale, Eskişehir, Bolu ve Aksaray ilinde sırasıyla %97.40; %88.24; %94.74; %88.89; %94.74 ve %62.50’dir. Aksaray ili ile diğer iller arasındaki farklılıklar önemlidir ($P<0.05$). Yine Ankara ilinde incelenen ilçelerde de işletmelerin çok önemli bir bölümünün enemeyi bir yaşında yaptıkları belirlenmiştir. Çizelgeden görülebileceği gibi eneme için esas olarak burdizzo ve elle olmak üzere iki yöntem kullanılmaktadır. Buna göre, iller genelinde incelenen işletmelerin çok önemli bir kısmında enemenin burdizzo pensi (%94.94) ile gerçekleştirildiği belirlenmiştir. Bununla birlikte düşük düzeyde de olsa (%5.6) el ile (burma) eneme yapan işletmelerde bulunmaktadır. Burdizzo pensi ile eneme yapan işletmeler en düşük orada Çankırı (% 64.71) ilinde bulunmakta olup, bu il ile diğer iller arasındaki farklılıklar önemlidir ($P<0.05$). Ankara ilinde incelenen ilçelerde bulunan işletmelerin tamamında ise eneme burdizzo pensi ile yapılmaktadır.

Çizelge 4.76 Eneme yaşı ve yöntemi

İLLER	N	Eneme Yaşı				Eneme Yöntemi			
		1 Yaş		1.5 Yaş		Burdizzo Pensi İle		El İle (Burma)	
		n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	20	20	100.00	-	-	20	100.00	-	-
Beypazarı	20	20	100.00	-	-	20	100.00	-	-
Polath	18	17	94.44	1	5.56	18	100.00	-	-
Güdül	19	18	94.74	1	5.26	19	100.00	-	-
ANKARA	77	75	97.40 ^B	2	2.60 ^A	77	100.00 ^B	-	-
ÇANKIRI	17	15	88.24 ^{AB}	2	11.76 ^{AB}	11	64.71 ^A	6	35.29 ^B
KIRIKKALE	19	18	94.74 ^{AB}	1	5.56 ^{AB}	18	94.74 ^{AB}	1	5.26 ^A
ESKİŞEHİR	18	16	88.89 ^{AB}	2	11.11 ^{AB}	18	100.00 ^{AB}	-	-
BOLU	19	18	94.74 ^{AB}	1	5.26 ^{AB}	18	94.74 ^{AB}	1	5.26 ^{AB}
AKSARAY	8	5	62.50 ^A	3	37.50 ^B	8	100.00 ^{AB}	-	-
GENEL	158	147	93.04	11	6.96	150	94.94	8	5.06

A,B/a,b: $P<0.05$

4.16.4 Eneme yapma nedenleri

Ankara keçisi yetiştirilen işletmelerden eneme yapanlarda enemeyi hangi amaçlar için yaptıkları da sorulmuş ve elde edilen yanıtlar Çizelge 4.77’de verilmiştir. Çizelgeden görülebileceği gibi, işletmelerde enemenin esas olarak iyi vücut gelişimi sağlamak, tiftik miktarını artırmak ve erkek hayvanların yönetimini kolaylaştırmak olmak üzere üç amaç için yapıldığı belirlenmiştir. Buna göre, iller genelinde enemeyi iyi vücut gelişimi için yapan işletmelerin oranı %32.28, tiftik miktarını artırmak için yapanların oranı %28.48 ve erkek hayvanlarda yönetim kolaylığı için yapanların oranı da %18.35 olarak saptanmıştır. İller arasında yapılan karşılaştırmada enemeyi, iyi vücut gelişimi için yapan işletmelerin oranı en yüksek olarak (%87.50) Aksaray ilinde saptanmıştır. Bu ili sırasıyla Bolu (%57.89), Kırıkkale (%36.84), Ankara (%25.97), Çankırı (%17.65) ve Eskişehir (%16.67) illeri izlemiştir. Bu özellik bakımından Eskişehir ile Bolu ve Aksaray illeri arasındaki farklılıklar önemlidir ($P<0.05$).

Çizelge 4.77. Eneme yapma nedenleri

İLLER	N	İyi Vücut Gelişimi Sağlamak İçin (İVG)		Tiftik Miktarını Artırmak İçin (TMA)		İdare Kolaylığı İçin (İK)		İVG+TMA		İVG+Et Kokusunun Giderilmesi İçin (EKG)		İVG+TMA+İK		TMA+EKG		TMA+İK	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	20	4	20.00	7	35.00	4	20.00	5	25.00	-	-	-	-	-	-	-	-
Beypazarı	20	7	35.00	6	30.00	4	20.00	2	10.00	1	5.00	-	-	-	-	-	-
Polatlı	18	7	38.89	7	38.89	3	16.67	-	-	-	-	-	-	1	5.56	-	-
Güdül	19	2	10.53	3	15.79	2	10.53	11	57.89	-	-	1	5.26	-	-	-	-
ANKARA	77	20	25.97 ^{AB}	23	29.87	13	16.88	18	23.38	1	1.30	1	1.30	1	1.30	-	-
ÇANKIRI	17	3	17.65 ^{AB}	6	35.29	4	23.53	3	17.65	-	-	-	-	1	5.88	-	-
KIRIKKALE	19	7	36.84 ^{AB}	3	15.79	5	26.32	4	21.05	-	-	-	-	-	-	-	-
ESKİŞEHİR	18	3	16.67 ^A	10	55.56	3	16.67	2	11.11	-	-	-	-	-	-	-	-
BOLU	19	11	57.89 ^B	2	10.53	4	21.05	1	5.26	-	-	-	-	-	-	1	5.26
AKSARAY	8	7	87.50 ^B	1	12.50	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
GENEL	158	51	32.28	45	28.48	29	18.35	28	17.72	1	0.63	1	0.63	2	1.27	1	0.63

A,B/a,b: P<0.05

4.17 Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinde Sağım Dönemi Özellikleri ve Uygulamaları

4.17.1 Sağım dönemi özellikleri

Ankara keçisi yetiştiriciliği yapan tarım işletmelerinde sağım dönemi özelliklerinden Ankara keçilerinde sağım durumu, sağımın başlama dönemi, sağımın bitiş dönemi ve ortalama sağım dönemi süresi incelenmiş ve bulgular Çizelge 4.78- 4.81’de verilmiştir.

4.17.1.1 Ankara keçilerinde sağım durumu

Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren işletmelerde Ankara keçilerinin sağım durumuna ilişkin bulgular Çizelge 4.78’de verilmiştir. Buna göre iller genelinde işletmelerin %30.29’unda Ankara keçisinin sağıldığı görülmektedir. İller arasında yapılan karşılaştırmada, Aksaray ilinde incelenen işletmelerin tamamında Ankara keçilerinin sağıldığı saptanmıştır. Bu ili sırasıyla Çankırı (%65), Kırıkkale (%45), Eskişehir (%35), Bolu (%20) ve Ankara (%6.25) illeri izlemiştir. Bu özellik bakımından iller arasındaki farklılıklar istatistiksel olarak önemlidir ($P<0.05$). İlçeler düzeyinde yapılan karşılaştırmada ise, Beypazarı ilçesinde incelenen işletmelerde Ankara keçilerinin sağılmadığı saptanmış olup, bu ilçeyi sırasıyla Güdül (%5), Polatlı (%10) ve Ayaş (%10) ilçeleri izlemiştir.

Yukarıda verilen bulgular ve Ankara keçisinde esas verimin tiftik olması nedeniyle yetiştiricilerin çok uzun yıllardan beri sütü esas olarak oğlaklara bıraktıkları durumu bir arada değerlendirildiğinde, Aksaray ilinde Ankara keçilerinin tamamının sağılması birlikte Çankırı, Kırıkkale ve Eskişehir ilinde de, önemli sayılabilecek düzeyde sağım yapan işletmelerin bulunması önemli bir bulgudur. Bu durumun; daha öncede bildirildiği gibi Türkiye’de uzun yıllardan beri düşük tiftik fiyatları nedeniyle Ankara keçisi yetiştiricilerinin son yıllarda tiftik verimi yerine ve/veya birlikte süt verimi üzerinde durmalarından kaynaklandığı buna karşın, Ankara ve Bolu ilinde bulunan

yetiştiricilerin ise yukarıda bildirilen soruna rağmen hala tiftik verimi üzerinde durdukları söylenebilir.

Çizelge 4.78 Ankara keçisi sağılıyor mu?

İLLER	N	Ankara Keçisi Sağılıyor Mu?			
		Evet		Hayır	
		n	%	n	%
Ayaş	20	2	10.00	18	90.00
Beypazarı	20	-	-	20	100.00
Polatlı	20	2	10.00	18	90.00
Güdül	20	1	5.00	19	95.00
ANKARA	80	5	6.25 ^A	75	93.75
ÇANKIRI	20	13	65.00 ^C	7	35.00
KIRIKKALE	20	9	45.00 ^B	11	55.00
ESKİŞEHİR	20	7	35.00 ^B	13	65.00
BOLU	20	4	20.00 ^{AB}	16	80.00
AKSARAY	15	15	100 ^D	-	-
GENEL	175	53	30.29	122	69.71

A,B/a,b: P<0.05

4.17.1.2 Sağımın başlama dönemi

İncelenen işletmelerde sağımın başlama dönemine ait bulgular Çizelge 4.79’da verilmiştir. Çizelgeden görülebileceği gibi iller genelinde sağımın esas olarak Mayıs (%20.75) ve Haziran (%47.17) ayında başladığı belirlenmiştir. Bununla birlikte bazı işletmelerde Temmuz (%13.21), Ağustos (%15.09) ve Eylül (%1.89) ayında da sağıma başlandığı bildirilmiştir. Bu işletmelerde bu aylara kadar ana sütü oğlağa bırakılmakta fakat bu ayların başında oğlakların süt emmeleri durdurularak yaklaşık bir ay süren sağım uygulamasına geçilmektedir. Elde edilen bu sütün esas olarak aile içerisinde kullanıldığı bildirilmiştir. Temmuzda sağım yapan işletmeler esas olarak Ankara, Çankırı ve Kırıkkale’de, Ağustosta sağım yapan işletmeler ise Eskişehir, Bolu ve Kırıkkale’de yoğunlaşmış durumdadır.

Çizelge 4.79 Sağımın başlama dönemi

İLLER	N	Nisan		Mayıs		Haziran		Temmuz		Ağustos		Eylül	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	2	-	-	-	-	-	-	2	100.00	-	-	-	-
Beypazarı	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Polatlı	2	-	-	-	-	1	50.00	1	50.00	-	-	-	-
Güdül	1	-	-	-	-	1	100.00	-	-	-	-	-	-
ANKARA	5	-	-	-	-	2	40.00	3	60.00	-	-	-	-
ÇANKIRI	13	-	-	1	7.69	8	61.54	3	23.08	-	-	1	7.69
KIRIKKALE	9	-	-	3	33.33	4	44.44	1	11.11	1	11.11 ^A	-	-
ESKİŞEHİR	7	-	-	2	28.57	-	-	-	-	5	71.43 ^B	-	-
BOLU	4	-	-	2	50.00	-	-	-	-	2	50.00 ^{AB}	-	-
AKSARAY	15	1	6.67	3	20.00	11	73.33	-	-	-	-	-	-
GENEL	53	1	1.89	11	20.75	25	47.17	7	13.21	8	15.09	1	1.89

A,B/a,b: P<0.05

4.17.1.3 Sağımın bitiş dönemi

Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren işletmelerde sağımın bitiş dönemine ilişkin bulgular Çizelge 4.80’de verilmiştir. Çizelgeden görülebileceği gibi iller genelinde sağım, incelenen işletmelerin %45.28’inde Eylül, %26.42’sinde Ağustos ve %16.98’inde de Ekim ayında sona ermektedir. Sağımı Eylül ayında bitiren işletmelerin oranı bakımından Eskişehir ili ile diğer iller arasındaki farklılıklar önemlidir (P<0.05).

Çizelge 4.80 Sağımın bitiş dönemi

İLLER	N	Haziran		Temmuz		Ağustos		Eylül		Ekim	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	2	-	-	-	-	-	-	2	100.00	-	-
Beypazarı	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Polatlı	2	-	-	-	-	1	50.00	1	50.00	-	-
Güdül	1	-	-	-	-	1	100.00	-	-	-	-
ANKARA	5	-	-	-	-	2	40.00	3	60.00 ^{AB}	-	-
ÇANKIRI	13	-	-	2	15.38	6	46.15	4	30.77 ^A	1	7.69
KIRIKKALE	9	-	-	-	-	3	33.33	4	44.44 ^{AB}	2	22.22
ESKİŞEHİR	7	1	14.29	1	14.29	-	-	3	42.86 ^{AB}	2	28.57
BOLU	4	-	-	-	-	-	-	4	100.00 ^B	-	-
AKSARAY	15	-	-	2	13.33	3	20.00	6	40.00 ^{AB}	4	26.67
GENEL	53	1	1.89	5	9.43	14	26.42	24	45.28	9	16.98

A,B/a,b: P<0.05

4.17.1.4 Ortalama sağım dönemi süresi

İncelenen işletmelerde ortalama sağım dönemi süresi Çizelge 4.81’de verilmiştir. İncelenen illerde sağım dönemi süresi en uzun olarak Aksaray (4.13 ± 0.22) ilinde belirlenmiş olup bu ili uzunluk sırasına göre Bolu (3.50 ± 1.50), Kırıkkale (3.89 ± 0.31), Çankırı (2.92 ± 0.24), Eskişehir (2.43 ± 0.20) ve Ankara (2.00 ± 0.00) ili izlemektedir. Aksaray, Kırıkkale, Çankırı ve Eskişehir illerinde sağım dönemi uzunluğunun daha yüksek olması, Çizelge 4.78’den de görülebileceği gibi bu illerde Ankara keçilerini sağan işletmelerin daha yüksek oranda bulunmalarına ilişkin bulgu ile uyum halindedir. İller genelinde ise Ankara keçisi yetiştirilen işletmelerde ortalama sağım dönemi süresi 3.4 ± 0.16 aydır.

Çizelge 4.81 Ortalama sağım dönemi süresi (Ay)

İLLER	N	Sağım Dönemi Süresi (Ay)
Ayaş	2	2.00 ± 0.00
Beypazarı	-	-
Polath	2	2.00 ± 0.00
Güdül	1	2.00 ± 0.00
ANKARA	5	2.00 ± 0.00
ÇANKIRI	13	2.92 ± 0.24
KIRIKKALE	9	3.89 ± 0.31
ESKİŞEHİR	7	2.43 ± 0.20
BOLU	4	3.50 ± 1.50
AKSARAY	15	4.13 ± 0.22
GENEL	53	3.40 ± 0.16

A,B/a,b: $P < 0.05$

4.17.2 Sağım dönemi uygulamaları

Ankara keçisi yetiştiriciliği yapan tarım işletmelerinde sağım dönemi uygulamalarından sağım döneminde işgücü kullanım durumu, günlük sağım zamanı ve süresi, emiştirme durumuna ilişkin özellikler, sağım yeri ve sağım durağı kullanma durumu, sağımda

meme temizliği durumu ve sağım döneminde ek yem uygulaması incelenmiş ve bulgular Çizelge 4.82- 4.87’de verilmiştir.

4.17.2.1 Sağım döneminde işgücü kullanım durumu

İncelenen işletmelerde sağım döneminde işgücü kullanım durumuna ilişkin bulgular Çizelge 4.82’de verilmiştir. Çizelgeden de anlaşılabileceği gibi işletmelerin neredeyse tamamına yakınında sağım aile üyeleri tarafından yapılmaktadır (%96.23). Bu işletmelerin %90.57’sinde ise sağım kadınlar tarafından gerçekleştirilmektedir. İncelenen işletmelerin tamamına yakınında sağımın aile içinden temin edilen işgücü ve özellikle de kadınlar tarafından yapılmasının Çizelge 4.1’den de görülebileceği gibi işletme nüfusunun görece fazla ve kadın ve erkek nüfusun yaş ortalamasının düşük olması ile birlikte yine Çizelge 4.3’ten görülebileceği gibi işletmelerde bulunan kadınların büyük oranda ev hanımı olmalarından kaynaklandığı söylenebilir.

Çizelge 4.82 Sağım döneminde işgücü kullanım durumu

İLLER	N	Sağımı Kim Yapıyor?				Sağımı Aile Üyeleri Yapıyorsa Kimler?			
		Aile Üyeleri		Aile Üyeleri+Çoban		Kadın		Erkek+Kadın	
		n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	2	2	100.00	-	-	2	100.00	-	-
Beypazarı	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Polatlı	2	2	100.00	-	-	1	50.00	1	50.00
Güdül	1	1	100.00	-	-	1	100.00	-	-
ANKARA	5	5	100.00	-	-	4	80.00	1	20.00
ÇANKIRI	13	12	92.31	1	7.69	13	100.00	-	-
KIRIKKALE	9	9	100.00	-	-	9	100.00	-	-
ESKİŞEHİR	7	7	100.00	-	-	7	100.00	-	-
BOLU	4	4	100.00	-	-	2	50.00	2	50.00
AKSARAY	15	14	93.33	1	6.67	14	93.33	1	6.67
GENEL	53	51	96.23	2	3.77	48	90.57	5	9.43

A,B/a,b: P<0.05

4.17.2.2 Günlük sağı m zamanı ve süresi

Ankara keçisi yetiştiriciliği yapılan işletmelerde günlük sağı m zamanı ve süresine ilişkin bulgular Çizelge 4.83’de verilmiştir. Çizelgeye göre iller genelinde sağı mlar işletmelerin %58.49’unda öğle, %22.64’ünde ise akşam yapılmaktadır. Sabah ve akşam sağı m yapan işletmelerin oranı ise %11.32’dir. Öğle sağı m yapan işletmelerin oranı bakımından Çankırı, Kırıkkale, Aksaray illeri ile Ankara ve Bolu illeri arasındaki farklılıklar önemlidir ($P<0.05$). Yine aynı çizelgeden görülebileceği gibi bir keçinin ortalama sağı m süresi ise 2.75 ± 0.66 dakika olarak belirlenmiş olup, işletmelerin tamamında el ile sağı m yapılmaktadır.

Çizelge 4.83 Günlük sağı m zamanı ve süresi

İLLER	N	Sabah		Öğle		Akşam		Sabah-Akşam		Bir Keçinin Yaklaşık Sağı m Süresi (Dakika)	Sağı m Şekli			
											Elle		Makine yle	
		n	%	n	%	n	%	n	%		n	%	n	%
Ayaş	2	-	-	1	50.00	1	50.00	-	-	1.00±0.00	2	100.00	-	-
Beypazarı	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Polath	2	2	100.00	-	-	-	-	-	-	2.00±0.00	2	100.00	-	-
Güdül	1	-	-	-	-	-	-	1	100.00	1.00±0.00	1	100.00	-	-
ANKARA	5	2	40.00	1	20.00 ^A	1	20.00	1	20.00	1.33±0.33	5	100.00	-	-
ÇANKIRI	13	-	-	11	84.62 ^B	2	15.38	-	-	2.50±1.32	13	100.00	-	-
KIRIKKALE	9	-	-	8	88.89 ^B	1	11.11	-	-	5.00±0.00	9	100.00	-	-
ESKİŞEHİR	7	2	28.57	-	-	1	14.29	4	57.14	3.14±1.14	7	100.00	-	-
BOLU	4	-	-	1	25.00 ^{AB}	2	50.00	1	25.00	-	4	100.00	-	-
AKSARAY	15	-	-	10	66.67 ^{AB}	5	33.33	-	-	-	15	100.00	-	-
GENEL	53	4	7.55	31	58.49	12	22.64	6	11.32	2.75±0.66	53	100.00	-	-

A,B/a,b: $P<0.05$

4.17.2.3 Emiştirme durumuna ilişkin özellikler

Emiştirme durumuna ilişkin bulgular Çizelge 4.84’de verilmiştir. Çizelgeden de anlaşılacağı gibi iller genelinde sağı m yapan işletmelerin büyük kısmında (%81.13) sağı mdan sonra memede kalan sütün emiştirme yolu ile alındığı bildirilmiştir.

İller genelinde emiştirme yapılan işletmelerin %60.47'sinde emiştirme günde bir kez ve öğle, %27.91'inde ise günde bir kez akşam ve %9.30'unda da sabah ve akşam olmak üzere günde iki kez yaptırıldığı saptanmıştır. Günde bir kez öğle yapılan emiştirme bakımından Ankara ili Çankırı, Kırıkkale ve Aksaray illeri arasındaki farklılıklar önemlidir (P<0.05).

Çizelge 4.84 Emiştirme durumuna ilişkin özellikler

İLLER	N	Sağımdan Sonra Oğlak Emiştiriliyor Mu?				Emiştirme Zamanı							
		Evet		Hayır		Sabah		Öğle		Akşam		Sabah-Akşam	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	2	2	100.00	-	-	-	-	1	50.00	1	50.00	-	-
Beypazarı	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Polatlı	2	2	100.00	-	-	-	-	-	-	-	-	2	100.00
Güdül	1	1	100.00	-	-	-	-	-	-	-	-	1	100.00
ANKARA	5	5	100.00	-	-	-	-	1	20.00 ^A	1	20.00	3	60.00
ÇANKIRI	13	11	84.62	2	15.38	-	-	10	90.91 ^B	1	9.09	-	-
KIRIKKALE	9	6	66.67	3	33.33	-	-	5	83.33 ^{AB}	1	16.67	-	-
ESKİŞEHİR	7	3	42.86	4	57.14	1	33.33	-	-	2	66.67	-	-
BOLU	4	3	75.00	1	25.00	-	-	-	-	2	66.67	1	33.33
AKSARAY	15	15	100.00	-	-	-	-	10	66.67 ^{AB}	5	33.33	-	-
GENEL	53	43	81.13	10	18.87	1	2.33	26	60.47	12	27.91	4	9.30

A,B/a,b: P<0.05

4.17.2.4. Sağım yeri ve sağım durağı kullanma durumu

İncelenen işletmelerde sağım yeri ve sağım durağı kullanma durumuna ilişkin bulgular Çizelge 4.85'de verilmiştir. İller genelinde incelenen işletmelerin %75.47'sinde sağımın köyde barınakta yapıldığı bildirilmiştir. Bununla birlikte sağımı merada ve yaylada yapan işletmelerin oranı sırasıyla %9.43 ve %15.09'dur. İncelenen ilçelerden Ayaş'taki sağım yapan işletmelerin tamamı merada, Polatlı ve Güdül ilçelerinde sağım yapan işletmelerin ise tamamı köyde barınakta sağım yapmaktadırlar. İller düzeyinde karşılaştırma yapıldığında Eskişehir (%100), Çankırı (%92.31), Kırıkkale (%77.78) ve Bolu (%75) illerinde, Ankara (%60) ve Aksaray (%53.33) illerine göre, köyde daha yüksek oranda sağım yapıldığı görülmektedir. Yine aynı çizelgeden görülebileceği gibi iller genelinde incelenen işletmelerin %96.15'inde sağım durağı bulunmamaktadır.

Çizelge 4.85 Sağım yeri ve sağım durağı kullanma durumu

İLLER	N	Sağım Yeri						Sağım Durağı Varlığı			
		Köyde Barınakta		Merada		Yaylada		Evet		Hayır	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	2	-	-	2	100.00	-	-	-	-	2	100.00
Beypazarı	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Polath	2	2	100.00	-	-	-	-	1	50.00	1	50.00
Güdül	1	1	100.00	-	-	-	-	-	-	1	100.00
ANKARA	5	3	60.00	2	40.00	-	-	1	20.00	4	80.00
ÇANKIRI	13	12	92.31	1	7.69	-	-	-	-	13	100.00
KIRIKKALE	9	7	77.78	1	11.11	1	11.11	-	-	9	100.00
ESKİŞEHİR	7	7	100.00	-	-	-	-	1	14.29	6	85.71
BOLU	4	3	75.00	1	25.00	-	-	-	-	4	100.00
AKSARAY	15	8	53.33	-	-	7	46.67	-	-	15	100.00
GENEL	53	40	75.47	5	9.43	8	15.09	2	3.85	51	96.15

A,B/a,b: P<0.05

4.17.2.5 Sağımda meme temizliği durumu

Ankara keçisi yetiştiriciliği yapılan işletmelerde sağımda meme temizliği durumu Çizelge 4.86’da verilmiştir. İller genelinde işletmelerin yaklaşık olarak %49.06’sında sağımdan önce ve sonra meme temizliğinin yapıldığı bildirilmiştir. İller arasında sağımdan önce ve sonra meme temizliği yapan işletmelerin oranı en yüksek Aksaray (% 73.33), en düşük ise Ankara (%20.00) ilindedir. Aksaray ilinde incelenen işletmelerin tamamında sütü satmak amacıyla Ankara keçilerinin sağılması (Çizelge 4.78), bu işletmelerin önemli bir kısmında meme temizliği bilincini ve önemini olumlu yönde etkilemiş olabileceği kabul edilebilir.

4.17.2.6 Sağım döneminde ek yem uygulaması

Sağım döneminde ek yem uygulamasına ilişkin bulgular Çizelge 4.87’de verilmiştir. Çizelgeden görülebileceği gibi iller genelinde incelenen işletmelerin büyük çoğunluğunda (%96.23) sağım döneminde ek yem verilmemektedir. İncelenen illerden sadece Kırıkkale (%11.11) ve Aksaray’da (%6.67) ek yem uygulamasının yapıldığı

belirlenmiştir. Aynı çizelgeden görülebileceği gibi ek yem olarak Aksaray ilinde arpa ve Kırıkkale ilinde de buğday ve samanın birlikte verildiği belirlenmiştir.

Çizelge 4.86 Sağımda meme temizliği durumu

İLLER	N	Sağımdan Önce ve Sonra Meme Temizliği Var Mı?			
		Var		Yok	
		n	%	n	%
Ayaş	2	1	50.00	1	50.00
Beypazarı	-	-	-	-	-
Polatlı	2	-	-	2	100.00
Güdül	1	-	-	1	100.00
ANKARA	5	1	20.00	4	80.00
ÇANKIRI	13	5	38.46	8	61.54
KIRIKKALE	9	4	44.44	5	55.56
ESKİŞEHİR	7	2	28.57	5	71.43
BOLU	4	3	75.00	1	25.00
AKSARAY	15	11	73.33	4	26.67
GENEL	53	26	49.06	27	50.94

A,B/a,b: P<0.05

Çizelge 4.87 Sağım döneminde ek yem uygulaması

İLLER	N	Sağım Döneminde Ek Yem Veriliyor Mu?				Ek Yem Çeşidi			
		Evet		Hayır		Arpa		Buğday +Saman	
		n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	2	-	-	2	100.00	-	-	-	-
Beypazarı	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Polatlı	2	-	-	2	100.00	-	-	-	-
Güdül	1	-	-	1	100.00	-	-	-	-
ANKARA	5	-	-	5	100.00	-	-	-	-
ÇANKIRI	13	-	-	13	100.00	-	-	-	-
KIRIKKALE	9	1	11.11	8	88.89	-	-	1	100.00
ESKİŞEHİR	7	-	-	7	100.00	-	-	-	-
BOLU	4	-	-	4	100.00	-	-	-	-
AKSARAY	15	1	6.67	14	93.33	1	100.00	-	-
GENEL	53	2	3.77	51	96.23	1	50.00	1	50.00

A,B/a,b: P<0.05

4.18 Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinde Kırkım Dönemi Özellikleri ve Uygulamaları

4.18.1 Kırkım dönemi özellikleri

Ankara keçisi yetiştiriciliği yapan tarım işletmelerinde kırkım dönemi özelliklerinden ilk kırkım yaşı ve kırkım başlama zamanı ve kırkım sırası incelenmiş ve bulgular Çizelge 4.88- 4.89’da verilmiştir.

4.18.1.1 İlk kırkım yaşı ve kırkım başlama zamanı

Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren işletmelerde ilk kırkım yaşı ve zamanına ait bulgular Çizelge 4.88’de verilmiştir. Çizelgeden görülebileceği gibi, iller genelinde incelenen işletmelerin tamamında Ankara keçilerinde kırkım yapılmakta olup, ilk kırkım yaşı 1.04 ± 0.02 yıldır. Aynı çizelgeden görülebileceği gibi iller genelinde incelenen işletmelerin yaklaşık olarak %64.57’sinde kırkım Nisan ayında gerçekleştirilmektedir. Bu ayı ise yoğunluk sırasına göre Mart (%17.71), Mayıs (%13.71), Haziran (%3.43) ve Şubat (%0.57) ayları izlemektedir. Görüldüğü gibi Ankara keçisi yetiştiriciliği yapan işletmelerde kırkım zamanı bakımından farklılıklar bulunmaktadır. Buna karşın Haziran ayının dışındaki aylarda sürünün tamamı kırılmayıp yalnızca tiftik atımının görüldüğü hayvanlarda kırkım yapılmaktadır. Nitekim; Ankara (Ayaş, Beypazarı ve Polatlı), Çankırı, Kırıkkale ve Eskişehir illerinde Mart ayındaki hava şartlarının kırkım için soğuk olabileceğinin kabul edilebilmesine rağmen bu bölgedeki yetiştiriciler sürüde farklı nedenlere bağlı olarak ortaya çıkan tiftik atımının başlaması ile birlikte bu hayvanlarda tiftik kayıplarını önlemek amacıyla kırkımı gerçekleştirdiklerini bildirmişlerdir.

Çizelge 4.88 İlk kırkım yaşı ve kırkım başlama zamanı

İLLER	N	Kırkım Var Mı?				İlk Kırkım Yaşı	Kırkım Zamanı										Kırkım Dönemi Süresi (gün)	Kırkım Sayısı			
		Evet		Hayır			Şubat		Mart		Nisan		Mayıs		Haziran			Bir		İki	
		n	%	n	%		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		n	%	n	%
Ayaş	20	20	100.00	-	-	1.0±0.00 ^b	-	-	8	40.00	11	55.00 ^a	1	5.00	-	-	33.00±2.06	20	100.00	-	-
Beyazır	20	20	100.00	-	-	1.0±0.00 ^c	-	-	4	20.00	15	75.00 ^{ab}	-	-	1	5.00	30.00±0.00	20	100.00	-	-
Polatlı	20	20	100.00	-	-	1.1±0.07 ^{abc}	-	-	2	10.00	14	70.00 ^{ab}	4	20.00	-	-	33.75±2.85	20	100.00	-	-
Güdü	20	20	100.00	-	-	1.3±0.09 ^a	-	-	-	-	17	85.00 ^b	3	15.00	-	-	37.35±3.81	20	100.00	-	-
ANKARA	80	80	100.00	-	-	1.1±0.03	-	-	14	17.50	57	71.25 ^B	8	10.00 ^{AB}	1	1.25	33.52±1.31 ^A	80	100.00	-	-
ÇANKIRI	20	20	100.00	-	-	1.0±0.00	-	-	9	45.00	6	30.00 ^{AB}	5	25.00 ^{AB}	-	-	29.25±0.75 ^{ABC}	20	100.00	-	-
KIRIKKALE	20	20	100.00	-	-	1.0±0.00	1	5.00	5	25.00	11	55.00 ^{AB}	2	10.00 ^{AB}	1	5.00	25.50±1.58 ^B	20	100.00	-	-
ESKİŞEHİR	20	20	100.00	-	-	1.0±0.00	-	-	3	15.00	16	80.00 ^B	1	5.00 ^B	-	-	31.00±1.61 ^{ABC}	20	100.00	-	-
BOLU	20	20	100.00	-	-	1.0±0.03	-	-	-	-	19	95.00 ^B	1	5.00 ^B	-	-	23.75±1.81 ^C	20	100.00	-	-
AKSARAY	15	15	100.00	-	-	1.0±0.00	-	-	-	-	4	26.67 ^A	7	46.67 ^A	4	26.67	15.30±0.00 ^{ABC}	15	100.00	-	-
GENEL	175	175	100.00	-	-	1.04±0.02	1	0.57	31	17.71	113	64.57	24	13.71	6	3.43	30.41±0.73	175	100.00	-	-

A,B/a,b: P<0.05

Aynı çizelgeden görülebileceği gibi iller genelinde incelenen işletmelerde kırımlar yaklaşık olarak 30.41 ± 0.73 günde tamamlanmaktadır. Bu özellik bakımından Ankara, Kırıkkale ve Bolu illeri arasında görülen farklılıklar önemlidir ($P < 0.05$). Yine Ankara keçisi yetiştiriciliği yapılan işletmelerin tamamında yılda bir kez kırkım yapıldığı belirlenmiştir.

4.18.1.2 Kırkım sırası

İller genelinde Ankara keçisi yetiştiriciliği yapılan işletmelerde keçilerin yaş ve cinsiyete göre kırkım sıraları da incelenmiş ve elde edilen bulgular Çizelge 4.89’da verilmiştir. Buna göre incelenen işletmelerin büyük çoğunluğunda (%84.57) kırkımın, yaş ve cinsiyet bakımından herhangi bir sıra dikkate alınmadan, karışık olarak yapıldığı belirlenmiştir. Bu özellik bakımından Ankara ve Aksaray ile Eskişehir ve Bolu ve Güdül ilçesi ile de Ayaş, Beypazarı ve Polatlı ilçeleri arasındaki farklılıklar önemlidir ($P < 0.05$).

İller düzeyinde yapılan incelemede yaş ve cinsiyete göre sıralama esas alınarak yapılan kırkım uygulamasına en yoğun olarak sırasıyla Aksaray, Ankara, Çankırı ve Kırıkkale illerinde rastlanılmaktadır. Kırıkkale (%100) ilinde kırkımda esas olarak kısır, erkek, teke, anaç, Çankırı (%66.67) ilinde erkek, gezdan, anaç, Aksaray’da (%75) sağmallar en son kırılmaktadır. Ankara (%36.84) ilinde ise erkek, kısır, teke, anaç sırası yanında farklı sıra kombinasyonları da uygulanmaktadır. Nitekim aynı çizelgeden görülebileceği gibi Ankara ili genelinde incelenen işletmelerin %26.32’sinde keçiler kısır-erkek-teke-anaç, %5.26’sında erkek-teke-kısır-anaç, %5.26’sında kısır-erkek-teke-seis-gezdan-çepiç, %5.26’sında kısır-teke-erkek-gezdan-anaç, %5.26’sında kısır- erkek- teke-seis-anaç, %5.26’sında erkek- teke-seis-oğlak- kısır- anaç, %10.53’ünde ise ilk önce kısır keçilerin kırkımının yapıldığı belirlenmiştir. Bu işletmeler belirli sıraya göre kırkım yapma nedenini esas olarak kırkımda yönetim kolaylığı sağlamak ve tiftikleri yaş kalitelerine göre ayırmak olarak göstermişlerdir. Yine bu bulgulara göre Ankara ilinde bulunan Ankara keçisi yetiştiricilerinin, diğer illere göre, tiftik üretimine daha önem verdikleri söylenebilir.

Çizelge 4.89 Kırkım sırası

İLLER	N	Karışık		Sıra İle		Hangi Sırayla																					
						Kısır(K) +Erkeç(E) +Teke(T) +Anaç(A)		E+T +K+A		K+E+T +Seis (S) +Gezdan(G) +Çebiç(Ç)		K+T+E +G+A		E+K+T +A		K+E+S +T+A		E+T+S +Oğlak +K+A		İlk Kısır Keçi		E+G +A		Sağmal En Son		T+E +A	
						n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
Ayaş	20	16	80.00 ^b	4	20.0 ^a	1	25.00	-	-	-	-	-	-	1	25.00	-	-	1	25.00	1	25.00	-	-	-	-	-	-
Beypazarı	20	19	95.00 ^b	1	5.00 ^a	1	100.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Polatlı	20	19	95.00 ^b	1	5.00 ^a	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	100.00	-	-	-	-	-	-	
Gödül	20	7	35.00 ^a	13	65.00 ^b	3	23.08	1	7.69	1	7.69	1	7.69	6	46.15	1	7.69	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
ANKARA	80	61	76.25 ^A	19	23.75	5	26.32	1	5.26	1	5.26	1	5.26	7	36.84	1	5.26	1	5.26	2	10.53	-	-	-	-	-	-
ÇANKIRI	20	17	85.00 ^{AB}	3	15.00	1	33.33	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	66.67	-	-	-	-	-	
KIRIKKALE	20	19	95.00 ^{AB}	1	5.00	1	100.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
ESKİŞEHİR	20	20	100.00 ^B	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
BOLU	20	20	100.00 ^B	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
AKSARAY	15	11	73.33 ^A	4	26.67	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	75.00	1	25.00	
GENEL	175	148	84.57	27	15.43	7	25.93	1	3.70	1	3.70	1	3.70	7	25.93	1	3.70	1	3.70	2	7.41	2	7.41	3	11.11	1	3.70

A,B/a,b: P<0.05

4.18.2 Kırkım uygulamaları

Ankara keçisi yetiştiriciliği yapan tarım işletmelerinde kırkım uygulamalarından kırkım yönetimi, kırkım yeri, kırkım yöntemi, kırkımda yer temizliği ve kırkımda banyo durumu incelenmiş ve bulgular Çizelge 4.90- 4.94’de verilmiştir.

4.18.2.1 Kırkım yönetimi

Ankara keçisi yetiştiriciliği yapılan işletmelerde kırkım yönetimine ilişkin bulgular Çizelge 4.90’da verilmiştir. Çizelgeden görülebileceği gibi iller genelinde işletmelerin büyük çoğunluğunda (%83.43) kırkım ailelerin kendileri tarafından yapılmaktadır. Ortak aile ve tüm köy şeklinde kırkım yapan işletmelerin oranı ise sırasıyla %16 ve %0.57’dir. İller arasında yapılan karşılaştırmada, kırkımı yalnız kendisi yapan işletmelerin oranının Bolu (%100), Kırıkkale (%95) ve Eskişehir (%90)’de Ankara (%76.25) ve Aksaray (73.33)’a göre önemli ($P<0.05$) düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Aynı çizelgeden görülebileceği gibi iller genelinde incelenen işletmelerde kırkımların büyük oranda (%61.71) sürü sahibinin kendisi tarafından yapıldığı belirlenmiştir. Bununla birlikte kırkımda çoban (%2.86) ve kiralık kırkımcıdan (%9.14) tek başına veya birlikte yararlanan işletmelerde bulunmaktadır. Kırkımı kendisi yapan işletmelerin oranı bakımından Aksaray ili ile diğer iller arasındaki farklılıklar önemlidir ($P<0.05$).

Çizelge 4.90 Kırkım yönetimi

İLLER	N	Tek Aile		Ortak Aile		Tüm Köy		Kırkımı Kim Yapıyor?													
								Sürü sahibi (SS)		Çoban (Ç)		Kıralık kırkımcı (KK)		SS+Ç		SS+Ç+KK		SS+KK		Ç+KK	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	20	13	65.00 ^a	7	35.00 ^a	-	-	10	50.00	-	-	5	25.00	1	5.00 ^a	4	20.00	-	-	-	-
Beypazarı	20	17	85.00 ^{ab}	3	15.00 ^{ab}	-	-	10	50.00	-	-	3	15.00	3	15.00 ^{ab}	3	15.00	1	5.00	-	-
Polatlı	20	19	95.00 ^b	1	5.00 ^b	-	-	15	75.00	-	-	1	5.00	3	15.00 ^{ab}	-	-	1	5.00	-	-
Güdül	20	12	60.00 ^a	7	35.00 ^a	1	5.00	10	50.00	-	-	1	5.00	8	40.00 ^b	1	5.00	-	-	-	-
ANKARA	80	61	76.25 ^{AB}	18	22.50	1	1.25	45	56.25 ^B	-	-	10	12.50	15	18.75	8	10.00	2	2.50	-	-
ÇANKIRI	20	17	85.00 ^{AB}	3	15.00	-	-	18	90.00 ^B	-	-	1	5.00	1	5.00	-	-	-	-	-	-
KIRIKKALE	20	19	95.00 ^B	1	5.00	-	-	19	95.00 ^B	-	-	-	-	1	5.00	-	-	-	-	-	-
ESKİŞEHİR	20	18	90.00 ^{AB}	2	10.00	-	-	12	60.00 ^{AB}	-	-	3	15.0	3	15.00	-	-	2	10.00	-	-
BOLU	20	20	100.00 ^B	-	-	-	-	10	50.00 ^{AB}	-	-	2	10.0	1	5.00	-	-	5	25.00	2	10.00
AKSARAY	15	11	73.33 ^A	4	26.67	-	-	4	26.67 ^A	5	33.33	-	-	3	20.00	-	-	2	13.33	1	6.67
GENEL	175	146	83.43	28	16.00	1	0.57	108	61.71	5	2.86	16	9.14	24	13.71	8	4.57	11	6.29	3	1.71

A,B/a,b: P<0.05

4.18.2.2 Kırkım yeri

Kırkım yerine ait bulgular Çizelge 4.91’de verilmiştir. Çizelgeye göre iller genelinde kırkımın işletmelerin önemli bir kısmında (%66.29) ağıl içinde yapıldığı saptanmıştır. Bununla birlikte kırkımı ayrı bina (%1.14), avlu (%14.29), köy orta yeri (%0.57), mera (%5.14), yaylada (%8), ağıl ile mera (%3.43), ağıl ile köy orta yeri (%0.57) ve avlu ile merada (%0.57) yapan işletmelerde bulunmaktadır. Kırkımı ağıl ve avlu içinde yapan işletmelerin oranı bakımından Güdül ilçesi ile diğer ilçeler arasındaki farklılıklar önemlidir ($P<0.05$).

Çizelge 4.91 Kırkım yeri

İLLER	N	Ağıl İçi		Ayrı bina		Avlu		Köy Orta Yeri (KOY)		Mera		Yayla		Ağıl+Mera		Ağıl+KOY		Avlu+Mera	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	20	18	90.00 ^b	-	-	1	5.00 ^a	-	-	-	-	-	-	1	5.00	-	-	-	-
Beypazarı	20	14	70.00 ^{ab}	-	-	2	10.00 ^a	-	-	2	10.00	-	-	1	5.00	1	5.00	-	-
Polatlı	20	16	80.00 ^{ab}	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	20.00	-	-	-	-
Güdül	20	8	40.00 ^a	1	5.00	9	45.00 ^b	1	5.00	-	-	1	5.00	-	-	-	-	-	-
ANKARA	80	56	70.00	1	1.25	12	15.00	1	1.25	2	2.50	1	1.25	6	7.50	1	1.25	-	-
ÇANKIRI	20	12	60.00	1	5.00	7	35.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
KIRIKKALE	20	13	65.00	-	-	2	10.00	-	-	4	20.0	1	5.00	-	-	-	-	-	-
ESKİŞEHİR	20	10	50.00	-	-	2	10.00	-	-	2	10.0	6	30.00	-	-	-	-	-	-
BOLU	20	14	70.00	-	-	2	10.00	-	-	1	5.00	2	10.00	-	-	-	-	1	5.00
AKSARAY	15	11	73.33	-	-	-	-	-	-	-	-	4	26.67	-	-	-	-	-	-
GENEL	175	116	66.29	2	1.14	25	14.29	1	0.57	9	5.14	14	8.00	6	3.43	1	0.57	1	0.57

A,B/a,b: $P<0.05$

4.18.2.3 Kırkım yöntemi

İncelenen işletmelerde kırkım yöntemi Çizelge 4.92’de verilmiştir. İller genelinde incelenen işletmelerin %84.57’sinde kırkımın kırkım makası (kırklık) kullanarak yapıldığı belirlenmiştir. İller arasında yapılan karşılaştırmada bu özellik bakımından Ankara ile Bolu ili arasındaki farklılığın önemli ($P<0.05$) olduğu belirlenmiştir. Aynı çizelgeden görülebileceği gibi iller genelinde incelenen işletmelerin %13.71’inde kırkımın makine ile yapıldığı belirlenmiştir. Yetiştiriciler ile yapılan görüşmelerde, makine ile kırkım yapan işletmelerin düşük düzeyde olmasının nedeni olarak, koyun

kırkımı için tasarlanan kırkım makinesinin tiftiğe zarar vermesi ile birlikte kırkım sırasında çabuk ısınan metal yüzeyin deri üzerinde çeşitli lezyonlara sebep olması nedeniyle kırkımın sağlıklı bir şekilde yapılamaması gösterilmiştir. Bunun yanında, işletme büyüklükleri de dikkate alındığında, makine ile kırkımın yüksek maliyette olması da bu durumu etkileyen bir neden olarak dikkate alınabilir.

Çizelge 4.92 Kırkım yöntemi

İLLER	N	Makas		Makine		Makas+Makine	
		n	%	n	%	n	%
Ayaş	20	18	90.00 ^b	2	10.00 ^a	-	-
Beyazır	20	18	90.00 ^b	1	5.00 ^a	1	5.00
Polath	20	19	95.00 ^b	-	-	1	5.00
Güdöl	20	8	40.00 ^a	12	60.00 ^b	-	-
ANKARA	80	63	78.75 ^A	15	18.75	2	2.50
ÇANKIRI	20	18	90.00 ^{AB}	2	10.00	-	-
KIRIKKALE	20	18	90.00 ^{AB}	1	5.00	1	5.00
ESKİŞEHİR	20	17	85.00 ^{AB}	3	15.00	-	-
BOLU	20	20	100.00 ^B	-	-	-	-
AKSARAY	15	12	80.00 ^{AB}	3	20.00	-	-
GENEL	175	148	84.57	24	13.71	3	1.71

A,B/a,b: P<0.05

4.18.2.4 Kırkımda yer temizliği

İncelenen işletmelerde kırkımda yer temizliğinin yapılıp yapılmadığına ilişkin bulgular Çizelge 4.93’de verilmiştir. İller genelinde incelenen işletmelerin çok büyük (%98.86) bir bölümünde kırkımdan önce yerlerin temizlenmesi sağlanarak kırkılan tiftiklerin temiz bir şekilde elde edilmesine çalışıldığı belirlenmiştir. İşletmelerde yer temizliğinin kırkım yapılacak olan alanın süpürülmesi veya yere bir örtü serilmesi şeklinde olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 4.93 Kırkımda yer temizliği

İLLER	N	Kırkımda Yer Temizliği Var Mı?			
		Var		Yok	
		n	%	n	%
Ayaş	20	20	100.00	-	-
Beypazarı	20	20	100.00	-	-
Polath	20	19	95.00	1	5.00
Güdül	20	19	95.00	1	5.00
ANKARA	80	78	97.50	2	2.50
ÇANKIRI	20	20	100.00	-	-
KIRIKKALE	20	20	100.00	-	-
ESKİŞEHİR	20	20	100.00	-	-
BOLU	20	20	100.00	-	-
AKSARAY	15	15	100.00	-	-
GENEL	175	173	98.86	2	1.14

A,B/a,b: P<0.05

4.18.2.5 Kırkımda banyo durumu

Ankara keçisi yetiştiriciliği yapılan işletmelerde sürü hijyenini korumak için gerekli olan genel vücut banyosu uygulamasına ilişkin elde edilen bulgular Çizelge 4.127’de verilmiştir. Bu nedenle aşağıda, Çizelge 4.94’de, yalnızca kırkım dönemine özgü olan banyo uygulamasına ilişkin bulgular verilmiştir.

Çizelge 4.94’den görülebileceği gibi iller genelinde incelenen işletmelerin büyük (%92) çoğunluğunda kırkımda özel banyo uygulamasının yapılmadığı belirlenmiştir. Kırkımda banyo yapan işletmelerin ise büyük çoğunluğu (%85.71) banyoyu kırkımdan sonra yaptıklarını bildirmişlerdir. Kırkımdan önce ve sonra banyo yaptıran işletmelerin oranı ise %7.14’tür.

Çizelge 4.94 Kırkımda banyo durumu

İLLER	N	Kırkımda Banyo Var Mı?				Var İse Banyo Zamanı							
		Var		Yok		n	Önce		Sonra		Her İkisi		
		n	%	n	%		n	%	n	%	n	%	
Ayaş	20	4	20.00	16	80.00	4	-	-	4	100.00	-	-	
Beypazarı	20	1	5.00	19	95.00	1	-	-	1	100.00	-	-	
Polatlı	20	1	5.00	19	95.00	1	-	-	1	100.00	-	-	
Güdül	20	6	30.00	14	70.00	6	1	16.67	5	83.33	-	-	
ANKARA	80	12	15.00	68	85.00	12	1	8.33	11	91.67	-	-	
ÇANKIRI	20	-	-	20	100.00	-	-	-	-	-	-	-	
KIRIKKALE	20	-	-	20	100.00	-	-	-	-	-	-	-	
ESKİŞEHİR	20	-	-	20	100.00	-	-	-	-	-	-	-	
BOLU	20	1	5.00	19	95.00	1	-	-	-	-	1	100.00	
AKSARAY	15	1	6.67	14	93.33	1	-	-	1	100.00	-	-	
GENEL	175	14	8.00	161	92.00	14	1	7.14	12	85.71	1	7.14	

A,B/a,b: P<0.05

4.19 Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinde Ürünlerin Değerlendirilmesi

4.19.1 Sütün değerlendirilmesi

Ankara keçisi yetiştiriciliği yapan tarım işletmelerinde sütün değerlendirilmesi bölümünde sağım yapan işletmelerde sütün değerlendirilme durumu, Ankara keçisi sütünün aile içinde değerlendirilme şekli, Ankara keçisi sütünün pazarda değerlendirilme şekli, pazarda değerlendirilen süt ürünlerinin pazarlanma yolu, peynir yapım yeri ve yapılan peynir tipi, peynir yapımında kullanılan süt tipleri, tereyağı yapımında kullanılan süt tipleri ve yoğurt yapımında kullanılan süt tipleri incelenmiş ve bulgular Çizelge 4.95- 4.102’de verilmiştir.

4.19.1.1 Sağım yapan işletmelerde sütün değerlendirilme durumu

Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren işletmeler arasında sağım yapan işletmelerde sütün değerlendirilme durumuna ilişkin bulgular Çizelge 4.95’te verilmiştir. Çizelgeye göre iller genelinde incelenen işletmelerin %62.26’sında sağılan süt yalnızca aile içinde

değerlendirilmektedir. Sütü pazarda ve hem aile içi hem de pazarda değerlendiren işletmelerin oranı ise sırasıyla %9.43 ve %28.30'dur. İller düzeyi incelendiğinde sütü yalnızca aile içinde değerlendiren işletmelerin oranı Ankara, Çankırı, Kırıkkale, Eskişehir, Bolu ve Aksaray illerine sırasıyla % 60.00, % 53.85, %22.22, % 100, %75.00 ve % 73.33'tür. Bu özellik bakımından Kırıkkale ili ile Eskişehir ve Aksaray illeri arasındaki farklılıklar önemlidir ($P<0.05$). Görüldüğü gibi iller düzeyinde elde edilen sütü yalnızca aile içinde değerlendiren işletmelerin oranı sırasıyla Eskişehir, Bolu ve Aksaray illerinde en yüksek düzeydedir. Kırıkkale ilinde ise bu işletmelerin oranı en düşük düzeyde bulunmuştur. Ankara iline bağlı ilçelerde ise Ankara keçisini sağan işletmelerin düşük düzeyde olması karşın, bu işletmelerin yaklaşık olarak %60'ı sütü yalnızca aile içinde değerlendirirken, %40'ı aile içi değerlendirme ile birlikte pazara da sevk etmektedirler.

Çizelge 4.95 Sağım yapan işletmelerde sütün değerlendirilme durumu

İLLER	N	Sütün Değerlendirilme Şekli					
		Aile İçi		Pazar		Her İkisi	
		n	%	n	%	n	%
Ayaş	2	1	50.00	-	-	1	50.00
Beyazır	-	-	-	-	-	-	-
Polath	2	1	50.00	-	-	1	50.00
Güdül	1	1	100.00	-	-	-	-
ANKARA	5	3	60.00 ^{AB}	-	-	2	40.00 ^{AB}
ÇANKIRI	13	7	53.85 ^{AB}	1	7.69	5	38.46 ^{AB}
KIRIKKALE	9	2	22.22 ^A	1	11.11	6	66.67 ^B
ESKİŞEHİR	7	7	100.00 ^B	-	-	-	-
BOLU	4	3	75.00 ^{AB}	-	-	1	25.00 ^{AB}
AKSARAY	15	11	73.33 ^B	3	20.00	1	6.67 ^A
GENEL	53	33	62.26	5	9.43	15	28.30

A,B/a,b: $P<0.05$

4.19.1.2 Ankara keçisi sütünün aile içinde değerlendirilme şekli

Aile içerisinde Ankara keçisi sütünün değerlendirilme şekline ilişkin bulgular Çizelge 4.96'da verilmiştir.

Çizelge 4.96 Ankara keçisi sütünün aile içinde değerlendirilme şekli

İLLER	N	İçme Sütü (İS)		Peynir (P)		Yoğurt (Y)		P+Y+Tereyağı (T)		İS+P+Y+T		İS+P+Y		İS+P+T		İS+Y+T		P+T	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	2	-	-	1	50.00	-	-	1	50.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Beypazarı	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Polath	2	-	-	1	50.00	-	-	1	50.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Güdül	1	-	-	-	-	-	-	1	100.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ANKARA	5	-	-	2	40.00	-	-	3	60.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ÇANKIRI	12	-	-	7	58.33	-	-	1	8.33	1	8.33	1	8.33	1	8.33	-	-	-	-
KIRIKKALE	8	1	12.5	2	25.00	3	37.5	-	-	-	-	-	-	2	25.00	-	-	-	-
ESKİŞEHİR	7	-	-	4	57.14	-	-	2	28.57	-	-	-	-	-	-	-	-	1	14.29
BOLU	4	-	-	1	25.00	-	-	-	-	3	75.00	-	-	-	-	-	-	-	-
AKSARAY	12	-	-	2	16.67	-	-	6	50.00	1	8.33	-	-	1	8.33	-	-	1	8.33
GENEL	48	1	2.08	18	37.5	3	6.25	12	25.00	5	10.42	1	2.08	4	8.33	1	2.08	2	4.17

A,B/a,b: P<0.05

Çizelgeden görülebileceği gibi incelenen işletmelerde elde edilen süt esas olarak aile içinde içme sütü, peynir, yoğurt ve tereyağı şeklinde değerlendirilmektedir. İller genelinde incelenen işletmelerde elde edilen sütü işletmelerin büyük oranda yalnızca peynir (%37.5) ve peynir-yoğurt-tereyağı (%25) şeklinde değerlendirdikleri belirlenmiştir. Bununla birlikte düşük düzeylerde de olsa elde edilen sütü; içme sütü, peynir, yoğurt ve tereyağı olmak üzere farklı kombinasyonlarda tüketen işletmelerde bulunmaktadır.

4.19.1.3 Ankara keçisi sütünün pazarda değerlendirilme şekli

Ankara keçisi yetiştiriciliği yapılan işletmelerde Ankara keçisi sütünün pazarda değerlendirilme şekline ilişkin bulgular Çizelge 4.97’de verilmiştir. Çizelgeden görülebileceği gibi incelenen işletmelerde üretilen süt pazarda esas olarak peynir, yoğurt ve tereyağ şeklinde değerlendirilmektedir. İller genelinde incelenen işletmelerin önemli bir kısmı (%60) sütü pazarda peynir olarak değerlendirmektedir. Sütü yoğurt olarak değerlendiren işletmelerin oranı %25, peynir-yoğurt-tereyağ olarak değerlendiren işletmelerin oranı %10 ve peynir-yoğurt olarak değerlendiren işletmelerin oranı ise %5’dir.

Çizelge 4.97 Ankara keçisi sütünün pazarda değerlendirilme şekli

İLLER	N	Çiğ Süt (ÇS)		Peynir (P)		Yoğurt (Y)		P+Y+T		P+Y	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	1	-	-	-	-	-	-	1	100.00	-	-
Beypazarı	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Polath	1	-	-	1	100.00	-	-	-	-	-	-
Güdül	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ANKARA	2	-	-	1	50.00	-	-	1	50.00	-	-
ÇANKIRI	6	-	-	5	83.33	-	-	1	16.67	-	-
KIRIKKALE	7	-	-	2	28.57	4	57.14	-	-	1	14.29
ESKİŞEHİR	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
BOLU	1	-	-	-	-	1	100.00	-	-	-	-
AKSARAY	4	-	-	4	100.00	-	-	-	-	-	-
GENEL	20	-	-	12	60.00	5	25.00	2	10.00	1	5.00

A,B/a,b: P<0.05

4.19.1.4 Pazarda değerlendirilen süt ürünlerinin pazarlanma yolu

Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren işletmelerden süt ürünlerini pazarlayan işletmelerin pazarlanma yollarına ilişkin bulgular Çizelge 4.98’de verilmiştir. Çizelgeden görülebileceği gibi, incelenen iller ve ilçelerde süt ürünlerini pazarlayan yetiştiricilerin tamamı süt ürünlerini aracıya ve kooperatife vermeden doğrudan kendileri pazarlamaktadırlar.

Çizelge 4.98 Pazarda değerlendirilen süt ürünlerinin pazarlanma yolu

İLLER	N	Kendisi Satıyor		Aracıya Veriyor		Kooperatife Veriyor	
		n	%	n	%	n	%
Ayaş	1	1	100.00	-	-	-	-
Beypazarı	-	-	-	-	-	-	-
Polath	1	1	100.00	-	-	-	-
Güdül	-	-	-	-	-	-	-
ANKARA	2	2	100.00	-	-	-	-
ÇANKIRI	6	6	100.00	-	-	-	-
KIRIKKALE	7	7	100.00	-	-	-	-
ESKİŞEHİR	-	-	-	-	-	-	-
BOLU	1	1	100.00	-	-	-	-
AKSARAY	4	4	100.00	-	-	-	-
GENEL	20	20	100.00	-	-	-	-

A,B/a,b: P<0.05

4.19.1.5 Peynir yapım yeri ve yapılan peynir tipi

Peynir yapım yeri ve yapılan peynirin tipine ilişkin bulgular Çizelge 4.99’da verilmiştir. İller genelinde incelenen işletmelerde peynir yapım yeri büyük (%92.05) oranda köy olarak belirlenmiştir. Yapılan peynirin tipi %92.05 oranında beyaz (salamura) peynir olup, bir kg peynir üretimi için gereken süt miktarının yaklaşık 5.23 ± 0.42 kg olduğu bildirilmiştir. Bununla birlikte bu değer Ankara keçisi sütü ile birlikte koyun, Kıl keçisi ve inek sütünü de içermektedir.

Çizelge 4.99 Peynir yapım yeri ve yapılan peynirin tipi

İLLER	N	Peynir Yapım Yeri						Peynir Türü						1kg Peynir İçin Gereken Süt Miktarı (Ortalama. Kg)
		Yayla		Köy		Mera		Beyaz		Tulum		Diğer		
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Ayaş	8	-	-	8	100.00	-	-	8	100.00	-	-	-	-	4.67±0.33
Beypazarı	9	-	-	8	88.89	1	11.11	9	100.00	-	-	-	-	7.00±4.00
Polatlı	8	-	-	8	100.00	-	-	8	100.00	-	-	-	-	3.75±0.66
Güdül	11	-	-	11	100.00	-	-	11	100.00	-	-	-	-	3.69±0.27
ANKARA	36	-	-	35	97.22	1	2.78	36	100.00	-	-	-	-	4.35±0.61
ÇANKIRI	18	-	-	18	100.00	-	-	18	100.00	-	-	-	-	6.86±1.12
KIRIKKALE	8	-	-	7	87.50	1	12.50	8	100.00	-	-	-	-	6.25±1.25
ESKİŞEHİR	7	-	-	7	100.00	-	-	7	100.00	-	-	-	-	4.75±0.25
BOLU	4	-	-	4	100.00	-	-	4	100.00	-	-	-	-	5.23±0.42
AKSARAY	15	5	33.33	10	66.67	-	-	8	53.33	7	46.67	-	-	6.00±0.84
GENEL	88	5	5.68	81	92.05	2	2.27	81	92.05	7	7.95	-	-	5.23±0.42

A,B/a,b: P<0.05

4.19.1.6 Peynir yapımında kullanılan süt tipleri

İncelenen işletmelerde peynir yapımında kullanılan süt kaynaklarına ilişkin bulgular Çizelge 4.100’de verilmiştir. İller genelinde incelenen işletmelerin %27.27’sinde peynir yapımında yalnızca koyun sütü kullanılmaktadır. Ankara ili dışındaki illerde incelenen işletmelerin hiç birisi peynir yapımında koyun sütü kullanmamaktadırlar. Ankara ilinde peynir yapımında yalnızca koyun sütünün kullanıldığı işletme oranı %66.67’dir. Yine Ankara iline dahil ilçeler arasında peynir yapımında yalnızca koyun sütü kullanan

işletmelerin oranı en yüksek Polatlı (%87.5) ilçesindedir. Bu ilçeyi sırasıyla GÜDÜL (%72.73), Beypazarı (%55.56) ve Ayaş (%50.00) ilçeleri izlemiştir. Aynı çizelgeden görülebileceği gibi iller genelinde peynir yapımında yalnızca Ankara keçisi sütü kullanan işletmelerin oranı düşük düzeydedir (%13.64). Bu işletmeler en yoğun olarak (%66.67) Aksaray ilinde bulunmakta olup, bu ili Eskişehir ili (%28.57) izlemektedir. Bu iller dışındaki illerde peynir yapımında yalnızca Ankara keçisi sütü kullanan işletme bulunmamaktadır. Aksaray ilindeki işletmelerde peynir yapımında yalnızca Ankara keçisi sütü kullanan işletmelerin yüksek oranda olmasının, daha öncede bildirildiği gibi, bu işletmelerin son yıllarda Ankara keçisi yetiştiriciliğini ağırlıklı olarak sütçülük yönünde yapıyor olmalarından kaynaklandığı söylenebilir.

Çizelge 4.100 Peynir yapımında kullanılan süt tipleri

İLLER	N	Koyun		Ankara Keçisi (AK)		İnek		Koyun +AK		Koyun+AK +İnek		İnek +Koyun	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	8	4	50.00	-	-	-	-	3	11.00	-	-	1	12.50
Beypazarı	9	5	55.56	-	-	-	-	2	22.22	-	-	2	22.22
Polatlı	8	7	87.50	-	-	-	-	1	12.50	-	-	-	-
GÜDÜL	11	8	72.73	-	-	2	18.18	1	9.09	-	-	-	-
ANKARA	36	24	66.67	-	-	2	5.56	7	19.44	-	-	3	8.33
ÇANKIRI	18	-	-	-	-	-	-	12	66.67	6	33.33	-	-
KIRIKKALE	8	-	-	-	-	-	-	3	37.50	4	50.00	1	12.50
ESKİŞEHİR	7	-	-	2	28.57	-	-	4	57.14	1	14.29	-	-
BOLU	4	-	-	-	-	-	-	1	25.00	3	75.00	-	-
AKSARAY	15	-	-	10	66.67	-	-	5	33.33	-	-	-	-
GENEL	88	24	27.27	12	13.64	2	2.27	32	36.36	14	15.91	4	4.55

A,B/a,b: P<0.05

Aynı çizelgeden görülebileceği gibi incelenen işletmelerde peynir yapımında Ankara keçisi sütü ile birlikte koyun sütü de kullanan işletmelerin oranı %36.36'dır. Bu tipteki işletmelerin oranları Ankara, Çankırı, Kırıkkale, Eskişehir, Bolu ve Aksaray illerinde sırasıyla %19.44, %66.67, %37.50, %57.14, %25.00 ve %33.33'tür. İller genelinde peynir yapımında Ankara keçisi, koyun ve inek sütünü birlikte kullanan işletmelerin oranı %15.91, inek ve koyun sütünü birlikte kullanan işletmelerin oranı ise %4.55'tir.

4.19.1.7 Tereyağı yapımında kullanılan süt tipleri

Ankara keçisi yetiştiriciliği yapılan işletmelerde tereyağı yapımında kullanılan süt kaynakları Çizelge 4.101’de verilmiştir. Çizelgeye göre, iller genelinde sütü değerlendiren Ankara keçisi işletmelerinin %30.43’ünde tereyağı yapımında yalnızca Ankara keçisi sütü, %13.04’ünde yalnızca inek sütü, %17.39’unda koyun ve Ankara keçisi sütü ve %39.13’ünde de koyun-inek-Ankara keçisi sütü kullanılmaktadır. Aynı çizelgeden görülebileceği gibi iller düzeyinde tereyağı yapımında yalnızca Ankara keçisi sütü kullanan işletmeler esas olarak Aksaray (%66.67) ve Eskişehir (%33.33) illerinde bulunmaktadır.

Çizelge 4.101 Tereyağı yapımında kullanılan süt tipleri

İLLER	N	Ankara Keçisi (AK)		İnek		Koyun+AK		Koyun+AK+İnek	
		n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	2	-	-	-	-	-	-	2	100.00
Beypazarı	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Polatlı	1	-	-	-	-	-	-	1	100.00
Güdül	1	-	-	-	-	-	-	1	100.00
ANKARA	4	-	-	-	-	-	-	4	100.00
ÇANKIRI	4	-	-	-	-	-	-	4	100.00
KIRIKKALE	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ESKİŞEHİR	3	1	33.33	-	-	1	33.33	1	33.33
BOLU	3	-	-	3	100.00	-	-	-	-
AKSARAY	9	6	66.67	-	-	3	33.33	-	-
GENEL	23	7	30.43	3	13.04	4	17.39	9	39.13

A,B/a,b: P<0.05

4.19.1.8 Yoğurt yapımında kullanılan süt tipleri

İncelenen işletmelerde yoğurt yapımında kullanılan süt kaynaklarına ilişkin bulgular Çizelge 4.102’de verilmiştir. Çizelgeden görülebileceği gibi iller genelinde sütü değerlendiren Ankara keçisi işletmelerinin %26.47’sinde yoğurt yapımında yalnızca Ankara keçisi sütü, %32.35’inde koyun-Ankara keçisi sütü, %26.47’sinde koyun-Ankara keçisi-inek sütü ve %14.71’inde de inek-koyun sütünün kullanıldığı

saptanmıştır. Yoğurt yapımında yalnızca Ankara keçisi sütü kullanan işletmeler Aksaray ilinde bulunmaktadır.

Çizelge 4.102 Yoğurt yapımında kullanılan süt tipleri

İLLER	N	Ankara Keçisi (AK)		Koyun+AK		Koyun+AK+İnek		İnek+AK	
		n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	2	-	-	1	50.00	1	50.00		
Beypazarı	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Polath	1	-	-	-	-	1	100.00		
Güdül	1	-	-	-	-	1	100.00		
ANKARA	4	-	-	1	25.00	3	75.00		
ÇANKIRI	5	-	-	2	40.00	3	60.00	-	-
KIRIKKALE	10	-	-	7	70.00	3	30.00	-	-
ESKİŞEHİR	2	-	-	1	50.00			1	50.00
BOLU	4	-	-	-	-	-	-	4	100.00
AKSARAY	9	9	100.00	-	-	-	-	-	-
GENEL	34	9	26.47	11	32.35	9	26.47	5	14.71

A,B/a,b: P<0.05

4.19.2 Tiftiğin değerlendirilmesi

Ankara keçisi yetiştiriciliği yapan tarım işletmelerinde tiftiğin değerlendirilmesi bölümünde tiftiğin değerlendirme şekli ve pazarlanan tiftiğin tipi ve tiftiğin pazarlanma yolu incelenmiş ve bulgular Çizelge 4.103- 4.104’de verilmiştir.

4.19.2.1 Tiftiğin değerlendirme şekli ve pazarlanan tiftiğin tipi

Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren işletmelerde üretilen tiftiğin değerlendirilme yolları da incelenmiş ve elde edilen bulgular Çizelge 4.103’de verilmiştir. Çizelgeden görülebileceği gibi bu araştırmada incelenen işletmelerin tamamında tiftiğin pazarlandığı belirlenmiştir. Yine aynı çizelgeden görülebileceği gibi incelenen işletmelerin tamamında tiftik, kırkım dönemine ilişkin bulgular da bildirildiği gibi, keçi ve oğlak tiftiği olarak ayrılmakta ve pazarlanma esnasında ayrı olarak pazarlanmaktadır.

Çizelge 4.103 Tiftiğin değerlendirilme şekli ve pazarlanan tiftiğin tipi

İLLER	N	Tiftiğin Değerlendirilme Şekli						Pazarlanan Tiftiğin Tipi			
		Aile içi		Pazar		Her İkisi		Keçi ve oğlak tiftiği ayrı olarak		Keçi ve oğlak tiftiği birlikte	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	20	-	-	20	100.00	-	-	20	100.00	-	-
Beyazır	20	-	-	20	100.00	-	-	20	100.00	-	-
Polatlı	20	-	-	20	100.00	-	-	20	100.00	-	-
Güdül	20	-	-	20	100.00	-	-	20	100.00	-	-
ANKARA	80	-	-	80	100.00	-	-	80	100.00	-	-
ÇANKIRI	20	-	-	20	100.00	-	-	20	100.00	-	-
KIRIKKALE	20	-	-	20	100.00	-	-	20	100.00	-	-
ESKİŞEHİR	20	-	-	20	100.00	-	-	20	100.00	-	-
BOLU	20	-	-	20	100.00	-	-	20	100.00	-	-
AKSARAY	15	-	-	15	100.00	-	-	15	100.00	-	-
GENEL	175	-	-	175	100.00	-	-	175	100.00	-	-

A,B/a,b: P<0.05

4.19.2.2 Tiftiğin pazarlanma yolu

Tiftiğin pazarlanma yoluna ait bulgular Çizelge 4.104’de verilmiştir. Çizelgeden görülebileceği gibi işletmelerde üretilen tiftik esas olarak doğrudan kendisi, aracı ve Tiftikbirlik yoluyla olmak üzere üç şekilde pazarlanmaktadır. İller genelinde incelenen işletmelerde üretilen tiftiğin pazarlanması çok büyük oranda (%96) Tiftikbirlik yoluyla olup, yetiştiriciler elde ettikleri tiftiklerini kooperatife satmaktadırlar. Bununla birlikte incelenen işletmeler arasında tiftiği aracıya (%3.43) satan ve doğrudan kendisi pazarlayan (%0.57) işletmelerde bulunmaktadır.

Çizelge 4.104 Tiftiği pazarlama yolu

İLLER	N	Tiftiğin Pazarlama Yolu							
		Doğrudan Kendisi		Aracıya		Tiftikbirlik		Diğerleri	
		n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	20	-	-	1	5.00	19	95.00	-	-
Beypazarı	20	-	-	2	10.00	18	90.00	-	-
Polath	20	-	-	1	5.00	19	95.00	-	-
Güdül	20	-	-	-	-	20	100.00	-	-
ANKARA	80	-	-	4	5.00	76	95.00	-	-
ÇANKIRI	20	1	5.00	-	-	19	95.00	-	-
KIRIKKALE	20	-	-	1	5.00	19	95.00	-	-
ESKİŞEHİR	20	-	-	1	5.00	19	95.00	-	-
BOLU	20	-	-	-	-	20	100.00	-	-
AKSARAY	15	-	-	-	-	15	100.00	-	-
GENEL	175	1	0.57	6	3.43	168	96.00	-	-

A,B/a,b: P<0.05

4.20 Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinde Ankara Keçisi Eti Üretimi

Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren işletmelerde Ankara keçisi eti üretimi oğlak besisi ve kurbanda yönelik olarak yapılan besi olmak üzere iki ana bölümde incelenmiştir. Yapılan görüşmelerde gerek oğlak besisinin gerekse kurbanda yönelik besinin keçilerin merada tutulmalarını takiben ağıl içinde yoğun besiyeye alınmaları şeklinde yapıldığı bildirilmiştir.

4.20.1 Oğlak besisi durumu ve besi süresi

İncelenen işletmelerde oğlak besisi durumuna ait bulgular Çizelge 4.105'te verilmiştir. İller genelinde incelenen işletmelerin %32.57'sinde Ankara keçisi oğlaklarının besiyeye alındığı belirlenmiştir. İller düzeyinde oğlak besisi yapan işletmelerin oranı Ankara, Çankırı, Kırıkkale, Eskişehir, Bolu ve Aksaray illerinde sırasıyla %40, %30, %20, %15, %25 ve %46.67'dir. Bu bulgulardan anlaşılabacağı gibi iller düzeyinde oğlak besisi yapan işletmeler yoğunluklu olarak Aksaray, Ankara ve Çankırı illerinde bulunmaktadır.

Çizelge 4.105 Oğlak besisi durumu ve besi süresi

İLLER	N	Oğlak Besisi Var Mı?				Besi Süresi (Ay)
		Evet		Hayır		
		n	%	n	%	
Ayaş	20	8	40.00 ^{ab}	12	60.00 ^{ab}	3.50±0.33
Beypazarı	20	4	20.00 ^a	16	80.00 ^a	4.50±1.55
Polatlı	20	12	60.00 ^b	8	40.00 ^b	2.99±0.28
Güdül	20	8	40.00 ^{ab}	12	60.00 ^{ab}	4.38±0.65
ANKARA	80	32	40.00	48	60.00	3.64±0.29 ^A
ÇANKIRI	20	6	30.00	14	70.00	2.83±0.48 ^B
KIRIKKALE	20	4	20.00	16	80.00	4.00±1.00 ^{AB}
ESKİŞEHİR	20	3	15.00	17	85.00	10.00±2.00 ^{AB}
BOLU	20	5	25.00	15	75.00	3.00±0.27 ^{AB}
AKSARAY	15	7	46.67	8	53.33	3.50±0.50 ^{AB}
GENEL	175	57	32.57	118	67.43	3.86±0.30

A,B/a,b: P<0.05

İlçeler düzeyinde ise oğlak besisi yapan işletmelerin oranı Ayaş, Beypazarı, Polatlı ve Güdül ilçelerinde sırasıyla %40, %20, %60 ve %40 olarak bulunmuştur. Bu özellik bakımından Beypazarı ile Polatlı ilçesi arasındaki farklılık önemlidir (P<0.05). Aynı Çizelgeden görülebileceği gibi iller genelinde Oğlak besisi yapan işletmelerde besi süresinin ise ortalama 3.86±0.30 olduğu saptanmıştır.

4.20.2 Oğlak besisinde yem kullanım durumu

Oğlak besisinde yem kullanım durumuna ait bulgular Çizelge 4.106'da verilmiştir. Çizelgeye göre iller genelinde oğlak besisi yapan işletmelerin %50.94'ünde beside yem kaynağı olarak kesif yem, %49.06'sında ise kesif yem ile birlikte kaba yemde kullanılmaktadır. Bu özellik bakımından Kırıkkale ve Bolu arasındaki farklılık önemlidir (P<0.05). Beside yalnızca kaba yem kullanan işletme bulunmamaktadır. Yetiştiriciler ile yapılan görüşmelerde, beside yalnızca kesif yem ve kesif yem ile kaba yemi birlikte veren işletmelerin esas olarak merada otlatmadan sonra yalnızca kesif yem ve kesif yem ile birlikte mera dışındaki kaba yemi birlikte verdiklerini bildirilmiştir.

Çizelge 4.106 Oğlak besisinde yem kullanım durumu

İLLER	N	Kaba Yem		Kesif Yem		Her İkisi	
		n	%	n	%	n	%
Ayaş	8	-	-	5	62.50	3	37.50
Beypazarı	4	-	-	2	50.00	2	50.00
Polatlı	12	-	-	8	66.67	4	33.33
Güdül	8	-	-	3	37.50	5	62.50
ANKARA	32	-	-	18	56.25	14	43.75 ^{AB}
ÇANKIRI	6	-	-	2	33.33	4	66.67 ^{AB}
KIRIKKALE	4	-	-	-	-	4	100.00 ^A
ESKİŞEHİR	3	-	-	2	66.67	1	33.33 ^{AB}
BOLU	5	-	-	4	80.00	1	20.00 ^B
AKSARAY	7	-	-	3	42.86	4	57.14 ^{AB}
GENEL	57	-	-	29	50.94	28	49.06

A,B/a,b: P<0.05

4.20.3 Oğlak besisinde kullanılan kaba yem tipleri

Oğlak besisinde kullanılan kaba yem tiplerine ilişkin bulgular Çizelge 4.107’te verilmiştir.

Çizelge 4.107 Oğlak besisinde kullanılan kaba yem tipleri

İLLER	N	Yonca Kuru Otu (YKO)		Fiğ Kuru Otu (FKO)		Buğday-Arpa Samanı		Yonca Samanı		FKO +YKO		FKO+YKO+ Buğday-Arpa Samanı		YKO+ Buğday-Arpa Samanı		FKO+ Buğday-Arpa Samanı	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	3	2	66.67	-	-	-	-	-	-	1	33.33	-	-	-	-	-	-
Beypazarı	2	1	50.00	-	-	1	50.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Polatlı	4	1	25.00	-	-	2	50.00	-	-	-	-	-	-	1	25.00	-	-
Güdül	5	2	40.00	-	-	1	20.00	-	-	1	20.00	1	20.00	-	-	-	-
ANKARA	14	6	42.86	-	-	4	28.57	-	-	2	14.29	1	7.14	1	7.14	-	-
ÇANKIRI	4	-	-	2	50.00	1	25.00	-	-	-	-	-	-	-	-	1	25.00
KIRIKKALE	4	-	-	-	-	4	100.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ESKİŞEHİR	1	1	100.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
BOLU	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	100.00	-	-	-	-
AKSARAY	4	-	-	-	-	-	-	2	50.00	-	-	-	-	2	50.00	-	-
GENEL	28	7	25.00	2	7.14	9	32.14	2	7.14	2	7.14	2	7.14	3	10.71	1	3.57

A,B/a,b: P<0.05

Çizelgeden görülebileceği gibi oğlak besisi yapan işletmelerde kaba yem olarak yonca kuru otu, fiğ kuru otu, buğday, arpa ve yonca samanı kullanılmaktadır. İller genelinde

kaba yem kaynağı olarak buğday ve arpa samanını birlikte kullanan işletmelerin oranını en yüksek (%32.14) olup, bu işletmeleri yoğunluk sırasına göre yonca kuru otu (%25), yonca kuru otu-buğday-arpa samanı (%10.71), fiğ kuru otu (%7.14), yonca samanı (%7.14), fiğ kuru otu-yonca kuru otu (%7.14), fiğ kuru otu-yonca kuru otu-buğday-arpa samanı (%7.14) ve fiğ kuru otu-buğday-arpa samanı (%3.57) veren işletmeler izlemiştir.

4.20.4 Oğlak besisinde kaba yem verme şekli ve miktarı

Oğlak besisinde kaba yemi verme şekli ve miktarına ilişkin bulgular Çizelge 4.108’de verilmiştir. İller genelinde incelenen işletmeler arasında oğlak besisi yapan işletmelerin önemli bir kısmının (%67.86) kaba yemi serbest şekilde verdikleri saptanmıştır. Kaba yemi sınırlı olarak veren işletmelerin oranı ise %32.14’tür. Aynı çizelgeden görülebileceği gibi iller düzeyinde sınırlı olarak verilen kaba yemin günlük miktarını ise yaklaşık olarak 1 kg’dır. Oğlak besisinde sınırlı olarak verilen günlük kaba yemin miktarı bakımından Güdül ilçesi ile Ayaş ve Beypazarı ilçeleri arasındaki farklılıklar önemlidir (P<0.05).

Çizelge 4.108 Oğlak besisinde kaba yem verme şekli ve miktarı

İLLER	N	Kaba Yem Verme Şekli				
		Serbest		Sınırlı Miktarda		Sınırlı İse Miktarı (Kg/gün)
		n	%	n	%	
Ayaş	3	2	66.67	1	33.33	1.0±0.00 ^a
Beypazarı	2	1	50.00	1	50.00	1.0±0.00 ^a
Polatlı	4	4	100.00	-	-	-
Güdül	5	2	40.00	3	60.00	1.3±0.33 ^b
ANKARA	14	9	64.29	5	35.71	1.2±0.20
ÇANKIRI	4	2	50.00	2	50.00	0.5±0.00
KIRIKKALE	4	3	75.00	1	25.00	1.0±0.00
ESKİŞEHİR	1	1	100.00	-	-	-
BOLU	1	-	-	1	100.00	-
AKSARAY	4	4	100.00	-	-	-
GENEL	28	19	67.86	9	32.14	1.1±0.17

A,B/a,b: P<0.05

4.20.5 Oğlak besisinde kullanılan kesif yemin çeşidi

Oğlak besisinde kullanılan kesif yemin çeşidine ilişkin bulgular Çizelge 4.109’da verilmiştir.

Çizelge 4.109 Oğlak besisinde kullanılan kesif yemin çeşidi

İLLER	N	Arpa		Sanayi Yemi (SY)		Arpa+SY		Arpa+Buğday		Arpa+Buğday+SY		Arpa+Çavdar +SY	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	8	-	-	-	-	6	75.00	-	-	2	25.00	-	-
Beyazır	4	-	-	2	50.00	2	50.00	-	-	-	-	-	-
Polatlı	12	3	25.00	2	16.67	4	33.33	1	8.33	2	16.67	-	-
Güdül	8	-	-	3	37.50	3	37.50	1	12.50	1	12.50	-	-
ANKARA	32	2	6.25	7	21.88	15	46.88	2	6.25	5	15.63	-	-
ÇANKIRI	6	1	16.67	2	33.33	3	50.00	-	-	-	-	-	-
KIRIKKALE	4	-	-	1	25.00	2	50.00	-	-	1	25.00	-	-
ESKİŞEHİR	3	-	-	-	-	-	-	-	-	2	66.67	1	33.33
BOLU	5	-	-	2	40.00	-	-	-	-	3	60.00	-	-
AKSARAY	7	-	-	-	-	7	100.00	-	-	-	-	-	-
GENEL	57	3	5.26	12	21.05	22	38.6	2	3.51	11	19.30	1	1.75

A,B/a,b: P<0.05

Aynı çizelgeden görülebileceği gibi oğlak besisi yapan işletmelerde kesif yem çeşidi olarak arpa, buğday ve sanayi yemi olmak üzere üç ana kesif yem çeşidinin kullanıldığı belirlenmiştir. Bununla birlikte iller genelinde, oğlak besisi yapan işletmelerde, arpa-sanayi yemini birlikte kullanan işletmelerin oranı %38.60, yalnızca sanayi yemi kullananların oranı %21.05, yalnızca arpa kullananların oranı %5.26, arpa-buğday kullananların oranı %3.51, arpa-buğday-sanayi yemini birlikte kullananların oranı %19.3, arpa-çavdar-sanayi yemini birlikte kullananların oranı da %1.75 olarak saptanmıştır. Bu bulgulara göre, oğlak besisi yapan işletmelerde, sanayi yemi ile birlikte en yoğun olarak kullanılan kesif yem tipinin arpa olduğu söylenebilir.

4.20.6 Oğlak besisinde kesif yem verme şekli ve miktarı

Oğlak besisinde kesif yem verme şekli ve miktarına ilişkin bulgular Çizelge 4.110’da verilmiştir.

Çizelge 4.110 Oğlak besisinde kesif yem verme şekli ve miktarı

İLLER	N	Kesif Yem Verme Şekli				
		Serbest		Sınırlı Miktarda		Sınırlı İse Miktarı (kg/gün)
		n	%	n	%	
Ayaş	8	3	37.50	5	62.50	0.25±0.00
Beyazır	4	-	-	4	100.00	-
Polatlı	12	3	25.00	9	75.00	0.12±0.00
Güdül	8	2	25.00	6	75.00	-
ANKARA	32	8	25.00	24	75.00	1.03±0.11
ÇANKIRI	6	-	-	6	100.00	0.10±0.00
KIRIKKALE	4	-	-	4	100.00	0.10±0.00
ESKİŞEHİR	3	-	-	3	100.00	0.10±0.00
BOLU	5	-	-	5	100.00	0.15±0.00
AKSARAY	7	-	-	7	100.00	-
GENEL	57	8	14.04	49	85.96	1.02±0.01

A,B/a,b: P<0.05

Çizelgeden görülebileceği gibi iller genelinde oğlak besisi yapan işletmelerin %85.96'sında kesif yemin sınırlı miktarda verildiği belirlenmiştir. İller arasında yalnızca Ankara ilinde oğlak besisinde serbest olarak kesif yem veren işletmeler de bulunmaktadır (%25). İller genelinde sınırlı düzeyde verilen kesif yemin miktarı ise, kaba yem miktarında olduğu gibi, yaklaşık olarak 1 kg/gün'dür.

4.20.7 Oğlak besisi sonunda hayvanların değerlendirilme yolları

Oğlak besisi sonunda hayvanların değerlendirilme yollarına ait bulgular Çizelge 4.111'de verilmiştir. Çizelgeden görülebileceği gibi oğlak besisi yapan işletmeler besi sonunda hayvanları esas olarak kendileri pazarda satmaktalar, kasaba satmaktalar veya her ikisini birlikte yapmaktadırlar. İller genelinde oğlak besisi yapan işletmelerin %85.96'sının besi sonunda hayvanları pazarda kendilerinin sattıkları, %10.53'nün kasaba sattıkları ve %3.51'inde de hem pazarda hem de kasaba sattıkları belirlenmiştir.

Çizelge 4.111 Oğlak besisi sonunda hayvanların değerlendirilme yolları

İLLER	N	Pazarda Satıyor		Kasaba Satıyor		Pazarda Satıyor+Kasaba	
		n	%	n	%	n	%
Ayaş	8	5	62.50	3	37.50	-	-
Beypazarı	4	4	100.00	-	-	-	-
Polath	12	7	58.33	3	25.00	2	16.67
Güdül	8	8	100.00	-	-	-	-
ANKARA	32	24	75.00	6	18.75	2	6.25
ÇANKIRI	6	6	100.00	-	-	-	-
KIRIKKALE	4	4	100.00	-	-	-	-
ESKİŞEHİR	3	3	100.00	-	-	-	-
BOLU	5	5	100.00	-	-	-	-
AKSARAY	7	7	100.00	-	-	-	-
GENEL	57	49	85.96	6	10.53	2	3.51

A,B/a,b: P<0.05

4.20.8 Ankara keçilerinde kurban besisi yapılma durumu ve besi süresi

Ankara keçisi yetiştiriciliği yapılan işletmelerde Ankara keçilerinin kurban için besiyeye alınma durumlarına ilişkin bulgular Çizelge 4.112’de verilmiştir.

Çizelge 4.112 Ankara keçilerinde kurban besisi yapılma durumu ve besi süresi

İLLER	N	Kurban Besisi Var Mı?				Besi Süresi (Ay)
		Evet		Hayır		
		n	%	n	%	
Ayaş	20	6	30.00	14	70.00	2.60±0.51
Beypazarı	20	5	25.00	15	75.00	4.00±1.52
Polatlı	20	8	40.00	12	60.00	2.63±0.28
Güdül	20	7	35.00	13	65.00	2.80±0.20
ANKARA	80	26	32.50	54	67.50	2.96±0.35
ÇANKIRI	20	6	30.00	14	70.00	2.40±0.40
KIRIKKALE	20	10	50.00	10	50.00	3.25±0.29
ESKİŞEHİR	20	10	50.00	10	50.00	3.00±0.46
BOLU	20	10	50.00	10	50.00	2.30±0.42
AKSARAY	15	6	40.00	9	60.00	3.33±0.33
GENEL	175	68	38.86	107	61.14	2.89±0.17

A,B/a,b: P<0.05

Çizelgeden görülebileceği gibi, iller genelinde incelenen işletmelerin yaklaşık olarak %38.86'sında Ankara keçilerinin kurbana kadar besiye alındıkları bildirilmiştir. İller arasında Kırıkkale, Eskişehir ve Bolu illerinde kurbana yönelik besi yapan işletmelerin oranı %50 iken, bu işletmelerin oranı Aksaray ilinde %40, Ankara ilinde %32.5 ve Çankırı ilinde de %30'dur. Bu bulgulara göre Ankara keçisi yetiştiriciliği yapan işletmelerde Ankara keçilerinin kurbana yönelik olarak beslenmelerinin düşük düzeyde olduğu söylenebilir.

Aynı çizelgeden görülebileceği gibi, Ankara keçilerinin kurbana kadar besiye alınma süresi iller genelinde 2.89 ± 0.17 aydır. Besiye alma süresi bakımından iller arasında genel olarak benzerlik söz konusu iken, ilçeler arasında yalnızca Beypazarı ilçesinde saptanan değer, diğer ilçelerden farklılık göstermiştir. Buna karşın farklılık istatistiksel olarak önemli değildir.

4.20.9 Kurbana yapılan beside yem kullanım durumu

Kurbana yapılan beside yem kullanım durumu Çizelge 4.113'de verilmiştir.

Çizelge 4.113 Kurbana yapılan beside yem kullanım durumu

İLLER	N	Kaba Yem		Kesif Yem		Her İkisi	
		n	%	n	%	n	%
Ayaş	6	-	-	6	100.00 ^a	-	-
Beypazarı	5	-	-	2	40.00 ^{ab}	3	60.00
Polatlı	8	1	12.50	4	50.00 ^{ab}	3	37.50
Güdül	7	-	-	1	14.29 ^b	6	85.71
ANKARA	26	1	3.85	13	50.00	12	46.15 ^B
ÇANKIRI	6	1	16.67	-	-	5	83.33 ^{AB}
KIRIKKALE	10	-	-	-	-	10	100.00 ^A
ESKİŞEHİR	10	-	-	3	30.00	7	70.00 ^{AB}
BOLU	10	1	10.00	4	40.00	5	50.00 ^{AB}
AKSARAY	6	-	-	2	33.33	4	66.67 ^{AB}
GENEL	68	3	4.41	22	32.35	43	63.24

A,B/a,b: P<0.05

Çizelgeden görülebileceği gibi iller genelinde Ankara keçilerini kurbana kadar besiyen alan işletmelerin %63.24'ü yem kaynağı olarak kaba ve kesif yemi birlikte %32.5'i ise yalnızca kesif yem ve % 4.41'de yalnızca kaba yem kullanmaktadırlar. Kaba ve kesif yemi birlikte kullanan işletmelerin oranı bakımından Kırıkkale ve Ankara ili ile diğer iller arasındaki farklılıklar önemlidir ($P<0.05$). İlçeler arasında ise kesif yem kullanan işletmelerin oranı bakımından Ayaş ile Gündül ilçesinin diğer ilçeler ile arasındaki farklılıklar önemlidir ($P<0.05$).

Yetiştiriciler ile yapılan görüşmelerde, beside yalnızca kesif yem veya kesif yem ve kaba yemi birlikte veren işletmelerin esas olarak merada otlatmadan sonra yalnızca kesif yem veya kesif yem ile birlikte mera dışındaki kaba yemi birlikte verdiklerini bildirmişlerdir.

4.20.10 Kurbana yapılan beside kullanılan kaba yem çeşidi

Ankara keçilerinin Kurbana yapılan besisinde kullanılan kaba yem çeşitlerine ilişkin bulgular Çizelge 4.114'de verilmiştir. Çizelgeden görülebileceği gibi, kurbana yapılan beside kaba yem kaynağı olarak fiğ ve yonca kuru otu, buğday ve arpa samanı ve kuru çayır otu gibi yemler ile bunların birlikte kombinasyonları kullanılmaktadır. Bununla birlikte çizelgeden görülebileceği gibi iller genelinde kurban besisi yapan işletmelerin büyük çoğunluğunda (%39.13) kaba yem çeşidi olarak buğday-arpa samanının birlikte kullanıldığı belirlenmiştir. İller arasında samanı en yoğun olarak kullanan işletmeler (%75) Aksaray ilinde bulunmaktadır. Bu ili sırasıyla Kırıkkale (%60.00), Ankara (%38.46), Bolu (%33.33) ve Eskişehir (%28.57) illeri izlemiştir. İlçeler düzeyinde ise buğday-arpa samanını kullanan işletmeler yoğunluklu olarak sırasıyla Beypazarı (%66.67), Gündül (%33.33) ve Polatlı (%25) ilçelerinde bulunmakta olup, Ayaş ilçesinde ise meraya ilaveten kaba yem veren işletme bulunmamaktadır.

Çizelge 4.114 Kurbana yapılan beside kullanılan kaba yem çeşidi

İLLER	N	Fiğ Kuru Otu (FKO)		Yonca Kuru Otu (YKO)		Saman (Buğday+Arpa)		Kuru Çayır Otu (KÇO)		FKO+YKO		Fiğ+Korunga		Saman+Kes		YKO+Saman		FKO+Saman		Saman+KÇO	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Beyazır	3	-	-	-	-	2	66.67	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	33.33
Polatlı	4	-	-	-	-	1	25.00	1	25.00	-	-	-	-	-	-	1	25.00	-	-	1	25.00
Güdül	6	-	-	3	50.00	2	33.33	-	-	1	16.67	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ANKARA	13	-	-	3	23.08	5	38.46	1	7.69	1	7.69	-	-	-	-	1	7.69	-	-	2	15.38
ÇANKIRI	6	2	33.33	-	-	-	-	-	-	-	-	2	33.33	-	-	-	-	2	33.33	-	-
KIRIKKALE	10	-	-	-	-	6	60.00	-	-	-	-	-	-	2	20.00	-	-	2	20.00	-	-
ESKİŞEHİR	7	-	-	4	57.14	2	28.57	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	14.29
BOLU	6	-	-	-	-	2	33.33	-	-	3	50.00	-	-	-	-	1	16.67	-	-	-	-
AKSARAY	4	-	-	1	25.00	3	75.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
GENEL	46	2	4.35	8	17.39	18	39.13	1	2.17	4	8.70	2	4.35	2	4.35	2	4.35	4	8.70	3	6.52

A,B/a,b: P<0.05

4.20.11 Kurban besisinde kaba yem verme şekli ve miktarı

Kurban besisinde kaba yem verme şekli ve miktarına ilişkin bulgular Çizelge 4.115’de verilmiştir. Çizelgeden görülebileceği gibi iller genelinde kurban besisi yapan işletmelerin %80.43’ü kaba yemi sınırlı olarak vermektedir. İncelenen illerden Eskişehir, Bolu ve Aksaray’da kurban besisi yapan işletmelerin tamamı kaba yemi sınırlı olarak verirlerken, Ankara ve Çankırı ilinde kaba yemi sınırlı ve serbest olarak veren işletmelerin oranı sırasıyla %69.29;%30.77 ve %50.00;%50.00’dır. İller genelinde kurbana yönelik beside hayvanlara verilen kaba yemin günlük miktarı ise 1.278 ± 0.248 kg olarak belirlenmiştir.

Çizelge 4.115 Kurban besisinde kaba yem verme şekli ve miktarı

İLLER	N	Kaba Yem Verme Şekli				
		Serbest		Sınırlı Miktarda		Sınırlı İse Miktarı (Kg/gün)
		n	%	n	%	
Ayaş	-	-	-	-	-	-
Beypazarı	3	-	-	3	100.00	0.65 ± 0.35
Polatlı	4	4	100.00	-	-	-
Güdül	6	-	-	6	100.00	2.00 ± 0.00
ANKARA	13	4	30.77	9	69.23	1.46 ± 0.35
ÇANKIRI	6	-	-	6	100.00	-
KIRIKKALE	10	5	50.00	5	50.00	1.00 ± 0.00
ESKİŞEHİR	7	-	-	7	100.00	1.10 ± 0.90
BOLU	6	-	-	6	100.00	-
AKSARAY	4	-	-	4	100.00	-
GENEL	46	9	19.57	37	80.43	1.28 ± 0.25

A,B/a,b: P<0.05

4.20.12 Kurbana yapılan beside kullanılan kesif yemin çeşidi

Kurbana yapılan beside kullanılan kesif yemin çeşidi Çizelge 4.116’da verilmiştir. Çizelgeden görülebileceği gibi kurbana yapılan beside kesif yem çeşidi olarak arpa, buğday, yulaf ve sanayi yemi kullanılmaktadır. İller genelinde işletmelerin %36.92’sinde arpa ve sanayi yemi, %20’sinde sadece arpa ve %20’sinde sadece sanayi yemi, %1.54’de buğday ve sanayi yemi, %4.62’de arpa, yulaf ve sanayi yemi,%7.69’da

arpa, buğday sanayi yemi ve %9.23’de de arpa ve buğdayın birlikte verildiği belirlenmiştir. Görüldüğü gibi arpa ve sanayi yemini birlikte veren işletmeler daha yoğunluktadır.

Çizelge 4.116 Kurbana yapılan beside kullanılan kesif yemin çeşidi

İLLER	N	Arpa (A)		Sanayi Yemi (SY)		A+SY		Buğday (B)+SY		A+Yulaf +SY		A+B +SY		A+B	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	6	2	33.33	1	16.67	3	50.00	-	-	-	-	-	-	-	-
Beyazıt	5	2	40.00	-	-	3	60.00	-	-	-	-	-	-	-	-
Polatlı	7	3	42.86	1	14.29	3	42.86	-	-	-	-	-	-	-	-
Gödöl	7	1	14.29	5	71.43	1	14.29	-	-	-	-	-	-	-	-
ANKARA	25	8	32.00	7	28.00	10	40.00	-	-	-	-	-	-	-	-
ÇANKIRI	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	100.00
KIRIKKALE	10	-	-	5	50.00	3	30.00	-	-	-	-	2	20.00	-	-
ESKİŞEHİR	10	-	-	-	-	3	30.00	1	10.00	3	30.00	2	20.00	1	10.00
BOLU	9	2	22.22	1	11.11	5	55.56	-	-	-	-	1	11.11	-	-
AKSARAY	6	3	50.00	-	-	3	50.00	-	-	-	-	-	-	-	-
GENEL	65	13	20.00	13	20.00	24	36.92	1	1.54	3	4.62	5	7.69	6	9.23

A,B/a,b: P<0.05

4.20.13 Kurban besisinde kesif yem verme şekli ve miktarı

Kurban besisinde kesif yem verme şekli ve miktarına ilişkin bulgular Çizelge 4.117’de verilmiştir. İller genelinde kurban besisi yapan işletmelerin %55.38’nin kesif yemi sınırlı miktarda, %44.62’nin ise serbest olarak verdikleri saptanmıştır. İller arasında kesif yemi serbest olarak veren işletmelerin oranı en düşük Ankara ilinde olup bu il ile diğer iller arasındaki farklılıklar önemlidir (P<0.05). İller genelinde kurban yönelik yapılan beside verilen günlük sınırlı kesif yem miktarı 0.750 ± 0.112 kg ise olarak belirlenmiştir.

Çizelge 4.117 Kurbana yapılan beside kesif yem verme şekli ve miktarı

İLLER	N	Kesif yem verme şekli				
		Serbest		Sınırlı miktarda		Sınırlı ise miktarı(Kg/gün)
		n	%	n	%	
Ayaş	6	-	-	6	100.00	-
Beypazarı	5	-	-	5	100.00	0.88±0.13
Polatlı	7	-	-	7	100.00	0.50±0.00
Güdül	7	3	42.86	4	57.14	0.50±0.00
ANKARA	25	3	12.00 ^A	22	88.00	0.69±0.12
ÇANKIRI	5	5	100.00 ^B	-	-	-
KIRIKKALE	10	5	50.00 ^B	5	50.00	1.00±0.00
ESKİŞEHİR	10	10	100.00 ^B	-	-	-
BOLU	9	-	-	9	100.00	-
AKSARAY	6	6	100.00 ^B	-	-	-
GENEL	65	29	44.62	36	55.38	0.75±0.11

A,B/a,b: P<0.05

4.20.14 Kurban besisi sonunda keçilerin değerlendirilme yolları

Kurban besisi sonunda keçilerin değerlendirilme yollarına ilişkin bulgular Çizelge 4.118’de verilmiştir. Çizelgeden görülebileceği gibi, iller genelinde kurban besisi yapan işletmelerde kurban besisi sonunda keçilerin büyük çoğunluğu (%92.65) pazarda satılarak değerlendirilmektedir. İncelenen illerden Çankırı, Kırıkkale ve Aksaray’da kurban besisi yapan işletmelerin tamamı (%100) besi sonunda hayvanları pazarda kendileri satarlarken, bu şekilde pazarlama yapan işletmelerin oranı Ankara ilinde %92.31, Eskişehir ilinde %90 ve Bolu ilinde de %80 olarak belirlenmiştir.

Çizelge 4.118 Kurban besisi sonunda keçilerin değerlendirilme yolları

İLLER	N	Pazarda Satıyor		Kasaba Satıyor		Pazarda Satıyor+Kasaba	
		n	%	n	%	n	%
Ayaş	6	6	100.00	-	-	-	-
Beypazarı	5	4	80.00	-	-	1	20.00
Polath	8	7	87.50	-	-	1	12.50
Güdül	7	7	100.00	-	-	-	-
ANKARA	26	24	92.31	-	-	2	7.69
ÇANKIRI	6	6	100.00	-	-	-	-
KIRIKKALE	10	10	100.00	-	-	-	-
ESKİŞEHİR	10	9	90.00	1	10.00	-	-
BOLU	10	8	80.00	-	-	2	20.00
AKSARAY	6	6	100.00	-	-	-	-
GENEL	68	63	92.65	1	1.47	4	5.88

A,B/a,b: P<0.05

4.20.15 Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren tarım işletmelerinde deri ve gübre üretimi

4.20.15.1 Üretilen deri ve gübrenin değerlendirilme yolları

Ankara keçisi yetiştiriciliği yapılan işletmelerde üretilen deri ve gübrenin değerlendirilme yollarına ait bulgular Çizelge 4.119’da verilmiştir.

Çizelge 4.119 İşletmede deri ve gübrenin değerlendirilme yolları

İLLER	N	Derileri Değerlendiriyor Musunuz?								Gübreyi Değerlendiriyor Musunuz?													
		Evet		Hayır		Nasıl?				Evet		Hayır		Nasıl?									
						Satıyor		Bağışlıyor						İşletmede		Pazar		Her ikisi					
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%				
Ayaş	20	8	40.00 ^{ab}	12	60.00 ^{ab}	6	75.00	2	25.00	18	90.00	2	10.00	18	100.00	-	-	-	-	-	-	-	-
Beypazarı	20	4	20.00 ^a	16	80.00 ^a	4	100.00	-	-	16	80.00	4	20.00	14	87.50	-	-	2	12.50	-	-	-	-
Polatlı	20	5	25.00 ^{ab}	15	75.00 ^{ab}	3	60.00	2	40.00	18	90.00	2	10.00	15	83.33	2	11.11	1	5.56	-	-	-	-
Güdül	20	12	60.00 ^b	8	40.00 ^b	11	91.67	1	8.33	15	75.00	5	25.00	15	100.00	-	-	-	-	-	-	-	-
ANKARA	80	29	36.25 ^B	51	63.75 ^B	24	82.76 ^B	5	17.24	67	83.75	13	16.25	62	92.54 ^B	2	2.99	3	4.48	-	-	-	-
ÇANKIRI	20	14	70.00 ^B	6	30.00 ^A	8	57.14 ^B	6	42.86	15	75.00	5	25.00	12	80.00 ^{AB}	1	6.67	2	13.33	-	-	-	-
KIRIKKALE	20	5	25.00 ^{AB}	15	75.00 ^B	2	40.00 ^{AB}	3	60.00	17	85.00	3	15.00	11	64.71 ^A	1	5.88	5	29.41	-	-	-	-
ERİŞEHİR	20	12	60.00 ^B	8	40.00 ^{AB}	10	83.33 ^B	2	16.67	18	90.00	2	10.00	16	88.89 ^{AB}	1	5.56	1	5.56	-	-	-	-
BOLU	20	2	10.00 ^A	18	90.00 ^B	2	100.00 ^B	-	-	19	95.00	1	5.00	18	95.00 ^B	-	-	1	5.00	-	-	-	-
AKSARAY	15	3	20.00 ^{AB}	12	80.00 ^B	1	33.33 ^A	2	66.67	12	80.00	3	20.00	12	100.00 ^B	-	-	-	-	-	-	-	-
GENEL	175	65	37.14	110	62.86	47	72.31	18	27.69	148	84.57	27	15.43	131	88.51	5	3.38	12	8.11	-	-	-	-

A,B/a,b: P<0.05

İller genelinde incelenen işletmelerin %37.14'ünde derilerin değerlendirildiği saptanmıştır. Bu özellik bakımından iller arasında Bolu ile Ankara ve Çankırı ile Eskişehir, ilçeler arasında da Güdül ile Beypazarı arasındaki farklılıklar önemli bulunmuştur ($P<0.05$). Yine iller genelinde derilerini değerlendiren işletmelerin %72.31'nin derileri satarak ve %27.69'nun da bağış yaparak değerlendirdikleri belirlenmiştir.

Aynı Çizelgeden görülebileceği gibi iller genelinde incelenen işletmelerin %84.57'si elde edilen gübreyi değerlendirmektedirler. Yine iller genelinde gübreyi değerlendiren işletmelerin %88.51'i gübreyi işletmede kullanarak, %3.38'ü pazarda satarak ve %8.11'de hem pazarda satarak hem de işletme kullanarak değerlendirmektedirler. Gübreyi yalnızca işletmede kullanarak değerlendiren işletmelerin oranı bakımından iller arasındaki farklılıklar önemlidir ($P<0.05$).

4.20.15.2 İşletme içinde değerlendirilen gübre tipleri

İşletme içerisinde değerlendirilen Ankara keçisi gübresinin yanında kullanılan diğer gübre tipleri Çizelge 4.120'de verilmiştir.

Çizelge 4.120 İşletme içinde değerlendirilen gübre tipleri

İLLER	N	Koyun		Koyun+Ankara ve Kıl Keçisi		Koyun +İnek		Koyun+ Ankara ve Kıl Keçisi +İnek		İnek		Ankara ve Kıl Keçisi		Ankara ve Kıl Keçisi +İnek	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	18	1	5.56	12	66.67	-	-	3	16.67	-	-	2	11.11	-	-
Beypazarı	16	-	-	6	37.50	-	-	7	43.75	-	-	3	18.75	-	-
Polatlı	16	-	-	8	50.00	1	6.25	6	37.50	-	-	1	6.25	-	-
Güdül	15	1	6.67	6	40.00	-	-	4	26.67	4	26.67	-	-	-	-
ANKARA	65	2	3.08	32	49.23 ^{AB}	1	1.54	20	30.77 ^{AB}	4	6.15	6	9.23 ^A	-	-
ÇANKIRI	14	-	-	4	28.57 ^A	-	-	10	71.43 ^B	-	-	-	-	-	-
KIRIKKALE	16	-	-	6	37.50 ^{AB}	-	-	10	62.50 ^B	-	-	-	-	-	-
ESKİŞEHİR	17	-	-	7	41.18 ^{AB}	-	-	5	29.41 ^A	-	-	3	17.65 ^{AB}	2	11.76
BOLU	19	-	-	13	68.42 ^B	-	-	3	15.79 ^{AB}	-	-	3	15.79 ^{AB}	-	-
AKSARAY	12	-	-	5	41.67 ^{AB}	-	-	3	25.00 ^{AB}	-	-	4	33.33 ^B	-	-
GENEL	143	2	1.40	67	46.85	1	0.70	51	35.66	4	2.80	16	11.19	2	1.40

A,B/a,b: $P<0.05$

Çizelgeden görülebileceği gibi, iller genelinde gübreyi değerlendiren işletmelerin %11.19’da yalnızca Ankara keçisi gübresi kullanılırken, %46.85’inde koyun ve Ankara keçisi gübresi, %35.66’sında koyun-keçi ve inek gübresi, %1.40’da yalnızca koyun ve Ankara keçisi-inek gübresi ve %0.70’da da koyun-inek gübresi birlikte kullanarak işletme içerisinde değerlendirilmektedir.

4.20.15.3 İşletme içinde değerlendirilen gübrenin kullanım alanları

Ankara keçisi yetiştiriciliği yapılan işletmelerde işletme içinde değerlendirilen gübrenin kullanım alanları Çizelge 4.121’de verilmiştir.

Çizelge 4.121 İşletme içinde değerlendirilen gübrenin kullanım alanları

İLLER	N	Tarla		Bahçe		Tarla+Bahçe		Yakacak		Tarla+Yakacak	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	18	13	72.22 ^b	-	-	3	16.67 ^a	1	5.56	1	5.56
Beypazarı	16	12	75.00 ^b	-	-	4	25.00 ^a	-	-	-	-
Polatlı	16	11	68.75 ^{ab}	-	-	4	25.00 ^a	1	6.25	-	-
Güdül	15	5	33.33 ^a	-	-	10	66.67 ^b	-	-	-	-
ANKARA	65	41	63.08	-	-	21	32.31	2	3.08	1	1.54
ÇANKIRI	14	7	50.00	1	7.14	5	35.71	1	7.14	-	-
KIRIKKALE	16	12	75.00	-	-	3	18.75	-	-	1	6.25
ESKİŞEHİR	17	14	82.35	-	-	2	11.76	1	5.88	-	-
BOLU	19	12	63.16	1	5.26	6	31.58	-	-	-	-
AKSARAY	12	8	66.67	-	-	4	33.33	-	-	-	-
GENEL	143	94	65.73	2	1.40	41	28.67	4	2.80	2	1.40

A,B/a,b: P<0.05

Çizelgeden görülebileceği gibi üretilen gübre işletme içinde esas olarak tarlada, bahçede veya yakacak olarak kullanılmaktadır. Buna göre iller genelinde işletme içinde gübreyi değerlendiren işletmelerin büyük çoğunluğunda (%65.73) gübre tarlada kullanılmaktadır. İller arasında gübreyi tarlada kullanan işletme oranları bakımından farklılıklar önemli değil iken, Güdül ilçesi ile diğer ilçeler arasındaki farklılıklar önemlidir (P<0.05). Yine iller genelinde gübreyi işletme içinde değerlendiren işletmelerin %28.67’sinde gübre, tarla ve bahçeye atılarak, %2.8’inde yalnızca yakacak

olarak, %1.4'ünde yalnızca bahçeye atılarak ve %1.4'ünde de tarlaya atılarak ve yakacak olarak bir arada kullanılmaktadır.

4.20.15.4 Pazarlanan gübrenin tipi ve pazarlama yöntemi

Pazarlanan gübrenin tipi ve pazarlama yöntemine ilişkin bulgular Çizelge 4.122'de verilmiştir. İller genelinde incelenen işletmelerin %76.47'de pazarlanan gübre koyun ile Ankara ve Kıl keçisi, %17.65'da koyun ve %5.88'de de Ankara ve Kıl keçisi gübresidir. Koyun, Ankara ve Kıl keçisi gübresini birlikte pazarlayan işletmelerin oranı bakımından Ankara ili ile diğer iller arasındaki farklılıklar önemlidir ($P<0.05$). Yine iller genelinde gübreyi pazarlayan işletmelerin %76.47'si gübreyi doğrudan kendileri satarlarken, %23.53'ü aracıya satmaktadırlar.

Çizelge 4.122 Pazarlanan gübrenin tipi ve pazarlama yöntemi

İLLER	N	Satılan Gübrenin Bileşimi						Pazarlama Yöntemi					
		Koyun		Koyun+Ankara ve Kıl Keçisi		Ankara ve Kıl Keçisi		Doğrudan Kendisi Satıyor		Aracıya		Kooperatife	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Beyazıt	2	-	-	1	50.00	1	50.00	2	100.00	-	-	-	-
Polatlı	3	3	100.00	-	-	-	-	2	66.67	1	33.33	-	-
Güdül	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ANKARA	5	3	60.00	1	20.00 ^A	1	20.00	3	60.00	2	40.00	-	-
ÇANKIRI	3	-	-	3	100.00 ^{AB}	-	-	3	100.00	-	-	-	-
KIRIKKALE	6	-	-	6	100.00 ^B	-	-	4	66.67	2	33.33	-	-
ESKİŞEHİR	2	-	-	2	100.00 ^{AB}	-	-	2	100.00	-	-	-	-
BOLU	1	-	-	1	100.00 ^{AB}	-	-	1	100.00	-	-	-	-
AKSARAY	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
GENEL	17	3	17.65	13	76.47	1	5.88	13	76.47	4	23.53	-	-

A,B/a,b: $P<0.05$

4.21 Ankara Keçisi Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinde Hayvan Sağlığını Koruma Uygulamaları

Ankara keçisi yetiştiriciliği yapan tarım işletmelerinde hayvan sağlığını koruma uygulamalarından barınaklarda dezenfeksiyon uygulaması, barınak dezenfeksiyon yöntemleri, dış parazit mücadelesi durumu, dış parazit mücadelesi yöntemleri, vücut

banyosu uygulaması, iç parazit mücadelesi durumu, iç parazit mücadelesi yöntemleri, ayak banyosu uygulaması, koruyucu aşı uygulaması, en sık karşılaşılan hastalıklar ve sağlık koruma bilgisi konuları incelenmiş ve bulgular Çizelge 4.123-4.133’de verilmiştir.

4.21.1 Barınaklarda dezenfeksiyon uygulaması

Ankara keçisi yetiştiriciliği yapılan işletmelerde barınaklarda dezenfeksiyon uygulamasına ilişkin bulgular Çizelge 4.123’de verilmiştir. Çizelgeden görülebileceği gibi iller genelinde incelenen işletmelerin yaklaşık olarak %83.43’ünde barınaklarda dezenfeksiyon yapıldığı belirlenmiştir. Bu özellik bakımından Eskişehir ile Aksaray ve Ayaş ilçesi ile de Güdül ilçesi arasındaki farklılıklar önemlidir ($P<0.05$).

Aynı çizelgeden görülebileceği gibi iller genelinde barınaklarda dezenfeksiyon yapan işletmelerin önemli bir bölümü (%44.52) dezenfeksiyonu ilkbahar ve sonbaharda, %30.14’ü sonbaharda ve %8.22’si de ilkbaharda yapmaktadırlar. Diğer mevsimlerde de dezenfeksiyon işleminin yapıldığı görülmektedir. Buna karşın bu dezenfeksiyonunun yalnızca parazit görülmesi durumunda yapıldığı bildirilmiştir. Barınaklarda ilkbahar mevsiminde dezenfeksiyon yapan işletmelerin oranı bakımından Ankara ve Aksaray, sonbahar mevsiminde yapanlar bakımından Kırıkkale ve Bolu, ilkbahar ve sonbahar mevsiminin her ikisinde de yapanlar bakımından Eskişehir ile diğer iller arasındaki farklılıklar önemlidir ($P<0.05$).

Çizelge 4.123 Barınaklarda dezenfeksiyon uygulaması

İLLER	N	Barınakta Dezenfeksiyon Yapılıyor Mu?				Evet İse Hangi Dönemlerde																					
		Evet		Hayır		İlkbahar		Yaz		Sonbahar		Kış		Parazit Görüldüğünde		İ+S		S+K		İ+K		Y+K		Y+S		İ+Y+S	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	20	17	85.00 ^{ab}	3	15.00	-	-	-	-	6	35.29 ^{ab}	1	5.88	-	-	9	52.94	1	5.88	-	-	-	-	-	-	-	-
Beypazarı	20	15	75.00 ^a	5	25.00	1	6.67	-	-	8	53.33 ^b	1	6.67	-	-	5	33.33	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Polatlı	20	16	80.00 ^{ab}	4	20.00	-	-	1	6.25	2	12.50 ^a	1	6.25	1	6.25	10	62.50	-	-	1	6.25	-	-	-	-	-	-
Güdül	20	20	100.00 ^b	-	-	2	10.00	-	-	2	10.00 ^a	2	10.00	-	-	13	65.00	1	5.00	-	-	-	-	-	-	-	-
ANKARA	80	68	85.00 ^{AB}	12	15.00	3	4.41 ^A	1	1.47	18	26.47 ^{AB}	5	7.35	1	1.47	37	54.41 ^A	2	2.94	1	1.47	-	-	-	-	-	-
ÇANKIRI	20	18	90.00 ^{AB}	2	10.00	2	11.11 ^{AB}	-	-	4	22.22 ^{AB}	-	-	-	-	8	44.44 ^A	1	5.56	-	-	-	-	1	5.56	2	11.11
KIRIKKALE	20	16	80.00 ^{AB}	4	20.00	1	6.25 ^{AB}	1	6.25	3	18.75 ^A	-	-	1	6.25	9	56.25 ^A	-	-	-	-	1	6.25	-	-	-	-
ESKİŞEHİR	20	14	70.00 ^A	6	30.00	2	14.29 ^{AB}	3	21.43	4	28.57 ^{AB}	2	14.29	1	7.14	1	7.14 ^B	-	-	-	-	1	7.14	-	-	-	-
BOLU	20	15	75.00 ^{AB}	5	25.00	-	-	-	-	9	60.00 ^B	-	-	-	-	6	40.00 ^{AB}	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
AKSARAY	15	15	100.00 ^B	-	-	4	26.67 ^B	-	-	6	40.00 ^{AB}	-	-	-	-	4	26.67 ^{AB}	-	-	1	6.67	-	-	-	-	-	-
GENEL	175	146	83.43	29	16.57	12	8.22	5	3.42	44	30.14	7	4.79	3	2.05	65	44.52	3	2.05	2	1.37	2	1.37	1	0.68	2	1.37

A,B/a,b: P<0.05

4.21.2 Barınak dezenfeksiyon yöntemleri

Barınak dezenfeksiyon yöntemlerine ait bulgular Çizelge 4.124’de verilmiştir. Çizelgeden görülebileceği gibi iller genelinde barınakların dezenfeksiyonunda esas olarak kireçleme, ilaçlama ve yakma yöntemi uygulanmaktadır. İller genelinde işletmelerin %47.95’nin dezenfeksiyonda kireçleme ve ilaçlama yolunu birlikte uyguladıkları belirlenmiştir. Dezenfeksiyonu yalnızca ilaçlama kireçleme yolu ile yapan işletmelerin oranı ise %34.93 ve %13.01’dir. Özellikle yalnızca ilaçlama yolu ile dezenfeksiyon yapan işletmelerin oranı bakımından Ankara ili ile diğer iller ve kireçleme ve ilaçlama yolunu birlikte kullanan işletmelerin oranı bakımından ise Ankara ili Aksaray ve Beypazarı ilçesi ile de Ayaş ve Güdül ilçeleri arasındaki farklılıklar önemlidir (P<0.05).

Çizelge 4.124 Barınak dezenfeksiyon yöntemleri

İLLER	N	Kireçleme (K)		İlaçlama (İ)		Yakma (Y)		K+İ		K+Y		K+İ+Y		İ+Y	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	17	3	17.65	-	-	-	-	14	82.35 ^b	-	-	-	-	-	-
Beypazarı	15	4	26.67	6	40.00	-	-	5	33.33 ^a	-	-	-	-	-	-
Polatlı	16	1	6.25	4	25.00	-	-	11	68.75 ^{ab}	-	-	-	-	-	-
Güdül	20	4	20.00	-	-	1	5.00	15	75.00 ^b	-	-	-	-	-	-
ANKARA	68	12	17.65	10	14.71 ^A	1	1.47	45	66.18 ^B	-	-	-	-	-	-
ÇANKIRI	18	1	5.56	7	38.89 ^B	-	-	9	50.00 ^{AB}	1	5.56	-	-	-	-
KIRIKKALE	16	2	12.50	4	25.00 ^{AB}	1	6.25	7	43.75 ^{AB}	-	-	1	6.25	1	6.25
ESKİŞEHİR	14	-	-	8	57.14 ^B	-	-	6	42.86 ^{AB}	-	-	-	-	-	-
BOLU	15	4	26.67	10	66.67 ^B	1	6.67	-	-	-	-	-	-	-	-
AKSARAY	15	-	-	12	80.00 ^B	-	-	3	20.00 ^A	-	-	-	-	-	-
GENEL	146	19	13.01	51	34.93	3	2.05	70	47.95	1	0.68	1	0.68	1	0.68

A,B/a,b: P<0.05

4.21.3 Dış parazit mücadelesi durumu

Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren işletmelerde dış parazit mücadelesi uygulamasına ilişkin bulgular Çizelge 4.125’de verilmiştir. Çizelgeden görülebileceği gibi iller genelinde incelenen işletmelerin %88.57’sinde dış parazit mücadelesinin yapıldığı saptanmıştır. Bu özellik bakımından Kırıkkale ile Ankara ve Aksaray illeri arasındaki farklılıklar önemlidir (P<0.05). Yine dış parazit mücadelesi iller genelinde

işletmelerin %32.26'sında ilkbahar ve sonbaharda, %30.32'sinde ilkbaharda, %25.16'sında sonbaharda, %10.97'sinde yazın ve %1.29'unda da ilkbahar ve yazın birlikte yapılmaktadır. İller genelinde dış parazit mücadelesini yalnızca ilkbaharda yapan işletmelerin oranı bakımından Ankara ili ile Kırıkkale, Eskişehir, Bolu ve Aksaray, yalnızca yazın yapanların oranı bakımından Ankara ile Eskişehir ve ilkbahar ve yazın her ikisine de yapanların oranı bakımından da yine Ankara ile Eskişehir ili arasındaki farklılıklar önemlidir ($P<0.05$).

Çizelge 4.125 Dış parazit mücadelesi durumu

İLLER	N	Dış Parazit Mücadelesi Yapılıyor Mu?				Evet İse Hangi Dönemlerde									
		Evet		Hayır		İlkbahar (İ)		Yaz (Y)		Sonbahar (S)		İ+S		İ+Y	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	20	19	95.00	1	5.00	2	10.53	-	-	8	42.11	9	47.37	-	-
Beypazarı	20	17	85.00	3	15.00	3	17.65	-	-	8	47.06	6	35.29	-	-
Polatlı	20	17	85.00	3	15.00	4	23.53	3	17.65	3	17.65	7	41.18	-	-
Güdül	20	19	95.00	1	5.00	4	21.05	-	-	3	15.79	10	52.63	2	10.53
ANKARA	80	72	90.00 ^B	8	10.00 ^A	13	18.06 ^A	3	4.17 ^A	22	30.56	32	44.44 ^B	2	2.78
ÇANKIRI	20	18	90.00 ^{AB}	2	10.00 ^{AB}	6	33.33 ^{AB}	3	16.67 ^{AB}	3	16.67	6	33.33 ^{AB}	-	-
KIRIKKALE	20	14	70.00 ^A	6	30.00 ^B	7	50.00 ^B	1	7.14 ^{AB}	3	21.43	3	21.43 ^{AB}	-	-
ESKİŞEHİR	20	18	90.00 ^{AB}	2	10.00 ^{AB}	8	44.44 ^B	6	33.33 ^B	3	16.67	1	5.56 ^A	-	-
BOLU	20	18	90.00 ^{AB}	2	10.00 ^{AB}	6	33.33 ^B	4	22.22 ^{AB}	4	22.22	4	22.22 ^{AB}	-	-
AKSARAY	15	15	100.00 ^B	-	-	7	46.67 ^B	-	-	4	26.67	4	26.67 ^{AB}	-	-
GENEL	175	155	88.57	20	11.43	47	30.32	17	10.97	39	25.16	50	32.26	2	1.29

A,B/a,b: $P<0.05$

4.21.4 Dış parazit mücadelesi yöntemleri

Dış parazit mücadelesi uygulanan işletmelerde mücadele yöntemine ilişkin bulgular Çizelge 4.126'da verilmiştir. Çizelgeden görülebileceği gibi işletmelerde dış parazit mücadelesi esas olarak iğne, ilaç, banyo ve DDT (Dikloro Difenol Trikloroethan) uygulaması yolları ile yapılmaktadır. İller genelinde dış parazit mücadelesi yapan işletmelerin %47.74'ünde mücadelede ilaç, %33.55'inde iğne, %8.39'unda banyo ve %1.94'ünde de DDT (Dikloro Difenol Trikloroethan) uygulaması yolunun kullanıldığı belirlenmiştir. Bununla birlikte bu uygulamaları bir arada gerçekleştiren işletmelerde bulunmaktadır. Yalnızca ilaç kullanan işletmelerin oranı bakımından Çankırı ile

Kırıkkale, Eskişehir ve Aksaray ve yalnızca iğne kullanan işletmelerin oranı bakımından da Aksaray ile Bolu ve Çankırı illeri ile birlikte Güdül ilçesi ile de diğer ilçeler arasındaki farklılıklar önemlidir ($P<0.05$).

Çizelge 4.126 Dış parazit mücadelesi yöntemleri

İLLER	N	Dış Parazit Mücadelesi Yöntemi																	
		İlaç (İ)		İğne (İĞ)		Banyo (B)		DDT (Dikloro Difenol Trikloroethan)		İĞ+B		İ+B		İ+İĞ		İ+DDT		İĞ+DDT	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	19	4	21.05	9	47.37 ^b	1	5.26	-	-	3	15.79	1	5.26	1	5.26	-	-	-	-
Beypazarı	17	8	47.06	7	41.18 ^b	1	5.88	1	5.88	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Polath	17	4	23.53	8	47.06 ^b	1	5.88	-	-	-	-	-	-	4	23.53	-	-	-	-
Güdül	19	10	52.63	1	5.26 ^a	8	42.11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ANKARA	72	26	36.11 ^{AB}	25	34.72 ^{AB}	11	15.28	1	1.39	3	4.17	1	1.39	5	6.94	-	-	-	-
ÇANKIRI	18	4	22.22 ^A	11	61.11 ^B	2	11.11	-	-	1	5.56	-	-	-	-	-	-	-	-
KIRIKKALE	14	14	100.00 ^B	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ESKİŞEHİR	18	12	66.67 ^B	3	16.67 ^{AB}	-	-	1	5.56	-	-	-	-	-	-	1	6.56	1	5.56
BOLU	18	5	27.78 ^{AB}	11	61.11 ^B	-	-	1	5.56	-	-	-	-	1	5.56	-	-	-	-
AKSARAY	15	13	86.67 ^B	2	13.33 ^A	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
GENEL	155	74	47.74	52	33.55	13	8.39	3	1.94	4	2.58	1	0.65	6	3.87	1	0.65	1	0.65

A,B/a,b: $P<0.05$

4.21.5 Vücut banyosu uygulaması

Ankara keçisi yetiştiriciliği yapılan işletmelerde vücut banyosu uygulamasına ilişkin bulgular Çizelge 4.127’de verilmiştir. Çizelgeden görülebileceği gibi iller genelinde incelenen işletmelerde Ankara keçilerinde vücut banyosu yaptıran işletmelerin oranı çok düşük düzeydedir (%11.43). Yine Ankara keçilerinde banyo uygulaması yaptıran işletmelerin %50’si banyoyu ilkbahar ve sonbaharda, %40’ı yalnızca ilkbaharda ve %10’u da yalnızca sonbaharda yaptıklarını bildirmişlerdir. Banyo yaptıran işletmelerden, banyo yapımında banyoluk ve su havuzu kullanan işletmelerin oranı sırasıyla %45 ve %45 iken, işletmelerin %10’nun ise hortum ile su tutularak banyo yaptırdıkları belirlenmiştir.

Çizelge 4.127 Vücut banyosu uygulaması

İLLER	N	Banyo Yaptırılıyor Mu?				Evet İse Ne Zaman?						Banyo Nerede Hangi Yolla Yapılıyor?					
		Evet		Hayır		İlkbahar (İ)		Sonbahar (S)		İ+S		Havuz		Hortum		Banyoluk	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	20	5	25.00	15	75.00	3	60.00	-	-	2	40.00	3	60.00	-	-	2	40.00
Beypazarı	20	1	5.00	19	95.00	-	-	1	100.00	-	-	1	100.00	-	-	-	-
Polath	20	1	5.00	19	95.00	-	-	-	-	1	100.00	-	-	1	100.00	-	-
Güdül	20	8	40.00	12	60.00	-	-	1	15.50	7	84.50	1	15.50	-	-	7	84.50
ANKARA	80	15	18.75	65	81.25	3	20.00	2	13.33	10	66.67	5	33.33	1	6.67	9	60.00
ÇANKIRI	20	3	15.00	17	85.00	3	100.00	-	-	-	-	3	100.00	-	-	-	-
KIRIKKALE	20	-	-	20	100.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ESKİŞEHİR	20	-	-	20	100.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
BOLU	20	1	5.00	19	95.00	1	100.00	-	-	-	-	1	100.00	-	-	-	-
AKSARAY	15	1	6.67	14	93.33	1	100.00	-	-	-	-	-	-	1	100.00	-	-
GENEL	175	20	11.43	155	88.57	8	40.00	2	10.00	10	50.00	9	45.00	2	10.00	9	45.00

A,B/a,b: P<0.05

4.21.6 İç parazit mücadelesi durumu

Ankara keçisi yetiştiriciliği yapılan işletmelerde iç parazit mücadelesi durumuna ilişkin bulgular Çizelge 4.128’de verilmiştir.

Çizelge 4.128 İç parazit mücadelesi durumu

İLLER	N	İç Parazit Mücadelesi Yapılıyor Mu?				Evet İse Hangi Dönemlerde					
		Evet		Hayır		İlkbahar (İ)		Sonbahar (S)		İ+S	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	20	16	80.00	4	20.00	2	12.50 ^a	8	50.00	6	37.50
Beypazarı	20	17	85.00	3	15.00	3	17.65 ^{ab}	8	47.06	6	35.29
Polath	20	15	75.00	5	25.00	5	33.33 ^{ab}	-	-	10	66.67
Güdül	20	14	70.00	6	30.00	7	50.00 ^b	-	-	7	50.00
ANKARA	80	62	77.50	18	22.50	17	27.42 ^A	16	25.81	29	46.77
ÇANKIRI	20	14	70.00	6	30.00	6	42.86 ^{AB}	4	28.57	4	28.57
KIRIKKALE	20	12	60.00	8	40.00	7	58.33 ^B	3	25.00	2	16.67
ESKİŞEHİR	20	18	90.00	2	10.00	8	44.44 ^{AB}	6	33.33	4	22.22
BOLU	20	15	75.00	5	25.00	6	40.00 ^{AB}	5	33.33	4	26.67
AKSARAY	15	13	86.67	2	13.33	7	53.85 ^{AB}	4	30.77	2	15.38
GENEL	175	134	76.57	41	23.43	51	38.06	38	28.36	45	33.58

A,B/a,b: P<0.05

İller genelinde incelenen işletmelerin %76.57’sinde Ankara keçilerinde iç parazit mücadelesinin yapıldığı belirlenmiştir. Yine iç parazit mücadelesi yapan işletmelerin

%38.06'ı mücadeleyi yalnızca ilkbahar, %28.36'ı yalnızca sonbahar ve %33.58'de ilkbahar ve sonbahar mevsiminin her ikisinde de yapmaktadırlar. İlkbahar mevsiminde iç parazit mücadelesi yapan işletmelerin oranı bakımından Ayaş ilçesi ile Güdül ilçesi ve Ankara ili ile Kırıkkale ili arasındaki farklılıklar önemlidir ($P<0.05$).

4.21.7 İç parazit mücadelesi yöntemleri

Ankara keçilerinde iç parazit mücadelesi yapan işletmelerde mücadele uygulamalarına ait bulgular Çizelge 4.129'da verilmiştir. Çizelgeden görülebileceği gibi iller genelinde iç parazit mücadelesi yapan işletmelerin %59.7'de mücadelenin ilaç, %26.87'de iğne ve %13.43'de de iğne ve ilacın birlikte kullanılması ile yapıldığı belirlenmiştir. İlaç yolu ile mücadele eden işletmelerin oranı bakımından Kırıkkale ile Ankara ve Aksaray ili ve iğne yolu ile mücadele eden işletmelerin oranı bakımından da Kırıkkale ile Eskişehir ili arasındaki farklılıklar önemlidir ($P<0.05$).

Çizelge 4.129 İç parazit mücadelesi yöntemleri

İLLER	N	İlaç		İğne		İlaç+İğne	
		n	%	n	%	n	%
Ayaş	16	13	81.25	3	18.75	-	-
Beyşehir	17	10	58.82	7	41.18	-	-
Polatlı	15	5	33.33	8	53.33	2	13.33
Güdül	14	10	71.43	-	-	4	28.57
ANKARA	62	38	61.29 ^B	18	29.03 ^{AB}	6	9.68
ÇANKIRI	14	8	57.14 ^{AB}	6	42.86 ^{AB}	-	-
KIRIKKALE	12	3	25.00 ^A	8	66.67 ^B	1	8.33
ESKİŞEHİR	18	12	66.67 ^{AB}	2	11.11 ^A	4	22.22
BOLU	15	9	60.00 ^{AB}	2	13.33 ^{AB}	4	26.67
AKSARAY	13	10	76.92 ^B	-	-	3	23.08
GENEL	134	80	59.70	36	26.87	18	13.43

A,B/a,b: $P<0.05$

4.21.8 Ayak banyosu uygulaması

İncelenen işletmelerde ayak banyosu uygulamasına ilişkin bulgular Çizelge 4.130’da verilmiştir. Çizelgeden görülebileceği gibi iller genelinde incelenen işletmelerde Ankara keçilerinde ayak banyosu yaptıran işletmelerin oranı çok düşük düzeydedir (%1.71). Ayak banyosu yaptıran işletmeler illerden yalnızca Ankara ve Bolu ve ilçelerden de yalnızca Ayaş ve Güdül’de bulunmaktadır. Yine ayak banyosu yaptıran işletmelerin büyük çoğunluğu (%66.67) yöntem olarak akarsu kullandıklarını bildirmişlerdir.

Çizelge 4.130 Ayak banyosu uygulaması

İLLER	N	Ayrıca Ayak Banyosu Var Mı?				Var İse Yöntemleri			
		Evet		Hayır		Kireç		Akarsu	
		n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	20	1	5.00	19	95.00	-	-	1	100.00
Beypazarı	20	-	-	20	100.00	-	-	-	-
Polath	20	-	-	20	100.00	-	-	-	-
Güdül	20	1	5.00	19	95.00	1	100.00	-	-
ANKARA	80	2	2.50	78	97.50	1	50.00	1	50.00
ÇANKIRI	20	-	-	20	100.00	-	-	-	-
KIRIKKALE	20	-	-	20	100.00	-	-	-	-
ESKİŞEHİR	20	-	-	20	100.00	-	-	-	-
BOLU	20	1	5.00	19	95.00	-	-	1	100.00
AKSARAY	15	-	-	15	100.00	-	-	-	-
GENEL	175	3	1.71	172	98.29	1	33.33	2	66.67

A,B/a,b: P<0.05

4.21.9 Koruyucu aşı uygulaması

Ankara keçisi yetiştiriciliğine yapılan işletmelerde koruyucu aşı uygulamalarına ait bulgular Çizelge 4.131’de verilmiştir. Çizelgeden görülebileceği gibi iller genelinde incelenen işletmelerin büyük çoğunluğunda (%94.29) Ankara keçisi sürülerini hastalıklara karşı koruma amacıyla koruyucu aşı yaptırıldığı belirlenmiştir. Bu durum bakımından Aksaray ile Ankara, Eskişehir ve Bolu illeri arasındaki farklılıklar önemlidir (P<0.05).

Çizelge 4.131 Koruyucu aşı uygulaması

İLLER	N	Sürüde Hastalıklara Karşı Koruyucu Aşı Yapılıyor Mu?				Aşığı Kim Yapıyor?					
		Evet		Hayır		Veteriner (V)		Kendisi (K)		V+K	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	20	19	95.00	1	5.00	18	94.74 ^b	1	5.26	-	-
Beypazarı	20	19	95.00	1	5.00	17	89.47 ^b	1	5.26	1	5.26
Polatlı	20	19	95.00	1	5.00	10	52.63 ^a	5	26.32	4	21.05
Güdül	20	20	100.00	-	-	18	90.00 ^b	1	5.00	1	5.00
ANKARA	80	77	96.25 ^B	3	3.75 ^A	63	81.82 ^B	8	10.39 ^{AB}	6	7.79 ^A
ÇANKIRI	20	19	95.00 ^{AB}	1	5.00 ^{AB}	7	36.84 ^A	7	36.84 ^B	5	26.32 ^B
KIRIKKALE	20	18	90.00 ^{AB}	2	10.00 ^{AB}	14	77.78 ^B	1	5.56 ^A	3	16.67 ^{AB}
ESKİŞEHİR	20	20	100.00 ^B	-	-	15	75.00 ^B	1	5.00 ^{AB}	4	20.00 ^{AB}
BOLU	20	20	100.00 ^B	-	-	12	60.00 ^{AB}	2	10.00 ^{AB}	6	30.00 ^B
AKSARAY	15	11	73.33 ^A	4	26.67 ^B	7	63.64 ^A	3	27.27 ^{AB}	1	9.09 ^{AB}
GENEL	175	165	94.29	10	5.71	118	71.52	22	13.33	25	15.15

A,B/a,b: P<0.05

Yine aynı çizelgeden görülebileceği gibi koruyucu aşı yaptıran işletmelerin büyük çoğunluğu (%71.52) aşı uygulamasında veteriner hekimlerden yararlandıklarını bildirmişlerdir. Bu durum bakımından ise Polatlı ile Ayaş, Beypazarı, Güdül ilçeleri ve Çankırı ile Ankara, Kırıkkale, Eskişehir ve Aksaray illeri arasındaki farklılıklar önemlidir (P<0.05).

4.21.10 En sık karşılaşılan hastalıklar

Ankara keçisi yetiştiriciliği yapılan işletmelerde sürüde en sık karşılaşılan hastalıklara ait bulgular Çizelge 4.132’de verilmiştir. Çizelgeden görülebileceği gibi iller genelinde incelenen işletmelerde Ankara keçilerinde en çok karşılan hastalıkların sırasıyla Şap, Brucella, Enterotoksemi, Çiçek ve Keçi ciğer ağrısı olduğu bildirilmiştir.

Çizelge 4.132 En sık karşılaşılan hastalıklar

İLLER	N	Sürüde En Sık Karşılaşılan Hastalıklar
Ayaş	20	Şap, Brucella, Çiçek, Şarbon Enterotoksemi
Beypazarı	20	Şap, Çiçek, Brucella
Polatlı	20	Şap, Veba, Brucella
Güdül	20	Şap, Brucella, Çiçek
ANKARA	80	Şap, Veba, Brucella, Çiçek
ÇANKIRI	20	Keçi ciğer ağrısı, Şap, Enterotoksemi, Brucella, Çiçek, Beyaz Kas
KIRIKKALE	20	Şap, Ayak Çürüklüğü
ESKİŞEHİR	20	Enterotoksemi, Brucella, Çiçek
BOLU	20	Enterotoksemi, Brucella
AKSARAY	15	Keçi ciğer ağrısı, Brucella, Çiçek
GENEL	175	Şap, Brucella, Enterotoksemi, Çiçek, Keçi ciğer ağrısı

A,B/a,b: P<0.05

4.21.11 Sağlık koruma bilgisi

İncelenen işletmelerde sağlık koruma bilgisini edinme kaynağına ilişkin bulgular Çizelge 4.133’de verilmiştir.

Çizelge 4.133 Sağlık koruma bilgisi

İLLER	N	Tarım İl Müdürlüğünden Sağlık Koruma İçin Bilgi Alınıyor Mu?			
		Evet		Hayır	
		n	%	n	%
Ayaş	20	15	75.00	5	25.00
Beypazarı	20	15	75.00	5	25.00
Polatlı	20	8	40.00	12	60.00
Güdül	20	14	70.00	6	30.00
ANKARA	80	52	65.00 ^A	28	35.00
ÇANKIRI	20	7	35.00 ^B	13	65.00
KIRIKKALE	20	11	55.00 ^{AB}	9	45.00
ESKİŞEHİR	20	9	45.00 ^{AB}	11	55.00
BOLU	20	7	35.00 ^B	13	65.00
AKSARAY	15	7	46.67 ^{AB}	8	53.33
GENEL	175	93	53.14	82	46.86

A,B/a,b: P<0.05

Çizelgeden görülebileceği gibi, iller genelinde incelenen işletmelerin %53.14’ü sürü sağlığını koruma yönündeki bilgiler için Tarım İl/ilçe Müdürlüklerinden

yararlandıklarını bildirmişlerdir. Görüldüğü gibi, sürü sağlığını koruma hakkında bilgi edinme amacıyla Tarım İl/ilçe Müdürlüklerine yapılan müracaatlar yetersizdir. İncelenen iller arasında sürü sağlığını koruma bilgisi edinmek amacı ile Tarım İl/ilçe Müdürlüklerine başvuran işletmelerin oranı en yüksek düzeyde Ankara (%65.00) ve Kırıkkale (%55.00) ilinde olup bu illeri sırasıyla Aksaray (%46.67),Eskişehir (%45.00), Çankırı (%35.00) ve Bolu (%35.00) ili izlemiştir. Bu illerden Ankara ili Çankırı ve Bolu illeri arasındaki farklılıklar önemli bulunmuştur ($P<0.05$).

4.22 Ankara Keçisi Yetiştiriciliğinde Mevcut Durum

Bu araştırmada Ankara keçisi yetiştiriciliği yapma nedenleri ve yetiştiricilik ile ilgili bilgi edinme kaynakları ile birlikte bu yetiştiricilik alanında son yıllarda yaşanan değişimler üzerinde de durulmuş ve elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir (Çizelge 4.134-4.142).

4.22.1 Ankara keçisi yetiştiriciliği yapmanın nedenleri

Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren işletmelerde Ankara keçisi yetiştiriciliği yapmanın nedenlerine ilişkin bulgular Çizelge 4.134'de verilmiştir.

Çizelgeden görülebileceği gibi, iller genelinde incelenen işletmelerin büyük çoğunluğunda (%72.00) Ankara keçisi yetiştiriciliği işletmelerin yalnızca geçim kaynağını oluşturması nedeniyle yapılmaktadır. Bununla birlikte Ankara keçisi yetiştiriciliğini yalnızca ek gelir getiren bir faaliyet olarak gören işletmeler de bulunmaktadır (%8.57). Yalnızca geçim kaynağı olarak yetiştirildiğini belirten işletmeler bakımından Aksaray ve Kırıkkale illeri arasındaki farklılık önemlidir ($P<0.05$).

Çizelge 4.134 Ankara keçisi yetiştiriciliği yapmanın nedenleri

İLLER	N	Yalnız Geçim Kaynağı (YGK)		Hobi		Ek Gelir (EG)		Gelenek (G)		YGK+G		YGK+Hobi		YGK+Hobi+EG		G+EG	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	20	13	65.00 ^a	1	5.00	-	-	3	15.00	1	5.00	1	5.00	-	-	1	5.00
Beypazarı	20	20	100.00 ^b	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Polath	20	12	60.00 ^a	1	5.00	4	20.00	1	5.00	1	5.00	-	-	-	-	1	5.00
Güdül	20	15	75.00 ^{ab}	-	-	-	-	5	25.00	-	-	-	-	-	-	-	-
ANKARA	80	60	75.00 ^{AB}	2	2.50	4	5.00	9	11.25	2	2.50	1	1.25	-	-	2	2.50
ÇANKIRI	20	16	80.00 ^{AB}	1	5.00	-	-	1	5.00	-	-	-	-	-	-	2	10.00
KIRIKKALE	20	17	85.00 ^B	-	-	1	5.00	-	-	2	10.00	-	-	-	-	-	-
ESKİŞEHİR	20	11	55.00 ^{AB}	-	-	4	20.00	2	10.00	-	-	-	-	1	5.00	2	10.00
BOLU	20	15	75.00 ^{AB}	-	-	3	15.00	1	5.00	-	-	-	-	-	-	-	-
AKSARAY	15	7	46.67 ^A	3	20.0	3	20.00	-	-	-	-	2	13.33	-	-	-	-
GENEL	175	126	72.00	6	3.43	15	8.57	13	7.43	4	2.29	3	1.71	1	0.57	7	4.00

A,B/a,b: P<0.05

Ankara keçisi yetiştiriciliğini ekonomik nedenlerden dolayı yapan işletmelerin dışında geleneksel kültüre bağlı (%7.43) veya hobi (%3.43) olarak yapan işletmeler de bulunmaktadır. Ankara keçisi yetiştiriciliğini özellikle geleneksel olarak yapan işletmeler, keçi ürünlerinin işletme içinde kullanımları dışında ekonomik olarak kazanç elde etmeseler dahi, Ankara keçisine olan sevgi ve bağlılıkları nedeniyle bu ırkı yetiştirerek korumaya çalışmaktadırlar.

4.22.2 Ankara keçisi yetiştiriciliği hakkında bilgi edinme kaynakları

Ankara keçisi yetiştiriciliği yapılan işletmelerde yetiştiricilik ile ilgili bilgi kaynaklarına ilişkin bulgular Çizelge 4.135’de verilmiştir.

Çizelge 4.135 Yetiştiricilik hakkındaki bilgi edinme kaynakları

İLLER	N	Atadan		Tarım İl ve İlçe Müd.		Atadan+Tarım İl ve İlçe Müd.		Atadan+Araştırma Kurumu	
		n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	20	14	70.00	1	5.00	3	15.00	2	10.00
Beyazır	20	15	75.00	-	-	5	25.00	-	-
Polatlı	20	18	90.00	-	-	2	10.00	-	-
Güdül	20	13	65.00	4	20.00	1	5.00	2	10.00
ANKARA	80	60	72.50 ^B	5	6.25	11	13.75	4	5.00
ÇANKIRI	20	17	85.00 ^{AB}	-	-	3	15.00	-	-
KIRIKKALE	20	18	90.00 ^{AB}	-	-	2	10.00	-	-
ESKİŞEHİR	20	18	90.00 ^{AB}	-	-	-	-	2	10.00
BOLU	20	20	100.00 ^A	-	-	-	-	-	-
AKSARAY	15	13	86.67 ^{AB}	-	-	2	13.33	-	-
GENEL	175	146	82.29	5	2.86	18	10.29	6	3.43

A,B/a,b: P<0.05

Çizelgeden görülebileceği gibi, iller genelinde incelenen işletmelerin büyük çoğunluğunda (%82.29) Ankara keçisi yetiştiriciliği ile ilgili bilgiler atadan kalma bilgiler yoluyla oluşturulmaktadır. Bununla birlikte, iller genelinde incelenen işletmelerin arasında düşük düzeylerde de olsa Tarım İl ve İlçe Müdürlüğü (%2.86) ve atadan bilgi ile birlikte Tarım İl ve İlçe Müdürlüğü (%10.29) ve araştırma kurumlarından (%3.43) bilgi alan işletmeler de bulunmaktadır. Yetiştiricilik bilgilerini

atadan aldıklarını belirten işletmeler bakımından Bolu ile Ankara illeri arasındaki farklılık önemlidir ($P<0.05$). İller genelinde incelenen işletmelerin büyük çoğunluğunda Ankara keçisi yetiştiriciliği ile ilgili bilgilerin atadan kalma bilgiler yoluyla oluşturulmasının; esas olarak yetiştiricinin ebeveynlerinden aldıkları bilgileri yeterli görmesinden ve buna bağlı olarak ta diğer bilgi kaynaklarına güven duymamasından kaynaklandığı söylenebilir.

4.22.3 Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren işletme sayısındaki değişimler

Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren işletme sayısındaki değişimlere ilişkin bulgular Çizelge 4.136’da verilmiştir. Çizelgeden de görülebileceği gibi, iller genelinde incelenen işletme sahiplerinin tamamı son yıllarda Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren işletme sayısında azalma olduğunu belirtmişlerdir.

Çizelge 4.136 Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren işletme sayısındaki değişimler

İLLER	N	İşletme Sayısında Artma		İşletme Sayısında Azalma	
		n	%	n	%
Ayaş	20	-	-	20	100.00
Beypazarı	20	-	-	20	100.00
Polatlı	20	-	-	20	100.00
Güdül	20	-	-	20	100.00
ANKARA	80	-	-	80	100.00
ÇANKIRI	20	-	-	20	100.00
KIRIKKALE	20	-	-	20	100.00
ESKİŞEHİR	20	-	-	20	100.00
BOLU	20	-	-	20	100.00
AKSARAY	15	-	-	15	100.00
GENEL	175	-	-	175	100.00

A,B/a,b: $P<0.05$

4.22.4 İşletme sayısındaki azalmanın nedenleri

Ankara keçisi yetiştiriciliği yapılan işletmelere son yıllarda Ankara keçisi yetiştiriciliği yapan işletme sayısındaki azalmanın nedenleri de sorulmuş ve elde edilen bulgular Çizelge 4.137’de verilmiştir. Çizelgeden görülebileceği gibi Ankara keçisi yetiştiriciliği yapan işletme sayısındaki azalmanın nedenleri arasında genel olarak yetiştiriciliğin karlı olmaması, zor olması, aile işgücünde azalma, ormandan yararlanma engeli, pazar olmaması, hayvancılık desteklerinin yetersiz olması ve yanlış hayvancılık politikalarının uygulanması gibi faktörler gösterilmiştir. İller genelinde incelenen işletmelerin büyük çoğunluğu (%62.86) azalmanın nedeni olarak yalnızca Ankara keçisi yetiştiriciliğinin kar getirmeyen bir faaliyet olduğunu bildirmişlerdir. Bu işletmelerin oranı Ankara, Kırıkkale, Çankırı, Eskişehir, Aksaray ve Bolu ilinde yoğunluk sırasına göre %81.25, %70.00, % 50.00, %50.00, % 33.33 ve %30.00 olarak belirlenmiştir. Bu oranlar bakımından özellikle Ankara ili ile Aksaray ili arasındaki farklılık önemlidir ($P<0.05$). Yine iller genelinde incelenen işletmelerin %6.86’sı azalmanın nedeni olarak; yalnızca Orman Bakanlığı teşkilatının orman alanlarında otlatmaya izin vermemesini, %6.30’u yalnızca pazar bulamadıklarını, %2.86’sı yalnızca devlet tarafından verilen hayvancılık desteklerinin yetersiz olduğunu, %2.86’sı yalnızca Ankara keçisi yetiştiriciliğinin zor olduğunu ve %1.71’i de yalnızca aile işgücündeki azalmayı göstermişlerdir. Bununla birlikte düşük düzeylerde de olsa bu nedenlerden bazılarını birlikte gösteren işletmelerde bulunmaktadır.

Çizelge 4.137 İşletme sayısında azalmanın nedenleri

İLLER	N	Kar Etmiyor (KE)		Yetiştiricilik Zor (YZ)		Aile İşgücünde Azalma (AİA)		Ormandan Yararlanma (OY)		Pazar yok (PY)		Hayvancılık desteklerinin yetersizliği (HDY)		YZ+OY		OY+PY		KE+AİA		Yanlış Hayvancılık Politikaları		KE+Tiftik İthalatı (Tİ)+PY +HDY+Banka Kredisi Az (BKA)		YZ+AİA		KE+OY +HDY+PY		KE+OY		KE+OY +PY		KE+PY		KE+HDY		KE+YZ +OY	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	20	17	85.00	-	-	1	5.00	-	-	1	5.00	-	-	-	-	-	-	1	5.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Beypazarı	20	15	75.00	1	5.00	1	5.00	-	-	1	5.00	-	-	1	5.00	1	5.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Polatlı	20	17	85.00	-	-	-	-	-	-	1	5.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	10.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Güdül	20	16	80.00	1	5.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	10.00	1	5.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
ANKARA	80	65	81.25 ^B	2	2.50	2	2.50	-	-	3	3.75	-	-	1	1.25	1	1.25	3	2.50	1	1.25	2	2.50	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ÇANKIRI	20	10	50.00 ^{AB}	2	10.00	1	5.00	3	15.00	-	-	-	-	-	-	-	-	1	5.00	-	-	-	-	-	-	1	5.00	2	10.00	-	-	-	-	-	-	-	
KIRIKKALE	20	14	70.00 ^{AB}	-	-	-	-	3	15.00	1	5.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	5.00	-	-	1	5.00	-	-	-	-	-	
ESKİŞEHİR	20	10	50.00 ^{AB}	1	5.00	-	-	2	10.00	4	20.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	10.00	1	5.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
BOLU	20	6	30.00 ^{AB}	-	-	-	-	2	10.00	3	15.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	15.00	1	5.00	3	15.00	1	5.00	1	5.00	1	5.00
AKSARAY	15	5	33.33 ^A	-	-	-	-	2	13.33	-	-	5	33.33	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	6.67	-	-	-	-	2	13.33	-	-	-	-
GENEL	175	110	62.86	5	2.86	3	1.71	12	6.86	11	6.30	5	2.86	1	0.57	1	0.57	4	2.29	1	0.57	2	1.14	2	1.14	1	0.57	6	3.43	3	1.71	4	2.29	3	1.71	1	0.57

A,B/a,b: P<0.05

4.22.5 Ankara keçisi yetiştiriciliği karlı olarak yapılabilir mi?

Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren işletmelerde yetiştiriciliğin karlı olarak yapıp yapılmadığına ve eğer karlı değil ise bunun nedenlerine ilişkin bulgular sırasıyla Çizelge 4.138 ve 4.139’da verilmiştir. Çizelge 4.138’den görülebileceği gibi iller genelinde incelenen işletmelerin büyük çoğunluğu (%89.14) Ankara keçisi yetiştiriciliğin karlı olarak yapılmadığını bildirmişlerdir. Buna karşın, iller genelinde Ankara keçisi yetiştiriciliğini kar getiren bir faaliyet olarak gören işletmelerin oranı % 10.86 olup bu işletmeler esas olarak Ankara (%12.50) ve Kırıkkale (%20.00) ilinde bulunmaktadır.

Çizelge 4.138 Ankara keçisi yetiştiriciliği karlı olarak yapılabilir mi?

İLLER	N	Yetiştiricilik Karlı		Yetiştiricilik Karlı Değil	
		n	%	n	%
Ayaş	20	4	20.00	16	80.00
Beyazır	20	2	10.00	18	90.00
Polatlı	20	1	5.00	19	95.00
Güdül	20	3	15.00	17	85.00
ANKARA	80	10	12.50	70	87.50
ÇANKIRI	20	1	5.00	19	95.00
KIRIKKALE	20	4	20.00	16	80.00
ESKİŞEHİR	20	3	15.00	17	85.00
BOLU	20	-	-	20	100.00
AKSARAY	15	1	6.67	14	93.33
GENEL	175	19	10.86	156	89.14

A,B/a,b: P<0.05

4.22.6 Ankara keçisi yetiştiriciliği neden karlı değil?

Ankara keçisi yetiştiriciliği yapan tarım işletmelerinde Ankara keçisi yetiştiriciliğinin karlı bulunmamasının nedenleri Çizelge 4.139’da verilmiştir.

Çizelgeden görülebileceği gibi Ankara keçisi yetiştiriciliğini karlı olarak bulmayan yetiştiriciler bunun nedenleri olarak; çoban, yem ve veteriner masraflarının her birisinin veya toplam masrafın yüksek olmasını, et ve tiftik fiyatlarının düşük olmasını, pazarın olmamasını, toplam gelirin az olmasını, tiftiğe olan devlet desteğinin yetersiz olmasını, kredi teminin zor olmasını ve orman alanlarında otlatmaya izin verilmemesini göstermişlerdir. Bununla birlikte, iller genelinde incelenen işletmelerin büyük çoğunluğu (%16.67) azalmanın nedeni olarak yetiştiricilik için yapılan toplam masrafın yüksekliğini bildirirken, %6.41'i ürünlerini kendilerinin pazarlayabileceği pazarın bulunmamasını bildirmişlerdir. Yine daha düşük oranlarda olmasına karşın, azalma nedeni ve/veya nedenleri olarak yukarıda verilen faktörleri farklı kombinasyonlarda bildiren işletmeler de bulunmaktadır.

4.22.7 Ankara keçisi yetiştiriciliği nasıl karlı hale getirilebilir?

İller genelinde incelenen işletmelere Ankara keçisi yetiştiriciliği nasıl karlı hale getirilebilir? Sorusu yöneltilmiş ve verilen yanıtlardan elde edilen bulgular Çizelge 4.140'da gösterilmiştir. Ankara keçisi yetiştiriciliğinin karlı hale getirilebilmesi için öne sürülen çözümleri; esas olarak toplam girdi maliyetinin azalması, et, süt ve tiftik fiyatının artması, yem fiyatının azalması, pazarlama sorununun çözülmesi, sürüdeki hayvan sayısının artırılması, kredi desteği yapılması, tiftik ithalatının engellenmesi, hayvan kaçakçılığının engellenmesi, ormanda otlatma engelinin kaldırılması, damızlık desteğinin verilmesi, keçi fiyatının artırılması, çoban sorununun çözülmesi gibi faktörler oluşturmaktadır. Aynı çizelgeden de görülebileceği gibi iller genelinde incelenen işletmelerin %13.14'ü, Ankara keçisi yetiştiriciliğinin karlı hale getirilmesi için, bu faktörlerden, toplam girdi maliyetlerinin azaltılması ve tiftik fiyatının artırılmasının birlikte uygulanmasının gerektiğini bildirmişlerdir. Bu işletmeler ağırlıklı olarak Ankara (%7.50), Eskişehir (%25.00) ve Bolu (%25.00) illerinde olup Ankara ilinin Eskişehir ve Bolu illinden gösterdiği farklılık önemlidir ($P < 0.05$). Yine işletmelerin %13.14'ü sadece tiftik fiyatının artırılması gerektiğini bildirmişlerdir.

Çizelge 4.140 Ankara keçisi yetiştiriciliği nasıl karlı hale getirilebilir?

İLLER	N	Toplam Girdi Maliyetleri Azalmalı (TGMA)		Tiftik Fiyatı Artmalı (TFA)		Keçi Eti Fiyatı Artmalı (EFA)		Yem Fiyatı Düşmeli (YFD)		Pazarlama Sorunu Çözölmeli (PSC)		Hayvan Sayısı Artmalı (HSA)		Kredi Desteği Yapılmalı (KDY)		Tiftik İthalatı Engellenmeli (TİE)		TGMA +PSC		PSC +KDY		Hayvan Kaçakçılığı Engellenmeli (HKE) +TFA +DY		KDY +TFA		TGMA +TFA		TGMA +EFA		TFA +EFA		TGMA +Orman Yasağı Kalkmalı (OYK) +TFA +EFA	YFD +PSC		TGMA +HSA	OYK +KDY	TGMA +TFA +EFA +YFD	KDY +TİE	HKE +KDY	YFD +KDY +Damızlık Desteği Verilmeli (DDV)	HKE +KDY +YFD	TFA +TİE	TGMA +TFA +PSC	PSC +TFA									
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%						
Ayaş	20	2	10.00	2	10.00	-	-	-	-	1	5.00	-	-	2	10.00	1	5.00	-	-	1	5.00	-	-	3	15.00	2	10.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	5.00	1	5.00	1	5.00	1	5.00	1	5.00	-	-		
Beypazarı	20	1	5.00	6	30.00	-	-	2	10.00	1	5.00	-	-	3	15.00	1	5.00	1	5.00	1	5.00	1	5.00	2	10.00	1	5.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-				
Polatlı	20	1	5.00	2	10.00	-	-	-	-	-	-	-	-	3	15.00	2	10.00	-	-	-	-	-	-	1	5.00	1	5.00	2	10.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	5.00				
Gödü	20	-	-	2	10.00	-	-	6	30.00	-	-	1	5.00	2	10.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	5.00	1	5.00	3	15.00	1	5.00	1	5.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-					
ANKARA	80	4	5.00	12	15.00	-	-	8	10.00	2	2.50	1	1.25	10	12.50	4	5.00	1	1.25	2	2.50	1	1.25	6	7.50 ^A	6	7.50 ^A	1	1.25	3	3.75	1	1.25	1	1.25	-	-	1	1.25	1	1.25	1	1.25	1	1.25	1	1.25	1	1.25	2	2.50	2	2.50
ÇANKIRI	20	1	5.00	4	20.00	1	5.00	-	-	2	10.00	-	-	1	5.00	-	-	-	-	-	-	-	-	2	10.00 ^{AB}	3	15.00 ^{AB}	-	-	2	10.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	5.00	1	5.00			
KIRIKKALE	20	-	-	3	15.00	-	-	-	-	2	10.00	-	-	2	10.00	-	-	-	-	-	-	-	-	2	10.00 ^{AB}	3	15.00 ^{AB}	-	-	1	5.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	10.00	3	15.00			
ESKİŞEHİR	20	1	5.00	4	20.00	-	-	-	-	1	5.00	-	-	1	5.00	-	-	1	5.00	1	5.00	-	-	2	10.00 ^{AB}	5	25.00 ^B	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	10.00		
BOLU	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	5.00	-	-	-	-	-	-	-	2	10.00 ^{AB}	5	25.00 ^B	-	-	1	5.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	5.00	1	5.00				
AKSARAY	15	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	6.67	-	-	-	-	-	1	6.67	-	-	5	33.33 ^B	1	6.67 ^{AB}	-	-	-	-	-	-	-	-	2	13.33	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	6.67	-	-	
GENEL	175	6	3.43	23	13.14	1	0.57	8	4.57	7	4.00	1	0.57	16	9.14	4	2.29	2	1.14	4	2.29	1	0.57	19	10.86	23	13.14	1	0.57	7	4.00	1	0.57	1	0.57	2	1.14	1	0.57	1	0.57	1	0.57	1	0.57	1	0.57	7	4.00	9	5.14		

A,B/a,b: P<0.05

Çizelge 4.140 Ankara keçisi yetiştiriciliği nasıl karlı hale getirilebilir? (Devam)

İLLER	N	HKE +TİE		HKE +YFD		TGMA +TFA+ Keçi Satış Fiyatı Artmalı (KSFA)		TGMA +Çoban Sorunu Çözölmeli (ÇŞÇ)		TFA +Süt Fiyatı Artmalı		ÇŞÇ +YFD		YFD +TFA		TGMA +KDY		YFD +KDY		PŞÇ +KDY +TFA		OYK +TFA +YFD		YFD +PŞÇ +TFA		TGMA +KSFA		TGMA +OYK +TFA		TGMA +OYK +TFA +DDV		TGMA +KDY +TFA		TGMA +YFD +TFA		TGMA +YFD +KDY +TFA	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Beypazarı	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Polatlı	20	2	10.00	1	5.00	1	5.00	1	5.00	1	5.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Güdül	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ANKARA	80	1	1.25	1	1.25	1	1.25	1	1.25	1	1.25	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ÇANKIRI	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	5.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
KIRIKKALE	20	-	-	-	-	-	-	1	5.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	5.00	-	-	-	-	-	-	
ESKİŞEHİR	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	5.00	-	-	1	5.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
BOLU	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	5.00	-	-	-	1	5.00	1	5.00	1	5.00	1	5.00	-	-	1	5.00	3	15.00	-	-	-	-
AKSARAY	15	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	6.67	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	13.33	-	-	1	6.67	-	-
GENEL	175	1	0.57	1	0.57	1	0.57	2	1.14	1	0.57	1	0.57	1	0.57	2	1.14	1	0.57	2	1.14	1	0.57	1	0.57	1	0.57	1	0.57	1	0.57	3	1.71	3	1.71	1	0.57

A,B/a,b: P<0.05

Aynı çizelgeden görülebileceği gibi, iller genelinde incelenen işletmelerin %9.14'ü, Ankara keçisi yetiştiriciliğinin karlı hale getirilmesi için, yalnızca kredi desteği yapılmasının gerektiğini bildirirken işletmelerin %10.86'sı kredi desteği yapılması ile birlikte tiftik fiyatlarının da artırılması gerektiğini bildirmişlerdir. Bununla birlikte, düşük oranlarda da olsa, yukarıda bildirilen faktörleri tek başına ve/veya kombinasyonlar halinde bildiren işletmelerde bulunmaktadır.

4.22.8 Ankara keçisi yetiştiriciliğinde örgütlenme durumu

Ankara keçisi yetiştiriciliği yapılan işletmelerin örgütlenme durumuna ilişkin bulgular Çizelge 4.141'de verilmiştir. Çizelgeden görülebileceği gibi, iller genelinde incelenen işletmelerin tamamına yakınının (%98.29) tarımsal bir örgüte üye oldukları belirlenmiştir. Ankara, Kırıkkale, Bolu ve Aksaray illerindeki yetiştiricilerin tamamı (%100), Çankırı ilinde % 95'i ve Eskişehir ilinde de %90'ı her hangi bir tarımsal örgüte üyedirler.

Aynı çizelgede yetiştiricilerin üye oldukları tarımsal örgütlerin isimleri ve dağılımları da yer almaktadır. Buna göre, iller genelinde tarımsal bir örgüte üye olan işletmelerin çok önemli bir bölümünün (%78.49) yalnızca Tiftikbirlik'e üye oldukları anlaşılmaktadır. Yalnızca Tiftikbirlik örgütüne üye olan işletmelerin oranı Ankara, Çankırı, Kırıkkale, Eskişehir, Bolu ve Aksaray illerinde sırasıyla % 72.50, % 73.68, %65.00, %100, %90.00 ve %93.33 olup, Eskişehir ili ile Kırıkkale ili arasındaki farklılık önemlidir ($P<0.05$). İller genelinde incelenen işletmeler arasında düşük oranlarda da olsa, Tiftikbirlik ile birlikte Tarım Kredi Kooperatifi, Damızlık Koyun ve keçi Yetiştiricileri Birliği, Tarımsal Sulama Kooperatifi, Ziraat Odası, Pancar Kooperatifi, Kalkınma Kooperatifi ve Damızlık Süt Sığırtı Yetiştiricileri Birliği gibi örgütlere de üye olan işletmeler bulunmaktadır.

Çizelge 4.141 Ankara keçisi yetiştiriciliğinde örgütlenme durumu

İLLER	N	Tarımsal Örgüte Üye Misiniz?				Evet İse Hangi Örgüt?																							
		Evet		Hayır		Tiftik Birlik (TB)		TB+ Tarım Kredi Kooperatifi (TKK)		TB+ TKK +Koyun Keçi Birliği (KKB)		TB+KKB		TB+Tarımsal Sulama Kooperatifi (TSK)		TB+ TKK +TSK		TB+ Ziraat Odası (ZO)		TB+ TKK +ZO		TB+ Kalkınma Kooperatifi (KK)		TB+TKK +Pancar Kooperatifi		TB+Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği		TB+TKK +KK	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ayaş	20	20	100.00	-	-	11	55.00	4	20.00	-	-	-	-	1	5.00	-	-	2	10.00	-	-	-	-	1	5.00	1	5.00	-	-
Beyşehir	20	20	100.00	-	-	12	60.00	5	25.00	-	-	-	-	-	-	-	-	1	5.00	2	10.00	-	-	-	-	-	-	-	-
Polatlı	20	20	100.00	-	-	18	90.00	-	-	1	5.00	1	5.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Güdül	20	20	100.00	-	-	17	85.00	2	10.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	5.00	-	-	-	-	-	-
ANKARA	80	80	100.00	-	-	58	72.50 ^{AB}	11	13.75	1	1.25	1	1.25	1	1.25	-	-	3	3.75	2	2.50	1	1.25	1	1.25	1	1.25	-	-
ÇANKIRI	20	19	95.00	1	5.00	14	73.68 ^{AB}	5	26.32	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
KIRIKKALE	20	20	100.00	-	-	13	65.00 ^A	3	5.00	-	-	1	5.00	-	-	-	-	1	5.00	-	-	1	5.00	-	-	-	-	1	5.00
ESKİŞEHİR	20	18	90.00	2	10.00	18	100.00 ^B	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
BOLU	20	20	100.00	-	-	18	90.00 ^{AB}	1	5.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	5.00	-	-	-	-	-	-
AKSARAY	15	15	100.00	-	-	14	93.33 ^{AB}	-	-	-	-	-	-	-	-	1	6.67	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
GENEL	175	172	98.29	3	1.71	135	78.49	20	6.98	1	0.58	2	1.16	1	0.58	1	0.58	4	2.33	2	1.16	3	1.74	1	0.58	1	0.58	1	0.58

A,B/a,b: P<0.05

4.22.9 Ankara keçisi yetiştiriciliğinde kredi kullanma durumu

Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren işletmelerde yetiştiricilik amacıyla kredi kullanma durumuna ilişkin bulgular Çizelge 4.142’de verilmiştir.

Çizelge 4.142 Ankara keçisi yetiştiriciliğinde kredi kullanma durumu

İLLER	N	Ankara Keçisi Yetiştiriciliği İçin Kredi Alınıyor Mu?				Evet İse Kredi Alım Yerleri											
		n				Banka		Tiftik Birlik (TB)		Banka+TB		Banka+TB +Tarım Kredi Kooperatifi (TKK)		TB+TK K			
n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%				
Ayaş	20	13	65.00 ^b	7	35.00 ^{ab}	13	8	61.54	3	23.08	1	7.69	1	7.69	-	-	
Beypazarı	20	5	25.00 ^a	15	75.00 ^b	5	5	100.00	-	-	-	-	-	-	-	-	
Polatlı	20	7	35.00 ^{ab}	13	65.00 ^b	7	3	42.86	3	42.86	1	14.29	-	-	-	-	
Güdül	20	15	75.00 ^b	5	25.00 ^a	15	10	66.67	2	13.33	3	20.00	-	-	-	-	
ANKARA	80	40	50.00 ^A	40	50.00 ^A	40	26	65.00	8	20.00	5	12.50	1	2.50	-	-	
ÇANKIRI	20	6	30.00 ^{AB}	14	70.00 ^{AB}	6	1	16.67	3	50.00	1	16.67	-	-	1	16.67	
KIRIKKALE	20	2	10.00 ^{AB}	18	90.00 ^B	2	2	100.00	-	-	-	-	-	-	-	-	
ESKİŞEHİR	20	6	30.00 ^{AB}	14	70.00 ^{AB}	6	5	83.33	-	-	1	16.67	-	-	-	-	
BOLU	20	3	15.00 ^{AB}	17	85.00 ^B	3	2	66.67	1	33.33	-	-	-	-	-	-	
AKSARAY	15	1	6.67 ^B	14	93.33 ^B	1	1	100.00	-	-	-	-	-	-	-	-	
GENEL	175	58	33.14	117	66.86	58	37	63.79	12	20.69	7	12.07	1	1.72	1	1.72	

A,B/a,b: P<0.05

Çizelgeden görülebileceği gibi, iller genelinde incelenen işletmelerin düşük bir kısmının (%33.14) Ankara keçisi yetiştiriciliği için kredi kullandıkları saptanmıştır. İller arasında kredi kullanan işletmelerin oranı en yüksek Ankara (%50.00), en düşük ise Aksaray (%6.67) ilinde olup bu iki il arasındaki farklılık önemlidir (P<0.05).Yine Ankara iline bağlı Ayaş, Beypazarı, Polatlı ve Güdül ilçelerinde kredi kullanan işletmelerin oranı sırasıyla % 65.00, %25.00 % 35.00 ve %75.00 olup bu ilçelerden Beypazarı ile Ayaş ve Güdül arasındaki farklılıklar önemlidir (P<0.05).

Aynı çizelgede, kredi kullanan işletmelerin kredi aldıkları kaynakların dağılımları da yer almaktadır. Buna göre iller genelinde kredi kullanan işletmelerin önemli bir bölümünün (%63.79) yalnızca banka ve yalnızca Tiftikbirlik’ten (%20.69) yararlandıkları anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, kredi kullanan işletmelerin %12.07’si

banka ve Tiftikbirlik'den, % 1.72'si banka, Tarım Kredi Kooperatifi ve Tiftikbirlik'den ve % 1.72'si de Tiftikbirlik ve Tarım Kredi Kooperatifi'den yararlanmaktadırlar. Tiftikbirliğin'den temin edilen kredi avans olarak alınmakta olup beyan edilen tiftik üzerinden belirli bir oranda yetiştiricilere kullandırılmakta ve tiftik destekleme miktarından kesilmektedir.

5. SONUÇLAR

Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren tarım işletmelerinde Ankara keçisi yetiştiriciliğinin yapısal ve teknik özelliklerinin belirlenmesine yönelik olarak gerçekleştirilen bu araştırmada elde edilen sonuçlar özet olarak aşağıda verilmiştir.

1. Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren tarım işletmelerinde işletme nüfusu yaklaşık olarak 5 kişidir. İşletme nüfusunun %54.24'ünü erkekler, %45.76'sını ise kadınlar oluşturmaktadır. Kadın ve erkeklerin yaş ortalamaları sırasıyla 35.85 ± 0.93 ve 37.12 ± 0.83 'tür. Görüldüğü gibi işletmelerdeki nüfusun görece yüksek, kadın ve erkek yaş ortalamasının ise düşük olduğu söylenebilir. Ankara keçisi yetiştiriciliği yapan işletmelerde işgücü durumunun önemi dikkate alındığında, nüfus ve yaş dağılımına ait bu bulguların bir avantaj olduğu söylenebilir.

2. İncelenen işletmelerde erkeklerin büyük oranda (%33.42) çiftçi (yetiştirici), kadınların ise ev hanımı (%40.67) oldukları belirlenmiştir. Erkeklerin büyük oranda yetiştirici, kadınların ev hanımı olmalarının da Ankara keçisi yetiştiricilinde yönetim işlerine katkısının olumlu olacağı söylenebilir.

3. Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren tarım işletmelerinde erkek ve kadınların büyük oranda (%95.78) eğitilmiş oldukları belirlenmiştir. Eğitim oranının yüksek olması; bu işletmelerin Ankara keçisi yetiştiriciliğinin genetik, çevresel, yapısal, ekonomik ve sosyal alanlarda iyileştirilmesi yönünde yapılacak olan plan, proje, araştırma, uygulama ve yayım faaliyetlerine katılma ve/veya yararlanma bakımından bir avantaj olarak görülebilir.

4. İncelenen işletmelerin toplam arazi genişliği 239.8 ± 60.80 dekadır. Toplam mülk arazisi 219.4 ± 63.84 dekar olup, bu arazinin çok önemli bir bölümünü (214.0 ± 64.6) kuru araziler oluşturmaktadır.

5. Tarla bitkilerine ayrılan arazi varlığını esas olarak buğday (124.2 ± 38.4 da) ve arpa (118.5 ± 34.3 da) arazisi oluşturmaktadır. Türkiye’de Ankara keçisi yetiştiriciliğinin günümüzde esas olarak bu araştırmanın gerçekleştirildiği il ve ilçelerde yapıldığı ve bu bölgelerde arpa ve buğday tarımı yapılan alanlarının genişlikleri dikkate alındığında (<http://www.tuik.gov.tr> 2008,) bu çalışmada Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren tarım işletmelerinin sahip oldukları arpa ve buğday ekim alanlarının genişliklerinin kabul edilebilir düzeyde olduğu söylenebilir. Bununla birlikte Ankara keçisi yetiştiriciliği için son derece önemli olan kaba yemlerden yonca ve fiğ ekimi için ayrılan arazi genişlikleri oldukça düşük düzeydedir. Buna göre incelenen işletmelerde, mera dışındaki, kaba yem üretim kaynaklarının yetersiz olduğu söylenebilir.

6. Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren işletmelerde, yetiştiriciliği yapılan meyve türleri esas olarak elma, armut, üzüm, şeftali, erik, kiraz, kavun ve karpuz’dur. Bu meyvelerden elma üretimi Ankara (Ayaş ve Güdül ilçesi), Çankırı, Kırıkkale, Eskişehir ve Bolu, armut üretimi Ankara (Ayaş ve Beypazarı ilçesi), Kırıkkale, Eskişehir ve Bolu, üzüm üretimi Ankara (Beypazarı ilçesi), şeftali üretimi Eskişehir, erik üretimi Eskişehir, kiraz üretimi Ankara (Beypazarı ve Güdül ilçesi) ve Eskişehir, kavun üretimi Ankara (Beypazarı, Polatlı ve Güdül ilçeleri) ve Çankırı ve karpuz üretimi de Ankara (Polatlı ve Güdül ilçeleri) ilinde bulunan işletmelerde gerçekleştirilmektedir. Meyvelerin üretildikleri arazi genişliklerinin araştırmanın yürütülmüş olduğu İç Anadolu Bölgesi için oldukça yeterli olduğu ve bu nedenle bu illerdeki işletmelerde gerçekleşen meyve üretiminin, aile içi tüketim ve pazarlama yolu ile işletmenin toplam gelirlerine katkısının olumlu olduğu söylenebilir.

7. Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren işletmelerde yetiştiriciliği yapılan sebzeler esas olarak havuç, domates, biber, patlıcan, soğan, marul ve fasulyedir. Bu sebzelerden havuç üretimi Ankara (Beypazarı ilçesi), domates üretimi Ankara (Ayaş ve Beypazarı ilçesi), Çankırı, Kırıkkale ve Eskişehir, biber üretimi Ankara (Beypazarı ilçesi), Çankırı ve Eskişehir, patlıcan üretimi Eskişehir, soğan üretimi Ankara (Ayaş ve Beypazarı ilçesi) ve Eskişehir, marul üretimi Ankara (Beypazarı ilçesi) ve fasulye üretimi de Çankırı, Kırıkkale ve Eskişehir ilinde bulunan işletmelerde gerçekleştirilmekte olup, üretim alanları da yeterli sayılabilecek genişliktedir. Bu nedenle bu illerdeki

işletmelerde gerçekleşen sebze üretiminin işletmenin toplam gelirlerine katkısının olumlu olduğu söylenebilir.

8. İncelenen işletmeler genelinde yetiştirilen toplam Ankara keçisi sayısı 367.9 ± 31.9 baş olup, tiftik esas olarak anaç keçiler ve kastre edilen erkek hayvanlardan (erkeç) elde edilmektedir. Bununla birlikte işletmelerde Ankara keçisi ile birlikte sığır, koyun, Kıl keçisi, tavuk, hindi, kaz, ördek, arı, at, eşek ve köpek yetiştiriciliği de yapılmaktadır. Başta koyun, Kıl keçisi ve sığır sayıları dikkate alındığında bu hayvan türlerinin işletmelerin toplam gelirlerine olan katkıları olumlu olarak kabul edilebilir. Bu havan türleri iller genelinde incelenen işletmelerin tamamında bulunmaktadırlar. Bu nedenle iller genelinde Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren işletmelerin uzmanlaşmamış, bitkisel ve hayvansal üretimi bir arada yapan işletmeler olduğu söylenebilir. Bununla birlikte, işletmelerin ağırlıklı olarak hangi üretim kolunda yoğunlaştıklarının (dolayısıyla da uzmanlaştıklarının) söylenebilmesi için bu işletmelerinin ekonomik analizlerinin yapılması gerekmektedir.

9. Ankara keçisi yetiştiriciliğinin esas olarak yerleşik (%73.72) tarzda yapıldığı belirlenmiştir. Bununla birlikte yerleşik ve yaylacılık tarzındaki üretim biçimlerini birlikte yapan işletmelerin oranı %24.53'tür. Ger tarzında üretim sistemi yok denecek kadar azdır. Ankara keçisi yetiştiriciliği yapılan işletmelerde yetiştiricilik süresi ortalama olarak 32.45 ± 1.29 yıl olduğu belirtilmiştir. Yerleşik tarzda üretim yapan işletmelerin oranının sürü yönetimi açısından olumlu, fakat yaylalardan sağlanan kaba yem temini açısından olumsuz olduğu söylenebilir. İşletmelerdeki ortalama yetiştiricilik süresinin ise Ankara keçisi yetiştiricilinin deneyimli bir şekilde yönetilmesi açısından yeterli olduğu kabul edilebilir.

10. Ankara keçisi yetiştiriciliği yapılan işletmelerde Mera kaynağı olarak büyük oranda (%92) köy orta malı mera kullanılmaktadır. İller geneline bakıldığında mera alanı $8.031.3 \pm 901.17$ dekar olup Ankara keçisi yetiştiriciliği yapılan işletmelerin meralara olan uzaklıkları 4.95 ± 0.81 km olarak saptanmıştır. Mera alanlarının köy orta malı olması, alanları ve işletmeye olan uzaklıkları işletmeler için avantaj olarak görülebilir.

11. İncelenen işletmelerin %72'si tek aile sürüsü, %18.29'u ortak aile ve %9.71'i ise tüm köy sürüsü şeklinde meraya çıkmaktadırlar. İller genelinde incelenen işletmelerin %46.86'sı hava şartları müsait olduğu ve fazla kar olmadığı sürece yıl boyu meradan yararlandıklarını ve belirli bir ayda meraya çıkmadıklarını belirtirken, diğer işletmelerin %22.29'u Mayıs ayında ve %15.43'ü Haziran ayında meraya çıkmakta ve %24.73'ü Ekim, %44.09'u Kasım ve %18.28'i ise Aralık ayında meradan dönmektedir. Bununla birlikte Ankara keçisi yetiştiriciliği yapılan işletmelerde büyük oranda (%89.14) kışın meradan yararlanılmaktadır. Bu durum işletmelerin özellikle kışın kaba yem ihtiyaçlarını karşılamaları açısından oldukça önemlidir. Bununla birlikte, yetiştiricilerinde bildirdiği gibi, kışın meralardan yararlanma süresinin uzamasında, esas olarak son yıllarda iklim değişikliği nedeniyle Sonbahar ve Kış aylarında havaların ılıman geçmesinin etkili olduğu söylenebilir.

12. İller genelinde işletmeler tarafından kullanılan yaylaların tamamının köy orta malı yayla olduğu saptanmıştır. Köy orta malı yaylaların alanı 991.6 ± 380.43 dekar olup, işletmelerin yaylaya olan uzaklığı 9.3 ± 1.45 km'dir. Yukarıda bildirildiği gibi yaylalardan yararlanan işletmelerin oranının düşük olmasına karşın, özellikle yaylaların köy orta malı olması ve işletmelere olan uzaklıkları, bu işletmeler için avantaj olarak görülebilir.

13. Ankara keçisi yetiştiriciliği yapılan işletmeler yem kaynağı olarak meradan (%100), yayladan (%25.71), ormandan (%27.43), anızdan (%70.86) ve sanayi yeminden (%78.29) yararlanmaktadırlar. Özellikle ormanda keçi otlatılmasının engellenmesine karşın ormandan yararlanan işletmeler ile birlikte anızdan yararlanan işletmelerin de yüksek düzeyde olması kaba yem temini açısından olumlu olarak kabul edilebilir.

14. İller genelinde incelenen işletmelerin %49.14'ünde barınaklar köy içinde bulunmakta ve işletmelerin büyük çoğunluğu (%88) yalnızca kendi barınaklarında Ankara keçisi yetiştiriciliği yapmaktadırlar. Barınakların köy içinde bulunmasının, bu işletmelerin yetiştiricilik yönetimi ve ürün değerlendirme gibi faaliyetleri için yararlı

olduğu söylenebilir. Yine Ankara keçisi yetiştiriciliği yapan işletmelerin büyük çoğunluğunun kendi barınaklarına sahip olmaları sabit masrafları azaltıcı bir faktördür.

15. İller genelinde işletmelerin %68.57'sinde köyde ve %51.45'inde de merada su kaynağı olarak çeşme suyundan yararlanılmaktadır. Yaylada su kaynağı olarak akarsudan yararlanma oranı (%55.56) ise, çeşme suyuna (%44.44) göre daha yüksektir. Yetiştiriciler son yıllarda su kaynaklarında diğer yıllara oranla azalış olduğunu bildirmelerine karşın, şu aşamada araştırmanın yürütülmüş olduğu illerdeki Ankara keçisi işletmelerinin su sorunu olduğu söylenemez.

16. İller genelinde incelenen işletmelerin %46.86'sı çobanı aile içinden, %29.14'ü kiralayarak ve %24'ü ise hem aileden hem de kiralayarak temin etmektedirler. Yine işletmelerin %85.71'ine göre; son yıllarda çoban sayısında azalma söz konusu olup, çoban temininde sıkıntılarla karşılaşmaktadır.

17. Teke katım uygulamasının iller genelinde çoğunlukla Eylül (%14.29), Ekim (%46.29), Kasım (%36) aylarında olduğu saptanmıştır. İşletmelerde, teke katım döneminde, teke başına düşen keçi sayısı 29.57 ± 1.27 baş olup, teke katımı büyük çoğunlukla (%94.29) işletmelerin kendisi tarafından serbest olarak gerçekleştirilmektedir.

18. İller genelinde incelenen işletmelerde çiftleştirilen teke altı keçi sayısı 165.2 ± 13.4 baş olup, oğlaklayan keçi sayısı 145.9 ± 11.7 baştır. Bu verilere göre Ankara keçisi işletmelerinde oğlaklama oranı %88 olarak belirlenmiştir. Yine iller genelinde yavru atan, kısır keçi, tekiz oğlaklayan, ikiz oğlaklayan ve toplam oğlak sayısı sırasıyla 17.4 ± 2.9 , 18.7 ± 3.4 , 100.6 ± 8.8 , 23.1 ± 3.1 ve 113.7 ± 9.9 iken sütten kesime kadar ölen oğlak sayısı 18.9 ± 2.7 ve yaşama gücü oranı %83 olarak belirlenmiştir.

19. İller genelinde incelenen işletmelerde ilkinde damızlıkta kullanma yaşı (İDKY), dişilerde 1.70 ± 0.03 , erkeklerde 1.71 ± 0.03 yıl olarak belirlenmiştir. Damızlıkta kullanma süresi ise dişilerde 6.97 ± 0.13 , erkeklerde 5.12 ± 0.13 yıl olarak tespit edilmiştir. Bu

verilere göre Ankara keçisi yetiştiriciliği yapılan işletmelerde ilkinde damızlıkta kullanma yaşının dişi ve erkekler için benzer, damızlıkta kullanma süresinin ise dişilerde daha uzun olduğu söylenebilir.

20. İller genelinde incelenen işletmelerin büyük çoğunluğunun (%67.43) damızlıklarını yalnızca kendi sürülerinden temin ettikleri belirlenmiştir. Bu durumun sürüde akrabalığın artmasına neden olabileceği söylenebilir.

21. İller genelinde Ankara keçisi yetiştiriciliği yapılan işletmelerin çok önemli bir kısmında (%96) dişi, (%98.86) erkek keçilerin sürüye katılmalarında seleksiyona başvurulmaktadır. Dişi Ankara keçilerinin seleksiyonunda dikkate alınan özellikler arasında tiftik kalitesi ve tiftik miktarı gibi, tiftik üretimi açısından objektif kabul edilebilecek özellikler bulunmasına karşın, bu özellikler için de damızlık seçimi göz ve elle yapılan subjektif muayene şeklinde gerçekleşmektedir. Erkek Ankara keçilerinde dişi hayvanlar için kullanılan kriterlere ilave olarak testis yapısı da kullanılmaktadır. Bunun yanında esas olarak erkek hayvanların damızlığa ayrılmasında dişi yapının yanında bireysel tiftik kalitesi ve bireysel tiftik verimi özellikleri kullanılmaktadır. Dişilerde olduğu gibi erkek hayvanların damızlığa seçilmesi de subjektif olarak yapılmaktadır.

22. İller genelinde incelenen işletmelerin %63.43'ü damızlık dışı hayvanlarını besiyeye almadan besici veya kasaba satarlarken, %33.71'i kendileri kurbanda kadar besleyip satmaktadırlar.

23. İller genelinde işletmelerde kışın merada sürü yönetimi; tek aile sürü, ortak aile sürüsü ve tüm köy sürüsü şeklinde olmak üzere üç ana şekilde yapılmaktadır. Buna göre, iller genelinde incelenen işletmelerin %82.29'nun kışın sürülerini bağımsız aileler şeklinde idare ettikleri belirlenmiştir. Ayrıca yine iller genelinde incelenen işletmelerin yaklaşık %68'inde kışın barınaklardan gübre alınmaktadır ve işletmelerin büyük çoğunluğunda (%92.57) kışın barınaklar havalandırılmaktadır.

24. Doğumlar işletmelerin %40'ında Nisan ve %39.43'ünde Mart ayında başlamaktadır. İller arasında yapılan karşılaştırmada doğumların Aksaray (%93.33), Bolu (%45.00) ve Kırıkkale (%40.00) illerinde büyük çoğunluk ile Mart ve Eskişehir (%65.00), Ankara (%45.00) ve Çankırı (%40.00) illerinde de Nisan ayında başladığı görülmektedir. Doğumların iller genelinde incelenen işletmelerin %49.71'inde Mayıs ve %32'sin de Nisan ayında sona erdiği belirlenmiştir. İller arasında yapılan karşılaştırmada, Aksaray (% 80.00), Eskişehir (%75.00) ve Ankara (% 45.50) illerinde doğumlar ağırlıklı olarak Mayıs, Kırıkkale (%35) ve Bolu (%45.00) illerinde Nisan ve Çankırı ilinde de Mayıs (%35.00) ve Nisan (%35.00) ayında bittiği görülmektedir. Ortalama doğum süresi ise iller genelinde 1.93 ± 0.15 aydır.

25. İller genelinde incelenen işletmelerin büyük çoğunluğunda (%61.71) işletmede doğumdan önce hazırlık yapılmamaktadır. Doğuma hazırlık yapan işletmelerde (%38.29) ise hazırlıklar yoğunluklu olarak ek yemleme ve erkek hayvanların sürüden ayrılması şeklindedir.

26. İller genelinde incelenen işletmelerin tamamına yakınında (%98.29) oğlaklarda göbek bağı kesimi yapılmamaktadır. Yine işletmelerin büyük çoğunluğu (%66.29) doğum döneminde ek işgücüne gereksinim duymamaktadırlar. İşletmelerde doğum döneminde büyük oranda ek işgücüne ihtiyaç duyulmamasının işletme nüfus sayısı ve nüfusun yaşı ile ilişkili olduğu söylenebilir. Nitekim Çizelge 4. 1'den görülebileceği gibi Ankara keçisi yetiştiriciliği yapılan işletmelerde iller genelinde ortalama nüfus 4.99 ± 0.16 olup, kadın ve erkek nüfusun yaş ortalaması sırasıyla 35.85 ± 0.93 ve 37.12 ± 0.83 'dur. Görüldüğü gibi görece nüfus fazlalığının ve nüfusun genç olmasının doğum döneminde ek işgücüne ihtiyaç duyulmamasına neden olduğu söylenebilir.

27. İşletmelerde oğlaklara doğumdan ortalama 27.19 ± 1.72 gün sonra yem vermeye başlanmaktadır. Oğlaklarda sütten kesim yaşı iller genelinde ortalama 5.14 ± 0.13 ay olarak belirlenmiştir. Sütten kesim yaşının en düşük (2.87 ± 0.24 ay) Aksaray ilinde olup, diğer illere göre, oğlakların önemli düzeyde daha erken yaşta sütten kesilmelerinin; bu

ilde son yıllarda, yetiştiricilerin tiftik veriminden daha çok süt verimi üzerinde durmalarından kaynaklandığı söylenebilir.

28. İller genelinde incelenen işletmelerin %90.29'unda eneme (kastrasyon) yapılmaktadır. Yine işletmelerin büyük çoğunluğunda (%93.04) eneme bir yaşlı hayvanlarda (Seis) uygulanmaktadır. Eneme uygulamasının esas olarak iyi vücut gelişimi sağlamak, tiftik miktarını artırmak ve erkek hayvanların yönetimini kolaylaştırmak olmak üzere üç amaç için yapıldığı belirlenmiştir.

29. Ankara keçilerinde sağım yapılan işletmelerin oranı %30.29 olup, sağımlar yoğunluklu olarak Mayıs (%20.75) ve Haziran (%47.17) ayında başlayıp, Eylül (%45.28) ve Ağustos (%26.42) ayında sona ermektedir. Ortalama sağım süresi ise 3.40 ± 0.16 aydır. İller arasında yapılan karşılaştırmada Aksaray ilinde işletmelerin tamamında sağım yapılması ile birlikte diğer illerde de önemli sayılabilecek düzeyde sağım yapılması, Ankara keçisi yetiştiriciliğinde esas verimin tiftik olmasına karşın Türkiye'de uzun yıllardan beri süregelen düşük tiftik fiyatları nedeniyle yetiştiricilerin tiftik verimi yerine veya tiftik verimi ile birlikte süt verimi üzerinde durmaya başladıklarını göstermektedir.

30. Sağım yapılan işletmelerin % 75.47'sinde sağım köyde barınakta yapılmakta olup, işletmelerin tamamına yakınında (%96.23) aile üyelerinden kadınlar tarafından (%90.57) yapılmakta ve sağım durağı (%96.15) kullanılmamaktadır. Sağım çoğunlukla öğle vaktinde (%58.49) ve günde bir kez yapılmakta ve işletmelerin tamamında elle sağım uygulanmakta ve işletmelerin yarıya yakınında sağımdan önce meme temizliği (%49.06) yapılmaktadır. İşletmelerin büyük çoğunluğunda (%81.13) sağımdan sonra oğlak emiştirilmektedir.

31. İşletmelerin tamamında Ankara keçilerinde kırıkm yapılmakta olup, kırıkm incelenen işletmelerin yaklaşık olarak %64.57'sinde yılda bir defa Nisan ayında gerçekleştirilmektedir. İncelenen işletmelerin büyük çoğunluğunda (%84.57) kırıkımın, cinsiyet ve yaş bakımından herhangi bir sıra dikkate alınmadan, karışık olarak yapıldığı

belirlenmiştir. Yine kırkımlar, büyük oranda (%61.71) sürü sahibinin kendisi tarafından ve büyük oranda (%84.57) kırkım makası (kırklık) kullanılarak yapılmaktadır. İşletmelerin büyük çoğunluğunda kırkım esnasında yaş ve cinsiyete göre kırkım yapılmamakla birlikte elde edilen tiftik yaşa göre sınıflandırılarak pazarlanmaktadır.

32. İşletmelerin %62.26'sında sağılan süt yalnızca aile içinde değerlendirilmektedir. Aile içinde süt %37.5 oranında yalnızca peynir ve %25 oranında da peynir-yoğurt-tereyağı olarak değerlendirilmektedir. Süt ürünlerini pazarda değerlendiren işletmelerin önemli bir kısmı (%60) sütü pazarda peynir olarak değerlendirmektedir.

33. İşletmelerin tamamında tiftik pazarlanmaktadır. Üretilen tiftiğin pazarlanması ise çok büyük oranda (%96) Tiftikbirlik yoluyla yapılmaktadır. Buna karşın Çizelge 4.139'dan görülebileceği gibi yetiştiriciler, Ankara keçisi yetiştiriciliğinin kar etmemesinin nedenleri arasında ürettikleri tiftiği doğrudan kendilerinin pazarlayabilecekleri Pazar koşullarının olmamasını da göstermişlerdir. Bu durum; bazı yetiştiricilerin tiftiğin pazarlanmasında Tiftikbirliğin aracı olması yetersiz görmeleri ve/veya istememeleri şeklinde yorumlanabilir.

34. İşletmelerin %32.57'sinde oğlak besisi yapılmakta olup, ortalama besi süresi 3.86 ± 0.30 aydır. Oğlak besisinde kesif yem (%50.94) ve kesif+kaba yem (%49.06) kullanılmakla birlikte beside sadece kaba yem kullanan işletme bulunmamaktadır. Kaba yemlerden yoğunluklu olarak arpa ve buğday samanı (%32.14) ve yonca kuru otu (%25) kullanılmakta olup çoğunlukla serbest olarak (%67.86) verilmektedir. İşletmelerde kesif yem olarak ise %38.6 oranında arpa ile birlikte sanayi yemi sınırlı miktarda (%85.96) verilmektedir. İncelenen işletmelerin %38.86'sında kurban besisi yapılmakta olup ortalama besi süresi 2.89 ± 0.17 aydır. Beside sadece kaba yem ve sadece kesif yem veren işletmeler bulunmakla birlikte işletmelerin % 63.24'ü her iki yem çeşidini birlikte vermektedir. Kaba yemlerden yine yoğun olarak oğlak besisine benzer şekilde buğday ve arpa samanı sınırlı miktarda (%80.43) verilmektedir. Kesif yem olarak ise yine yoğunlukla (%36.92) arpa ile birlikte sanayi yemi sınırlı (%55.38) olarak kullanılmaktadır. Yapılan görüşmelerde gerek oğlak besisinin gerekse kurbana yönelik

besinin keçilerin merada tutulmalarını takiben ağıl içinde yoğun besiyeye alınmaları şeklinde yapıldığı bildirilmiştir. Hem oğlak besisi (%85.96) hem de kurban besisi (%92.65) sonunda hayvanlar yetiştirici tarafından direk pazarda satılarak değerlendirilmektedir.

35. İncelenen işletmelerin %37.14'ünde deriler değerlendirilmekle birlikte %62.86'sında derilerin değerlendirilmediği görülmektedir. Derilerin neden değerlendirilmediği konusunda yetiştirici ile yapılan görüşmelerde derilerin satılamaması veya çok düşük fiyata satılması nedeniyle bağışlandığı veya köpeklere atıldığı öğrenilmiştir. Gübre ise işletmelerin %84.57'sinde değerlendirilmekte olup değerlendirilen gübrenin büyük çoğunluğu (%88.51) işletmede tarla (%65.73) veya tarla ve bahçenin (%28.67) gübrelenmesinde kullanılmaktadır. Gübreyi pazarda (%3.38) veya hem işletme hem de pazarda değerlendiren işletmelerde ise gübreyi büyük oranda aracısız olarak kendisi (%76.47) satmaktadır.

36. İşletmelerin büyük çoğunluğunda (%83.43) barınaklarda dezenfeksiyon uygulaması yapılmakta olup, dezenfeksiyon yapılan işletmelerin %47.95'inde kireçleme ve ilaçlama, %34.93'ünde ilaçlama ve %13.01'inde kireçleme yöntemi ile dezenfeksiyon yapılmaktadır.

37. İşletmelerin büyük çoğunluğunda dış parazit mücadelesi (%88.57) yapılmakta olup genellikle ilkbahar (%30.32) ve sonbahar (%25.16) ayları tercih edilmektedir. Dış parazit mücadele yöntemi olarak ise genellikle ilaç (%47.74) ve iğne (%33.55) kullanılmaktadır. Bununla birlikte işletmelerin % 11.43'ünde vücut banyosu yaptırılmaktadır. Vücut banyosu genellikle ilkbahar (%40) ve ilkbahar ile birlikte sonbaharda (%50), havuz (%45) veya banyolukta (%45) yaptırılmaktadır.

38. İncelenen işletmelerde çoğunlukla iç parazit mücadelesi (%76.57) yapılmaktadır. İşletmelerin % 38.06'sında mücadele zamanı ilkbahar, %33.58'inde ilkbahar ve sonbahar, %28.36'sında ise sonbahar olup, mücadele yöntemi olarak işletmelerin büyük çoğunluğunda ilaç (%59.7) kullanılmaktadır. Ayrıca işletmelerin tamamına yakınında

ayak banyosu uygulanmamakta uygulayan işletmelerde ise banyo çoğunlukla akarsu (%66.67) kullanılarak yaptırılmaktadır.

39. İller genelinde incelenen işletmelerin %94.29’unda sürüyü hastalıklara karşı koruma amacıyla aşı uygulaması yapılmaktadır. Aşı uygulamasında veterinerlerden yararlanan işletmelerin oranı ise %71.52’dir. İşletmelerin büyük çoğunluğunda barınakların dezenfekte edildiği dış ve iç parazit mücadelesi ve koruyucu aşı uygulaması yaptırıldığı dikkate alındığında Ankara keçisi yetiştiricilerinin sürü sağlığını koruma yönünden bilinçli oldukları söylenebilir. Ayrıca işletmelerin %53.14’ü Tarım il veya ilçe müdürlüklerinden sağlık koruma yönünde bilgi almaktadırlar. Ancak bu bilgilerle birlikte incelenen işletmelerde Ankara keçisi sürülerinde şap, brucella, enterotoksemi, çiçek ve keçi ciğer ağrısı gibi hastalıkların en sık görülen hastalıklar olduğu belirlenmiştir.

40. Ankara keçisi yetiştiriciliğine yer veren işletmelerinin büyük çoğunluğu bu hayvancılık faaliyetini yalnız geçim kaynağı (%72) olarak yürütmekle birlikte işletmelerin %8.57’si ek gelir, %7.43’ü gelenek, % 3.43’ü hobi olarak yürütmektedir. Ankara keçisi yetiştiriciliğini özellikle geleneksel olarak yapan işletmeler, keçi ürünlerinin işletme içinde kullanımları dışında ekonomik olarak kazanç elde etmeseler dahi, Ankara keçisine olan sevgi ve bağlılıkları nedeniyle bu ırkı yetiştirerek korumaya çalışmaktadırlar.

41. Yetiştiricilik hakkındaki bilgi kaynakları çoğunlukla atadan kalma (%82.29) bilgiler şeklindedir. İncelenen işletmelerin büyük çoğunluğunda Ankara keçisi yetiştiriciliği ile ilgili bilgilerin atadan kalma bilgiler yoluyla oluşturulmasının; esas olarak yetiştiricinin ebeveynlerinden aldıkları bilgileri yeterli görmesinden ve buna bağlı olarak ta diğer bilgi kaynaklarına güven duymamasından kaynaklandığı söylenebilir.

42. Yetiştiricilerin tamamı Ankara keçisi işletmelerinin sayısında azalma olduğunu belirterek, yetiştiriciliğin azalma nedeni olarak %62.86’sı yetiştiriciliğin kar getirmeyen bir faaliyet olduğunu, %6.86’sı Orman Bakanlığı teşkilatının orman alanlarında

otlatmaya izin vermemelerini, %6.30'u pazar bulamadıklarını ve %2.86'sı ise devlet tarafından verilen hayvancılık desteklerinin yetersiz olduğunu belirtmişlerdir.

43. İncelenen işletmelerde yetiştiricilerin %89.14'ü Ankara keçisi yetiştirmenin karlı bir faaliyet olmadığını belirtmiştir. Yetiştiriciler, kar edilememesinin sebepleri arasında esas olarak yetiştiricilik masrafinin fazla olmasını (%16.67) ve masrafın fazla olmasıyla birlikte ürünlerini pazarlama imkanı bulamamalarını göstermektedirler. Bunun yanında çoban ve yem masraflarının fazla olması, et ve tiftik fiyatının ucuz olması ve tiftik desteğinin az olması gibi faktörlerde Ankara keçisi yetiştiriciliğinin karlı olarak yapılmasını etkileyen faktörler arasında sayılabilir. Yetiştiricilerin bildirmemelerine karşın, ilgili çevreler ile yapılan görüşmelerde, Ankara keçisi yetiştiriciliğinde karlılığı olumsuz olarak etkileyen diğer bir önemli faktörün de keçi başına elde edilen tiftik miktarının düşüklüğü olduğu söylenebilir. Nitekim Türkiye'de yetiştirilmekte olan Ankara keçilerinden keçi başına elde edilen kirli tiftik miktarının ortalama 1.49-2.96 kg (Arıtürk vd. 1980) olmasına karşın, Amerika'da yetiştirilmekte olan Ankara keçilerinde 4.0-8.5 kg'dır (Shelton 1993).

44. Yetiştiriciler, Ankara keçisi yetiştiriciliğinin karlı olarak yapılabilmesi için başlıca tiftik fiyatının artmasını (%13.14), toplam girdi maliyetlerinin azalması ile birlikte tiftik fiyatının artmasını (%13.14), kredi desteği yapılmasını (%9.14) ve kredi desteği ile birlikte tiftik fiyatının artmasını (%10.86) istemektedirler. Bu bilgiler ışığında yetiştiricilerin tiftik fiyatının düşük olmasını ortak sorun olarak gördükleri sonucuna varılabilir. Aynı zamanda yetiştiricilerle yapılan görüşmelerde, yetiştiricilerin büyük bir kısmının koşulların bu şekilde gitmesi halinde ilerde Ankara keçisi yetiştiriciliğine devam etme konusunda isteksiz oldukları gözlemlenmiştir.

45. İller genelinde incelenen işletmelerin tamamına yakınının (%98.29) Tiftikbirlik'e üye olduğu ve bu örgütün yanında diğer tarımsal örgütlere de üyeliklerinin olduğu belirlenmiştir.

46. İşletmelerin %33.14'ü Ankara keçisi yetiştiriciliği için kredi aldıklarını belirtmişlerdir. Bu işletmelerin %63.79'u kredilerini banka kredisi şeklinde, %20.69'u ise Tiftikbirlik'ten temin etmektedirler. Tiftikbirliğin'den temin edilen kredi avans olarak alınmakta olup beyan edilen tiftik üzerinden belirli bir oranda yetiştiricilere kullanılmakta ve tiftik destekleme miktarından kesilmektedir. Bunun yanında Tarım Kredi Kooperatifi de kredi alınan kurumlar arasında yer almaktadır.

KAYNAKLAR

- Anonymous. 2008.<http://www.gcis.gov.za/docs/publications/yearbook/2008/chapter3.pdf>, Erişim Tarihi: 5/1/2009.
- Anonim. 2008. <http://www.tuik.gov.tr>, Erişim Tarihi:25/12/2008.
- Anonim. 1997. Hayvansal Üretim Komisyon Raporu. Türk Ziraat Yüksek Mühendisleri Birliği ve Vakfı.
- Aydın, S. ve Dellal, G. 2001. Artvin İlinin Koyun Yetiştiriciliğinin Yapısal Özellikleri. Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Arıtürk, E., Yalçın, B.C., İmeryüz, F., Müftüoğlu, ř. ve Sincer, N., 1980. Ankara Keçisi Yetiştiriciliğinin Genetik Ve Çevresel Yönleri Üzerinde Araştırmalar. Lalahan Zoo. Arş. Ens. Yayın No: 63.
- Batu, S. 1940. Ankara keçisinin tarihi ve menşei hakkında bir tetkik. T.C. Yüksek Ziraat Enstitüsü Çalışmaları:55. Ankara.
- Bostancı, M.M. 2006. Kırıkkale İlinde Koyun Yetiştiriciliğinin Yapısal ve Yetiştiricilik Özellikleri. Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Dağ, B. 2008. Yapağı ve Tiftik Üretimi. Konya Ticaret Borsası 27:32-41.
- Daşkıran, İ. 2000. Ankara keçisinin çeşitli tanımlayıcı ırk özellikleri üzerinde bir araştırma. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara.
- Dellal, G. 2001. Ankara Keçilerinde Bazı Tiftik Özellikleri Arasındaki Fenotipik Korelasyonlar. Hayvancılık Araştırma Dergisi 11(1): 13-15.
- Dellal, G., Eliçin, A., Tekel, N. ve Dellal, İ. 2002. GAP Bölgesinde Küçükbaş Hayvan Yetiştiriciliğinin Yapısal Özellikleri, 88s., Ankara.
- Direk, M., Öztürk, A. ve Boztepe S. 2000. Konya İlindeki Koyunculuk İşletmelerinin Yapısal Özellikleri. S.Ü. Ziraat Fakóltesi Dergisi 14(21): 49-58.
- Düzgüneş, O., Kesici, T. ve Gürbüz, F. 1993. İstatistik Metotları. II. Baskı. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakóltesi Yayınları No: 1291, Ders Kitabı No: 369.
- Düzgüneş, O. 1987. Hayvancılıkta Genetik Kaynaklar. Türkiye'nin Biyolojik Zenginlikleri. Türkiye Çevre Sorunları Vakfı Yayını. Ankara.
- Elmacı, C., Dellal, G., Asal, S. ve Akman, N. 1999. Ankara Keçisi Oğlaklarının Büyüme Özelliklerine Bazı Çevre Faktörleri ile Amilaz ve Transferin Tiplerinin Etkisi. Hayvansal Üretim Dergisi 39-40: 49-53.

- Güneş, T. ve Arıkan, R. 1988. Tarım Ekonomisi İstatistiği. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları:1049, Ders Kitabı:305, Ankara.
- Karaca, O., Vanlı Y., Kaymakçı M., Altın T. ve Kaygısız A. 1993. Doğu Anadolu Bölgesinde Koyun Yetiştiriciliğinin Sosyolojik Ekonomik Ve Genetik Görünüşü. 58 s. Van.
- Kaymakçı, M. 2006. Keçi Yetiştiriciliği. İzmir İli Damızlık Koyun-Keçi Yetiştiricileri Birliği Yayınları No:2. Bornova-İzmir.
- Kıral, T., Özçelik, A., Fidan H., ve Yılmaz, D. 1996. Ankara Tarım İşletmelerinde Tiftik Üretiminin Ekonomik Analizi. Ankara. 1996.
- Sönmez, R., Kaymakçı, M. ve Özkaya T. 1990. Batı Anadolu ve Trakya'da Koyunculuk İşletmelerinin Yapısal Özelliği ve Verimliliği
- Shelton, M. 1993. Angora goat and mohair production. San Angelo, Texas 1993.
- Tamur, E. 2003. Ankara Keçisi ve Ankara Tiftik Dokumacılığı. Ankara Ticaret Odası Yayınları. Ankara 2003.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Havva ÖZDEMİR

Doğum Yeri : Kaman / KIRŞEHİR

Doğum Tarihi:30 / 08 / 1978

Medeni Hali : Evli

Yabancı Dili : İngilizce

Eğitim Durumu (Kurum ve Yılı)

Lise : Ankara Gazi Lisesi. ANKARA (1996)

Lisans : Ankara Üniversitesi. Ziraat Fakültesi. Zootečni Bölümü. (2000)

Yüksek Lisans : Ankara Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü. Zootečni A.B.D. (2003)